

ΕΛΛΟΠΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Είδες πώς βόγγηξε. Κι' εκείνη τήν κραυγή
βγαλμένη απ' τ' παλιά νεύρα ξύλου
γιατί τήν είπες φωνή πατρίδας;

Άσ' τους νά τρώγονται και ν' άνεμοδέρνονται ώσαν τό
κάτεργο πού δένει μούδες·
Καλῶς μᾶς ήρθατε στην Κύπρο, αρχόντοι. Τράγοι και
μαϊμούδες!

και πάλι ψιθύρισα· θά γίνει ή ανάσταση μιάν αυγή,
πώς λάμπουν τήν άνοιξη τά δέντρα θά ροδαμίσει του ὄρθρου
ή μαρμαρυγή,
θά ξαναγίνει τό πέλαγο και πάλι τό κύμα θά τινάζει τήν
Άφροδίτη·
είμαστε ο σπόρος πού πεθαίνει. Καί μπήκα στό αδειανό μου
τό σπίτι.

«Υπάρχει κάποια (χώρα) Έλλοπια.. με ωραία λιβάδια... γιατί εδώ κατοικοῦσαν οἱ Σελλοί, αὐτοὶ πού τότε λέγονταν Γραικοί - καί τώρα "Έλληνες».

(Στράβων. Ζ, 7, 9 C 328 —
—Αριστοτέλους Μετεωρικά 14)

Έλλοπια

Έκδοση

για τα εθνικά θέματα

Μάιος - Ιούνιος - Ιούλιος

Ιδιοκτησία: «ΕΛΛΟΠΙΑ»,
μη κερδοσκοπική εταιρεία,
Χαβρίου 3,
105 62 ΑΘΗΝΑ
Αθήνα, τηλ. 6920850

Υπεύθυνος σύμφωνα με το νόμο:
Γιώργος Θ. Ζερβίδης

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού:

για 6 τεύχη 2.400 δρχ.,

για 12 τεύχη 4.800 δρχ.

Υπηρεσιών: για 12 τεύχη 6.000 δρχ.

- Κύπρος

Τιμή Κύπρου 1,5 €

για 6 τεύχη 8 €

για 12 τεύχη 16 €

Υπηρεσιών για 12 τεύχη 20 €

Εξωτερικού:

- Ευρώπη

για 6 τεύχη 17 δολ. Η.Π.Α.

για 12 τεύχη 34 δολ. Η.Π.Α.

- Άλλες χώρες

για 6 τεύχη 18 δολ. Η.Π.Α.

για 12 τεύχη 36 δολ. Η.Π.Α.

Αλληλογραφία -

Εμβάσματα - Επιταγές:

Νίκη Ορφανουδάκη

Κυκλάδων 54

124 62 Δάσος Χαϊδαρίου

Αττική

Εξώφυλλο βου τεύχους: Χαρακτικό του Γιάννη Κυριακίδη. Οι στίχοι είναι από το «Ημερολόγιον Καταστροφώματος Γ'» του Γιώργου Σεφέρη.

Μερικές μόνο από τις διαφημίσεις σ' αυτό το τεύχος έχουν εμπορικό χαρακτήρα.

Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αγτζίδης Βλάσης
τηλ. 9331194
Βουρδουμπάκης Βαγγέλης
τηλ. 9919714
Δεληγιαννάκης-Χυτήρογλου Μανόλης
τηλ. 8981740
Ζερβίδης Θ. Γιώργος
Καλουδιώτης Δημήτρης
τηλ. 6710664
Κοροβίνης Βαγγέλης
τηλ. 8223623
Μανίκας Νίκος
τηλ. 6715251
Μπινακάκης Θεόδωρος
τηλ. 9731013
Ορφανουδάκη Νίκη
Τελιάδας Νίκος
τηλ. 6920850

ΜΟΝΙΜΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

ΑΘΗΝΑ

Αλεξάνδρου Γιώργος
Ανδρεάδης Γιάγκος
Αξελός Λουκάς
Βεργέτη Μαρία
Βρανόπουλος Α. Επαμ.
Γεώργιος Κώστας
Δάλκος Χρήστος
Δημόπουλος Δημήτρης
Κ. Αλή
Κακουριώτης Σπύρος
Καπλάνη Γιαννούλα
Καραγεωργίου Τασούλα
Καραμπελιάς Γιώργος
Κιούσης Λεωνίδα
Κόρπας Παναγιώτης
Λαζαρίδης Διαμαντής
Λάζος Χρήστος
Λέζος Νίκος (Βορειοηπειρώτης πρόσφυγας)
Λιάρος Διονύσιος
Λιολιούσης Κώστας
Λουκέρης Κώστας
π. Γεώργιος Μεταλληνός
Μίχας Ηρακλής
Ευδιάς Βασίλης
Παπαγιαννόπουλος Γιώργος
Παπασταματέλλος Σταμάτης
Πιρπυρή Γιάννης
Πράσος Γιώργος (Βορειοηπειρώτης πρόσφυγας)
Ραπτόπουλος Θεόδωρος
Ραπτόπουλος Σωτήρης
Ρηγοπούλου Πέπη
Ριζάς Λευτέρης
Ροδάκης Περικλής
Σαρρής Νεοκλής
Στεργίου Στέργιος
Στοφορόπουλος Θέμος
Σχιζας Γιάννης
Τζουβάνος Δημήτρης
Τσουκάτου Στέλλα
Φίλης Δημήτρης
Χολέβας Κώστας

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Βακαλόπουλος Κωνσταντίνος
Δημητρά Μαρίνα
Ζιάκας Θεόδωρος
τηλ. 943403
Καλλένος Λάμπρος
Τζιούμπας Θανάσης
Φιλανιώτης Τάσος
Χατζηπέτρου Μιχάλης
τηλ. 307765

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Τελένης Ιωάννης

ΛΕΜΕΣΟΣ

Μακρίδης Ανδρέας
Μακρίδης Κώστας
Μελκή Άντρη
Παστελλάς Ανδρέας
Χρησιδης Νίκος (ο Κρητικός)

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Αντωνιάδου Μύρια
Βιολάρης Νίκος
Γεωργιάδης Θεόφιλος
Δημητρίου Μαρίνα
Ευθυμίου Ντίνος
Καραλιώτας Γιάννης
Κυθραιώτης Γιώργος
Κύρρης Κώστας
Λαζάρου Πέτρος
Μαύρος Λάζαρος
Οικονομίδου Φλωρίτα
Παναγιώτου Αλέκος
Παύλου Σάββας
Πιγγουρας Λάκης
Προδρόμου Πρόδρομος
Σογκιούρογλου Σίμης
Στυλιανίδης Χρήστος
Τζίβας Γιώργος
Χατζηχριστοδούλου Πέτρος

ΡΕΘΥΜΝΟ

Τερλεξής Πανατζής

ΧΑΝΙΑ

Μαχαιρίδης Χρήστος

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Τσίρκας Χρήστος (Μελβούρνη)

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Καρυπίδης Γιάννης (Τιφλίδα,)
Κεσσιδης Θεοχάρης (Μόσχα)
Κυριακίδης Γιάννης (Τασκένδη)
Πολτιδης Χαράλαμπος (Σοχούμι)
Χιονίδης Ηρακλής (Βατούμι)

Φωτοστοιχειοθεσία:

«Φοινίκη», Κωλέττη 15,

τηλ. 3612649

Σελιδοποίηση:

Νίκος Τελιάδας

Αναπαραγωγές φιλμ - Μοντάζ:

«Ύψιλον», Εμμ. Μπενάκη 35

Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία:

ΑΘΗΝΑ Α.Ε., Κάνιαρη Ευγενία

Ευριπίδου 87

ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

ΑΓΩΝΑΣ ΓΙΑ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

- ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ

Είναι φανερό ότι η χώρα βρίσκεται στη δίνη μιας πολύχρονης ήδη και ολικής κρίσης, που πλέον απειλεί την εθνική μας ακεραιότητα. Η κρίση αυτή αποδείχθηκε ότι θα είναι παρατεταμένη, αφού καμιά οργανωμένη κοινωνική και πολιτική δύναμη δεν υπάρχει για να την υπερβεί. Το γεγονός ότι το ΠΑΣΟΚ φιγουράρει ως η μόνη εναλλακτική λύση, έναντι της πολιτικής της σημερινής κυβέρνησης, που είναι έτοιμη να πουλήσει ακόμη και τον Παρθενώνα, καταδειχνει ότι η χώρα βουλιάζει σ' ένα αδυσώπητο φαύλο κύκλο.

Η πορεία των εθνικών μας θεμάτων είναι, και άλλο τόσο θα γίνεται καταστροφική, όσο η εσωτερική ολόπλευρη κρίση θα παρατείνεται.

Σήμερα, τα εθνικά μας θέματα αναβαθμίστηκαν λόγω της κρισιμότητάς τους και αναγκαστικά παίζουν ένα ολοένα και αυξανόμενο κεντρικό πολιτικό ρόλο. Ίσως τώρα να μην κατέχουν μια τόσο υποβαθμισμένη και περιθωριακή θέση στην κοινωνική και πολιτική συνείδηση των νεοελλήνων. Είναι αλήθεια ότι οι φωνές και οι αντιστάσεις - έξω απ' όλα τα κόμματα - έχουν πολλαπλασιαστεί τους τελευταίους μήνες.

Διαφαίνεται ότι η εξέλιξη των εθνικών μας θεμάτων θα κρίνει το μέλλον και θα διαμορφώσει το πολιτικό σκηνικό της χώρας, των προσεχών δεκαετιών. Ως γνωστόν, το πρόβλημα που επιχειρείται να «λυθεί» είναι το κυπριακό. Γι' αυτό και το ταξίδι του Έλληνα πρωθυπουργού στην Κύπρο και του Αμερικάνου προέδρου στην Αθήνα και την Άγκυρα.

Ομοσπονδία, το ξεπούλημα της Ελληνικής Κύπρου

Η δημιουργία διζωνικής ομοσπονδίας, προοπτική που διαμορφώθηκε το 1977, στα συμφωνηθέντα Μακαρίου-Ντενκτάς ως λύση «πιεστικής ανάγκης», είναι πλέον αποδεκτή από όλα τα πολιτικά κόμματα της Κύπρου.

Η διζωνική ομοσπονδία που προωθείται, θα είναι χειρότερη από τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου του 1960, γιατί θα λειτουργήσει ως πολιτικός Δούρειος Ίππος για την άλωση και του υπόλοιπου ελεύθερου τμήματος του νησιού.

Είναι εξώφθαλμο ότι το διζωνικό ομοσπονδιακό σύστημα που καλείται η Κύπρος να αποδεχθεί, όχι μόνο επικυρώνει την διχοτόμηση, αλλά υποθηκεύει την ελευθερία και την ανεξαρτησία και της νότιας Κύπρου. Ο στόχος που τώρα έχει η Τουρκία είναι να γίνει ισότιμος πολιτικός συνεταιρικός των ελληνοκυπρίων. Ο στόχος αυτός θα πραγματοποιηθεί, όταν αλωθεί το μόνο κάστρο που απέμεινε στην Κύπρο, η μερική έστω πολιτική αυτοτέλεια των Ελληνοκυπρίων. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια λύσης, όπως είναι γνωστό, συζητιούνται ακόμη και αυτές οι τρεις βασικές ελευθερίες (εγκατάστασης - διακίνησης - περιουσίας), δηλαδή κατά πόσον θα ήταν δυνατόν να εφαρμοσθούν «σταδιακά» με χρονοδιαγράμματα. Μ' άλλα λόγια, βάσει αυτού του σχεδίου και του τρόπου που επιχειρείται να λυθεί, λίγοι πρόσφυγες θα επιστρέψουν στα σπίτια τους. Οι έποικοι και ο Τουρκικός στρατός ή δεν θα φύγουν καθόλου ή θα φύγουν μικρά μόνο τμήματα, και όσο βέβαια για την διάλυση των στρατιωτικών βάσεων ούτε λόγος.

Η αποδοχή της λύσης της διζωνικής ομοσπονδίας από το σύνολο της πολιτικής κυπριακής ηγεσίας άγγιξε τα όρια της δουλοπρέπειας και ηττοπάθειας του Κυπριακού Ελληνισμού. Ο ραγιαδισμός έφτασε στα ανώτατα όριά του. Από την στιγμή που οι ελληνοκύπριοι συνειδητοποίησαν ότι η λύση της διζωνικής ομοσπονδίας είναι πολύ κοντά, άρχισε η αντίστροφη μέτρηση.

Είναι ο κυπριακός Ελληνισμός υπέρ της διζωνικής ή όποιας άλλης ομοσπονδίας;

Είναι φαίνεται ιστορικό αξίωμα, το να μην ερωτώνται οι λαοί για την τύχη τους από αυτούς που τους κυβερνούν. Όπως όλοι οι λαοί, έτσι και οι κυπριακοί σπάνια εξέφρασε αβίαστα και ανόθευτα την επιθυμία και την θέλησή του. Να θυμίσουμε ότι μια τέτοια φορά για τους Κύπριους ήταν η 15η του Γενάρη του 1950, όταν ο λαός μας, ασκώντας το ιερό δικαίωμα της αυτοδιάθεσής του, ψήφισε σχεδόν σύσσωμος (97%) υπέρ της Ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα (υπέρ της Ένωσης είχαν ψηφίσει και πολλοί τουρκοκύπριοι).

Από τότε ο κυπριακός λαός είναι ιστορικά απών. Εάν σήμερα εκκαλείτο ο κυπριακός λαός από την πολιτική του ηγεσία σε δημοψήφισμα, για να αποφασίσει υπέρ ή κατά της ομοσπονδίας, είναι πιθανό ότι το μεγαλύτερο του τμήμα θα ψήφιζε αρνητικά. Ή για να το θέσουμε διαφορετικά, καθόλου δεν είναι βέβαιο ότι έστω μια οριακή πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων θα ψήφιζε υπέρ της ομοσπονδίας. Γι' αυτό και η ομοσπονδία, ως πολιτική επιλογή της κυπριακής πολιτικής ηγεσίας, δεν τέθηκε ως τώρα σε δημοψήφισμα για να επικυρωθεί από τον λαό· και το πιο πιθανό είναι πως ούτε και τώρα θα τεθεί.

Αυτή η προβλεπόμενη άρνηση του Κυπριακού λαού να συμπαταχθεί με την πολιτική του ηγεσία, ανησυχεί έντονα τις κυβερνήσεις Κύπρου και Ελλάδας. Ακριβώς για αυτό τον λόγο, βασικό στόχος του Έλληνα πρωθυπουργού, στο πρόσφατο ταξίδι του στο νησί της Αφροδίτης, ήταν να προβάλλει στο έπαρκο την ενότητα της πολιτικής κυπριακής ηγεσίας όσο αφορά στην ομοσπονδία, ως την μόνη πολιτική λύση του κυπριακού, καθιστώντας έτσι τον κυπριακό ελληνισμό συνυπεύθυνο.

Όμως, είναι κοινό μυστικό πως ο κυπριακός ελληνισμός, κυρίως τους τελευταίους μήνες, όχι μόνο προβληματίζεται έντονα, αλλά και ανησυχεί βαθύτατα για την λύση που προωθείται. Στην Κύπρο τον τελευταίο καιρό κυριαρχεί ένα κλίμα φόβου και ανασφάλειας για το μέλλον. Το κλίμα αυτό είναι διάχυτο. Αγκαλιάζει ακόμη και πολλά στελέχη όλων των κυπριακών κομμάτων. Δικαιολογημένα κυριαρχεί ένα τέτοιο κλίμα, γιατί πώς είναι δυνατό:

- Να περιμένουμε λύση του Κυπριακού, όταν στις δικές μας, περισσότερες κάθε φορά, υποχωρήσεις, η Τουρκία απαντά με μεγαλύτερες προκλήσεις και απαιτήσεις;

- Με την επιβολή μιας ομοσπονδιακής λύσης χωρίς ισχυρές εγγυήσεις για την ασφάλεια των Ελληνοκυπρίων, να μην δημιουργηθεί αναστάτωση στον λαό με απρόβλεπτες διαστάσεις;

- Να μην καταλαμβάνονται οι Κύπριοι από φόβο, όταν στην περίπτωση της Κύπρου το περιβόητο διεθνές δίκαιο καταπατείται κατάφωρα και αντιστρέφονται οι θέσεις θύτη και θύματος;

- Να μην τρομάζουν οι Κύπριοι, όταν ακούν την ηγεσία τους να τους λέει βαρύνουσα ότι «είμαστε καταδικασμένοι να ζήσουμε ειρηνικά με την Τουρκία»;

Από πότε η ειρήνη μπορεί να γίνεται αντιληπτή ως καταδίκη; Εάν λοιπόν η ειρήνη έχει αποκτήσει γι' αυτούς ένα τέτοιο νόημα, τότε εμείς μπορούμε να την αντιλαμβανόμαστε ως την κατάληξη ενός δικαίου και αταλάντευτου εθνικο-απελευθερωτικού αγώνα, ακόμη και ένοπλου αν χρειαστεί.

Ναι, υπάρχει απάντηση στον τουρκικό σωβινισμό

Όσο κι αν πασχίζουν οι πολιτικές ηγεσίες σ' Ελλάδα και Κύπρο να «ξεμπερδέουν» με το Κυπριακό, δεν είναι δυνατό να το καταφέρουν. Δεν μπορούν να κρατήσουν και τη (νοτιο-κυπριακή) πίπα ολάκερη και τον (τουρκικό) σκύλο χορτάτο. Μπροστά μας ανοίγονται δύο και μόνο δύο δρόμοι: Ή θα παραδοθεί η Κύπρος, μέσα από μια ατέλειωτη αλυσίδα πιέσεων και υποχωρήσεων, εξολοκλήρου στην Τουρκία. Ή θα ασκήσουν οι Κύπριοι το αναφαίρετο δικαίωμα της Αυτοδιάθεσης - Ένωσης με την Ελλάδα. Τρίτος δρόμος δεν υπάρχει.

Δεν πρόκειται μόνο για ζήτημα αρχής, αλλά για αδήριτη στρατηγική ανάγκη: **Η μόνη διέξοδος, για να αποτραπεί ο εξανδραποδισμός ολόκληρου του νησιού, είναι ο αγώνας για εκδίωξη των τουρκικών στρατευμάτων κατοχής, αποχώρηση των εποίκων, επιστροφή των προσφύγων και ελεύθερη άσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης, για ένωση με την Ελλάδα.**

Η ένωση όμως της Κύπρου περνά μέσα από την επανεθνοποίηση του Κυπριακού, τη διασφάλιση της άμυνας τουλάχιστον του ελεύθερου τμήματος και την επαναδελφοποίηση του ελλαδικού με τον κυπριακό λαό. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με τις εξής συγκεκριμένες κινήσεις και ενέργειες:

Στον πολιτικό και διπλωματικό τομέα:

- Με το ακλόνητο επιχείρημα της συνεχιζόμενης τουρκικής επιθετικότητας και προκλητικότητας, την διακοπή κάθε συνομιλίας με τον κατακτητή και την αναίρεση όλων των μέχρι τώρα υποχωρήσεων, αφού αποδείχτηκαν λανθασμένες και αναποτελεσματικές.

- Την απόρριψη κάθε συνομιλίας με τον κατακτητή, προτού αποχωρήσουν όλα τα τουρκικά στρατεύματα και οι έποικοι και διαλυθούν οι τουρκικές στρατιωτικές βάσεις.

- Την επαναφορά του Κυπριακού πάνω στην βάση της εισβολής και κατάκτησης.

- Τη διακοπή των διπλωματικών σχέσεων Ελλάδας-Τουρκίας εφόσον η τελευταία δεν αποσύρει τα στρατεύματα εισβολής από το νησί.

- Την κοινή δυναμική κινητοποίηση σ' όλα τα διεθνή όργανα.

- Την απόρριψη από Ελλάδα και Κύπρο κάθε συνομιλίας της Τουρκίας με την Ε.Ο.Κ. όσο κατέχει τη Β. Κύπρο.

- Την δυναμική προώθηση της αίτησης ένταξης της Κύπρου στην Ε.Ο.Κ.

- Την έκδοση κυπριακών διαβατηρίων, ταυτοτήτων, εγγράφων στα Ελληνικά.
- Την αναγραφή στις αστυνομικές ταυτότητες της προ της εισβολής διεύθυνσης ως τόπου μόνιμης κατοικίας και της τωρινής ως προσωρινής.
- Την δυνατότητα απόκτησης της ελληνικής υπηκοότητας για τους χιλιάδες Κυπρίους που ζούμε μόνιμα στην Ελλάδα, ώστε να σταματήσουμε να αισθανόμαστε ως γκέτο μέσα στην ίδια την πατρίδα μας.
- Την μείωση των ταξιδιωτικών εισιτηρίων από Ελλάδα σε Κύπρο και αντίστροφα.

Στον **στρατιωτικό** τομέα.

- Την μετατροπή της Κύπρου σε απόρθητο φρούριο.
- Την κοινή άμυνα Κύπρου-Ελλάδας.
- Την αποστολή ελληνικού στρατού στην Κύπρο.
- Την επέκταση της στράτευσης των γυναικών στο σύνολο του κυπριακού γυναικείου πληθυσμού.
- Την στρατιωτική εκπαίδευση των χιλιάδων Κυπρίων που ζουν μόνιμα στην Ελλάδα, σε Ελληνικά στρατόπεδα.
- Την παλαιική άμυνα σε Ελλάδα και Κύπρο.
- Την ανάπτυξη μορφών λαϊκής άμυνας και λαϊκού στρατού.
- Την ιδεολογική πολεμική εναντίον των λεγόμενων αντιρρησιών συνείδησης.

Στον **εκπαιδευτικό** τομέα:

- Την δημιουργία ελληνικού πανεπιστημίου στην Κύπρο, το οποίο θα δέχεται και Ελλαδίτες φοιτητές.
- Την ενοποίηση των εκπαιδευτικών μηχανισμών Κύπρου-Ελλάδας, με βασικό στόχο την ανάπτυξη εθνικής συνείδησης.

Στον **οικονομικό** τομέα:

- Την θέσπιση ειδικού οικονομικού καθεστώτος στις σχέσεις Κύπρου-Ελλάδας.

Στον **αθλητικό** τομέα:

- Την ενοποίηση όλων των αθλητικών μηχανισμών.

Στον **πολιτιστικό** τομέα:

- Την ελεύθερη πολιτιστική ανταλλαγή.
- Την στενότερη και ποιοτικότερη συνεργασία ΕΡΤ και ΡΙΚ.
- Την κατάργηση φόρου στα ελληνικά βιβλία, περιοδικά και εφημερίδες που εισάγονται στην Κύπρο.
- Την αδελφοποίηση πόλεων, συλλόγων, σχολείων, με παράλληλη ανάπτυξη των μεταξύ τους σχέσεων.
- Συχνές πολιτιστικές εκδηλώσεις σε Ελλάδα και Κύπρο, με έμφαση στην κοινή πολιτιστική κληρονομιά.

Πολλά απ' αυτά τα αιτήματα εκφράζουν σήμερα, άτομα, φορείς, στρώματα πληθυσμού σε Ελλάδα και Κύπρο. Αρκετά απ' αυτά μπορούμε να αρχίσουμε να τα παλεύουμε άμεσα.

Σήμερα πρέπει όλοι μας να ασχοληθούμε με τα εθνικά μας θέματα συγκροτημένα, συστηματικά, υπεύθυνα και καθημερινά. Επιβάλλεται να σταματήσουμε να ασχολούμαστε μ' αυτά μόνο όταν η πολιτική συγκυρία τα αναδεικνύει ως κεντρικά ζητήματα. Άλλωστε η ιστορία μας τα έχει αναδείξει ως τέτοια για μακρύ χρονικό διάστημα.

2-7-91

Γιώργος Θ. Ζερβίδης
 Προσωρινός κάτοικος Χαϊδαρίου Αττικής
 Μόνιμη διεύθυνση: Κώμα του Γιαλού-Καρπασία
 και Δερύνειας 17 Αμμόχωστος
 (Ελληνικά εδάφη υπό Τουρκική κατοχή)

Το κείμενο αυτό απηχεί τις απόψεις της Συντακτικής Επιτροπής

Πολλές τζιριτζάντζουλες κάνεις, προτού παραδοθείς...

Ο στίχος αυτός του Διονύση Σαββόπουλου («Αχαρνής») μου ήρθε στο νου καθώς παρακολουθούσα στην τηλεόραση τον πρωθυπουργό κ. Μησοτάκη και τον πρόεδρο κ. Βασιλείου στην καθ' όλα αξιοθρήνητη συνέντευξη τύπου που έδωσαν για να ανακοινώσουν την καταπληκτική τους πρόταση για «Ομόσπονδη Κύπρο».

Ασυγκράτητα χαρούμενος ό κ. Βασιλείου, που όλα τα κυπριακά κόμματα συμφώνησαν στη νέα δυναμική πολιτική πρωτοβουλία του. Βαθειά ικανοποιημένος (άλλα τουλάχιστον πιά συγκρατημένος - παλιά καραβάνα γάρ) και ό κ. Μησοτάκης και μέ τό δική του, αφού τά κυπριακά κόμματα έδειξαν (και πάλι) τόση αυτοσυγκράτηση και φρόνηση και δέν πρόβαλαν καμιά άπαιτηση προς τή μητέρα-Ελλάδα, για ένέργειες που θά μπορούσαν να διαταράξουν τήν εύφρόσυνη νάρκωση τών κλαμαράδων.

Τι να πρωτοδιάλεξει κανείς από τά άσύλληπτα μαργαριτάρια που είπώθηκαν στη συνέντευξη; Πώς τό ανακοινωθέν μιλάει για «ένταξη τής 'Ομόσπονδης Κύπρου' στην ΕΟΚ» κι όχι τής τωρινής Κυπριακής Δημοκρατίας, «όχι γιατί τό αίτημα έγκαταλείφθηκε» όπως είπε ό κ. Βασιλείου, αλλά «για να υπογραμμίσει τήν άισιοδοξία μας, ότι μέχρι τό 1993 που ή ΕΟΚ θά ξανασηζητήσεται για ένταξη νέων μελών, ή Κύπρος θάνα πιά 'Ομόσπονδη'!»! "Η πώς ό κ. Χριστόφιας έπιφυλάχθηκε σ' αυτή τή

διατύπωση, επειδή λέει τό ΑΚΕΛ είναι κατ' αρχήν κατά τής ΕΟΚ, αλλά «ύποσχέθηκε ότι θά τά βολέψει όταν θάρθει εκείνη ή εύλογημένη (sic) ώρα!»! Όποια ειρωνεία για τόν κ. Σαμαρά, που μερικές μέρες μετά δήλωνε (μέ άλλο πνεύμα ό άνθρωπος) ότι «τό διαβατήριο τής Τουρκίας για τήν ΕΟΚ χρειάζεται κυπριακή βίζα». Έγώ ό άφελής, συνδυάζοντας μέ τίς δηλώσεις Βασιλείου, οδηγούμαι στο συμπέρασμα ότι τή βίζα στον Όζάλ θά δώσει ό Ντενκτάς (συμπρόεδρος τής «Ομόσπονδης Κύπρου»)...

Η όμοψυχη πρωτοβουλία κυπριακών και έλλαδικών κομμάτων, ό κ. Μησοτάκης διαβεβαίωσε ότι και τά έλλαδικά κόμματα συμπλέουν άπολύτως δέν διακρινόταν μόνο για τήν άποφασιστικότητα, αλλά και για τή σαφήνεία τής. "Όλο «θά δούμε», «τό συζητάμε», «τίποτα δέν είναι άδιαπραγμάτευτο». "Όσο για τό στρατό κατοχής, ούτε κουβέντα (μή θυμώσει και κάνει ντου στο Κέντρο Τύπου τήν ώρα που μάς παίρνει και ή τηλεόραση).

Σέ δύο μόνο σημεία ήσαν κι οι δύο σαφείς και κατηγορηματικοί. Τό πρώτο: «Δέν υπάρχει περίπτωση να πάει έλληνική μεραρχία στην Κύπρο» (Μησοτάκης). Και τό δεύτερο: «Είμαστε καταδικασμένοι (sic) να τά βρούμε μέ τούς Τούρκους»!!! (Βασιλείου, υιοθετώντας διατύπωση του Μησοτάκη).

Είμαστε πράγματι καταδικασμένοι να έχουμε τέτοια έθνική ήγερσία; Δέν υπάρχει φως;

N.M.

Οζάλ... σε ευχαριστούμε!!!

... για τις δηλώσεις σου στην Αυστραλία. Που μας θύμισες με τόσο όμορφο τρόπο, λογοτέχνης είσαι εξάλλου και ιστορικός, τα όνειρά σου. Ότι δηλαδή τώρα «ο αγώνας γίνεται με την Ελλάδα». Και ότι το ιστορικό βάρος από την Οθωμανική περίοδο, οδηγεί τη σημερινή Τουρκία να συνεχίσει το ρόλο της εκείνο.

Μας είπε επίσης ο πρόεδρος των Τούρκων, ότι «η Τουρκία θα γίνει ο ηγέτης των μουσουλμανικών ομάδων στην περιοχή» των Βαλκανίων και ότι σαν καλός ηγέτης πρέπει να φροντίζει για τα συμφέροντα των παιδιών της, των μουσουλμάνων της Δυτ. Θράκης, από τους κακούς, τους Έλληνες.

Επισήμανε επίσης ότι ο «21ος αιώνας θα είναι ο αιώνας των Τούρκων», και όρισε με αυτό το τρόπο το ρόλο της μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτ. Θράκης για τον 21ο αιώνα. Εξ άλλου ο Σαδίκ, Ντενκτάς με ελληνική υπηκοότητα, επιμένει να τονίζει το ίδιο.

Ο καλός κύριος Οζάλ είπε, απευθυνόμενος προς τους Έλληνες της Αυστραλίας που ένα μεγάλο μέρος τους είναι Μικρασιάτες, Πόντιοι, Ίμβριοι, Κων-

σταντινουπολίτες, Θρακιώτες και Κύπριοι, τα εξής:

«Μην ενοχλείτε την Τουρκία. Όποια υποστήριξη και να έχετε δεν πρόκειται να καταβάλετε τη Τουρκία. Είμαστε 56 εκατομμύρια και είμαστε 10».

Δεν μας είπε όμως πόσες εθνότητες

αποτελούν τα 56 εκατομμύρια...

Και όλα αυτά την ώρα που είχε αρχίσει ο φίλος του Μίκυ Θεοδωράκης να μας πείθει για την αναγκαιότητα της Ελληνο-Τουρκικής συννομοσπονδίας!!

B.A.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ Δευτέρα 3 Ιουνίου 1991

Η μισή μας καρδιά...

Συζητάμε μ' ένα φίλο για τις πιθανές εξελίξεις στο Κυπριακό, για την απελπιστική θέση του Κυπριακού Ελληνισμού. Για τις εκτιμήσεις που κάνουν οι Ελληνοκύπριοι φίλοι γι' αυτό το τέρας που λέγεται ομοσπονδία.

Συμμετείχα για λογαριασμό της *Ελλοπίας* σ' ένα σημαντικό, επιτυχημένο συνέδριο, που οργανώθηκε από πολλές πατριωτικές ομάδες της Κύπρου. (Υλικό μαζί με τη σχετική ομιλία του γράφοντος θα δημοσιευτεί στην επόμενη *Ελλοπία*, αφού απομαγνητοφωνηθεί από τους Κύπριους φίλους.)

Στη συζήτηση έρχεται η αρνητική στάση των Ελλαδιτών, ακόμα και πολλών αναγνωστών της *Ελλοπίας*, απέναντι στον σύγχρονο «πονοκέφαλό» μας, το Κυπριακό. Ουσιαστικά, λέει ο φίλος της Σ.Ε., το ότι γράφουμε για τα άλλα εθνικά θέματα, μας επιτρέπει να μπορούμε να γράφουμε για το Κυπριακό! Διαφορετικά δύσκολα θα μας έκουγε κανείς...

Εγώ με πρόσφατες τις εντυπώσεις μου από τη μεγαλόνησο, κάπως αντέδρασα. Όμως αυτή είναι η πικρή αλήθεια.

Δεν θέλω να επαναλάβω εδώ, όσα κατά καιρούς τεκμηριωμένα γράφονται στην *Ελλοπία*, ότι δηλαδή στη διχοτομημένη Λευκωσία κρίνεται η τύχη του σύγχρονου Ελληνισμού. Κι ακόμα ότι αυτή η άρνηση των Ελλαδιτών να πάρουν την ευθύνη, ως οφείλουν, της Κύπρου εκφράζει, όχι την καταδίκη των Κυπρίων, που τάχα δε στάθηκαν στο ύψος του, αλλά τις δικές μας ενοχές, τη δική μας αδυναμία να ανταποκριθούμε στις αυτονόητες εθνικές μας υποχρεώσεις. Για άλλο λόγο γράφω αυτό τοσχόλιο.

Οι Κύπριοι αγαπούν με πάθος την Ελλάδα. Ιδιαίτερα τα νέα παιδιά που στις μορφωτικές τους αποσκευές έχουν ευρύτατη γνώση της Ελληνικής λογοτεχνίας, της αρχαίας Ελληνικής φιλοσοφίας, του Βυζαντινού πολιτισμού, του νεότερου εθνικού βίου. Αυτή η γενιά των μορφωμένων βαθύτατα Κυπρίων, μαζί με τα νεότερα παιδιά των Λυκείων, της Παιδαγωγικής Ακαδημίας, τούς φοιτητές, αγαπούν με πάθος κάθε τι Ελληνικό. Μιλούν για την Ελλάδα κι ένας κρυμμένος λυγμός σπάζει τη φωνή τους, τα μάτια τους λάμπουν λες και χιλιάδες όνειρα τους διαπερνούν. Άλλοτε πάλι, όταν αναφέρονται σ' εκείνους απ' τους σημερινούς πολιτικούς που στηρίζουν αυτή την ανούσια γραμμή παράδοσης της Κύπρου, μια σκληρή

έκφραση διαπερνάει τη μορφή τους και ο χειρότερος χαρακτηρισμός εκστομίζεται: «αυτοί είναι Τούρκοι...» λένε με περιφρόνηση.

Αυτή την εικόνα τη συνάντησα και σ' άλλα στρώματα, στους επιχειρηματίες για παράδειγμα και στους απλούς ανθρώπους της δουλειάς. Τους μιλούσα για την ομορφιά της Κύπρου κι αυτοί μου απαντούσαν με τη λατρεία τους για την κάπως απόμακρη γι' αυτούς Ελλάδα. Στην Κύπρο σε σημαντικά στρώματα, στα καλύτερα παιδιά της, υπάρχει η πιο μεγάλη αγάπη για την Ελλάδα. Ξεπερνιούνται οι δικαιολογημένες ψυχώσεις από τις τόσες και τόσες εγκαταλείψεις σε κάθε τους απελευθερωτική προσπάθεια, χρόνια τώρα.

Μήπως είναι καιρός λοιπόν να πάψουμε να βλέπουμε την Κύπρο σαν κάτι το μακρινό και ξένο; Μήπως ο Κύπριος δεν είναι παρά ένας Στερεοελλαδίτης, ένας Δωδεκανήσιος, ένας ακρίτας συνέλληνας που έχει τη δική μας ανάγκη, αλλά και συνοψίζει σήμερα την αιχμή των ευθυνών μας, ηθικών και εθνικών;

Δ.Κ.

Η άλλη Κατάθεση ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ:

Τα πρακτικά της συσκέψεως του 1974

Κ. Καραμανλής · Δ. Μπίτσιος · Ευάγγελος Αβέρωφ · Γ. Βασιγιάννης · Μ. Δούνας · Αρχ. Μακάριος · Γεώργιος Κληρίδης · Γ. Χριστοφίδης · Ν. Κρανιδιώτης · Α. Παπαδόπουλος · Χ. Βενιαμίν · Σ. Κυπριανού

Η ΔΑΣΚΑΛΑ

- Η δασκάλα του Ριζοκάρπασου, η ηρωική Γιαννούλα Λαζαρίδου - Βασιλείου, έδειξε για μια ακόμη φορά ότι πάνω από την οικογένεια θέτει την Πατρίδα. Πρίν λίγες μέρες ο γιος της Γιαννούλας, Πολύβιος Βασιλείου, μαθητής στις ελεύθερες περιοχές, τραυματίστηκε σοβαρά σε τροχαίο δυστύχημα. Ήρθε η μάνα από το κατεχόμενο Ριζοκάρπασο και είδε τον τραυματισμένο της γιο και τα άλλα τέσσερα παιδιά της, που τόσο στερούνται τη στοργή της. Δεν έμεινε όμως κοντά τους, όπως θα έκανε μια άλλη μάνα. Ευχήθηκε καλή ανάρρωση στον τραυματισμένο της γιο Πολύβιο και κουράγιο στα τέσσερα άλλα της παιδιά και ξαναγύρισε εκεί που την καλούσε το χρέος. Πήγε πίσω στο Ριζοκάρπασο, κοντά στα πνευματικά της παιδιά, τα εγκλωβισμένα Ελληνόπουλα του δημοτικού σχολείου της κατεχόμενης ακριτικής μας κωμόπολης. Με την πράξη της έδειξε σ' όλους μας, πρόσφυγες και μη, το δρόμο της εκπλήρωσης του προς την πατρίδα καθήκοντος. Έγινε το ζωντανό παράδειγμα προς μίμηση.

(Αναδημοσίευση από την κυπριακή «Σημερινή» της 1-5-91)

Σύντομο (καί όδυνηρό) ανέκδοτο

- Οι Έλληνες ζητούν Όμοσπονδία στήν Κύπρο!
- Κι οι Τούρκοι τί ζητούν;
- Αυτόδιάθεση - Ένωση...

N.M.

Ο άθλητισμός ενώνει

Στό χώρο του άθλητισμού συμβαίνει, κατά παράδοξο τρόπο, να πραγματώνονται ενότητες και να προβάλλονται ιδέες, που η επίσημη πολιτική άποσιωπά επιμελώς.

Γιά παράδειγμα, οι Μεσογειακοί Αγώνες, που έγιναν φέτος στη χώρα μας, είναι ένας θεσμός που ανάδεικνύει την ιστορική-πολιτιστική ενότητα του μεσογειακού χώρου, πέρα και πάνω από τους γεωγραφικούς και γεωπολιτικούς διαχωρισμούς σε Εύρωπη - Άφρική - Ασία, σε Βορρά - Νότο και σε Ανατολή - Δύση.

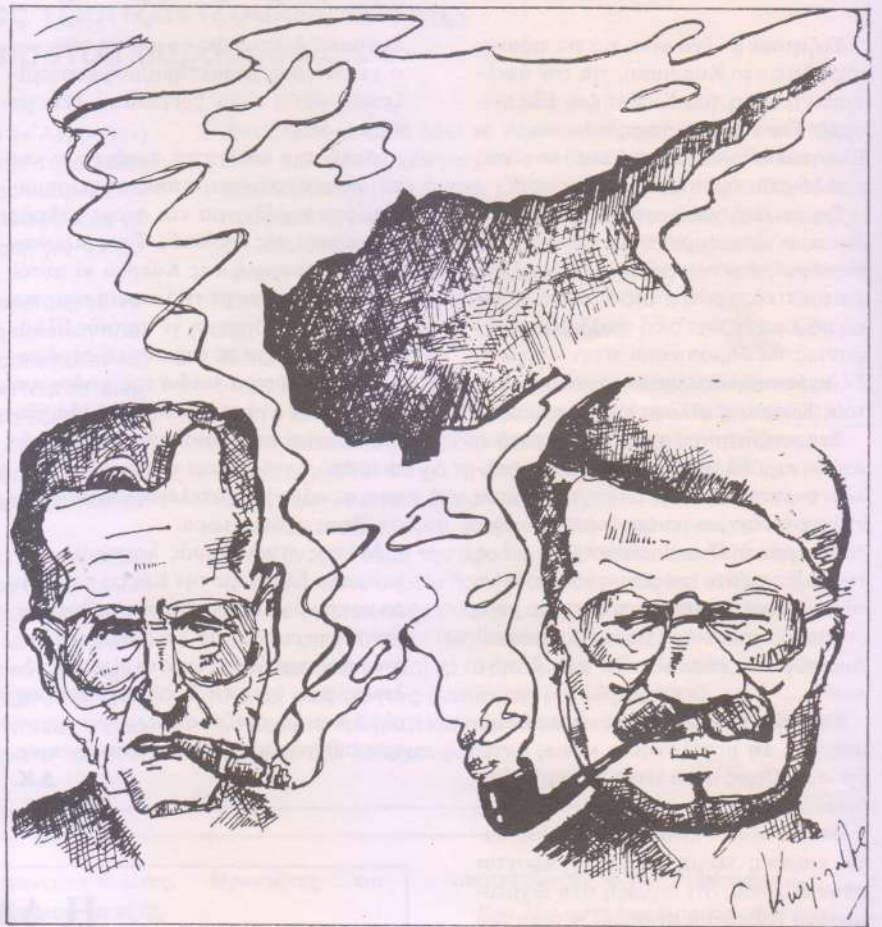
Στήν ίδια γραμμή κινούνται οι Βαλκανικοί Αγώνες, που δυστυχώς έχουν πολύ υποβαθμισθεί τα τελευταία χρόνια, καθώς και οι διάφορες διοργανώσεις τύπου Βαλκάνια-Σκανδιναβία (βλ. και τον πρόσφατο αγώνα Βαλκανίων - Ευρώπης για το ιωβηλαίο της καλαθόσφαιρας που έγινε στην Αθήνα).

Στήν ίδια γραμμή (και μάλιστα πολύ πολύ συγκεκριμένα) βρισκόταν και η ένταξη των Κυπριακών σωματείων στίβου στο ΣΕΓΑΣ και η φυσική ένταξη των Κυπρίων αθλητών στην Έλληνική εθνική ομάδα (μαζί με τους Μυτιληνιούς, τους Καλαμαπανούς, τους Κερκυραίους και τους Ξανθιώτες). Ένωση που καταλύθηκε πριν μερικά χρόνια, στο όνομα της ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, χωρίζοντας τους αθλητές (άλλα και τους φιλάθλους) σε Έλληνες και «Κύπριους».

Ίδου λοιπόν η πρόταση: Οι Κύπριοι αθλητές στίβου και κολύμβησης να συμμετέχουν όπως παλιότερα στους Πανελληνίους Αγώνες και να αναγνωρίζονται οι επιδόσεις τους και ως Πανελληνίες επιδόσεις (διατηρώντας -έστω- την αυτόνομη παρουσία σε διεθνείς αγώνες). Κι επίσης να συμμετέχουν δύο Κυπριακές ομάδες (με βάση την κατάταξή τους στο τοπικό πρωτάθλημα) σε κάθε κατηγορία του Έλληνικού Ποδοσφαιρικού Πρωταθλήματος, κι από μία στά Έλληνικά Πρωταθλήματα καλαθόσφαιρας, πετόσφαιρας, χειρόσφαιρας, ύδατοσφαίρισης κ.λπ.

Ας μήν ξεχνάμε ότι της πολιτικής ένωσης των δύο Γερμανιών προηγήθηκε η αθλητική ένωση, με την ένταξη της ανατολικών αθλητών και ομάδων στις δυτικογερμανικές αθλητικές ενώσεις.

N.M.

Πρεσβευτής της Τουρκίας ο «Άγγελος Τουρς»! Πασχίζει υπέρ του τουρκικού τουρισμού

ΑΓΚΥΡΑ

Στην ανάκαμψη του τουρκικού τουρισμού μετά την πυρπόληση του ελληνικού πούλμαν, που είχε αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή του 35 Έλληνες, θα συμβάλει ο ιδιοκτήτης της εταιρείας «Άγγελος Τουρς».

Σε δηλώσεις του στην εφημερίδα «Γκιουναϊντίν» ο Άγγελος Μελής που βρίσκεται στην Τουρκία, ανέφερε:

«Ήρθα στην Τουρκία για δύο σκοπούς. Ο πρώτος σκοπός μου είναι να προχωρήσω σε ενέργειες, προκειμένου το συμβάν που έπληξε τον τουρκικό τουρισμό και τους Ευρωπαίους τουριστικούς πράκτορες που συνεργάζονται με την Τουρκία, να μη χρησιμοποιηθεί εναντίον της Τουρκίας. Δεύτερος σκοπός μου είναι να καταφέρω να συναντηθώ με τον Τούρκο πρόεδρο

Οζάλ. Σε περίπτωση που το πετόχω, θα ζητήσω τη βοήθειά του για να σταματήσει η εκστρατεία εναντίον της Τουρκίας, που άρχισε στην Ευρώπη και σε όλον τον κόσμο. Έχω μια μεγάλη ευθύνη, η οποία είναι να σβήσω την εικόνα της «φοβερής χώρας» που δημιουργήθηκε για την Τουρκία. Ειδικά τις τελευταίες μέρες γράφονται φοβερά πράγματα στη Γαλλία. Αυτά πρέπει να σταματήσουν».

Η εφημερίδα σχολιάζει την άφιξη του Άγγελου Μελή ως εξής:

«Θα δουλέψει ο πρέσβης μας στον τουρισμό: Ο Άγγελος Μελής προτίθεται να μεταφέρει δωρεάν από την Ελλάδα στην Τουρκία δύο πούλμαν γεμάτα με δημοσιογράφους, προκειμένου να ζήσουν και να γνωρίσουν την χώρα και τους ανθρώπους μας».

[Αναδημοσιεύεται αυτούσιο, από την εφημερίδα «Έλευθεροτυπία» της 3ης Μαΐου. Έμεις, τί να προσθέσουμε;]

Ένα εμβόλιο ρε παιδιά!...

Απαρτχάντ

Η δια ροπάλου απομάκρυνση Αλβανών, Βορειοηπειρωτών και Ποιντιών από τα κέντρα των πόλεων δικαιολογείται ως μόνος τρόπος να συγκεντρωθούν «εκεί που τους θέλουμε», στη Β. Ελλάδα. Αν δεν κάνουμε λάθος, μια χώρα στον κόσμο έχει επιβάλει ολοκληρωτικό διαχωρισμό ζωνών για τους κατοίκους της: είναι η Νότια Αφρική και το σύστημα ονομάζεται απαρτχάντ. Ποιος αλήθεια οραματίζεται να στήσει «μπαντουστάν» στη Δυτική Μακεδονία και τη Θράκη;

Ο Ιός

την πρώτη όμως υπόδειξη των Τούρκων για το πού δεν έπρεπε να γίνει η Ρωμανία, πάγωσε κάθε διαδικασία για τη δημιουργία της. Κρίθηκε προτιμότερο να ζητιανεύουν αυτοί στους δρόμους παρά η Ελλάδα να στενοχωρήσει τους γείτονές της.

Ούτε γι' αυτό έγραψε κανείς Ιός.

Και ήρθε η μέρα που τούς παρέλαβαν τα παλληκάρια του Βασιλειάδη. Που είδαμε σ' όλη την Αττική να διεξάγεται ένα πογκρόμ.

Και είπαμε ότι τότε τουλάχιστον θα γράψει γι' αυτό κάποιος Ιός.

Όπερ και εγένετο.

Όμως ο Ιός δεν έγραψε κατά του ξυλοδαρμού των προσφύγων από αισθήματα συμπάθειας και αλληλεγγύης σε ένα κομμάτι του λαού μας που καταπιέζεται. Ο Ιός ανησούχησε μήπως από το πολύ ξύλο πάνε να εγκατασταθούν στη Θράκη. Μήπως και χαλάσουν τα σχέδια των Τούρκων. Ο Ιός θεωρεί ότι αυτοί που με τις πρώτες άγριες ματιές των Τούρκων σταμάτησαν κάθε διαδικασία για τη δημιουργία της Ρωμανίας, τώρα σκέφτηκαν να τους πάνε δέρνοντας στη Θράκη. Μέσα από μια ανύπαρκτη αλληλουχία, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το ξύλο που τρώνε οι πρόσφυγες αποσκοπεί στο να φτιαχτεί ένα απαρτχάντ στη Θράκη. Όπως αυτό που, αν δεν κάνει λάθος, μόνο η Ν. Αφρική έχει επιβάλει.

Επειδή όμως κάνει λάθος κι επειδή εμείς ξέρουμε κι άλλα απαρτχάντ, του παραθέτουμε μερικά: Στη Σ. Ένωση, όπου οι εκτοπισθένες επί Στάλιν λαοί δεν μπορούν να επιστρέψουν στις εστίες τους. Στην Κύπρο, από τη δημιουργία των τουρκοκυπριακών θυλάκων, όπου οι Έλληνες δεν μπορούσαν να μπουν, μέχρι το '74. Στην Κύπρο, από το '74 μέχρι σήμερα. Στην Κύπρο, μετά την σχεδιαζόμενη ομοσπονδία. Στη Μ. Ασία, από το '14 μέχρι το '22, κατά τους οργανωμένους εκτοπισμούς Ελλήνων και Αρμενίων με τα τάγματα εργασίας. Στις ΗΠΑ, στον περιορισμό των Ινδιάνων σε ειδικούς χώρους («ρεζέρβες»). Τέλος ένα απαρτχάντ υπό εκκλόαψη, η Θράκη όπου, όπως επιθυμούν οι Τούρκοι και ο Ιός και ανεχόμαστε εμείς, δεν θα μπορεί σε λίγο καιρό να εγκατασταθεί Έλληνας.

Τελικά, είτε με τη μορφή του «Ιού» είτε με τη μορφή του «Σχολιαστή», η γεύση είναι ίδια!

Μ.Δ.-Χ.

Το παραπλεύρως σχόλιο, με την υπογραφή «Ιός», δημοσιεύθηκε στην Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία της 16-6-91. Θεωρούμε σκόπιμη την αναδημοσίευσή του, γιατί αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της εθελοτυφλίας και αφασίας της αριστεράς απέναντι στα εθνικά ζητήματα και των εξαμβλωμάτων που αυτές παράγουν.

Εν αρχή λοιπόν ήσαν οι πρόσφυγες. Προερχόμενοι από τον Καύκασο και τη Β. Ήπειρο, μετά από ταλαιπωρίες αιώνων, άκουγαν ότι η μητέρα πατρίδα είχε χώρο γι' αυτούς στην αγκαλιά της κι έρχονταν. Όμως αυτός ο χώρος περιορίστηκε σε δυο τετραγωνικά μέτρα πάνω στο τσιμέντο της Ομόνοιας και στα γιουσουρούμ και λαϊκές των συνοικιών.

Γι' αυτό δεν έγραψε τίποτα, κανείς Ιός.

Ακούστηκε ότι θα δημιουργηθεί γι' αυτούς μια πόλη, η Ρωμανία. Όπου θα μπορέσουν να βρουν ζωή και χώρο να δημιουργήσουν. Με

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΜΙΧΑΝΕΣ

Διαβάσαμε σε εφημερίδα την επιστολή του Άριστεϊδη Κωνσταντινίδη από την Θεσσαλονίκη, που έλεγε ότι: Σε εργασία του που αφορά τις ελληνικές λέξεις που χρησιμοποιεί ή Άγγλική γλώσσα υπάρχουν 18.000 λήμματα με πλήρη ετυμολογική ανάλυση της ελληνικότητάς τους.

Στά Άγγλικά λεξικά της καθομιλουμένης ή συμμετοχή της ελληνικής φθάνει τό 21%, ενώ στην επιστημονική όρολογία τό 50%.

Τήν ύπερφήανειά σου καί τή δική μας, κύριε Κωνσταντινίδη, γιά τήν ελληνική γλώσσα δέν τήν συμμερίζονται μερικοί επιχειρηματίες, διαφορετικά δέν εξηγείται γιατί οί ταμιακές τους μηχανές αποτυπώνουν τίς αποδείξεις λιανικής πώλησης μέ λατινικούς χαρακτήρες.

Ο.Μ.

ΠΑΝ. Σ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΙΔΗ

Η ΛΕΣΒΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

ΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ (17ος-18ος)

ΜΥΤΙΑΗΝΗ
ΕΚΔΟΣΗ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΑΙΟΛΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Μνήμη των μαχητών που έπεσαν αντιστεκόμενοι στον Αττίλα

Ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Ελλήνων Πολεμιστών Κύπρου 1974 έχει μέλη του όλους τους Έλληνες στρατιώτες πολεμιστές που υπηρέτησαν στην Κύπρο το 1974 (ΕΛ.ΔΥ.Κ. - Εθνοφρουρά) και έλαβαν μέρος εναντίον του Τούρκου Εισβολέα.

Ο Σύνδεσμος ιδρύθηκε το 1976 και σκοπό έχει την αναγνώριση της προσφοράς του Έλληνα Πολεμιστή σε εθνικούς αγώνες και την σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των μελών του.

Μετά από τόσα χρόνια η Πολιτεία μας έδωσε καταστάσεις Ελλήνων στρατιωτών που έπεσαν στο πεδίο της μάχης. Χρέος μας είναι να έρθουμε σε επαφή με όλες τις οικογένειες των πεσόντων και να αποτίσουμε φόρο τιμής στους νεκρούς συναδέλφους μας.

Σας καλούμε λοιπόν στις **21 Ιουλίου 1991**, ημέρα Κυριακή, στο **Πολεμικό Μουσείο Αθηνών**, όπου θα γίνει απονομή τιμητικών πλακετών στη μνήμη των νεκρών μας μετά το **ΕΤΗΣΙΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΣΤΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ** και την κατάθεση στεφάνου στον Άγνωστο Στρατιώτη.

Στην πρώτη αυτή εκδήλωσή μας θα τιμήσουμε αυτούς που η Πολιτεία επίσημα μας έχει αναφέρει νεκρούς.

Ελπίζουμε να ακολουθήσουν και άλλες εκδηλώσεις.

Στην εκδήλωση ο Σύνδεσμος έχει καλέσει να παρευρεθούν οι: Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Πρωθυπουργός της Ελλάδος, Πρόεδρος της Βουλής, Αρχηγοί Κομμάτων, η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της Ελλάδας, εκπρόσωποι της Εκκλησίας, μέσα μαζικής ενημέρωσης Ξένου και Ελληνικού τύπου, ΕΛ.ΔΥ.Κ.-Ε.Φ., Πρεσβείες (αντίστοιχα και της Κύπρου).

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΣΟΝΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΤΟ 1974 Από 20-7-1974 ως 16-8-1974

α/α	Βαθμός	Όπλο	Όνοματεπώνυμο	Όνομα Πατρός	Καταγωγή
1.	Αντ/ρχης	ΠΒ	ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ Εμμανουήλ	Γεώργιος	Καλαμιών Χανίων Κρήτης
2.	Αντ/ρχης	ΠΖ	ΜΠΟΥΤΟΣ Γεώργιος	Μιχαήλ	Ναύπλιο Αργολίδος
3.	Ταγ/ρχης	ΠΖ	ΜΟΥΖΑΚΗΣ Ανδρέας	Νικόλαος	Άνω Γερακαρού Ζάκυνθος
4.	Ταγ/ρχης	ΠΖ	ΚΑΤΣΑΝΗΣ Γεώργιος	Χρήστος	Σιδηρόκαστρο Σερρών
5.	Λ/γος	ΜΧ	ΣΤΑΥΡΙΑΝΑΚΟΣ Σωτήριος	Μιχαήλ	Σκούταρι Γυθείου Λακωνίας
6.	Λ/γος	ΠΖ	ΣΤΑΜΠΟΥΛΗΣ Βασίλειος	Πελοπίδας	Κασσάνδρα Χαλκιδικής
7.	Υπ/γός	ΠΖ	ΤΣΩΝΟΣ Σωτήριος	Γεώργιος	Κοκκινοπλός Ελλασώνας Λαρίσης
8.	Υπ/γός	ΠΖ	ΤΣΟΥΚΝΙΔΗΣ Δημήτριος	Βάιος	Σοφάδες Καρδίτσας
9.	Εθ.Εφ.Αν/ός	ΠΖ	ΖΑΡΡΑΣ Αλέξανδρος	Κωνσταντίνος	Καλλιθέα Πιερίας
10.	Ανθ/στής	ΠΒ	ΚΑΤΣΑΝΟΣ Ευάγγελος	Κωνσταντίνος	Άσος Νικοπόλεως Πρεβέζης
11.	Αρ/χίας	ΤΘ	ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Αθανάσιος	Κωνσταντίνος	Καλαμαριά Θεσσαλονίκης
12.	Αρ/χίας	ΠΖ	ΚΩΚΑΣ Κωνσταντίνος	Παναγιώτης	Πέτα Άρτας
13.	Αρ/χίας	ΠΖ	ΜΠΙΝΑΚΗΣ Γεώργιος	Κωνσταντίνος	Χανιά Κρήτης
14.	Αρ/χίας	ΜΧ	ΚΟΥΡΛΙΟΣ Κωνσταντίνος	Νικόλαος	Νιτρούσι Σερρών
15.	Αρ/χίας	ΠΖ	ΣΚΑΠΑΡΔΩΝΗΣ Χρήστος	Φίλιππος	Λεσιανά Τρικάλων
16.	Δ.Ε.Α.	ΚΔ	ΤΣΑΚΜΗΡΑΝΗΣ Δημήτριος	Ματθαίος	Ελευθερές Καβάλας

ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
Φονευθέντων στην Κύπρο Κληρωτών Οπλιτών της ΕΛΔΥΚ
κατά το από 20-7-74 και εντεύθεν χρονικό διάστημα

α/α	Βαθμός	Όπλο	Όνοματεπώνυμο	Όνομα Πατρός	Καταγωγή
1.	Λοχίας	ΠΖ	ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Νικόλαος	Γεώργιος	Κρυσπηγή Καρδίτσας
2.	Στρ/της	ΠΖ	ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΑΣ Βασίλειος	Δημήτριος	Αγρελιά Τρικάλων
3.	Λοχίας	ΠΖ	ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος	Ιωάννης	Ψωφίδα Καλαβρύτων
4.	Στρ/της	ΠΖ	ΒΟΛΑΚΑΚΗΣ Μάριος	Γρηγόριος	Χανιά Κρήτης
5.	Στρ/της	ΠΖ	ΓΑΛΑΝΗΣ Αναστάσιος	Σπυρίδων	Καλλιθέα Ηλείας
6.	Στρ/της	ΠΖ	ΓΙΑΝΝΑΡΟΣ Αλέξιος	Γεώργιος	Αλφειώσα Ηλείας
7.	Δ/νέας	ΔΒ	ΓΙΑΝΝΕΛΟΣ Δημήτριος	Απόστολος	Αθήνα Αττικής
8.	Υπ/γος	ΜΧ	ΓΚΑΒΑΣ Χρήστος	Απόστολος	Σταροχώρι Πάτρας
9.	Στρ/της	ΠΖ	ΓΚΟΥΡΟΣ Δημήτριος	Γεώργιος	Ρομύριο Μεσσηνίας
10.	Στρ/της	ΠΖ	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗΣ Εμμανουήλ	Ιωάννης	Δούλιο Ηρακλείου
11.	Λοχίας	ΠΖ	ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΥΛΟΣ Θεμιστοκλής	Κωνσταντίνος	Μεσοποταμία Λαμίας
12.	Λοχίας	ΠΖ	ΖΑΡΚΟΣ Χρήστος	Απόστολος	Κρουνέρι Κορινθίας
13.	Λοχίας	ΜΧ	ΖΑΧΑΡΑΤΟΣ Εμμανουήλ	Ιωάννης	Γλυνάδες Νάξου
14.	Στρ/της	ΜΧ	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ Ιωάννης	Σταύρος	Άνω Λιόσια Αττικής
15.	Στρ/της	ΤΧ	ΚΑΒΡΕΝΤΖΟΣ Δημήτριος	Ιωάννης	Στυλίδα Λαμίας
16.	Στρ/της	ΠΖ	ΚΕΛΕΣΗΣ Παύλος	Κωνσταντίνος	Αυλότοπος Θεσπρωτίας
17.	Στρ/της	ΠΖ	ΚΟΥΚΟΥΛΗΣ Θωμάς	Ιωάννης	Άγ. Θεόδωροι Καρδίτσας
18.	Στρ/της	ΠΖ	ΚΟΥΛΙΑΝΤΩΝΗΣ Ηλίας	Διονύσιος	Βαρθολομιά Ηλείας
19.	Δ/νέας	ΠΖ	ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Ζάχος Στ.	Αθανάσιος	Προάστιο Καρδίτσας
20.	Δ/νέας	ΕΜ	ΛΟΥΚΑΚΗΣ Θεοφάνης	Παύλος	Σάρτη Χαλκιδικής
21.	Δ/νέας	ΠΖ	ΜΑΡΤΖΑΚΛΗΣ Γεώργιος	Απόστολος	Κρυόβρυση Ηλείας
22.	Στρ/της	ΠΖ	ΜΑΣΟΥΡΑΣ Θεόδωρος	Ανδρέας	Κακαλέτριο Τριφυλίας
23.	Λοχίας	ΠΖ	ΜΠΑΓΙΩΡΓΟΣ Παναγιώτης	Φώτιος	Παλαιοχωριό Μεσολογίου
24.	Δ/νέας	ΠΖ	ΜΠΟΛΟΜΥΤΗΣ Χρυσόστομος	Άγγελος	Χάρμα Καρδίτσας
25.	Στρ/της	ΠΖ	ΝΙΚΟΛΑΟΥ Λάμπρος	Δημήτριος	Λεοντάριο Θήβας
26.	Δ/νέας	ΤΧ	ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ Αθανάσιος	Ιωάννης	Παλαιόκαστρο Χαλκιδικής
27.	Στρ/της	ΠΖ	ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Βασίλειος	Παναγιώτης	Πευκόφυτο Καρδίτσας
28.	Στρ/της	ΜΧ	ΠΙΠΕΡΙΑΝ Παρσέχ	Πιέρ-Πέτρος	Αθήνα Αττικής
29.	Δ/νέας	ΤΧ	ΠΟΛΥΖΩΗΣ Ιωάννης	Αντώνιος	Ξυλοκερά Ηλείας
30.	Δ/νέας	ΠΖ	ΡΟΥΣΗΣ Γεώργιος	Τρύφων	Γιαννισιά Πέλλας
31.	Στρ/της	ΠΖ	ΣΙΜΗΤΑΣ Δημήτρης	Χαράλαμπος	Καρδάμωλα Χίου
32.	Δ/νέας	ΠΖ	ΤΕΡΖΙΔΗΣ Γεώργιος	Μάρκος	Αθήνα Αττικής
33.	Στρ/της	ΔΒ	ΤΣΙΓΓΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Νικόλαος	Κωνσταντίνος	Έλαφος Πιερίας
34.	Λοχίας	ΠΖ	ΤΣΙΠΙΝΙΑΣ Βασίλειος	Δημήτριος	Μ. Παναγία Χαλκιδικής
35.	Στρ/της	ΔΒ	ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ Νικόλαος	Δημήτριος	Αθήνα Αττικής
36.	Στρ/της	ΠΖ	ΧΑΛΑΤΣΗΣ Κωνσταντίνος	Δημήτριος	Δεσκάτη Γρεβενών
37.	Στρ/της	ΠΖ	ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Αλέξιος	Ηλίας	Μετόχι Πάτρας
38.	Ιδιώτης Εθελοντής		ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Διονύσιος	Νικόλαος	Κολλύριο Ηλείας

1994

ΣΤΗΝ
ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΛΕΜΕ
ΝΑ

Δύο σκηνές από την Όμοσπονδιακή
σούπ όπερα «1994», ή όποία
παρουσιάστηκε στό Θέατρο ΕΝΑ τόν
χειμώνα τού 1989-90

τού Βάσου Φτωχόπουλλου*

ΣΚΗΝΗ 1

Έκφωνήτρια: Ό Κωνσταντίνος Κωνσταντή από την Λευκωσία μ' ένα Καλασνίκωφ σκότωσε 17 Τούρκους στρατιώτες στό Καϊμακλί και μετά ανάγκασε διά τής βίας Τούρκο όδηγό ταξί νά τόν όδηγήσει στό Δίκωμο. Ό κοσ Κωνσταντίνος καταφθάνοντας στό κρυσφύγετο τού Κυριάκου Μάτση έδωσε σκληρή μάχη μέ τίς Όμοσπονδιακές Δυνάμεις Ασφαλείας σκοτώνοντας εκατοντάδες στρατιώτες και άστυνομικούς. Μετά κατέβασε την Όμοσπονδιακή σημαία και ύψωσε την Έλληνική, τραγουδώντας συγκινημένος τόν Έλληνικό Έθνικό ύμνο. Μετά, ό κ. Κωνσταντή ξύπνησε. Τό πρωί διηγήθηκε τό όνειρό του στην γυναίκα του. Γειτόνισσα, ή όποία κρυφάκουσε την διήγηση, τηλεφώνησε στην άστυνομία και ό κ. Κωνσταντή συνελήφθη και όδηγήθηκε σήμερα τό πρωί στό Όμοσπονδιακό Δικαστήριο Λευκωσίας. Περισσότερες πληροφορίες από τόν συνεργάτη μας Γ. Γωάννου.

Δημοσιογράφος: Άγαπητοί τηλεθεατές βρισκόμαστε μπροστά στό κτίριο τού Όμοσπονδικού Δικαστηρίου Λευκωσίας. Μαζί μου βρίσκεται ό κ. Κωνσταντίνος Κωνσταντή, ό όποιος πρίν λίγο καταδικάστηκε σε 100 λίρες πρόστιμο. Κύριε Κωνσταντή, από πού κατάγεστε;

Κ. Κωνσταντή: Είμαι από την Λευκωσία, αλλά γεννήθηκα στό Καϊμακλί.

Δημοσιογράφος: Και τί δουλειά κάνετε;

Κ. Κωνσταντή: Είμαι ύδραυλικός.

Δημοσιογράφος: Δηλαδή;

Κ. Κωνσταντή: Έπιδιορθώνω σωλήνες νερού, κάνω ύδραυλικές έγκαταστάσεις, σε σπίτια, σε γραφεία και γενικά άσχο-λομαι μέ βρύσες, σωλήνες, νερά και τέτοια.

Δημοσιογράφος: Δηλαδή είστε ύδραυλικός;

Κ. Κωνσταντή: Ναι, αυτό είπα πρίν.

Δημοσιογράφος: Μάλιστα. Λοιπόν τί έγινε ψές κ. Κωνσταντή;

Κ. Κωνσταντή: Πήγα στόν καφεéné και ήπια ένα δύο ούζα.

Δημοσιογράφος: Ένα ή δύο;

Κ. Κωνσταντή: Τρία κατ' άκρίβειαν, αλλά μικρά.

Δημοσιογράφος: Μάλιστα.

Κ. Κωνσταντή: Μετά πήγα σπίτι μου, κάθησα λίγο στην τηλεόραση και μετά πήγα για ύπνο. Συγγνώμη, έπλυνα τά δόντια μου και μετά πήγα για ύπνο. Τό λέω αυτό γιατί μπορεί νά παρακολουθούν τό πρόγραμμα και παιδιά.

Δημοσιογράφος: Πέστε μας για τό όνειρο κύριε Κωνσταντή.
Κ. Κωνσταντή: Λοιπόν κοιμήθηκα και άρχισα νά βλέπω συνηθισμένα όνειρα.

Δημοσιογράφος: Δηλαδή;

Κ. Κωνσταντή: Αυτό, μωρέ, πού βλέπω σχεδόν κάθε βράδυ.

Δημοσιογράφος: Δηλαδή;

Κ. Κωνσταντή: Νά σου τά πώ όλα;

Δημοσιογράφος: Όχι όλα, μερικά παραδείγματα.

Κ. Κωνσταντή: Άχ, τό πρώτο είναι μέ την πεθερά μου πού την συλλαμβάνουν οι μαυροι στην ζούγκλα και την βάζουν σ' ένα καζάνι για νά φτιάξουν σούπα, τό άλλο μέ την Σοφία Λόρεν νά μου κάνει ένα τσι...

Δημοσιογράφος: (Διακόπτει άμέσως). Μπορείτε κ. Κωνσταντή νά μās πείτε για τό όνειρο για τό όποιο μόλις πρίν λίγο καταδικαστήκατε;

Κ. Κωνσταντή: Μετά από τό τσιγάρο πού καπνίσαμε μέ την Σοφία Λόρεν, είδα τό γνωστό σ' όλους πιά όνειρο. Το πρωί τό είπα στην γυναίκα μου και ή Κυρία Καλλού μέ κάρφωσε στην άστυνομία και τώρα είμαι εδώ.

Δημοσιογράφος: Έχετε ξαναδεί τέτοιου είδους όνειρα;

Κ. Κωνσταντή: Όχι, όχι τόσο εθνικιστικά. Έβλεπα παλιά κάποια όνειρα μέ εθνικιστικές και σωβινιστικές προεκτάσεις, αλλά όχι αυτού τού είδους.

Δημοσιογράφος: Τί είδους;

Κ. Κωνσταντή: Π.χ. παλιά έβλεπα διάφορα όνειρα όπου έπαιζε ή Έλλάδα ποδόσφαιρο μέ την Τουρκία, τίς τρώγαμε 3-0 μέσα στην Άθήνα, έμπαινα στό παιχνίδι, ίσοφαρίζαν οι άλλοι και μετά, στό τελευταίο λεπτό μέ μίαν άτομική προσπάθεια, σκόραρα τό νικητήριο τέρμα και οι φίλαθλοι φώναζαν «Έλλάδα, Έλλάδα, Κωνσταντάρα», αλλά δέν ήταν αυτός ό ψεσινός σωβινισμός.

Δημοσιογράφος: Μάλιστα. Μπορείτε νά μās πείτε τί είπε ό δικαστής;

Κ. Κωνσταντή: Ό δικαστής ήταν άρκετά καλός. Την δουλειά του έκανε ό άνθρωπος. Είπε ότι τό σύνταγμα μας δέν άπαγορεύει τά όνειρα, όμως δέν μπορεί ό κάθε πολίτης νά βλέπει εθνικιστικά και σωβινιστικά όνειρα, άλλιώς όπως είπε θά πέσουμε στην άναρχία.

Έκφωνήτρια: Πάμε τώρα μέσα στό δικαστήριο για νά παρακολουθήσουμε την δίκη τού κύριου Άντρεά Χριστοδούλου, ό όποιος ως γνωστόν δικάζεται για χαρτοπαιξία.

(Αίθουσα δικαστηρίου. Στην μέση της σκηνής ο Χριστοδούλου στο εδώλιο. Ο Χριστοδούλου είναι τύπος λαϊκός, κομπολόι στο αριστερό χέρι, το δεξί του βαραινεί από χρυσές «αντίκες». Άριστερά του κατηγορούμενο κάθεται ο συνήγορός του και δεξιά κάθονται δύο όμοσπονδιακοί Έισαγγελεῖς. Ο Τούρκος στρατιωτικός της ΑΝΩ ΣΚΗΝΗΣ, χτυπώντας το δάπεδο με το τουφέκιόν του, αρχίζει την δίκη. Εισέρχεται ο Δικαστής και όλοι σηκώνονται. Ο Δικαστής νεύει και όλοι εκτός του κατηγορούμενου κάθονται).

Εισαγγελέας Γυναίκα: You swear to tell the truth, the whole truth and nothing but the truth.

Χριστοδούλου: Έλληνιστί.

Εισαγγελέας Γυναίκα: (Ένοχλημένη) Όρκίζεσαι νά πεις τήν αλήθεια, όλη τήν αλήθεια καί τίποτα άλλο παρά τήν αλήθεια.

Χριστοδούλου: Μάλιστα όρκίζομαι.

Εισαγγελέας Άντρας: Κύριε Χριστοδούλου στις 19.3 συνελήφθης στόν μουσικό όμιλο «ό Μπετόβεν» νά παίζεις χαρτιά μέ 4 άλλους, από τούς όποιους 3 ήταν Έλληνοκύπριοι καί ένας Τουρκοκύπριος;

Χριστοδούλου: Μάλιστα.

Εισαγγελέας Άντρας: Καί εκείνη τήν νύκταν, αν δέν κάνω λάθος, κερδίσατε 1000 λίρες από τίς όποιες οι έπτακόσιες ανήκουν στόν Τουρκοκύπριο κύριο Άχμέτ Τζελάλ;

Χριστοδούλου: Μάλιστα.

Εισαγγελέας Άντρας: Δηλαδή κύριε Χριστοδούλου παραδέχεστε.

Χριστοδούλου: Έ. Ναι.

Εισαγγελέας Άντρας: Τίποτα άλλο, your honour.

Εισαγγελέας Γυναίκα: Κύριε Χριστοδούλου γνωρίζετε φαντάζομαι ότι ή χαρτοπαιξία είναι παράνομη, ιδιαίτέρως όταν τό καρέ δέν αποτελείται από 60% Έλληνοκύπριους καί 40% Τουρκοκύπριους;

Χριστοδούλου: Ναι τό ξέρω.

Εισαγγελέας Γυναίκα: Επίσης θά γνωρίζετε ότι απαγορεύεται οι Τουρκοκύπριοι νά χάνουν πέραν του 40% του συνόλου των χρημάτων σε κάθε συγκεκριμένο καρέ;

Χριστοδούλου: Μάλιστα τό γνωρίζω.

Εισαγγελέας Γυναίκα: Τότε παραδέχεσαι ότι καί στίς δύο περιπτώσεις έχεις παρανομήσει.

Χριστοδούλου: Όχι.

Εισαγγελέας Άντρας: Κύριε Χριστοδούλου πρίν λίγο παραδεχτήκατε ότι μόνο τό 20% του καρέ ήταν Τουρκοκύπριοι.

Χριστοδούλου: Αυτό δέν σημαίνει ότι παρανόμησα. Καθόμαστε από ή ώρα δέκα καί περιμέναμε ως τή 1 μετά τά μεσάνυκτα περιμένοντας κι άλλους Τουρκοκύπριους. Δέν ήρθαν καί αρχίσαμε καί παίζαμε. Τί νά κάνουμε δηλαδή; Πές μου.

Συνήγορος: Your honour ό πελάτης μου πράγματι περιμενε αρκετή ώρα γιά νά έλθουν κι άλλοι Τουρκοκύπριοι, όμως δέν ήλθαν, καί άκριβώς επειδή τό πρωί είχε δουλειά άποφάσισε νά μήν περιμένει άλλο καί νά αρχίσει τό καρέ.

Εισαγγελέας Γυναίκα: Τί δουλειά κάνετε κ. Χριστοδούλου;

Χριστοδούλου: Είμαι άνεργος

Εισαγγελέας Γυναίκα: Τί δουλειά είχατε άφου είστε άνεργος;

Χριστοδούλου: Έπρεπε νά πάω νά χρονομετρήσω τά άλογα στην Περιστερώνα.

Εισαγγελέας γυναίκα: Κύριε Χριστοδούλου, γιατί παρανομήσατε κερδίζοντας τίς 700 λίρες του κύριου Τζελάλ;

Χριστοδούλου: Μαντάμ εισαγγελεύς δέν παρανόμησα. Είχα φούλ του Άσσου, 3 άσσους καί 2 ντάμες, ό Τζελάλης είχε 3 έννάρες, έβαλε τά ρέστα του καί έχασε στά ίσια.

Εισαγγελέας γυναίκα: Θά μπορούσατε γιά νά είναι ισότιμα τά πράγματα νά κρύβατε τό 20% των χαρτιών σας, μιās καί στό

τραπέζι οι Τουρκοκύπριοι εκπροσωπούνται μέ 20%, δηλαδή νά κρύβατε ένα άσσο ώστε νά μείνετε μέ 2 pairs, γιά νά κέρδιζε ό κύριος Τζελάλ.

Χριστοδούλου: Μά έχω καιρό νά κάνω φούλ του Άσσου καί άλλωστε ως εκείνη τή στιγμή έχανα πολλά λεφτά.

Εισαγγελέας Άντρας: Your honour είναι clear case. Ό άνθρωπος παρανομούσε (Συσκέπτονται. Ό Δικαστής ψιθυρίζει δι-άφορα σε' αυτιά των συνεργατών του).

Εισαγγελέας Γυναίκα: Yes your honour.

(Ό Δικαστής μέ εύθυμη διάθεση αρχίζει νά τραγουδάει στό γνωστό σκοπό του «Έμαθα πώς είσαι μάγκας»).

Δικαστής: I have heard that your' re a mangas that you also play cards that you play thanasi and poka and sometimes play coumkan.

Δικαστής: All together now.

Όλοι μαζί: (Ό κατηγορούμενος χορεύει οι άλλοι παλαμάκια) Τούρνε καί τούρνε τούρνε καί ναι Πές μας βρέ μάγκα βρέ μάγκα μας τό ναι

Δικαστής: One more time please!

Όλοι μαζί: Τούρνε καί τούρνε τούρνε καί ναι Πές μας βρέ μάγκα βρέ μάγκα μας τό ναι

(*Ο Δικαστής αντιλαμβάνεται ότι έχει μετατρέψει το δικαστήριο σε σκυλάδικο και σοβαρεύεται.*)

Δικαστής: STOP! The federal court of Nicosia finds you guilty and I hereby sentence you to five years imprisonment!

Χριστοδούλου: Τι είπε;

Εισαγγελέας Γυναίκα: Πέντε χρόνια;

Χριστοδούλου: (*Πιάνει την κεφαλή του*). Πέντε χρόνια (*Σκέφτεται για λίγο και μετά αρχίζει και τραγουδά*).

Πέντε χρόνια δικασμένος
μέσα στο Γεντί Κουλέ
από τό πολύ σικλέτι
τό ριξε στον άργιλέ

(*Η εισαγγελέας βγάζει την τήβεννό της και χορεύει. Ο Δικαστής παρασύρεται και όλοι τσιφτετελίζουν*).

ΣΚΗΝΗ 2

Έκφωνήτρια: Συνεχίζονται τα έκτροπα στο State University of Cyprus. Τά έκτροπα άρχισαν χτές όταν ομάδα φοιτητών με την βοήθεια της MMAΔ πλάκωσαν στο ξύλο καθηγητή ό όποιος έκανε άπεργία πείνας, διαμαρτυρόμενος για την καταπάτηση του πανεπιστημιακού άσυλου από την άστυνομία την προηγούμενη μέρα. Σήμερα συνεχίστηκαν οι συγκρούσεις ανάμεσα στους φοιτητές όταν ή άστυνομία εισέβαλε στο άμφιθέατρο της φιλοσοφικής σχολής για να διαλύσει συγκέντρωση των έθνικιστικών φοιτητικών παρατάξεων. Για περισσότερες πληροφορίες θά δώμε τώρα σχετικό ρεπορτάζ του συνεργάτη μας Γ. Ίωάννου.

Δημοσιογράφος: Βρισκόμαστε μπροστά από την Φιλοσοφική Σχολή του State University of Cyprus όπου σήμερα όπως και χθές σημειώθηκαν τά έκτροπα που συγκλόνισαν όλη την Κύπρο. Πληροφορίες που μεταδόθηκαν από διάφορους ραδιοσταθμούς ότι τό πανεπιστήμιο καίγεται είναι άναληθείς, τό έχω εξακριβώσει προσωπικώς πριν λίγο μιλώντας με τους ίδιους φοιτητές που άναψαν τίς φωτιές. Οι φοιτητές άναψαν τίς φωτιές για να ψησουν σουβλάκια, διότι οι ύπάλληλοι των πανεπιστημιακών έστιατοριών κήρυξαν έκτακτη άπεργία την ώρα του συσσιτίου, μ' άποτέλεσμα πολλοί φοιτητές να μην προλάβουν να φάνε στη λέσχη. Οι γονείς των φοιτητών δεν πρέπει ν' άνησυχούν διότι τελικά όλοι οι φοιτητές κατάφεραν να τσιμπήσουν από κάτι τίς. Νά και ένας φοιτητής. Χαίρεται, είμαι από τό ΟΡΙΚ. Θά θέλατε να μάς πείτε δύο λόγια για τίς συγκρούσεις; Πώς λέγεστε;

Άντρας: Κώστας Παπαρηγορίου.

Δημοσιογράφος: Σε ποίο έτος είσαι;

Άντρας: Δεν είμαι φοιτητής.

Δημοσιογράφος: Είσαι άπ' αυτά τά έξωπανεπιστημιακά στοιχεία που αναφέρουν συνεχώς οι άστυνομικές ανακοινώσεις;

Άντρας: Όχι είμαι καθηγητής.

Δημοσιογράφος: Ένδιαφέρον. Πώς είδατε τά έκτροπα;

Άντρας: Κατ' άρχήν δεν είναι έκτροπα. Είναι άπλώς παιδικές μικροσυμπλοκές ανάμεσα σε άνιαρά παιδιά που δεν βρίσκουν τίποτα τό ενδιαφέρον να κάνουν παρά να παριστάνουν τούς φοιτητές.

Δημοσιογράφος: Νά κάνουν τί δηλαδή;

Άντρας: Θά μπορούσαν να δημιουργούσαν πραγματικά έκτροπα. Θά μπορούσαν να φτιάξουν στο χημείο βόμβες μολότωφ και να έπιτεθούν στην άστυνομία χρησιμοποιώντας την άνάλογη βία για να μην καταπατηθεί τό άσυλο.

Δημοσιογράφος: Μά αυτό θά σήμαινε ότι θά είχαμε συμπλοκές, πιθανόν τραυματισμούς.

Άντρας: Άκριβώς. Η βίαιη άντιπαράθεση με την άστυνομία θά όδηγούσε σε ένδοφοιτητικές άντιθέσεις και κατ' έπέκταση στην γενίκευση των ταραχών, μ' άποτέλεσμα οι πανεπιστημιακές άντιφάσεις να πάρουν την κοινωνική τους διάσταση και τό κράτος μετά από έξωπανεπιστημιακές πιέσεις ν' άναγκαστεί να κλείσει τό πανεπιστήμιο.

Δημοσιογράφος: Έ! ναι! Εεε — θέλετε να κλείσει το πανεπιστήμιο;

Άντρας: Άσφαλώς. Τό Πανεπιστήμιο αυτό είναι άχρηστο. Έχουμε άρκετά νηπιαγωγεία και έχουμε άρκετά γηροκομεία.

Δημοσιογράφος: Γουάι;

Άντρας: Συγγνώμη;

Δημοσιογράφος: Γιατί κύριε Παπαρηγορίου;

Άντρας: Δεν θά ήθελα να έπεκταθώ, σάς ευχαριστώ.

Δημοσιογράφος: Νομίζω ότι είστε λίγο άυστηρός κύριε Παπαρηγορίου. Σ' αυτό τό πανεπιστήμιο έχουν γίνει σημαντικές έρευνες, μάλιστα μία από αυτές βραβεύτηκε πρόσφατα από τό εκπαιδευτικό τμήμα των Ήνωμένων Έθνών.

Άντρας: Ποία έρευνα;

Δημοσιογράφος: Αυτή για την συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων στον άντιιμπεριαλιστικό άγώνα του 55-59 για την όμοσπονδία.

Άντρας: Θεέ μου. (*Βγάζει ένα μαχαίρι και άυτόκτονεϊ επί σκηνής*) (*Ένας φοιτητής μπαίνει στη σκηνή*).

Δημοσιογράφος: Πώς σε λένε;

Φοιτητής: Μιχάλης Μιχαηλίδης.

Δημοσιογράφος: Σε ποίο έτος είστε;

Φοιτητής: Είμαι στο πρώτο έτος της Νομικής.

Δημοσιογράφος: Πώς βλέπετε τις τελευταίες συγκρούσεις;

Φοιτητής: Είναι tragic εντάξει. Μόλις πριν λίγα χρόνια εντάξει εκάναμεν University εντάξει και ήδη άρχισαν τά troubles εντάξει. 'Αντί να κάτσουμε ήσυχα να πιάσουμε τό diploma μας εντάξει, αντί οι tutors μας εντάξει να μάς μαθαίνουν γράμματα εντάξει, κάμνουν hunger-strikes. 'Εμεις σάν ΕΔΟΝ εντάξει εκάμαμεν πολλά warnings για αυτήν την κατάσταση εντάξει.

Δημοσιογράφος: Είστε οργανωμένος στην ΕΔΟΝ;

Φοιτητής: Ναι και είναι τιμή μου εντάξει γιατί ή ΕΔΟΝ από την άρχή εντάξει έπροειδοποίησε για τους nationalists εντάξει, αλλά όλοι ήταν against μας εντάξει. 'Εμεις ζητήσαμεν ή official γλώσσα εντάξει να είναι ή 'Αγγλική εντάξει, για να μην έχουμε misunderstandings εντάξει με τους άλλους μαθητές εντάξει, αλλά δέν έγινε τό δικό μας και τώρα οι nationalists παίρνουν πάνω τους εντάξει και κάμνουν create problems με τους ξένους καθηγητές και φοιτητές.

Δημοσιογράφος: Τί σχέση έχει ή γλώσσα με τις συγκρούσεις;

Φοιτητής: Το confrontation άρχισε με την γλώσσα εντάξει.

Δημοσιογράφος: Τί έγινε ακριβώς;

Φοιτητής: 'Όταν ήρθε ή άστυνομία εντάξει ό police officer είπεν με τό loudspeaker: We are coming in to get you εντάξει και οι nationalists οι δικοί μας έμάζεψαν τους μαύρους και έφώναζαν ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ, ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ, ΜΠΑΤΣΟΙ ΕΓΓΛΕΖΕΣ ΑΔΕΛΦΕΣ και ή άστυνομία μπήκε μέσα στό campus εντάξει και άρχισε να τρέχει άπο πίσω τους nationalists και τους μαύρους.

Δημοσιογράφος: Και τί έγινε;

Φοιτητής: Οί μαύροι έκαμαν climb πάνω στά δέντρα εντάξει και οι nationalists μπήκαν και εκλείστηκαν μέσα στην έκκλησία του Theology School εντάξει. 'Υστερα ήρθεν ό καθηγητής ό Γιαννόπουλλος και εκάλεσε την άστυνομία να φύγει από τό χώρο της έκκλησίας. 'Η άστυνομία δέν έφευγεν, ό Γιαννόπουλλος δέν έφευγεν, ή έκκλησία δέν έφευγεν και έγινε μία μικρή φασαρία εντάξει, γιατί ό Γιαννόπουλλος έκαμεν refuse να μιλήσει 'Αγγλικά.

Δημοσιογράφος: 'Η άστυνομία ήταν όμοσπονδιακή ή της 'Ελληνοκυπριακής Διοικήσεως;

Φοιτητής: 'Ηταν όμοσπονδιακή εντάξει. 'Εκαμεν σωστά την δουλειά της και μιλούσε 'Αγγλικά. 'Αλλά ό Γιαννόπουλ-

λος επέμενε να του φέρουν interpreter, όπως προνοεί τό constitution εντάξει, και ένας δικός μας άστυνομικός έχασεν τό temper του και αποκάλεσέν τον Πουστοκαλαμαρά! 'Ο Γιαννόπουλλος έκαμεν retaliation και μετά τό provocation του Γιαννόπουλλου ή άστυνομία αναγκάστηκε να κάμει use την άνάλογη βία εντάξει.

Δημοσιογράφος: Γιατί οι μαύροι συμμαχούν με τους nationalists;

Φοιτητής: Γιατί οι παραπάνω είναι από την Κένυαν εντάξει και την Νιγηριαν και δέν χωνεύουν τά 'Εγγλέζικα και οι nationalists βάλλουν τους πάνω να μην μαθαίνουν άγγλικά και έτσι μιλούν μόνο 'Ελληνικά εντάξει και συνέχεια κάμνουν quarrels μ' άλλους τους άλλους φοιτητές.

Δημοσιογράφος: Τί πρέπει να γίνει Μιχάλη για να σταματήσει αυτό τό situation που επικρατεί τώρα;

Φοιτητής: 'Εμεις σάν ΕΔΟΝ εντάξει τό είπαμεν πολλές φορές. Πρέπει να μιλούμε όλοι μίαν γλώσσα για να υπάρχει αγάπη εντάξει, για να υπάρχει harmony εντάξει, για να υπάρχει co-operation μ' άλλους τους φοιτητές, την άστυνομία και τους καθηγητές εντάξει. 'Επίσης τους nationalists πρέπει να τους κάμνουν expel από τις σχολές εντάξει γιατί με τις άναρχικές τους πράξεις κάμνουν provoke όλο τό society της Κύπρου μας εντάξει. (φεύγει).

Δημοσιογράφος: 'Εντάξει. 'Ακούσαμε λοιπόν αγαητροί τηλεθεατές εντάξει εεε. 'Ακούσαμε εντάξει εεε. 'Ακούσαμε λοιπόν εντάξει... Τέλος πάντων άκούσαμε.

* 'Αναδημοσιεύεται από τό περιοδικό «'Ενωσις», που εκδίδεται στη Λευκωσία από τό Β. Φτωχόπουλλο (τεύχος 4-5, Μάιος 1991).

SPECIAL FEDERAL EDITION

'Ενωσις

τζ' άς γίνει τό γάιμαν μας σιλάτζιν

ΚΑΤΑΖΗΤΕΙΤΑΙ

ΚΤΗΜΑΤΟΜΕΣΙΤΗΣ
διά πώλησιν οικοπέδου δίχως
τήν άδειαν του ιδιοκτήτου.

FREE POSTERS INSIDE

Τεύχος 4-5, Μάιος 1991

Οι νέοι στην Κύπρο δεν το βάζουν κάτω

του Τάσου Φιλανιώτη

Μια συζήτηση με τα παιδιά από το περιοδικό «Υφάδι» που εκδίδεται στην ημικατεχόμενη Λευκωσία, την Άντρη Μουστακά, την Ηλιάνα Γωγάκη, τη Σοφία Μαυρίδου, τον Κωστή Κωνσταντίνου, τον Γιάννη Πεγειώτη

Η μεταφορά σε γραπτό λόγο μιας συζήτησης, δεν ήταν τελικά τόσο εύκολη υπόθεση όσο μου είχε φανεί στην αρχή. Πόσο μάλλον όταν η συζήτησή μας ήταν μια γνωριμία αλλά και μια συνάντηση με τη γενιά μου, ένα κομμάτι του εαυτού μου που έμεινε στην Κύπρο, μια παρέα παιδιών που θέλει να είναι δημιουργική όταν όλα γύρω μοιάζουν να σωριάζονται σε συντρίμια. Γιαυτό ας μου συγχωρεθεί το αντιδημοσιογραφικό ύφος! Πάμε λοιπόν:

Τάσος: Πείτε μου κατ' αρχήν την ιστορία του «Υφαδιού». Πώς βρεθήκατε και πώς φτάσατε στην έκδοση του περιοδικού;

Γιάννης: Είμαστε μια παρέα που είχε συμμετάσχει ενεργά στα γεγονότα του οδοφράγματος την περασμένη Άνοιξη και ξεκινήσαμε κάποιες συζητήσεις, όταν οι κινητοποιήσεις είχαν τελειώσει, με σκοπό την έκδοση περιοδικού.

Ηλιάνα: Θέλαμε ένα νεανικό λογοτεχνικό περιοδικό που να συγκεντρώνει τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς της νεολαίας, που άρχισε στην Κύπρο να κινητοποιείται.

Γιάννης: Στην αρχή οι ζυμώσεις για το περιοδικό περιλάμβαναν εμένα, την Άντρη και την Ηλιάνα για να φτάσουμε σε μια τετραμελή ομάδα τον Νοέμβρη με τον Ορέστη Μηχανικό που μας έχει βοηθήσει πολύ και σε μια επταμελή σύνθεση τον Γενάρη του '91 όταν είχαμε κατασταλάξει, αλλά μας βρήκε ο πόλεμος!

Ηλιάνα: Ήταν όλα έτοιμα, αλλά το αναβάλαμε για να ετοιμαστεί ένα μικρό αφιέρωμα στα γεγονότα του πολέμου στον Περσικό Κόλπο.

Τάσος: Ο σκοπός του περιοδικού ποιος είναι;

Κώστας: Θέλουμε ένα έντυπο που να αποτελεί το εκφραστικό όργανο απόψεων και ευαισθησιών στο εθνικό θέμα. Να μπορούν νέοι άνθρωποι να εκφράζονται μέσα από το «Υφάδι».

Σοφία: Κυρίως επιθυμούμε να ενθαρρυνθεί κόσμος να εκφραστεί. Στην Κύπρο υπάρχουν πνευματικοί άνθρωποι που μένουν στην αφάνεια, ακριβώς γιατί δεν μας δίνεται η δυνατότητα να διατυπώσουν τις ιδέες και τις γνώμες τους.

Αργά μιλούσες μπρος στον ήλιο και τώρα είναι σκοτάδι
κι ήσουν της μοίρας μου το υφάδι...

Γιώργος Σεφέρης

Κώστας: Για μας το «Υφάδι» είναι μια διέξοδος ελευθερίας για μια, διαφορετική από τις ήδη υπάρχουσες, προσέγγιση των εθνικών θεμάτων. Αυτή η διαφορετικότητα είναι χαρακτηριστικό στοιχείο της ταυτότητας του περιοδικού.

Τάσος: Διαβάζοντας το «Υφάδι» βρήκα ότι μπορεί να χαρακτηριστεί ως πολιτικό λογοτεχνικό περιοδικό καθώς εγκαινιά-

ζει τον... ποιητικό λόγο της πολιτικής. Αυτό το ύφος στο «Υφάδι» είναι συνειδητή επιλογή;

Γιάννης: Θέλαμε από την αρχή να υπάρχει έντονο το προσωπικό στοιχείο, να μην κυριαρχήσει ο κομματικός πολιτικός λόγος. Θέλαμε να τονιστεί η προσωπική συμβολή, που όμως να τείνει σ' έναν κοινό σκοπό.

Κώστας: Κάτι άλλο που μας απασχόλησε είναι η αποδοχή του περιοδικού. Θέλουμε ένα περιοδικό προσιτό, που να μπορεί να διαβάζεται από τη νεολαία, χωρίς βέβαια να καταντά εκλαιευμένο. Σίγουρα πάντως αποφύγαμε τον καθαρά εγκεφαλικό τρόπο γραφής.

Τάσος: Ο υπότιτλος του περιοδικού είναι «πρόσωπο - συνάντηση - έξοδος». Χωρίς να προκατάλαβω την απάντηση, τι σημαίνει αυτός ο υπότιτλος;

Γιάννης: Το πρόσωπο είναι η προσωπική παρουσία, η ατομική συμβολή· η συνάντηση αναφέρεται στην κοινότητα των προσώπων, στη σχέση· και η έξοδος είναι η δυνατότητα της κοινότητας να δώσει διέξοδο. Στο περιοδικό είναι χαρακτηριστικό στοιχείο το ότι έχουμε σχέσεις μεταξύ μας και υπάρχει εμπιστοσύνη. Άλλες παρόμοιες προσπάθειες φάνηκε να σταματούν εξαιτίας των προσωπικών αντιπαραθέσεων και διαφορών. Εμείς είμαστε κατ' αρχήν παρέα.

Σοφία: Το τρίπτυχο του υπότιτλου είναι μια ενότητα, γιατί στο βαθμό που τα πρόσωπα κατορθώσουν να πετύχουν τη συνάντηση, τότε μόνο η έξοδος είναι ορατή.

Τάσος: Ο κόσμος που πήρε το περιοδικό, πώς το αντιμετώπισε;

Κώστας: Η ανταπόκριση ήταν γενικά θετική. Αρκετοί μας είπαν ή μας έγραψαν πως ήθελαν να συνεργαστούν.

Γιάννης: Έγινε αποδεκτό στη νεολαία το μήνυμά μας, πως υπάρχει κρίση ταυτότητας στον τόπο και πως πρέπει να αντιμετωπιστεί μέσα από τέτοιες αναζητήσεις.

Σοφία: Στις ηλικίες μεταξύ 20-30 χρονών, που είναι η γενιά μας, μας έκανε εντύπωση που βρέθηκε κόσμος και μάλιστα μορφωμένος, να πει πως ήταν δυσνόητο σε κάποια σημεία.

Ηλιάννα: Πάντως, ενώ η διακίνηση έγινε κυρίως χέρι με χέρι, τα χίλια περιοδικά σχεδόν εξαντλήθηκαν. Στα περίπτερα δεν διακινήθηκε. Προτιμήσαμε τα βιβλιοπωλεία, αλλά εκεί δεν πουλιούνται πολλά περιοδικά.

Κώστας: Οι κριτικές που ακούσαμε αφορούσαν κυρίως την εμφάνιση του τεύχους. Δεν είχαμε πείρα και έγιναν αρκετά λάθη. Έχουμε βάλει ως όριο το 4ο τεύχος για να φροντίσουμε περισσότερο την αισθητική εμφάνιση. Όπως είδες δεν έχουμε καθόλου διαφημίσεις, το περιοδικό είναι αυτοχρηματοδοτούμενο! Πιθανόν να βάλουμε όμως κάποιες επιλεκτικά στα επόμενα τεύχη, κυρίως βιβλιοπωλεία.

Τάσος: Εγώ δεν έχω τίποτα άλλο να ρωτήσω. Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να συμπληρώσετε;

Κώστας: Το «Υφάδι» συμπυκνώνει τις προσπάθειες της δικής μας γενιάς να πει ορισμένα πράγματα. Εμείς θέλουμε να δείξουμε πως η μοναξιά και η πίκρα, συναισθήματα που συνοδεύουν όλες σχεδόν τις δραστηριότητες στην Κύπρο, μπορούν να διωχτούν. Αυτή η κατάλυση της μοναξιάς και η απομάκρυνση αυτού που εγώ λέω γήρανση στην προσωπική, κοινωνική και πολιτιστική μας ζωή, είναι δυνατή μέσα από τέτοιες από-

πειρες. Έτσι, θέλαμε από την αρχή να αποφύγουμε την αυτοπεριθωροποίηση. Δεν στραφήκαμε εναντίον προσώπων και κομμάτων, μολονότι ασκήσαμε έντονη κριτική σε πράγματα και καταστάσεις όπως ο συνδικαλισμός.

Σοφία: Βέβαια αυτή η προσπάθεια ν' αποφύγουμε μια οποιαδήποτε ταμπέλα ως «αντί» κατάσταση, δε σημαίνει ότι αμβλύναμε την οξύτητα της κριτικής μας. Όμως θέλουμε να μείνουμε ανοιχτοί. Προτείνουμε, διαμορφώνουμε τις δικές μας απόψεις.

Γιάννης: Εγώ θά 'θελα, συμπληρώνοντας τον Κώστα, να πω για τη γενιά μας, που δεν έχει κανένα μερίδιο της ευθύνης για τα λάθη των παλιότερων. Εμείς στο πραξικόπημα και την εισβολή είμασταν 8-9 χρονών. Τώρα μπορούμε να αρθρώσουμε το δικό μας λόγο, αλλά βλέπεις η ηλικία αυτή λείπει από την Κύπρο· όταν γυρίζει η νεολαία από τις σπουδές στην Ελλάδα ή το εξωτερικό, δεν έχει παρά να ενσωματωθεί στην κυπριακή κοινωνία.

Τάσος: Αυτό πάντως που είναι ίσως πρωτόγνωρο, είναι η προσπάθεια να βγείτε προς τα έξω μ' ένα θετικό τρόπο. Είναι πιο συνηθισμένο να τοποθετείται κανείς αρνητικά στην υπάρχουσα πραγματικότητα και να αποκτά μια ταυτότητα ως διαφωνών, ως «απορριπτικός». Εσείς ξεκινάτε προβάλλοντας την αναγκαιότητα της θετικής πρότασης.

Κώστας: Ναι, θέλαμε να βγούμε με τη δική μας πρόταση· να ξεφύγουμε από τη λογική του άσπρο-μαύρο. Αναζητούμε το δικό μας πρόσωπο.

Λευκωσία 24-6-91

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ

Μαυρομηχάλη 39, Τηλ. 3601956, 3610445

τετράδια

πολιτικού διαλόγου έρευνας και κριτικής

τετράδιο εικοστό έβδομο άνοιξη-καλοκαίρι '91

Σταύρος Αυγερόδ

Το Κυπριακό στη μέγερη της «Νέας Τάξης»

Κωνσταντίνος Γιάσ

Οι Βορειοηπειρώτες μπροστά στη νέα Αλβανική πραγματικότητα

Συνέντευξη στον Γιώργο Παπαγιαννόπουλο

Αλέκος Παπαδόπουλος

Η Αλβανική Αναγέννηση

Λουκάς Αξελός

Το Κυπριακό και η σχέση των Κυπρίων και Ελλαδιτών

στους κοινούς εθνικούς αγώνες

Γιώργος Καπόπουλος

Μ. Ανατολή: Σταθερές και μεταβλητές μιας περίπλοκης εξίσωσης

Tom Nairn

Εθνικισμός: Ο σύγχρονος Ιανός

Αντώνης Παπαρίζος

Πολιτική και θρησκεία στην Ελλάδα

Παύλος Νεράντζης

Τρομοκρατία και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Νίκος Λακόπουλος

Ο φόβος του εκφραστή μπροστά στο μικρόφωνο

Αίσιακος

Βιβλιοπαρουσίαση

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΚΟΙΝΟΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΠΕ

Ιπποκράτους 68, τηλ. 3609197, 3621406, Αθήνα 106 80

ΟΙ ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ

ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Β' ΜΕΡΟΣ

του Άγγελου Συρίγου

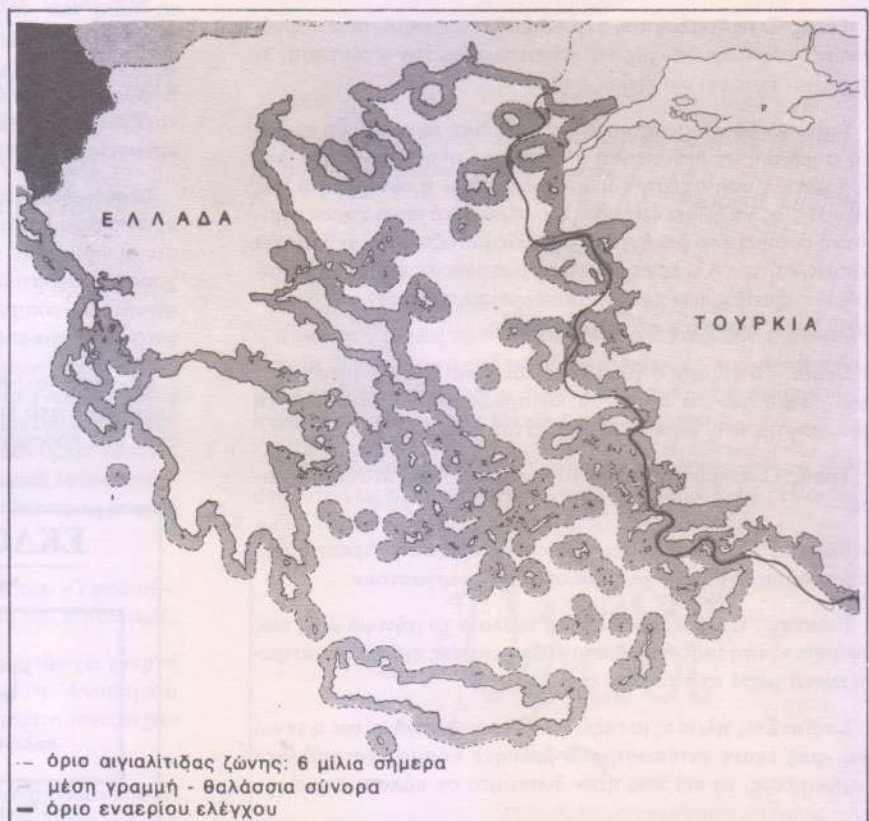
Στο προηγούμενο τεύχος ασχοληθήκαμε με το θέμα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας. Συνεχίζουμε με τα άλλα τρία προβλήματα μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας.

12. Τι ακριβώς συμβαίνει με τα χωρικά ύδατα Ελλάδος-Τουρκίας και πρώτα απ' όλα τι είναι χωρικά ύδατα;

Τα χωρικά ύδατα, η αιγιαλίτιδα ζώνη όπως αλλιώς ονομάζονται, είναι μια θαλάσσια περιοχή που ξεκινά από την ακτή και εκτείνεται ως ένα σημείο μέσα στη θάλασσα, όπου το παράκτιο κράτος έχει πλήρη κυριαρχία παρόμοια με την κυριαρχία που έχει πάνω στην ξηρά. Τα χωρικά ύδατα Ελλάδος-Τουρκίας εκτείνονται στο Αιγαίο στα 6 ναυτικά μίλια. Η Ελλάδα τον Ιούνιο του 1974 εξέφρασε την πρόθεσή της να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 ναυτικά μίλια. Η Τουρκία αντέδρασε στο ενδεχόμενο αυτό λέγοντας ότι εάν γινόταν κάτι τέτοιο εκ μέρους της Ελλάδος θα θεωρείτο αιτία πολέμου (casus belli). Έκτοτε η Ελλάδα για να αποφύγει κλιμάκωση της έντασης απέφυγε να εκτείνει τα όριά της, αν και εξακολουθεί να το θεωρεί αναφαίρετο δικαίωμά της.

13. Για ποιο λόγο η Τουρκία δεν θέλει την επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12 ν. μίλια;

Σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 2 της Σύμβασης της Γενεύης του 1958 για τα χωρικά ύδατα, τα νησιά δικαιούνται πλήρους αιγιαλίτιδας ζώνης όπως και κάθε ηπειρωτικό έδαφος. Η Ελλάδα έχει στο Αιγαίο εκατοντάδες νησιά και νησίδες τα οποία έχουν δικά τους χωρικά ύδατα. Με το σημερινό καθεστώς των 6 ν. μιλίων η χώρα μας καταλαμβάνει το 35% της συνολικής εκτάσεως του Αιγαίου. Σε περίπτωση επεκτάσεως των χωρικών υδάτων στα 12 ν. μίλια η συνολική έκταση του Αιγαίου που θα μας ανήκει θα αυξηθεί στο 64%. Αυτό θα σημάνει δύο πράγματα. Πρώτον, ότι μειώνεται η έκταση της υφαλοκρηπίδας στην περιο-

χή. Τελειώνει έτσι η αμφισβήτηση για αρκετές περιοχές της υφαλοκρηπίδας μας που τώρα διεκδικούνται από την Τουρκία. Δεύτερον, ότι μειώνονται ή εγκλείονται περιοχές που είναι «ανοιχτές θάλασσες» σε ελληνικό έδαφος και ελληνική κυριαρχία. Έτσι ενώ σήμερα είναι δυνατόν σε ένα πλοίο που διασχίζει το Αιγαίο να πηγαινει μόνον από «ανοιχτές θάλασσες», όπου ισχύει το δικαίωμα της ελεύθερης και ακώλυτης ναυσιπλοίας, στο μέλλον θα είναι υποχρεωμένο να περνά από ελληνικές, ή από περικλειστές σε ελληνικές περιοχές, θάλασσες. Όπως λοιπόν ισχυρίζονται οι Τούρκοι, μετατρέπεται το Αιγαίο σε «ελληνική λίμνη».

14. Είναι σύμφωνη με τις ρυθμίσεις του διεθνούς δικαίου η επέκτα-

ση των χωρικών υδάτων από 6 σε 12 μίλια;

Εδώ και πενήντα περίπου χρόνια υπήρχε μεγάλη δυσκολία καθιέρωσης ενός κοινά αποδεκτού πλάτους της αιγιαλίτιδας ζώνης. Τα τελευταία χρόνια πάντως έχει γίνει κοινά αποδεκτή και έχει υιοθετηθεί στην πράξη από ένα πολύ μεγάλο αριθμό κρατών η απόσταση των 12 ν. μιλίων. Αυτό οδήγησε τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982, που ακόμη δεν έχει τεθεί σε εφαρμογή, να ορίζει στο άρθρο 3 ρητώς, ότι το πλάτος δεν πρέπει να ξεπερνά τα 12 μίλια. Εξάλλου, η ίδια η Τουρκία έχει κάνει χρήση του δικαιώματος στον Εύξεινο Πόντο και στη Μεσόγειο. Σήμερα, μετά και από την υιοθέτηση από τις ΗΓΠΑ της πιο πάνω αποστάσε-

ως για τα χωρικά ύδατα (οι ΗΠΑ, όπως και η Τουρκία, δεν έχει υπογράψει τη σύμβαση του 1982), οποιαδήποτε αντίρρηση της Τουρκίας δεν έχει κανένα νομικό έρεισμα.

15. Τι γίνεται όμως με τον ισχυρισμό της Τουρκίας ότι επέκταση της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης θα έχει συνέπειες στην ελεύθερη ναυσιπλοΐα;

Υπάρχουν ειδικές διατάξεις του διεθνούς δικαίου για τα διεθνή στενά, δηλαδή τα στενά εκείνα που χρησιμοποιούνται για τη διεθνή ναυσιπλοΐα. Ειδικότερα υπάρχει το δικαίωμα της ελεύθερης διόδου, όπου το παράκτιο κράτος δεν δικαιούται να παρακωλύσει τη διέλευση σε πολεμικά και εμπορικά πλοία, αρκεί αυτή να είναι αβλαβής. Έτσι δεν πρόκειται να υπάρξει κανένα πρόβλημα εις βάρος της ελεύθερης ναυσιπλοΐας στο Αιγαίο.

16. Τι γίνεται στις περιοχές που η απόσταση μεταξύ των δύο κρατών δεν ξεπερνά τα 12 ή στο μέλλον τα 24 μίλια;

Στις περιοχές αυτές, που είναι πολύ στενές για πλήρη αιγιαλίτιδα ζώνη, ισχύει το παραδοσιακό καθεστώς της μέσης γραμμής - γραμμής ίσης απόστασης από τις εκατέρωθεν ακτές. Έτσι τυχόν αύξηση των χωρικών υδάτων σ' αυτές τις στενές θαλάσσιες λωρίδες δεν σημαίνει ότι μια χώρα θα πάρει περισσότερη αιγιαλίτιδα ζώνη από την άλλη.

17. Τι ακριβώς συμβαίνει με το καθεστώς στρατικοποίησης των νησιών του Αιγαίου;

Οι Τούρκοι ισχυρίζονται επίμονα ότι η Ελλάδα δεν έχει δικαίωμα και παρανομεί όταν οχυρώνει τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και ειδικότερα τη Λήμνο, τη Σαμοθράκη, τη Λέσβο, τη Χίο, τη Σάμο, την Ίκαρία και τα Δωδεκάνησα.

18. Πού βασίζουν τους ισχυρισμούς αυτούς;

Ως προς μεν τη Λήμνο και τη Σαμοθράκη επικαλούνται τη Συνθήκη της Λωζάννης, η οποία περιελάμβανε τα δύο ελληνικά νησιά στο σύστημα ασφαλείας των Στενών του Ελλησπόντου. Τα Στενά, καθώς και τα νησιά της εισόδου τους, είχε οριστεί να είναι ουδετεροποιημένα. Ως προς τα Δωδεκάνησα, αναφέρονται στη συνθήκη εκχωρήσεώς τους στην Ελλάδα από την Ιταλία το 1947, άρθρο της οποίας συνθήκης όρι-

ζε την αποστρατικοποίησή τους. Τέλος, ως προς τα υπόλοιπα νησιά του βορειανατολικού και κεντρικού Αιγαίου, αναφέρονται στο άρθρο 13 της συνθήκης της Λωζάννης που απαγόρευε την οχύρωσή τους καθώς και την παρουσία στρατού πέραν ενός ορισμένου, μικρού πάντως, αριθμού.

19. Εμείς τι αντιτάσσουμε στα επιχειρήματα των Τούρκων;

Όσον αφορά στη Λήμνο και στη Σαμοθράκη, θεωρούμε ότι δεν μας δεσμεύει η συνθήκη της Λωζάννης διότι το καθεστώς των δύο αυτών νησιών παρακολουθεί το καθεστώς του συνόλου της περιοχής των Στενών. Με τη συνθήκη του Μοντρέ του 1936 καταργήθηκε ολόκληρη η συνθήκη της Λωζάννης και άρθηκε το καθεστώς της ουδετεροποίησης των τουρκικών Στενών και της γύρω περιοχής. Το ότι δεν υπάρχει ρητή διάταξη στη δεύτερη αυτή συνθήκη για τα ελληνικά νησιά δεν παίζει ρόλο, αφού τη θέση μας την αποδεικνύουν, πέραν των άλλων, μια επίσημη δήλωση του Τούρκου Υπουργού των Εξωτερικών και οι προπαρασκευαστικές εργασίες της Διάσκεψης του Μοντρέ. Για τα Δωδεκάνησα παρατηρούμε ότι αφού η Τουρκία δεν υπήρξε συμβαλλόμενο μέρος στη συνθήκη εκχωρήσεως δεν μπορεί να επικαλείται κανένα άρθρο της. Μόνον η Ιταλία θα μπορούσε να επικαλεσθεί κάτι τέτοιο. Τέλος για τα νησιά Χίο, Λέσβο, Σάμο και Ίκαρία, που οχυρώθηκαν εντατικά μετά το 1974, υποδεικνύουμε την απειλή της λεγόμενης «στρατιάς του Αιγαίου» κι επικαλούμαστε το άρθρο 51 του Χάρτη του ΟΗΕ για δικαίωμα νόμιμης άμυνας, που σύμφωνα με το άρθρο 103 του ίδιου Χάρτη παραμερίζει κάθε αντίθετη συμβατική δέσμευση.

20. Τέλος, τι προβλήματα υπάρχουν με τον εναέριο χώρο του Αιγαίου;

Το ένα πρόβλημα έγκειται στο ότι ο εθνικός εναέριος χώρος μας εκτείνει-

ται στα δέκα μίλια για ζητήματα αεροπορίας και αστυνομίας ενώ ο θαλάσσιος είναι μόνο έξι. Οι Τούρκοι ισχυρίζονται ότι οι δύο χώροι πρέπει να συμπίπτουν στα έξι μίλια. Από το 1974 και μετά επί μονίμου βάσεως δεν αναγνωρίζουν τη διαφορά των τεσσάρων μιλίων.

21. Ποιά είναι η θέση του διεθνούς δικαίου σε σχέση με αυτό το ζήτημα, καθώς και η δική μας;

Κατά το διεθνές δίκαιο δεν είναι επιτρεπτή η κατοχή εθνικού εναερίου χώρου πέραν την αιγιαλίτιδας ζώνης. Σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα του 1931 με το οποίο θεσπίσθηκε η αιγιαλίτιδα ζώνη, τα 10 ναυτ. μίλια ορίζονται ως η έκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης μας, μόνον για θέματα αστυνομίας και αεροπορίας. Άρα τη στιγμή που έχουμε δικαίωμα για πλήρη αιγιαλίτιδα ζώνη 12 μιλίων, μπορούμε βάσει της αρχής «ο δυνάμενος το μείζον δύναται το έλασσον», να έχουμε μια πιο περιορισμένη ζώνη 10 μιλίων για τις δύο χρήσεις που ορίζει το διάταγμα του 1931. Επίσης επικαλούμαστε το γεγονός ότι η Τουρκία επί 43 ολόκληρα χρόνια δεν είχε προβάλει αντιρρήσεις αλλά αντίθετα αποδεχόταν, όταν έκανε ασκήσεις, το καθεστώς των 10 ναυτικών μιλίων.

22. Ποιό είναι το δεύτερο πρόβλημα;

Το δεύτερο πρόβλημα έχει σχέση με τον έλεγχο της εναέριας κυκλοφορίας στο Αιγαίο, το γνωστό μας FIR Αθηνών, στο οποίο περιλαμβάνονται εκτός από όλο τον εθνικό εναέριο χώρο και τμήματα του διεθνούς, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αυτή η περιοχή αποτελεί ζώνη εθνικής μας κυριαρχίας. Σημαίνει απλώς ότι κατέχουμε τις συντονιστικές και ρυθμιστικές αρμοδιότητες που είναι απαραίτητες για την ασφάλεια των πτήσεων σ' αυτήν την περιοχή. Αν και η ζώνη αυτή καθιερώθηκε με συμφωνίες που είχε αποδεχθεί η Τουρκία, το 1952 και το 1958, αυτή το 1974, με μονομερή, παράνομη ενέργειά της, μετέθεσε τα όρια της δικιάς της περιφερειακής αρμοδιότητας στη μέση του Αιγαίου, προσπαθώντας έτσι να αναλάβει και κάλυψη ελληνικών εδαφών.

Αυτά είναι σε γενικές γραμμές τα προβλήματα που υπάρχουν στο Αιγαίο σήμερα. Ελπίζουμε το κείμενο αυτό να βοήθησε στην καλύτερη κατανόησή τους.

Μπρίστολ, 19 Ιανουαρίου 1991

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗ ΤΗΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΑ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟ

του Άναστάσιου Πολυμέρη

Άξιότιμε κ. Πρωθυπουργέ

Εάν προσπάθησω να σας εκθέσω όρισμένες σκέψεις, που έδημιούργησαν σε μένα ο απόηχος της επίσκεψής σας στην Θράκη, αλλά και η παρουσία σας στο Συμβούλιο της Εύρωπης.

Δέν θά ασχοληθώ με την φιλολογία της ανάπτυξιμανίας, που έχει σαρώσει κυβερνήσεις, κόμματα, σωματεία, λαό τα τελευταία χρόνια, και εμφανίζεται σαν πανάκεια για τα προβλήματα της Θράκης. Δέν ύποτιμώ διόλου την σοβαρότητα της ανάπτυξης. Άπαραίτητη και έπιτακτική ανάγκη. Δέν συμμερίζομαι όμως, την λεξιλαγνη εϋδαιμονία που έπικρατεί, και έπικαλύπτει άλλες σοβαρότατες συνιστώσες του προβλήματος. Θά κινηθώ στην σκιά της ανάπτυξιολογίας, για να έπισημάνω όρισμένα θέματα «δευτερεύοντα», που πνίγονται στις έπιπόλαια αύταρέσκες προσδοκίες της ανάπτυξης.

Άποτοξινωμένος πολύ νωρίς από τό μικρόβιο κάθε κομματικής έξάρτησης, δέν έχω την εϋτελέστατη πολυτέλεια της πολιτικής άντιδικίας των κομμάτων. Άντιδικίας, που έχει όλέθριες συνέπειες στην Θράκη, και πληρώνεται καθημερινά. Άπευθύνομαι πρός τόν πρωθυπουργό της χώρας σαν τέτοιο και μόνο, αλλά ή πίκρα δέν κρύβεται εύκολα. Αισθάνομαι να μη χωράω στό κλίμα της εϋτυχίας, που τόσο έντεχνα καλλιεργήθηκε, για να πλαισιώσει την παρουσία σας στά Έλευθέρια Θράκης. Δέν διαθέτω κανένα τίτλο, παρά μόνο τον τίτλο – υπέρτατο– του άπλου πολίτη. Τά αισθήματα όμως που μάς διακατέχουν είναι κοινά.

Έμεις πολύ θλιβόμαστε, κ. Πρωθυπουργέ,

Όταν άκοϋμε τόν υπέρτατο κυβερνήτη της χώρας, σε ένα βήμα όπως τό Συμβούλιο της Εϋρωπης, να άποκαλεί την Κωνσταντινούπολη *Ίσταμπούλ*. Στά τουρκικά όνομάζεται *Ίσταμπούλ*, στά ελληνικά όμως λέγεται *Κωνσταντινούπολη*, όπως λέμε Βελιγράδι και όχι Μπέογκραντ, Νέα Ύόρκη και όχι Νιού Γιόρκ κ.λπ.

Λεκτική άμφισημία θά πείτε. Ναι, αλλά επάνω της ζυγίζονται πρόσωπα, συνειδήσεις, και έπιλογές. Έπίσης εκείνη ή *όρθόδοξη μειονότητα της Ίσταμπούλ*, όπως την όνομάσατε, είναι άγνωστου προελεύσεως; Δέν την κατονομάζουν διεθνείς συνθήκες; Και ναί μέν άναφερθήκατε –και όρθώς– στους αδελφούς μας της Πόλης, Ίμβρου και Τενέδου, και στους άημεεις διωγμούς που υπέστησαν. Άλλά, μέχρι σήμερα, **δέν υπάρχει ούτε μία έγγραφη καταγγελία σε διεθνείς οργανισμούς για όλους αυτούς τούς διωγμούς**. Ώς Έλληνες θά τό άποτολήσουμε;

Σέ δημοσιογραφική έρώτηση στην Κομοτηνή, σχετικά με τά δικαιώματα της ελληνικής –έτσι την άποκαλεί ή συνθήκη της Λωζάννης– μειονότητας στην Κωνσταντινούπολη, άπαντήσατε μέν, ότι είναι χρέος της Τουρκίας να τά σεβαστεί, αλλά ότι τά μέτρα που εξαγγείλατε για την έδω μειονότητα δέν θά τά «παζαρέψετε» με την Τουρκία.

Κύριε Πρωθυπουργέ, μέσα στην συνθήκη της Λωζάννης υπάρχει ο όρος **ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑ**. Είναι όρος κλειδί για τά δικαιώματα άμφοτέρων των μειονοτήτων. Έπάνω σ' αυτή την ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑ στηρίχθηκε ή έδω παρουσία της μουσουλμανικής μειονότητας. Η προσήλωσή μας στην ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑ δέν είναι παζάρεμα, είναι σεβασμός στην συνθήκη της Λωζάννης, και χρέος σ' αυτούς που έσεις όνομάσατε αδελφούς μας. Η άπομάκρυνσή μας από την ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑ σημαίνει άπομάκρυνσή μας από την συνθήκη. Ίσως γι' αυτό οι Τουρκοί δέν έζήτησαν να φύγουμε άπ' αυτήν. Νά εκλάβουμε αυτές τις παραλείψεις σαν προσπάθεια να μην δημιουργήσουμε ζήτημα; Άπό την εποχή του Ι. Δραγούμη ή έξωτερική μας πολιτική στηριζόταν στην φράση «*Προσέχετε να μην γεννάτε ζητήματα*».

Έμεις πολύ θλιβόμαστε, κ. Πρωθυπουργέ,

Όταν βλέπουμε την κάθε ύπόπτου προελεύσεως όργάνωση, τύπου Έλσίνκι Γουότς, να άπευθύνει άτιμωρητί στον Πρωθυπουργό εϋρωπαϊκής χώρας έπιστολή που κλείνει με την θρασύτατη έκφραση «*σας προειδοποιούμε*» («we urge you...»). 4/4/91. Και άκόμη περισσότερο θλιβόμαστε όταν διεθνοποιούμε έσωτερικές μας ύποθέσεις, όπως τό μειονοτικό.

Έμεις πολύ θλιβόμαστε κ. Πρωθυπουργέ,

Όταν άκοϋμε υπεύθυνες πολιτικές έκτιμήσεις με άνυποψίαστη αύταρέσκεια, να άναφέρονται στην ένταξη της μουσουλμανικής μειονότητας στην άγκαλιά της «Μητέρας Έλλάδος», και την άποκοπή της από τόν όμφάλιο λώρο της «Μητέρας Τουρκίας», με τά μέτρα που προτείνετε. Ο Ταλλεϋράνδος είπε, ότι στην πολιτική υπάρχει κάτι χειρότερο από τό έγκλημα: υπάρχει τό λάθος. Και πρόκειται για λάθος έκτίμηση. Η άλήθεια είναι, ότι και σε τοϋτο τό λάθος ύπηρεξε έθνική όμοψυχία. Και δέν είναι τυχαίο, ότι και σε άλλα λάθη ύπηρεξε έθνική όμοψυχία. Έκει που υπάρχει κομματικό κόστος δέν είδαμε συναινέσεις και έθνική όμοψυχία.

Ό,τι δικαιούται ή μειονότητα, να τό πάρει. Άλλά αυτό που προσδοκάτε, δέν θά έρθει. Οί πρώτες δηλώσεις διά στόματος Φαίκογλου σας έδωσαν άπάντηση στο εϋτυχισμένο μέλλον που μόνος σας προεξοφλήσατε. Την όριστική άπάντηση, θά σας την δώσει ή ηήφος της μειονότητας στις έπόμενες εκλογές. Ταυτόχρονα όμως, έδωσαν και τό πολιτικό στίγμα της μελλοντικής πορείας της μειονότητας. Μετά από λίγο καιρό, τό έπίπεδο των αίτημάτων θά μεταφερθεί σε στόχους άνατριχιαστικούς: με μία κλιμάκωση που θά ξεκινά από την έμπέδωση της τουρκικής γλώσσας σε ίσοτιμία με την ελληνική, θά περνά μέσα από μέτρα άπεξάρτησης από την ελληνική διοίκηση και θά καταλήγει σε Συνομοσπονδία Θράκης.

Αυτά σε πολιτικό έπίπεδο. Στο οικονομικό έπίπεδο, προσμετρήσατε τις συνέπειες του άνισου οικονομικού άνταγωνισμού,

πού θα επέλθει από την άθροια εισροή κεφαλαίων από την Τουρκία αλλά και την Γερμανία, τις άνισες συνθήκες επιχειρηματικής δραστηριότητας που θα ακολουθήσουν; Και όλα αυτά μέσα σε μία προοπτική χρόνου. Σας παραπέμπω στην περίπτωση της Βουλγαρίας, η οποία θα είναι ο «πιλότος» για τις εξελίξεις που μόλις πριν περιέγραφα.

Ας αναφερθώ όμως και στον τομέα της ανάπτυξης. Έσείς είστε όπαδος των μεγάλων έργων. Τέτοια δεν εξαγγείλατε. Η εξαγγελία δρόμων, οί τηλεφωνικές συσκευές, ακόμη και ο άγωγός που τόσο χαρακτηριστικά θα μας δοθεί, είναι μέτρα στοιχειωδώς απαραίτητα, που υποβοηθούν την ανάπτυξη. Δεν συνιστούν ανάπτυξη από μόνα τους. Έγκαινάσατε πολυδιαφημισμένο συνοικισμό Ποντίων προσφύγων στην Καβάλα, ώσάν τό δημογραφικό πρόβλημα της Θράκης νά βρισκεται στην Καβάλα! Η αλήθεια είναι ότι απαλειφθηκε ένα αγκάθι στις σχέσεις μας με την Τουρκία, η οποία χωρίς-χωρίς μας επέπληξε για δημογραφική αλλοίωση του πληθυσμού της Θράκης με την έλευση των Ποντίων. Αναρωτιέμαι, όταν απαλειφουμε όλα όσα θεωρεί ή Άγκυρα αγκάθια στις σχέσεις μας, τί θά έχει άπομείνει από έμάς...

Υπάρχουν και οι υδροβιότοποι της Θράκης με τις μεγάλες πράγματι δυνατότητες. Μόνο πού αυτούς τούς εξήγγειλε ο «θεός της Ελλάδος», επειδή προφανώς προέβλεπε τις εξελίξεις. Τώρα, νά πανηγυρίσουμε για τά λεφτά της ΕΟΚ που άπορροφήσαμε -μερικώς- δεν ξέρω αν πρέπει.

Υπάρχει τό οξύτατο θέμα του **Τουρκικού Προξενείου**. Οί άπανταχού Έλληνες, όπου και αν ανήκουν, στο άκουσμά του και μόνον έκφράζονται με άγανάκτηση. Δεν θά έπρεπε νά κλεισεί; Έκτός εάν άποτελεί άναφαιρετο δικαίωμα της μειονότητας στα πλαίσια των εξαγγελιών σας. Θά άξιζε νά διευκρινιστεί αυτή ή «άσάφεια».

Ακόμη θλιβόμαστε, όταν ο κ. Πρωθυπουργός δηλώνει όπαδος της έλληνοτουρκικής φιλίας (ποιός δεν θά την ήθελε;) την ίδια στιγμή πού ο κ. Όζάλ δηλώνει ότι τά Δωδεκάνησα

του ανήκουν και ότι κακώς εδόθησαν σε μας! Και μήν πείτε ότι ο κ. Όζάλ κάνει έξωτερική πολιτική για έσωτερική κατανάλωση. Νά καταλογίζει Έλληνας πολιτικός -και όχι μόνον έσείς, αλλά όλόκληρος ο πολιτικός κόσμος της Ελλάδας- τέτοιες προθέσεις στην έξωτερική πολιτική της Τουρκίας, κ. Πρωθυπουργέ, το πολιτικό χιούμορ σταματάει κάπου.

Το καλό μέ τον κ. Όζάλ είναι ότι δεν κρύβει -πρός τιμήν του- τις προθέσεις του. Άπλως έμεις κάνουμε σάν τά παιδιά, πού τούς λές «δέν σ' αγαπώ» και κείνα έπιμένουν «όχι μ' αγαπάς»! Έξ άλλου ή έλληνοτουρκική φιλία, από την έποχή Βενιζέλου-Άτατούρκ, πού έπικαλεστήκατε, ήτο μοχλός της τουρκικής διπλωματίας. Παράδειγμα, ή αναγόρευση του κ. Πολιτάκη, ενός τυχαίου ανθρώπου, σε διδάκτορα του πανεπιστημίου Αιγαίου (!) στην Σμύρνη με παρόντα τον Όζάλ και όλόκληρη την τουρκική κυβέρνηση παρατεταγμένη! Τά ίδια και μέ τον καθηγητή κ. Κιτσιή, όπαδό της «συνομοσπονδίας» κι αυτόν! Τόν κ. Θεοδωράκη προτείνω νά τον άπαλλάξουμε, άποδίδοντας του μόνο τό άκαταλόγιστο των έφηβικών του παρορμησεων.

Ισως αυτή ή πολιτική μας έμφανίζει άρεστούς στα μάτια των Δυτικών εταίρων μας, αλλά κάποια στιγμή έξανεμίζεται και προβάλλει πάλι ή σκληρή πραγματικότητα. Επί πλέον ή πολιτική φιλίας αυτού του είδους, καλλιεργεί στον λαό έναν επικίνδυνο «μυθριδατισμό», πού παραλύει τά έθνικάλέγεται άκέφαλος και σταδιακά φθίνει, καταφεύγοντας σε ιδιωτικές λύσεις. Τότε οι όποιες εξαγγελίες χάνονται στή χοάνη των αριθμών, πού πάντοτε στον τόπο αυτό εύημερούσαν σαρκαστικά.

Μέ τιμή

Άναστάσιος Πολυμέρης
Πολίτης της Κομοτηνής

Κομοτηνή, 18-5-91

ΕΞΟΔΟΣ
στην κοινωνία και την ζωή

Τεύχος 5191 ΑΝΘΩΣΗ - ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1991 Δελ. 400

Αναφέρομαι
« Ανατολική Ευρώπη:
Δίση της ίδεοαγίας »
Ανατολή της Θεολογίας:

ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΤΗΣ
ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ή ρ έ μ β η

ΔΙΔΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ
Αρ. Τεύχους 4 Τεύχος - Ιουλιός 1991 Δελ. 400

Μ. ΒΑΒΑΛΙΑΝΟΥ Στίσιό του Έλφινγκ • J. L'ORD - Ένα παρμένο του Έλφινγκ • E. POUND - Πέντε παρμένο από τον Η. S. Mauberley (Μεταφρασμένο) • Έκλογές του κ. Νικολαΐδου • ΟΡΦΕΑΣ ΣΑΝΗ ΔΙΣΗΣ - Έπισημη γέννηση Μένους Λιάσης • ΑΠΟΛΟΓΟΣ ΑΡΤΙΜΟΥ - Έπισημη κ. J. ΡΟΛΙΝΟΥ ΜΟΣ - Η έπίσημη του Ζαφειρόπουλου • ΚΕΝΣΕΙ ΝΤΙΝΟΣ ΔΙΣΕΝΙ ΒΑΣΙΛΗΣ - Η ποίη της Έλενης • ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ - Ο Βορηνός Έπικός • ΓΑΚΗΣ ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ - Άνατολή • ΓΙΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΖΗΣ - Άκουσμος Στήριος • ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΡΜΑΛΗΣ - Η έπίσημη όψη της ζωής • ΤΑΣΟΣ ΜΗΛΑΛΑΣ - Ο πόντος φορμας • ΑΠΟΛΟΓΟΣ ΣΑΡΡΗΣ - Φωβ και έπισημη • ΤΙΜΟΣ ΣΜΥΡΝΑΙΟΣ - Έπισημη Έπισημη • Ουτοκόσμος • ΑΓΓΕΛΟΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ - Κομμοδόν - Έκ Άπομείνου • ΑΓΩΣΤΗΣ ΠΑΜΠΗ - Έπίσημη του Κρητιστή

Η Μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης και η πολιτική της Τουρκίας

Δ' ΜΕΡΟΣ

του Νεοκλή Σαρρή

Από την ανάπτυξη του θεσμικού πλαισίου της μουσουλμανικής μειονότητας στη Δυτική Θράκη που επιχειρήσαμε στα προηγούμενα τρία άρθρα μας, προκύπτουν σειρά συμπερασμάτων τα οποία ταυτόχρονα παρέχουν και τα κριτήρια για τον καθορισμό του από ελληνικής πλευράς πρακτέου, σ' αυτό το ζωτικό εθνικό θέμα. Θα πρέπει όμως να σημειωθεί προκαταβολικά ότι παρατηρείται σωρευτική όσο και μεμονωμένη αντίθεση στα παρατιθέμενα συμπεράσματα από τη μέχρι τώρα πολιτική που έχουν τηρήσει οι κατά καιρούς ελληνικές κυβερνήσεις. Και όχι μόνο αυτές, η αντίθεση αγκαλιάζει το σύνολο σχεδόν του πολιτικού φάσματος της χώρας, πράγμα που αξιολογείται ως άρνηση και ως θέση ταυτόχρονα. Άρνηση, δεδομένου ότι αποκαλύπτεται πως ο πολιτικός μας κόσμος δεν έχει προσεγγίσει το θέμα θεσμικά και θέση, εφ' όσον προκύπτει η άμεση αναγκαιότητα μιας παρόμοιας προσέγγισης για τη χάραξη κάποιας εθνικής στρατηγικής.

Αφετηρία για την αντιμετώπιση του θέματος είναι η αδιαμφισβήτητη διαπίστωση, ότι το καθεστώς της μουσουλμανικής μειονότητας στη Δυτική Θράκη συναρτάται απολύτως με το αντίστοιχο καθεστώς της μη μουσουλμανικής μειονότητας των «ρωμηών ορθοδόξων χριστιανών» της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου (παρά το γεγονός ότι για τις δύο τελευταίες οι συμβατικές υποχρεώσεις της Τουρκίας με βάση το άρθρο 14 της Συνθήκης της Λωζάννης είναι υπέρτερες των υποχρεώσεων της για τη μειονότητα στην Κωνσταντινούπολη). Όπως είδαμε σε προηγούμενα άρθρα μας, η συνάρτηση καθεστώτων πρωταρχικά στηρίζεται σε μια **αριθμητική αντιστοιχία** των δύο μειονοτήτων, σε τρόπο ώστε σε περίπτωση εξάλειψης της μιας να καθίσταται αναπαισιολόγητη η ύπαρξη της άλλης. Σε τέτοιο βαθμό μάλιστα η ύπαρξη της μιας μειονότητας αποτελεί όρο ύπαρξης της άλλης, ώστε ακόμη και όταν η μία, με τη **δική της βούληση**, δηλαδή χωρίς εξαναγκασμό, μεταναστεύσει σε

άλλη χώρα ή σε άλλη περιοχή της χώρας στην οποία έχει αποφασισθεί η παραμονή της, αυτοδικαίως παύει ο λόγος (ratio) ύπαρξης της άλλης. Συνεπώς επειδή η μη μουσουλμανική μειονότητα των «ρωμηών ορθοδόξων χριστιανών» στην Τουρκία έχει παύσει ουσιαστικά να υπάρχει ή η παρουσία της είναι συμβολική, η παρουσία της μουσουλμανικής μειονότητας στην Ελλάδα **είναι εντελώς αδικαιολόγητη**.

Το παράδοξο ή «απάνθρωπο» δεν οφείλεται στην προκειμένη **διάγνωση**, αλλά στο σύστημα που έχει καθιερωθεί με τη Συνθήκη της Λωζάννης. Σύστημα το οποίο, θα πρέπει να προστεθεί, θεωρώντας την μία μειονότητα ως εγγύηση για την άλλη, συνδέει τις τύχες αμοτέρων, εξαρτώντας τες από τη στάση όχι μίας, αλλά **δύο κυβερνήσεων**. Παραταύτα, η εξάρτηση αυτή υπαγορεύει αντίστροφη αποδεικτική υποχρέωση για κάθε μία από τις δύο κυβερνήσεις, γιατί όπως ήδη έχει επισημανθεί, οι προστατευτικές διατάξεις **βαρύνουν πρωταρχικά την Τουρκία**, σε ό,τι αφορά την σ' αυτή μη μουσουλμανική μειονότητα. Σχετικά υπενθυμίζουμε ότι τα άρθρα 37-44 αφορούν τις υποχρεώσεις της Τουρκίας για την οποία οι σχετικές ρυθμίσεις επέχουν τόπο «συνταγματικής ρύθμισης», ενώ το άρθρο 45 μνημονεύει δήλωση της Ελλάδας ότι δέχεται να τις εφαρμόζει και αυτή για τη μουσουλμανική μειονότητα που την αφορά (εφ' όσον βέβαια τις εφαρμόζει η Τουρκία). Έτσι η Τουρκία προκειμένου να καταγγείλει τις παραβιάσεις από μέρος της Ελλάδας των σχετικών διατάξεων περί μειονοτήτων της Συνθήκης της Λωζάννης, είναι υποχρεωμένη **πρώτα** να απολογηθεί για τη δική της στάση, δηλαδή να περιγράψει καταλεπώς το καθεστώς των μη μουσουλμανικών μειονοτήτων που παρέμειναν σ' αυτήν και **στη συνέχεια** να αναφέρει τα γεγονότα ή τις περιπτώσεις που συνιστούν παραβίαση των επίμαχων διατάξεων, αφού δηλ. αποδείξει ότι η ίδια δεν πράττει αντισυμβατικά. Αντιθέτως, η Ελλάδα πρώτα υποχρεούται να περι-

γράψει το καθεστώς της μη μουσουλμανικής μειονότητας στην Τουρκία και με βάση αυτό να εξηγήσει, γιατί, εφ' όσον η Τουρκία εκπληρώνει τις υποχρεώσεις της, η ίδια αρνείται να το πράξει.

Το παραπάνω είναι άμεσο αποτέλεσμα της νομοτεχνικής που ακολούθησε ο διεθνής νομοθέτης. Διαφορετικά ποιός ο λόγος ύπαρξης ξέχωρου άρθρου όπως το 45; Γιατί δηλαδή εξ αρχής στο επίμαχο κεφάλαιο «περί προστασίας των μειονοτήτων» και στο άρθρο 37 και συν. δεν αναφερόταν ότι «*Τουρκία και Ελλάδα αναλαμβάνουν τις ακόλουθες υποχρεώσεις...*», αλλά οι υποχρεώσεις αυτές χρεώθηκαν **μόνο** στην Τουρκία; Η απάντηση στο ερώτημα βρίσκεται στη σαφή πρόθεση του διεθνούς νομοθέτη να καθιερώσει διαφορετικό δικανικό συλλογισμό για κάθε μία από τις δύο χώρες. Συγκεκριμένα η ελάσσων πρόταση που αποτελείται από δύο σκέλη είναι διαφορετικά συντεταγμένη για την Ελλάδα απ' ότι για την Τουρκία. Μείζων πρόταση βέβαια παραμένει η ίδια, δηλαδή οι διατάξεις της Συνθήκης της Λωζάννης, αλλά το δικανικό συμπέρασμα εξάγεται σε σχέση προς την ελάσσονα πρόταση, διαφορετικής κατεύθυνσης για κάθε μια χώρα.

Πιο ειδικά, η πρόταση εκ μέρους της Ελλάδας είναι «*επειδή η Τουρκία έπραξε τα ακόλουθα... η Ελλάδα δεν έπραξε (ή έπραξε) τα ακόλουθα... και επειδή η Συνθήκη της Λωζάννης στα άρθρα... ορίζει..., γι' αυτό*». Αντίθετα εκ μέρους της Τουρκίας η πρόταση είναι «*επειδή η Τουρκία έπραξε (ή δεν έπραξε) τα ακόλουθα... και η Ελλάδα έπραξε (ή δεν έπραξε) τα ακόλουθα... και επειδή η Συνθήκη της Λωζάννης στα άρθρα... ορίζει..., γι' αυτό...*».

Ενώ όμως τα παραπάνω αποτελούν απλές γνώσεις που ζητούνται από τον πρωτοετή φοιτητή, στην πράξη γινόμαστε μάρτυρες του αντιθέτου. Για παράδειγμα η Τουρκία και όσα φερέφωνα της σε διεθνή fora «ευαισθητοποιούνται» από τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων της μουσουλμανικής μειονότητας στην Ελλάδα, απαριθμούν απλώς γεγο-

νότα ή περιστατικά που αφορούν στην εν λόγω μειονότητα και αποσιωπούν εντελώς τη μη μουσουλμανική μειονότητα στην Τουρκία, ενώ κάποτε έχουν και την απρονοησία να παραθέτουν στη συνέχεια τα αναφερθέντα άρθρα της Συνθήκης της Λωζάννης.¹

Αντίθετα, η Ελλάδα είναι πάντα απολογητική για τις εκτοξευόμενες κατηγορίες, προσπαθώντας να τις ανασκευάσει ή τις δικαιολογήσει και μόνο **επικουρικά** αναφέρεται στη μη μουσουλμανική μειονότητα της Τουρκίας, δηλαδή παρεπιπτόντως, αποφεύγοντας να ρίξει το βάρος της στη νομοτεχνική πλευρά του ζητήματος, την οποία επισημάναμε. Η ίδια ακριβώς πλευρά είναι που της υπαγορεύει σε κάθε περίπτωση **επιθετική** άμυνα και όχι παθητική.

Η αποσιώπηση πάγιος άξονας της Ελληνικής πολιτικής

Αν παρατηρήσει κανείς προσεκτικά την εξωτερική πολιτική που πάγια ακολουθεί η Ελλάδα σε θέματα αφορώντα τη μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης, θα διαπιστώσει ότι συστηματικά υποβαθμίζεται αν όχι αποσιωπάται η κατάσταση της αντίστοιχης μειονότητας των «ρωμαίων ορθοδόξων χριστιανών» της Τουρκίας, δηλαδή της **ελληνικής** (όχι μόνο γιατί αυτή βέβαια είναι ελληνική, αλλά γιατί το «ρωμικός» αποδίδεται σε οποιαδήποτε ευρωπαϊκή γλώσσα ως «έλληνας»).

Οι λόγοι που ωθούν την Ελλάδα να ακολουθήσει την συγκεκριμένη πολιτι-

κή είναι πολλοί. Πρώτα απ' όλα υπάρχουν οι εγγενείς δυσχέρειες που υποδουλίζονται από ατομικές ιδιοτέλειες ορισμένων προσώπων, που ανερευθρίαστα μετονομάζουν τα συμφέροντά τους αυτά σε «εθνικά» ή σε συμφέροντα της «Ορθοδοξίας», του «Πατριαρχείου», του ίδιου του «ελληνισμού της Πόλης» κ.λπ. Ένα απλό και αθώο παράδειγμα είναι η περίπτωση του τάδε ταγού ή μέλους κωνσταντινουπολίτικου σωματείου στην Αθήνα, ο οποίος αρνείται να λάβει μέρος έστω και σε μνημόσυνο των πεσόντων κατά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης στις 29 Μαΐου 1453, με τη δικαιολογία ότι η συμμετοχή του σε παρόμοια εκδήλωση «αποτελεί πολιτική πράξη και το σωματείο οφείλει να απέχει από την πολιτική», ενώ στην πραγματικότητα φοβάται για τυχόν διακύβευση των συμφερόντων του στην Τουρκία (είσπραξη σύνταξης και από την Τουρκία, εκτός απ' αυτήν που έχει εξασφαλίσει από την Ελλάδα ως «εξαναγκασθείς σε εγκατάλειψη της γενέτειράς του», ή εκκρεμείς κτηματικές υποθέσεις που στην Τουρκία, ή απλά προκειμένου «άφοβα» να ταξιδεύει στην Κωνσταντινούπολη για να πραγματοποιεί φθηνές αγορές ή να κάνει εκεί τις θερινές του διακοπές). Βέβαια στην πράξη υπάρχουν πολύ σοβαρότερες περιπτώσεις, εφ' όσον οι παροτρύνσεις προέρχονται από εγκυρότερα άτομα, δηλαδή κατέχοντα **υπεύθυνα** αξιώματα με πολλαπλά, εννοείται, συμφέροντα.

Ακολούθως υπάρχει η πάγια πρακτική των αρμοδίων ελληνικών υπηρεσιών, της αποσιώπησης των διαπραττομένων

από την Τουρκία σε βάρος της εκεί ελληνικής μειονότητας, η οποία πηγάζει από το δέος που προκαλεί σ' αυτές η παρέμβαση του εξωτερικού παράγοντα και συγκεκριμένα των Ηνωμένων Πολιτειών (ή άλλων δυτικών δυνάμεων) που «συνιστά» καταλλαγή, «αυτοσυγκράτηση», «σωφροσύνη», μείωση της έντασης στις μεταξύ των δύο χωρών σχέσεις. Ότι υπάρχει μια παρόμοια πίεση από τον εξωτερικό παράγοντα είναι γεγονός (αρκεί να θυμηθούμε ότι, την επομένη των τραγικών ανθελληνικών αγριστιών της 6/7 Σεπτεμβρίου 1955, ο τότε υπουργός των εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών Τζόν Φόστερ Ντάλλες είχε απευθύνει σε ιταμό ύφος ταυτόσημης σημασίας μήνυμα στην Ελλάδα και την Τουρκία, ζητώντας να συμφιλιωθούν χάρη των συμφερόντων του «ελεύθερου κόσμου», εξισώνοντας έτσι ανεπίτρεπτα θύματα και θύτες). Παραταύτα η πίεση αυτή εφ' όσον εμφανίζει μονομέρεια, δεν εκδηλώνεται δηλαδή και προς την τουρκική πλευρά, δεν μπορεί **τελεολογικά** παρά να είναι **φαινομενική**.

Αναμφίβολα η μονομέρεια των πιέσεων αποδεικνύει την άκρατη υποκρισία εκείνων που αποσιωπούν έκδηλες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή πραγματικές καταπίεσεις μειονοτήτων και μεγιστοποιούν πολύ μικρότερης σημασίας συναφή περιστατικά, έχοντας ως γνώμονα την ενδοτικότητα της συγκεκριμένης χώρας στην οποία κατευθύνουν τις πιέσεις τους. Το κριτήριο λοιπόν τις περισσότερες φορές είναι η **δεκτικότητα** των πιέσεων, δηλαδή ο βαθμός **εξάρτησης** της χώρας που δέχεται τις πιέσεις. Αν δηλαδή η Ελλάδα αντιτάξει σθεναρή στάση και προτάξει τα δικά της επιχειρήματα που αφορούν στην δική της μειονότητα κατά τρόπο **εμφαντικό**, είναι προφανές ότι οι πιέσεις **θα υποχωρήσουν** και τελικά θα εξαφανιστούν. Για παράδειγμα, η πρωτοφανής περίπτωση της Ίμβρου και της Τενέδου, των δύο νησιών των Βορείων Σποράδων που για στρατηγικούς λόγους κατ' οικονομία παραχωρήθηκαν στην Τουρκία, δεν είναι γνωστή ούτε καν στην ίδια την Ελλάδα. Και όμως η εθνολογική και κοινωνική σύνθεση των νησιών αυτών είναι (ή ορθότερα ήταν) **πανομοιότητα** με εκείνη των λοιπών νησιών του Αιγαίου. Πρόκειται δηλαδή για δύο **ελληνικά νησιά**, όπως είναι η Λήμνος, η Σαμοθράκη, η Μυτιλήνη κ.λπ. Γι' αυτό άλλωστε Ίμβρος και Τένεδος, σύμφωνα προς το άρθρο 14 της Συνθήκης της Λωζάννης, παραχωρήθηκαν μεν στην Τουρκία, αλλά υπό τον όρο της **«αυτοδιοίκησής τους»**, δηλαδή

πρόσθετων εγγυήσεων από εκείνες που αναγνωρίστηκαν στις μη μουσουλμανικές μειονότητες των άρθρων 37 και συν. Ουσιαστικά, αυτοδιοίκηση δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Αντίθετα, με σειρά εξοντωτικών μέτρων, όπως εποικισμοί, βιοπραγίες κατά των κατοίκων, απαλλοτριώσεις περιουσιών κ.λπ., η Τουρκία κατόρθωσε, ιδιαίτερα στο διάστημα της τελευταίας εικοσαετίας, να **αλλοιώσει εντελώς την εθνολογική σύνθεση του πληθυσμού** ούτως ώστε, για την Ίμβρο συγκεκριμένα, από 17.000 αμιγώς ελληνικός το 1922 σήμερα να είναι περί τα εξακόσια άτομα και αυτά υπερήλικες.

Σχετικά, ενώ υπήρχε (και υπάρχει πάντοτε) η ευχέρεια προσφυγής στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, δεδομένου ότι για την παραπομπή της υπόθεσης **δεν απαιτείται η σύναψη συνυποσχετικού με την Τουρκία**, η Ελλάδα απέφυγε να ανακινήσει το θέμα, ούτε καν να το θέσει υπ' όψη διεθνών οργανισμών (εκτός από μία προσφυγή, το 1965, για να καταγγείλει στην UNESCO την ολοσχερή απαγόρευση της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας των κατοίκων, την οποία όμως προσφυγή έσπευσε να αποσύρει ύστερα από δύο χρόνια).

Η μνεία της περίπτωσης της Ίμβρου και Τενέδου γίνεται ενδεικτικά και περιοριστικά. Ενδεικτικά, γιατί υπάρχει σωρεία παρομοίων περιπτώσεων που έχουν αποσιωπηθεί σκοπιμώς. Πρόσφατα, το δραματικό γεγονός του ολοκαυτώματος των 35 προσκυνητών στο πυρπολημένο από «παράφρονα» λεωφορείο, παρά το γεγονός της ήδη ευαισθητοποιημένης ελληνικής γνώμης, λησμονήθηκε πολύ γρήγορα. Στη λήθη αυτή συνέβαλε και η ελληνική κυβέρνηση την επομένη ακριβώς του συμβάντος, με «συστάσεις» των αρμοδίων υπηρεσιών στις εφημερίδες για «χαμήλωμα τόνου». Ωστόσο, μπορούσε να εκδοθεί «ταξιδιωτική οδηγία» που δεν είδε βέβαια ποτέ το φως της δημοσιότητας. Ένα «ακαταμάχητο» επιχείρημα εναντίον της έκδοσης της οδηγίας υπήρξε το ερώτημα «πώς δίχως προσκυνητές από την Ελλάδα θα εορτάζονται στο Πατριαρχείο οι μεγάλες μέρες της Χριστιανοσύνης». Ορθότερο θα ήταν το επιχείρημα ότι, επειδή σημειώνεται στην εποχή μας μια έλλειψη από νεομάρτυρες της εκκλησίας, θα πρέπει να αποστέλλονται προσκυνητές στην Τουρκία για να πυρπολούνται και στη συνέχεια να ανακηρύσσονται «Άγιοι». Σχετικά να μη λησμονούμε ότι και πριν πέντε χρόνια είχαν πυρποληθεί στην ίδια περιοχή της Κωνσταντινούπολης

άλλοι 15. Είναι χαρακτηριστικό πως όποια διαμαρτυρία πραγματοποιήθηκε διεθνώς για το μνημονεύόμενο περιστατικό οφείλεται σε **ατομική πρωτοβουλία** (όπως για παράδειγμα εκείνη των ελλήνων ευρωβουλευτών).

Το ανθελληνικό μίσος συστατικό στοιχείο της Τουρκικής ιδεολογίας

Υπάρχει όμως και το επιχείρημα της τουρκικής πλευράς, που αναφέρεται σε «εκμετάλλευση» ενός «θλιβερού» γεγονότος οφειλόμενου σε ενέργεια «σχιζοφρενούς». Αυτό όμως παρείχε στην Ελλάδα **πρόσθετη ευκαιρία** να διαφωτίσει τη διεθνή κοινή γνώμη για το συγκεκριμένο της επίσημης (και σε κάθε περίπτωση κυρίαρχης) ιδεολογίας στην Τουρκία σε ό,τι αφορά τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Γιατί, επί τέλους, και όσοι έχουν στοιχειώδεις γνώσεις από Ψυχολογία γνωρίζουν ότι το παραλήρημά του ο σχιζοφρενής το αντλεί από την **κοινωνία**. Έτσι, κανείς στην Ελλάδα δε σκέφτηκε να προωθήσει μια σχετική έρευνα που εκτός των άλλων θα απεκάλυπτε ότι η μεγαλύτερη σε κυκλοφορία τουρκική εφημερίδα «Χουρριγέτ», στο ίδιο σημείο που συνεργάτης της εξηγούσε πως «καμιά ενοχή» δεν πρέπει να έχουν οι Τούρκοι (προφανώς ως κοινωνία και ως πολιτεία) για το γεγονός², δημοσίευσε πριν από χρόνια (τις μέρες της εισβολής στην Κύπρο) με μεγάλα στοιχεία το γνωστό ποίημα «Μίσος» στο οποίο υπήρχαν και οι ακόλουθοι στίχοι, μεταξύ άλλων παρεμφερών:

«Μοναδικός μου στόχος είναι η εκδίκηση

Μα τον Αλλάχ δε μου φεύγει το μίσος αυτό

Χίλια κεφάλια από Έλληνες να ξοφλήσουν δεν μπορούν το μίσος αυτό

Να έκαϊγα τα κεφάλια πέντε-έξη χιλιάδων από δαύτους³

Ακόμη, δεν έχουν γίνει έρευνες σε επίπεδο διαφορικής και ατομικής ψυχολογίας σε Έλληνες της Τουρκίας για να διαπιστωθούν οι διαταραχές της προσωπικότητας και οι άλογες φοβίες τους ως και τα ψυχο-σωματικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν, αποτέλεσμα πάντα του αφόρητου κλίματος στο οποίο είναι υποχρεωμένοι να ζουν. Όλα αυτά θα μπορούσαν να είχαν γίνει αντικείμενο ανακοινώσεων **σε διεθνή επιστημονικά συνέδρια**.

Η επιμονή σε πτυχές που περνούν έτσι κι αλλιώς απαρατήρητες γίνεται ακριβώς για να καταδειχτεί πως, ενώ υπάρχει ποικιλότητα δυνατότητα αντιμετώπισης του θέματος, η ελληνική πλευρά μοιάζει να έχει αδρανήσει απολύτως.

Ανυπαρξία πολιτικής στη Δυτική Θράκη

Σε επίπεδο εσωτερικής πολιτικής η κατάσταση είναι χειρότερη. Κάθε μέρα που περνά βεβαιώνεται η ανυπαρξία πολιτικής ή η εφαρμογή σπασμωδικών και γελοίων μέτρων από τοπικές αρχές στη Δυτική Θράκη, τα οποία εκθέτουν την Ελλάδα διεθνώς, ακόμη και στην περίπτωση που η λήψη τους δικαιολογείται ή είναι νόμιμη. Στην προκειμένη περίπτωση ο τρόπος εφαρμογής των

Πομακόπουλα από την Πάχη

μέτρων είναι τόσο χονδροειδής και ακρότεχνος, ώστε το αποτέλεσμα είναι ακριβώς αντίθετο με το προσδοκώμενο. Για παράδειγμα, η μη χορήγηση αδειών οδήγησης ή οικοδομικών αδειών σε μουσουλμάνους, μολονότι σε πολλές περιπτώσεις δικαιολογείται από την έλλειψη των προϋποθέσεων που ορίζει ο νόμος, διατυπώνεται με προχειρότητα και ύφος απαράδεκτο, εξαφανίζοντας τη νομιμότητα και εκεί όπου αυτή υπάρχει.

Κάποτε είχα ρωτήσει τον ειλικρινή φίλο των Ελλήνων, μια εξέχουσα μορφή της τουρκικής Αριστεράς, τον Μιχρή Μπελλή, πώς αυτός γόνος αστικής οικογένειας (ο πατέρας του ήταν δικαστικός και βουλευτής του κόμματος «Ένωση και Πρόοδος» των Νεοτούρκων στην Ανατολική Θράκη), ακολούθησε ένα δρόμο διαφορετικό. Μου εξήγησε πως αφετηρία του ήταν η συνειδητοποίηση στην παιδική του ηλικία των ακροτήτων που συνεπάγεται ένας αλόγιστος «εθνικισμός». Μου περιέγραφε λοιπόν πως γύρω στο 1920, ομάδες από Έλληνες στην Ανατολική Θράκη διέπραταν βιαιότητες σε βάρος των μουσουλμάνων: «Τη νύχτα όμως οι μουσουλμάνοι επέδραμαν σε ελληνικά χωριά και διέπρατταν ασυγκρίτως μεγαλύτερες θιαιότητες», γιατί, όπως λέγει ο Μπελλή, «εσείς είστε ερασιτέχνες σε εξανδραποδισμούς, ενώ εμείς επαγγελματίες· το Οσμανικό κράτος έχει πλούσιο παρελθόν έξι αιώνων που το κληρονόμησε η σύγχρονη Τουρκία».

Πραγματικά τυχόν αντιπαραβολή του καθεστώτος των δύο μειονοτήτων, αποκαλύπτει ότι η στάση των ελληνικών αρχών απέναντι της μουσουλμανικής μειονότητας είναι ασύγκριτα καλύτερη από τη αντίστοιχη των τουρκικών απέναντι της ελληνικής/ορθόδοξης στην Τουρκία. Η λέξη «ασύγκριτα» πράγματι πρέπει να εκληφθεί στην κυριολεξία, γιατί δεν μπορεί να υπάρξει καμιά, απολύτως καμιά, σύγκριση. Στο θέμα αυτό θα επανέλθουμε με ευκαιρία τη δεοντικά υπαγορευόμενη στρατηγική, την οποία οφείλει να ακολουθήσει η Ελλάδα στο ζήτημα των μειονοτήτων και η οποία, όπως έχει αναφερθεί, ξεκινά από τη βασική σκέψη ότι οι δύο μειονότητες πρέπει να εκλαμβάνονται ενιαία και όχι χωριστά, όπως επιχειρεί (και μπορούμε να ομολογήσουμε με επιτυχία), αντιστάσεως μη ούσης, η Τουρκία.

Όπως είδαμε, το ενιαίο των μειονοτήτων σε ότι αφορά το καθεστώς τους προκύπτει από το ίδιο κείμενο της Συνθήκης της Λωζάννης και τα πρακτικά των συζητήσεων που προηγήθηκαν στη

Γυναίκες Πομάκων εργαζόμενες στα καπνά

διάσκεψη όπου έχει γίνει η διατύπωση. Έτσι, το κείμενο της Συνθήκης της Λωζάννης αποκλείει την μετονομασία των «μουσουλμάνων» της Δυτικής Θράκης σε «Τούρκους». Πρόκειται για επιμονή στην οσμανική αντίληψη περί «εθνότητας» (*millet*) την οποία εξέφρασε ο τούρκος αντιπρόσωπος Ριζά Νούρ Μπέης. Κατ' αυτόν «... υπάρχουν μόνο θρησκευτικές μειονότητες, όχι φυλετικές. Γι' αυτό και η Τουρκική αντιπροσωπεία δεν παραδέχεται τις αρχές περί προστασίας φυλετικών ή γλωσσικών μειονοτήτων». Στην παρατήρηση μάλιστα του Ιταλού αντιπροσώπου Μοντάνια ότι «η ύπαρξη φυλετικών μειονοτήτων αποτελεί πραγματικότητα», ο Ριζά Νουρ-Μπέης απάντησε: «Στην Τουρκία υπάρχουν μόνο Τούρκοι και Κούρδοι. Οι Κούρδοι είναι της γνώμης ότι οι τύχες τους είναι κοινές με τους Τούρκους, δεν επιθυμούν να επωφεληθούν από δικαιώματα των μειονοτήτων. Οι Εβραίοι δεν επιθυμούν παρόμοια δικαιώματα. Αυτά τα θέλουν μόνο οι Ρωμηοί»⁴ (για τους Αρμένιους δεν αναφέρει, προφανώς γιατί είχαν ήδη εξαφανιστεί από την Τουρκία συνεπεία των διωγμών). Στη συνέχεια βλέπουμε ότι, ενώ ο Ελευθέριος Βενιζέλος κατ' επανάληψη αναφέρεται σε «εθνικές μειονότητες» με «κοινή γλώσσα και θρησκεία», ο Τούρκος αντιπρόσωπος επιμένει φορτικά στη δική του θέση. Και επέμενε μέχρι τέλους ο διαχωρισμός να γίνεται σε «μουσουλμάνους» και «μη μουσουλμάνους». Όπως προκύπτει μάλιστα από τη δήλωση, τόσο του Μοντάνια, όσο και του Ριζά Νουρ και του Ελευθερίου Βενιζέλου, η εφαρμογή των προστατευτικών διατάξεων των μειονοτή-

των προϋποθέτει αμοιβαιότητα (*reciprocity*), πράγμα που επιβεβαιώνει την μέχρι τώρα ανάλυσή μας.

Συνεπώς, επειδή κατά βασική αρχή του δικαίου ο ειδικός νόμος υπερισχύει του γενικού (*lex specialis derogat generalis*), και οι ειδικές ρυθμίσεις για τις μειονότητες της Συνθήκης της Λωζάννης επικρατούν των γενικών αρχών. Γι' αυτό η Ελλάδα κωλύεται **συμβατικώς** να αποκαλέσει τη μουσουλμανική μειονότητα «τουρκική», και όχι μόνο γιατί σ' αυτήν υπάγονται και άτομα που ανήκουν σε άλλες εθνικές ομάδες, εκτός της Τουρκικής, όπως Πομάκοι και Αθίγγανοι. Άλλωστε τονίστηκε πως οι Έλληνες της Τουρκίας, ούτε αποκαλούνται έτσι από την Τουρκία, αλλά «*ρωμηοί ορθόδοξοι χριστιανοί*», ούτε και οι ίδιοι επιτρέπεται να ονομάζουν τους εαυτούς «Έλληνες».

Αναντίρρητα, κανείς δεν έχει δικαίωμα να στερεί οποιουδήποτε την εθνική ή οποιαδήποτε άλλη συνείδηση που νομίζει ότι έχει. Όταν ένας πιστεύει ότι είναι Τούρκος, είναι εκτός λογικής να εμποδίζεται. Παραταύτα, όπως διαπιστώνεται υπάρχει κώλυμα προερχόμενο όχι μόνο από τις διατάξεις της συνθήκης της Λωζάννης, αλλά και από την επίσημη θέση της Τουρκίας σ' αυτή. Ακόμη, σύμφωνα προς τις ίδιες διατάξεις, η ρύθμιση είναι συνταγματικής τάξης, συνεπώς και σε περίπτωση που η Ελλάδα αναγνώριζε την «τουρκική» ιδιότητα σε μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας, η αναγνώριση αυτή θα ήταν προδήλως **αντισυνταγματική**⁵. Μια πρώτη απάντηση στο αδιέξοδο είναι ότι θα πρέπει να αναθεωρηθεί η Συνθήκη της Λωζάννης, αλλά στο θέμα

αυτό θα επανέλθουμε.

Όπως και νάχει το πράγμα, η άμεση επιστροφή στις διατάξεις της συνθήκης της Λωζάννης είναι πολλαπλά χρήσιμη. Μ' αυτήν όπως είδαμε καθιερώνεται η αριθμητική αντιστοιχία των δύο μειονοτήτων. Παραταύτα, η αντιστοιχία αυτή έχει εκλείψει προ πολλού. Από το σημείο αυτό ξεκινά μια σειρά από συλλογισμούς που ταυτόχρονα συγκροτούν την πυξίδα για την πορεία την οποία επιβάλλεται να ακολουθήσει η Ελλάδα προκειμένου να αντιμετωπίσει τη μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης. Επί του προκειμένου είδαμε επίσης ότι η ίδια η Συνθήκη εκλαμβάνει τις εκατέρωθεν μειονότητες **ενιαία**. Έτσι ο συνδυασμός των δύο διαπιστώσεων μας οδηγεί κατευθείαν σε λύση ορισμένων καιριών ζητημάτων. Ένα από τα ζητήματα αυτά είναι και η απουσία εκπροσώπων της «ρωμέϊκης ορθόδοξης» μειονότητας της Τουρκίας στο τουρκικό κοινοβούλιο από το 1961 (όχι μόνο λόγω της αριθμητικής μείωσης της μειονότητας, αλλά συνεπεία και της εκλογικής νομοθεσίας) σε αντίθεση προς τη συνεχή παρουσία εκπροσώπων της «μουσουλμανικής μειονότητας» της Δυτικής Θράκης στην ελληνική Βουλή.

ιδιότητα του έλληνα πολίτη που έχουν τα μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας. Αναμφίβολα δεν είναι νοητό τα άτομα αυτά να στερηθούν τα βασικά δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιότητά τους αυτή. Ωστόσο, επειδή οι δύο μειονότητες **εκλαμβάνονται ενιαία** και η ελληνική έχει εξαναγκαστεί από την Τουρκία σε μετεγκατάσταση στην Ελλάδα, τα πολιτικά δικαιώματά της είναι λογικό **να συνυπολογίζονται στην ίδια εκλογική περιφέρεια** με τα μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας.

Η πρόταση νόμου που παρατίθεται στη συνέχεια είχε υποβληθεί στις 9 Οκτωβρίου 1979 στην Ελληνική Βουλή από τον Πρόεδρο της ΕΔΗΚ Γιάννη Ζιγδη και τους βουλευτές του ίδιου κόμματος Ν. Βενιζέλο, Σ. Χούτα, Μ. Ξυλούρη και Κ. Μπαντουβά. Η πρόταση αυτή απέβλεπε να αποκτήσουν πολιτικά δικαιώματα στην Ελλάδα οι Έλληνες το γένος Τούρκοι υπήκοοι, δηλαδή της ελληνικής μειονότητας στην Τουρκία που είχαν καταφύγει στην Ελλάδα, εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους των περιοχών που διαβίει η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης, όπου και θα ψήφιζαν υποψηφίους των περιοχών αυτών ανεξάρτητα του τόπου διαμονής τους.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι υπηρεσιακοί παράγοντες του Υπουργείου Εσωτερικών είχαν τότε βρει εξαιρετικά ενδιαφέρουσα την πρόταση, η οποία όμως απορρίφθηκε από την τότε κυβερνητική πλειοψηφία, ουσιαστικά δίχως αιτιολογία. Ορθότερα, την αιτιολογία της απόρριψης βρίσκει κανείς στη μόνιμη ενδοτικότητα της ελληνικής πλευράς ή το δισταγμό της απέναντι στις Τουρκικές προκλήσεις. Δισταγμός που δικαιολογείται μεν από την πρόθεση άμβλυνσης της μεταξύ των δύο χωρών έντασης, αλλά το μόνο αποτέλεσμα που έχει είναι να κλιμακώνει τις απαιτήσεις της άλλης πλευράς. Είναι προφανές ότι, εάν είχε γίνει δεκτή η πρόταση νόμου, δε θα δρομολογούνταν από την Άγκυρα οι γνωστές πολιτικές παρεμβάσεις της στη μουσουλμανική μειονότητα, οι οποίες και θα μας ασχολήσουν στα επόμενα άρθρα μας.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. "Destroying ethnic identity - The Turks of Greece - August 1990 - A Helsinki Watch Report" σελ. 47 και συν.

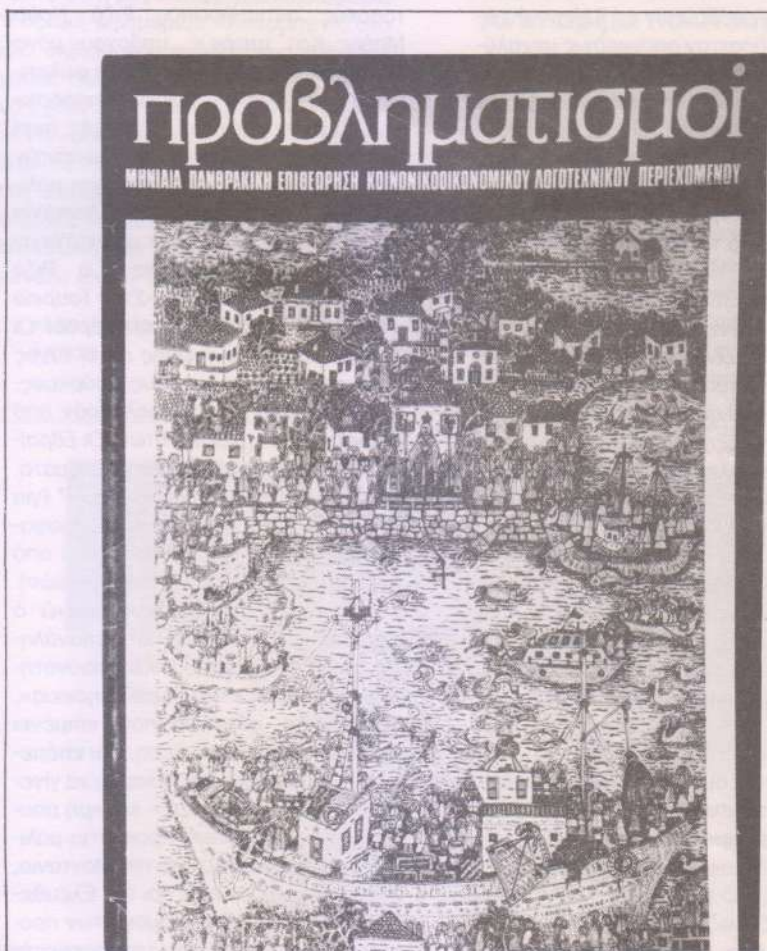
2. Eksi, Oktay: "Özür dilemeli miyiz?" («Πρέπει να ζητήσουμε συγνώμη;») σε Hürriyet 12 Απριλίου 1991.

3. "Kıy" σε Hürriyet, 18 Ιουλίου 1974.

4. Πρακτικό αρ. 2, υποεπιτροπές μειονοτήτων, Παρασκευή 15 Δεκεμβρίου 1922. *Lozan Baris Konferansi - Tutanaklar - Belgeler* (Πρακτικά Διάσκεψης Ειρήνης στη Λωζάννη - Πρακτικά - Έγγραφα). Τμήμα 1, τόμος 1 βιβλ. 2 (μετάφρ. καθηγ. Seha L. Mergay) εκδ. Σχολής Πολιτικών Επιστημών Πανεπιστημίου Άγκυρας αρ. 350, Ankara 1970 σελ. 154-155. Ο ίδιος ο Ριζά Νούρ πρότεινε οι μειονότητες στην Τουρκία να χαρακτηριστούν ως «Χριστιανικές». Πρακτικό αρ. 5 της ίδιας υποεπιτροπής 20 Νοεμβρίου 1922, Τετάρτη, σπ. παραρ. σελ. 176.

5. υπ. αριθ. 8 πρακτικό της ίδιας επιτροπής 22 Δεκ. 1922, Παρασκευή (απόγευμα), σπ. παραρ. σελ. 195.

6. Με την έννοια αυτή είναι αντισυνταγματικό το έγγραφο υπ' αριθ. πρωτ. Α202/5/2/1955 του Γεν. Διοικητή Θράκης Γ. Φεσσόπουλου, που δημοσιεύτηκε στη σελ. 52 του Watch Report, με το οποίο εντέλλεται την αντικατάσταση χρησιμοποίησης των όρων «Μουσουλμάνος - Μουσουλμανικός» με τους όρους «Τούρκος - Τουρκικός» στο χωριό Άρατος επί της δημόσιας οδού Κομοτηνής - Αλεξανδρούπολης. Δεν είναι η πρώτη φορά που πράξεις διοικητικού οργάνου και κυβέρνησης στην Ελλάδα (αλλά και σε οποιαδήποτε άλλη χώρα) είναι αντισυνταγματικές. Θα ήταν σοβαρή παρέκκλιση από το πολίτευμα και τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας η επιμονή στην **αντισυνταγματική** πρακτική.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΝΟΜΟΥ περί χορηγήσεως πολιτικῶν δικαιωμάτων στούς Ἕλληνες τὸ γένος πού κατέφυγαν ἀπὸ τὴν Τουρκία στὴν Ἑλλάδα

ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Ἐπὶ τῆς προτάσεως νόμου «περὶ χορηγήσεως πολιτικῶν δικαιωμάτων στούς Ἕλληνες τὸ γένος πού κατέφυγαν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Τουρκία».

Πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων

1. Ἡ παρούσα πρόταση νόμου ἀποβλέπει στὴ διευθέτηση τοῦ σοβαροῦ ἐθνικοῦ καὶ κοινωνικοῦ προβλήματος τῶν νεοπροσφύγων ἀπὸ τὴν Τουρκία.

Οἱ ὁμογενεῖς πού κατέφυγαν, κατὰ τὰ τελευταῖα 25 χρόνια, ἀπὸ τὴν Τουρκία στὴν Ἑλλάδα ὑπολογίζονται σὲ 80.000.

Τὰ άτομα αὐτά, ὅπως εἶναι γνωστὸ, εἶχαν ἐξαιρεθεῖ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν, κατὰ τὶς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 1 καὶ 2 τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ συνημμένου στὴ Συνθήκη τῆς Λωζάννης, πού ὑπογράφηκε στίς 30 Ἰανουαρίου 1923, μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας.

Ἡ παραμονὴ τῶν Ἑλλήνων αὐτῶν στίς ἐστίες τους εἶχε ἀποφασισθεῖ μὲ προϋπόθεση τὴν ἰσορροπία καὶ ἀνάλογη παραμονὴ τῶν τουρκοφῶνων Μουσουλμάνων τῆς Δυτικῆς Θράκης.

Μὲ τὸ ἀρθρο 37 τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης, ἡ Τουρκία ἀνέλαβε διεθνῶς τὴν ὑποχρέωση νὰ τηρήσει τὶς προστατευτικὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 38-44 γιὰ τὶς μειονότητες, πᾶν ἀπὸ κάθε νομοθετικὸ ἢ διοικητικὸ μέτρο, ἀντίθετο σ' αὐτὲς τὶς διατάξεις, πού θὰ ἀφοροῦσε τοὺς ἄλλους πολίτες.

Ἀτυχῶς, ὅμως ἡ Τουρκία δὲν τήρησε τὶς ὑποχρεώσεις της. Μονομερῶς καὶ αὐθαίρετα καταστράτηγησε τὶς προστατευτικὰς τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων διατάξεις.

Γιὰ παράδειγμα στὴν Εἰσηγητικὴ Ἐκθεση ἐπὶ τοῦ Τουρκικοῦ Ἀστικοῦ Νόμου 1926, ὁ τότε Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης Μαχμούτ Ἐσάτ ἀναφέρει ὅτι «οἱ μειονότητες παρατιήθηκαν (sic) ἀπὸ κάθε δικαίωμα, πού ἀνάγεται στὸ ἰδιωτικὸ τῆς Δίκαιου, τὸ ὅποιο ἀναγνωρίζετο σ' αὐτὲς ἀπὸ τὸ 1453 καὶ πού κατοχυρώθηκε ἀπὸ τὴ Συνθήκη τῆς Λωζάνης». Στὴν συνέχεια ὑπάρχει σφωρεα εἰδικῶν μέτρων πού ἔλαβαν σκόπιμα, σὲ διάφορες ἐποχές ο τουρκικὲς κυβερνήσεις, καὶ πού εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα τὸν ἀφανισμό τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος (ὅπως π.χ. ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ φόρου περιουσίας τὸ 1942, οἱ ἀνθελληνικοὶ διωγμοὶ τῆς 6-7 Σεπτεμβρίου 1955, οἱ ἀπαλλοτριώσεις ἐκτάσεων στὴν Ἰμβρο καὶ τὴν Τένεδο, ἡ ἀπαγόρευση στούς κατοίκους τους νὰ διδάσκονται τὴ μητρικὴ τους γλῶσσα κ.ά.). Πράγματι, ὅλα αὐτὰ εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα τὴν κάθετὴ ἀριθμητικὴ μείωση τῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Τουρκίας πού ἔφθασε στὸ 90% τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τους, ἐνῶ τὸ ποσοστὸ τῆς συνολικῆς μεταναστεύσεως ἀπὸ τὴν Τουρκία στὴ Δυτικὴ Εὐρῶπη κατὰ τὴν ἴδια περίοδο ἀνέρχεται μόνον στὸ 1,5% τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ.

Τὸ παραπάνω γεγονός ἀνατρέπει τὴν ἰσορροπία πού καθιέρωσε στὸ συγκεκριμένο αὐτὸ θέμα ἡ Συνθήκη τῆς Λωζάννης, δεδομένου ὅτι ἡ ἀντίστοιχη τουρκοφῶνη μουσουλμανικὴ μειότητα τῆς Δυτικῆς Θράκης, ὄχι μόνον δὲ μειώθηκε ἀριθμητικά, ἀλλὰ ἀξήθησε σημαντικά.

Τὸ πρόβλημα λοιπὸν πού δημιουργεῖται, ἐντασσόμενο στὸ πλέγμα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν διαφορῶν, ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν

ὁμολογία τῆς Κυβερνήσεως, ἀντικείμενο διαπραγματεύσεων, πού ἔχουν σὰ στόχο τὴ θεραπεία τῆς διαταραχῆς τῆς συγκεκριμένης ἰσορροπίας πού καθιέρωσε ἡ Συνθήκη τῆς Λωζάννης. Αὐτὸ, ὅμως, ἔχει σχέση μὲ τὸ Διεθνὲς Δίκαιο.

2. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ Ἐσωτερικὸ Δίκαιο τῆς Ἑλλάδος, ἐπείγει ἡ παροχὴ πολιτικῶν δικαιωμάτων στοὺς Ἕλληνες τὴν ἐθνικότητα, οἱ ὅποιοι κατέφυγαν στὴ Χώρα, ἀρνούμενοι νὰ ἐπιστρέψουν στὴ γενέτειρά τους. Τὰ άτομα αὐτά (βλ. ἀρθρα 38 καὶ 39 τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης), ἐπειδὴ ἔχουν ὑποχρεωτικὰ τουρκικὴ ἰθαγένεια, θεωροῦνται στὴν Ἑλλάδα ὡς ἄλλοδαποὶ καὶ γι' αὐτὸ ὑπόκεινται στὸ Δίκαιο τῶν ἄλλοδαπῶν. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες ἔχουν τὴν κατοικία τους στὴ Χώρα μας, πολλοὶ ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς δεκαετίες, ὅπου ἔχουν μεταφέρει καὶ τὸ κέντρο τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ βιωτικῶν τους ἀσχολιῶν καὶ διαπρέπουν, ὄχι μόνον στὸν οικονομικὸ καὶ ἐπιχειρηματικὸ τομέα, ἀλλὰ καὶ στίς ἐπιστήμες καὶ τὰ γράμματα, ὥστε ἀποτελοῦν ἰσότιμα καθ' ὅλα μέλη τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Κατὰ συνέπεια, εἶναι ἀνεπίτρεπτη ἡ στέρηση τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὴν Τουρκία δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν δημόσιο ἀξίωμα ἢ νὰ ἐκπροσωπηθοῦν στὴ Βουλὴ, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἑλλάδα δὲν μποροῦν νὰ ἐκλέξουν τοὺς ἀντιπροσώπους τους στὸ Κοινοβούλιο, ὅπως τοὺς ἐκλέγουν ἐλεύθερα οἱ τουρκοφῶνοι μουσουλμάνοι. Οἱ Ἕλληνες αὐτοὶ, ἐπειδὴ ὑπόκεινται στὸ καθεστῶς πού διέπει τοὺς ἄλλοδαποὺς, ἀναγκάζονται νὰ ἔχουν δοσοληψίες μὲ τὶς τουρκικὲς προξενικὲς ἀρχές (π.χ. ἀνανέωση διαβατηρίων κ.λπ.) καὶ νὰ ἐλέγχονται ἀπὸ τὴ Διεύθυνση Ἀλλοδαπῶν τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων καὶ τῆς Χωροφυλακῆς, μὲ ἀποτέλεσμα, ὄχι σπάνια, νὰ ἀντιμετωπίζονται φιλόποπα ἀπὸ τὶς Ἀρχές. Λογικὴ καὶ ἐπιβεβλημένη εἶναι ἡ γενναία διευθέτηση τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, γιατί ἡ παράταση τῆς ἐκκρεμότητος, ἀφ' ἑνός μὲν ἐμποδίζει τὴν κοινωνικὴ ὀλοκλήρωση τῶν νεοπροσφύγων αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποτελεῖ μόνιμη ἐστία ἀνωμαλίας.

3. Κατὰ τὴ σύνταξη τῆς παρούσας Προτάσεως Νόμου λάβαμε ὑπ' ὄψη τὴν ἰδιότητα πού ἐμφανίζει τὸ ὅλο πρόβλημα σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς συμβατικὲς ὑποχρεώσεις τῆς Ἑλλάδος (πρὸς τὸν Ὀργανισμό Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἰδιαίτερα τὴ Σύμβαση «Περὶ ἰθαγενείας καὶ ἀντιθαγενείας» καὶ κυρίως τὴ Συνθήκη Εἰρήνης τῆς Λωζάννης). Ἔτσι, κρίνομε ὅτι τὸ ἐθνικὰ ἀσύμφορο καὶ πρακτικὰ ἀτελέσφορο τῆς ἀθροῦς πολιτογραφήσεως αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων τὸ γένος, θεραπεύεται μὲ τὸ σύστημα τῆς ἐγγραφῆς τους στὰ διάφορα δημοτολόγια καὶ ἐκλογικοὺς καταλόγους τῶν Δήμων τῆς Δυτικῆς Θράκης.

Ἡ λύση αὕτη κρίνεται ἀναγκαία, γιατί οἱ Ἕλληνες τῆς Τουρκίας, πού κατέφυγαν στὴ Χώρα μας, βρίσκονται σὲ ἀριθμητικὴ ἀντιστοιχία μὲ τοὺς Μουσουλμάνους τῆς περιοχῆς αὐτῆς, πού κατοχυρώνεται μὲ τὴ Συνθήκη τῆς Λωζάννης.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι Χώρα κατεξοχὴν δημοκρατικὴ καὶ φιλελεύθερη καὶ σὲ καμμιά διάκριση προβαίνει μεταξὺ τῶν πολιτῶν της, ἀνεξάρτητα φυλῆς, ἐθνικότητος ἢ θρησκευματος καὶ ἔχει συνταγματικὰ κατοχυρώσει τὴν ἰσοπολιτεία καὶ ἰσονομία.

Οί τουρκόφωνοι μουσουλμάνοι, καθ' όλα Έλληνες πολίτες, είναι προφανές ότι δέν θίγονται μέ αυτή τήν πρόταση νόμου, Αντίθετα, τά ίδια άκριβώς δικαιώματα πού άπολαμβάνουν, παρέχονται καί στους Έλληνες πού κατέφυγαν στή Χώρα μας από τήν Τουρκία.

4. Κατά τό άρθρο 2 του σχεδίου, γιά τήν έγγραφή (δημοτολόγια, έκλογικοί κατάλογοι) τών Έλλήνων από τήν Τουρκία πού είναι έγκατεστημένοι στήν Ελλάδα, θεωρείται άπαραίτητη προϋπόθεση ή ένορκη βεβαίωση τών ενδιαφερομένων ότι άδυνατούν νά επιστρέψουν στή γενέτειρά τους, λόγω τών δυσμενών συνθηκών πού επικρατούν σ' αυτή καί τών μέτρων πού λαμβάνουν οι τοπικές άρχές, τά όποια καταστρατηγούν στήν πράξη τίς διατάξεις τών άρθρων 37-44 τής Συνθήκης τής Λωζάννης του 1923.

Είναι αυτόνοήτο ότι ή συγκέντρωση τών ένορκων αυτών βεβαιώσεων άποτελεί τήν καλύτερη άπόδειξη πού μπορεί νά προσάγει ή Ελλάδα διεθνώς, επικαλούμενη τήν καταπίεση τών όμογενών από τήν Τουρκία.

Αυτόνοήτο επίσης είναι ότι τό εύεργετικό αυτό μέτρο είναι προαιρετικό καί αυτοί πού τό άρνούνται δέχονται τήν άμεση έπιστροφή τους στή γενέθλια γή, άφου δέν ύπάρχει πιά λόγος παραμονής τους στήν Ελλάδα.

Κατά τό άρθρο 3 παρέχεται σέ άτομα τής κατηγορίας πού αναφέρεται ή πρόταση νόμου, τό δικαίωμα νά άποκτούν «ειδικό διαβατήριο», πού θά τους χορηγείται από τό Υπουργείο Έσωτερικών, στήν περίπτωση πού τους έχει άφαιρεθεί τό διαβατήριο ή έχουν κηρυχθεί έκπρωτοι τής τουρκικής ιθαγένειας. Μέ τόν τρόπο αυτό εξασφαλίζεται ή έλευθερία διακινήσεώς τους σέ χώρες του έξωτερικού.

Τό άρθρο 4 άποτελεί τό νομικό καί λογικό σύνδεσμο τής προτεινόμενης λύσεως, γιά τήν πληθυσμιακή ίσορροπία στό πεδίο τών έθνικών μειοτήτων, πού καθιέρωσε ή Συνθήκη τής Λωζάννης μεταξύ Ελλάδος καί Τουρκίας καί πού διασαλεύτηκε από τή δεύτερη σέ βάρος τής πρώτης. Είναι αυτόνοήτο ότι ή πηγή του άρθρου αυτού είναι διεθνής συμβατική ύποχρέωση τής Ελλάδας καί κατά συνέπεια κανόνας Διεθνούς Δικαίου πού έγγαται τήν πλήρη συνταγματικότητα του.

Τό άρθρο 5 άπλως επαναλαμβάνει καί έπισημοποιεί τήν πάγια νομολογία τών Ανωτάτων Διοικητικών Δικαστηρίων τής Χώρας, πού έξομοιώνει τους όμογενείς τής Τουρκίας μέ τους Έλληνες πολίτες τής έλεύθερης ελληνικής Πολιτείας, γιά τήν κατάληψη όποιοδήποτε δημόσιου αξιώματος.

Αθήνα, 9 Οκτωβρίου 1979

Οί προτείνοντες βουλευτές

Ι. Ζίγδης, Ν. Βενιζέλος, Σ. Χούτας, Μ. Ξυλούρης, Κ. Μπαντουβάς

ΠΡΟΤΑΣΗ ΝΟΜΟΥ

Περί χορηγήσεως πολιτικών δικαιωμάτων στους Έλληνες τό γένος πού κατέφυγαν στήν Ελλάδα από τήν Τουρκία.

Άρθρο 1

1. Οί Έλληνες τό γένος, πού κατέφυγαν στήν Ελλάδα από τήν Τουρκία μέχρι τό τέλος του έτους 1979, οι όποιοι έχουν έξαιρεθεί ως γηγενείς (ETABLIS) από τήν ύποχρεωτική ανταλλαγή τών πληθυσμών τό 1924, κατά τίς διατάξεις τών άρθρων 1 καί 2 του Πρωτοκόλλου τής 30 Ιανουαρίου 1923, μεταξύ Ελλάδας καί Τουρκίας, του συνημμένου στή Συνθήκη τής Λωζάννης, έγγράφονται:

α) Στά δημοτολόγια καί τους έκλογικούς καταλόγους του

Δήμου Κομοτιναιών του νομού Ροδόπης, όσοι προέρχονται από τήν περιφέρεια τής Ίερās Αρχιεπισκοπής Κωνσταντινουπόλεως.

β) Στά δημοτολόγια καί τους έκλογικούς καταλόγους τής Κοινότητας Άρίσβης του νομού Ροδόπης, όσοι προέρχονται από τήν περιφέρεια τής Ίερās Μητροπόλεως Δέρκων.

γ) Στά δημοτολόγια καί τους έκλογικούς καταλόγους του Δήμου Ξάνθης, όσοι προέρχονται από τήν περιφέρεια τών Ίερών Μητροπόλεων Χαλκηδόνας καί Πριγκηπονήσων.

δ) Στά δημοτολόγια καί τους έκλογικούς καταλόγους τής Κοινότητας Σώστου του νομού Ροδόπης, όσοι προέρχονται από τήν περιφέρεια τής Ίερās Μητροπόλεως Ίμβρου καί Τενέδου.

2. Οί έγγραφόμενοι μέ τόν παραπάνω τρόπο στους έκλογικούς καταλόγους, ψηφίζουν στόν τόπο κατοικίας τους τους ύποψήφιους τών έκλογικών περιφερειών στίς όποιες είναι έγγεγραμμένοι. Μέ Προεδρικό Διάταγμα συγκροτούνται τά άπαραίτητα έκλογικά τμήματα στους τόπους κατοικίας τους.

Άρθρο 2

Άπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν έγγραφή στα δημοτολόγια καί τους έκλογικούς καταλόγους, κατά τίς διατάξεις του άρθρου 1 του παρόντος είναι:

α) ή κατά τίς διατάξεις του άρθρου 51 του Άστικού Κώδικος άπόκτηση κατοικίας σέ όποιοδήποτε σημείο τής ελληνικής Έπικράτειας καί

β) ή ένορκη βεβαίωση τών ενδιαφερομένων ότι, λόγω τών δυσμενών συνθηκών πού επικρατούν στή γενέθλια τους γή, τών μέτρων πού λαμβάνονται από έντόπιες άρχές καί τά όποια είναι αντίθετα μέ τίς διατάξεις τών άρθρων 37-44 τής Συνθήκης τής Λωζάννης του 1923, είναι άδύνατο νά επιστρέψουν στίς έστίες τους.

Άρθρο 3

Στά άτομα τής κατηγορίας στα όποια αναφέρεται ό παρών νόμος, όταν στερηθούν του διαβατηρίου τής Χώρας τής όποι-ας φέρουν τήν ύπηκοότητα, χορηγείται από τό Υπουργείο Έσωτερικών «ειδικό διαβατήριο» μέ τίτλο: «Ειδικό διαβατήριο Έλληνας τήν έθνικότητα γηγενούς τής Τουρκίας, έξαναγκασθένος ύπό τών Τουρκικών Άρχών, σέ αναχώρηση από τήν έστία του».

Άρθρο 4

Κατά παρέκκλιση τών ισχυουσών διατάξεων άπαγορεύεται ή μεταδημότευση ή μεταφορά τών έκλογικών δικαιωμάτων σέ άλλες περιφέρειες τών έγγραφέντων κατά τίς διατάξεις 1 καί 2 του παρόντος νόμου, γιατί ή έγγραφή τους απορρέει από τίς συμβατικές ύποχρεώσεις πού επάγεται ή Συνθήκη τής Λωζάννης καί οι όποιοι δεσμεύουν τήν Ελλάδα.

Άρθρο 5

Τά άτομα στα όποια αναφέρεται ή παρούσα Πρόταση Νόμου, άπολαμβάνουν πλήρη άστικά καί πολιτικά δικαιώματα, σά νά ήταν Έλληνες πολίτες.

Άρθρο 6

Η ισχύς του παρόντος νόμου άρχεται από τής δημοσιεύσεως στήν Έφημερίδα τής Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 9 Οκτωβρίου 1979

Οί προτείνοντες βουλευτές

Ι. Ζίγδης, Ν. Βενιζέλος, Σ. Χούτας, Μ. Ξυλούρης, Κ. Μπαντουβάς

Ο ΙΤΑΛΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΣΤΟ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΤΟ 1912-13

Του Κώστα Λιολιούση

Είναι 5 του Οκτώβρη στο 1912 και η Ελλάδα, μαζί με τη Σερβία, τη Βουλγαρία και το Μαυροβούνιο, κηρύσσουν τον πόλεμο κατά της Τουρκίας. Στις 26 Οκτωβρίου απελευθερώνεται η Θεσσαλονίκη, ενώ η ελληνική Ήπειρωτική στρατιά αρχίζει την πολιορκία των Ιωαννίνων στο όχυρο του Μπιζανίου, για την απελευθέρωση της ενιαίας Ήπειρου μέχρι δηλαδή του ποταμού Σκούμπι. Στις 5 Νοεμβρίου ο ταγματάρχης Σπυρομήλιος με τά ντόπια αντάρτικα του τμήματα απελευθερώνει τη Χειμάρρα, ενώ στις 6 Δεκεμβρίου ο ελληνικός στρατός μπαίνει στην Κορυτσά. Και τότε, με την υποκίνηση των Ιταλών, συγκεντρώνονται στο Δυρράχιο οι Άλβανοι φύλαρχοι και ανακηρύσσουν τη δημιουργία Άλβανικού κράτους. Είναι η εποχή που Ίταλία και Αυστρία διεκδικούν τον χώρο της Ήπειρου και της Άλβανίας χωρίς να «τά βρίσκουν» στη μοιρασιά. Καθώς λοιπόν προελαύνουν οι Έλληνες, προωθούν σαν προσωρινή λύση τη δημιουργία Άλβανικού κράτους. Βαφτίζουν την Ήπειρο «Νότια Άλβανία» και εκδίδουν χάρτες με σύνορα της Άλβανίας μέχρι την Πρέβεζα! Η πίεση στους πολιορκητές των Ιωαννίνων είναι δραματική: *Νικήστε γιατί πᾶν τὰ Γιάννινα, τὰ δώσαν στους Άλβανούς!* Και τό αίμα ρέει ἄφθονο, ὥσπου στίς 21 Φεβρουαρίου 1913 τό Μπιζάνι πέφτει, τό Γιάννινα απελευθερώνονται και ὁ ελληνικός στρατός μπαίνει στίς 4 Μαρτίου στό Ἀργυρόκαστρο, μέ ἐπόμενο στόχο τήν Αὐλώνα. Και τότε ἔρχεται τό Ἰταλικό τελεσίγραφο στήν Ελλάδα μέ ἀπειλή πολέμου· και τὰ ελληνικά στρατεύματα ὄχι μόνο ἀνακόπτουν τήν πορεία τους ἀλλά ἀναγκάζονται νά ἐκκενώσουν τήν Βόρειο Ήπειρο, ἢ ὅποια μέ τό πρωτόκολλο τῆς Φλωρεντίας (17 Δεκεμβρίου 1913), παραχωρεῖται στο νεοσύστατο Ἀλβανικό κράτος!

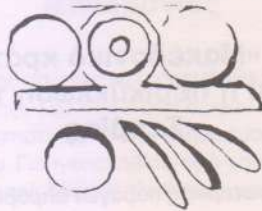
Ἐγραψε τότε ὁ Ἀγγλος δημοσιογράφος Τράμπαν: «*Όλα τὰ δάκρυα καί οἱ στεναγμοί τῆς Ἑλλάδος δέν θά γίνουν αἴτιοι οὐδέ ἀπλῆς τύψεως συνειδήσεως εἰς τοὺς πολιτικούς τῆς Ἰταλίας...*».

Ἦταν ἡ ὑποχώρηση αὐτῆ τῆς Ἑλλάδας μιά ἀκόμα μειοδοσία τῶν κυβερνη-

σεών της; Εἶχε τότε ὁ Βενιζέλος περιθώρια ἀντιστάσεως;

Ἄς δοῦμε, σάν ἀπάντηση, τό κείμενο τῆς διακοίνωσης τῶν ἑξ Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς τήν Ἑλλάδα στίς 31-1-1914: «*Ἡ ὀριστική παραχώρηση στήν Ἑλλάδα τῶν νήσων (τοῦ Αἰγαίου), πού οἱ ἑξ Δυνάμεις ἀπεφάσισαν νά ἀφήσουν στήν κατοχή της, δέν θά πραγματοποιηθεῖ παρά μόνον ὅταν τὰ Ἑλληνικά στρατεύματα ἐκκενώσουν τὰ ἐδάφη πού παραχωρήθηκαν στήν Ἀλβανία μέ τό πρωτόκολλο τῆς Φλωρεντίας, μαζί μέ τήν νήσον Σάσωνα, καθὼς καί ὅταν ἡ Ἑλληνική κυβέρνηση ρητῶς ὑποσχεθεῖ ὅτι δέν θά ἀντιτάξει καμία ἀντίσταση καί ὅτι δέν θά ὑποστηρίξει ἢ θά ἐνθαρρύνει ἀμέσως ἢ ἐμμέσως οὐδενός εἶδους ἀντίσταση κατά τοῦ καθιερωθέντος ἀπό τίς 6 Δυνάμεις καθεστώτος στήν μεσημβρινή Ἀλβανία. Ἡ ἐκκένωση νά ἀρχίσει τήν 1η Μαρτίου μέ τήν ἀποχώρηση τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων ἀπό τόν Καζά Κορυτσᾶς καί τῆ νήσο Σάσωνα, καί*

νά συμπληρωθεῖ στίς 31 Μαρτίου μέ τήν ἀποχώρηση τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων ἀπ' τόν Καζά τοῦ Δελβίνου». Ὑπογραφές: Κουάτ, Σίλας, Δεβίλ, Ἐλιοτ, Μπασδάρι, Ντεμίντωφ.

Κι ὁ Βενιζέλος, ἀνάμεσα στό Αἰγαῖο καί τῆ Β. Ήπειρο, διάλεξε τό πρώτο. Οὐαί, λοιπόν, στοὺς νικητές, ἴσως γιά μοναδική φορά στήν παγκόσμια ἱστορία!

Ἀνυποψίαστοι βεβαίως δέν εἴμαστε καί τὰ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ γνωρίζουμε. Οἱ Ἰταλοὶ τὰ συμφέροντά τους ὑποστηρίζανε καί δέν ἦταν θέμα μίσους ἢ ἔχθρας. Ἐξ ἄλλου, οὐνα φάτσα οὐνα ράτσα μέ τοὺς Ἰταλοὺς, ἂν δέν ὑπῆρχαν ἐκεῖνα τὰ Γερμανικά φύλα τοῦ Ἰταλικοῦ Βορρά! Ἐτσι δέν εἶναι;

Γράφει κάπου ὁ Κυριάκος Σιμόπουλος στό ἔργο του «*Ξενοκρατία, Μισελληνισμός καί ὑποτέλεια*»: «... Κι ἐνὸς οἰκειοποιήθηκαν οἱ Ρωμαῖοι τόν Ἑλληνικό πολιτισμό ὡς λεία πολέμου... ἔγιναν ἀδιάλακτοι μισέλληνες... Ἀσυμβίβαστα μέ τήν ἱμπεριαλιστική ἰδεολογία τῆς Ρώμης τὰ ἐλληνικά ἦθθ. Μίασμα καί προδοσία ὁ ἐλληνικός πολιτισμός...» Ὑπερβολές;

Τηλεφώνησε τόν Δεκέμβριο τοῦ 1913 ὁ Ἀγγλος πρεσβευτής στή Βιέννη στόν ὑπουργό τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Μ. Βρεταννίας σέρ Γκρέϋ: «*Ἐπικίνδυνος παράγον στο Βορειοηπειρωτικό θέμα ἦταν τό μίσος, φθᾶνον μέχρι μανίας, πού αἰσθάνονταν ὁ Ἰταλὸς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν (Σάν Τζουλιάνο) γιά τοὺς Ἑλληνας*».

Καί κάτι πού δέν πρέπει νά ξεχνᾶι ποτέ κανένας Ἑλληνας Ὑπουργός Ἐξωτερικῶν: Τόν Μάιο τοῦ 1913 ὁ Σάν Τζουλιάνο δήλωνε στόν Γεώργιο Θεοτόκη: «*Ἡ Ἑλλάς πρέπει νά ἔχει ὑπ' ὄψει της ὅτι οἱ δίκαιες βλέψεις τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τῆς Ἁπείρου θ' ἀποτελοῦν ΠΑΝΤΟΤΕ τό πρόγραμμα ὄλων τῶν Ἰταλικῶν κυβερνήσεων*».

Αὐτό ἀποδείχτηκε τό 1940, τό 1946 καί περίσου τό καλοκαίρι. Ἐτσι δέν εἶναι κύριε Σαμαρά;

(Τα ἱστορικά στοιχεῖα εἶναι ἀπό τό τελευταῖο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «*Ἑλληνικός ἀστήρ*» τῶν Ἰωαννίνων).

ΣΕΡΒΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΝΟΤΙΟΣΛΑΒΟΙ ΚΡΥΠΤΟΕΛΛΗΝΕΣ

(Δύο ενδιαφέρουσες πτυχές της νέας φάσεως του
ψευδο-Μακεδονικού προβλήματος)

του Κωνσταντίνου Χολέβα

«Οι "Μακεδόνες" των Σκοπίων είναι η μεγαλύτερη ιστορική άνοησία. Διότι η Μακεδονία ως γεωγραφικός όρος ύφίστατο 2000 χρόνια πριν από την άφιξη των Σλάβων. Μπορείτε να φαντασθείτε ένα λαό, ο οποίος ζούσε ανάμεσα στον Βόλγα και τον Δνείπερο, ότι ήταν Μακεδόνες και ο οποίος, αφού περιπλανήθηκε, ξαφνικά στά Βαλκάνια βρίσκει την χώρα του ή όποια φέρει τό όνομά του; Αυτό είναι άδιανόητο».

Μή νομίζετε, αγαπητοί αναγνώστες, ότι τά λόγια αυτά έλέχθησαν από στόμα Έλληнос πολιτικού ή ιστορικού. Όπως μάς πληροφορεί τό περιοδικό «Μακεδονική Ζωή» (Μάιος 1990), άποτελούν δήλωση-καταπέλτη του άρχηγού της Σερβικής Αντιπολιτεύσεως, του **Βούκ Ντράσκοβιτς**. Καί έρχονται να προστεθούν τά σκληρά κατά των Σκοπίων αυτά έπιχειρήματα σέ μία άλυσιδα δηλώσεων και ένεργειών που άποδεικνύουν τί εύχάριστες έκπληξεις γιά τόν Έλληνισμό μπορεί νά κρύβει ή έμφάνιση νέων πολιτικών σχηματισμών στήν Δημοκρατία της Σερβίας.

Σέρβοι κατά Σκοπιανών

Έκτός από τόν Ντράσκοβιτς, ήγήτη της «Σερβικής Ανανέωσης», και ό άρχηγός του «Κόμματος της Έλευθερίας», **Βόσιλαβ Σέσελι**, διακωμώδησε τούς ισχυρισμούς των Σκοπίων μιλώντας στήν Σουηδική τηλεόραση. Ό δέ **Κωνσταντίν Μισούνοβιτς**, καθηγητής και άρχηγός του «Δημοκρατικού Κόμματος», κατήγγειλε τίς ένέργειες των Σκοπίων κατά της Ελλάδος τονίζοντας σχετικά μέ τήν χώρα μας: «Μ' αυτή τήν Όρθόδοξη χώρα ή Σερβία όφείλει νά διατηρεί στενές πολιτιστικές, πολιτικές και οικονομικές σχέσεις» (έλλην. έφημερίδες 29-10-90).

Δέν είναι μόνο ή κοινή Όρθόδοξη Χριστιανική Παράδοση που φέρνει κοντά τούς νέους Σέρβους πολιτικούς μέ τόν Έλληνισμό. Ούτε είναι μόνο το αίσθημα έπιστημονικής έντιμότητας και ιστορικής άντικειμενικότητας που ώθει

τούς Σέρβους ιστορικούς, όπως π.χ. ό **Τσέρτσις**, να καταγγέλλουν τά Σκόπια. Είναι ή προϊούσα διάλυση του Γιουγκοσλαβικού όμοσπονδιακού συστήματος που έχει φέρει στό προσκήνιο τόν έθνισμό, ως μοναδική σανίδα έπιβώσεως των επί μέρους έθνοτήτων και έθνοθρησκευτικών μειονοτήτων.

Από εκεί που είχαν τήν άριθμητική ισχύ, ως ή συγκριτικώς μεγαλύτερη έθνότητα στό όμοσπονδιακό μωσαϊκό, και τήν αίσθηση έλέγχου της Όμοσπονδιακής Κυβερνήσεως του Βελιγραδίου, οι Σέρβοι αισθάνονται περικυκλωμένοι από τίς άγριες διαθέσεις των ύπολοιπων έθνικών ομάδων. Ποταμοί αίματος και έντονη θρησκευτική διαφορά τούς χωρίζουν από τούς Κροάτες του Βορρά. Οι 800.000 Σέρβοι Όρθόδοξοι που έσφάγησαν επί Γερμανικής Κατοχής από τούς φανατικούς Παπικούς Κροάτες του Άντε Πάβελιτς άποτελούν μία πικρή μνήμη βαθεία χαραγμένη στήν ιστορική συνείδηση των Σέρβων. Ό ισλαμισμός, που αναβιώνει στήν Βοσνία, δημιουργεί μία άλλη επικίνδυνη έστία. Καί ό ισλαμίζων έθνικισμός των Άλβανών του Κοσσυφοπεδίου έρχεται νά έπιτείνει τά προβλήματα. Προβλήματα που ένισχύονται και από όρισμένους άπρόβλεπτους παράγοντες, άλλους έσωτερικούς και άλλους έξωτερικούς.

Τό «Μακεδονικό κράτος» και ή περικύκλωση της Σερβίας

Έσωτερικός παράγων άπρόβλεπτος,

άλλά ιδιαίτερα σοβαρός από πάσης άπόψεως, είναι τό κόμμα που κατέλαβε τήν πρώτη θέση στις τοπικές έκλογές των Σκοπίων, δηλ. της λεγομένης «Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας». Πρόκειται γιά τό κόμμα **VM-RO**, πιστό αντίγραφο του Βουλγαρικού κομιάτου που ξεκίνησε τήν δράση του στή Μακεδονία περί τά τέλη του 19ου αιώνας. Ό άρχηγός του Κόμματος, ό **Λιούτσο Γκεοργκέφσκι**, αφού έπεσκέφθη τήν Κροατία και συνέπηξε άντισερβική συμμαχία, δήλωσε εύθαρσώς ότι σκοπεύει νά προχωρήσει σέ άνακήρυξη άνεξαρτήτου και κυρίαρχου Μακεδονικού κράτους! Καταλαβαίνουμε πόση ζημία έπιφέρει διεθνώς γιά τά συμφέροντα του Έλληνισμού ή ύπαρξη ενός τέτοιου τεχνητού κράτους μέ ψευδεπίγραφο όνομα και μέ συνεχείς διεκδικήσεις εις βάρος μας.

Οι έξωτερικοί παράγοντες που ένισχύουν τήν αίσθηση περικυκλώσεως των Σέρβων έντοπίσθησαν κατά τούς πρώτους μήνες αυτής της χρονιάς σέ δύο κυρίως έστίες: α) Στήν **Ούγγαρία**, όπου έγινε μεγάλος σάλος στό Κοινοβούλιο, όταν άπεκαλύφθη ή άποστολή όπλων πρός τούς Κροάτες γιά ύποβοήθηση του άντισερβικού άποσχιστικού κινήματός τους. (Άς μή λησμονούμε ότι μέχρι τό 1918 ή Σλοβενία και ή Κροατία άνήκαν στήν Αύστρο-ουγγρική Μοναρχία). Καί β) στό **Βατικανό**. Η σερβική έφημερίδα **Πολίτικα** κατηγόρησε στις άρχές Φεβρουαρίου τήν παπική διπλωματία ότι προτίθεται νά ένισχύσει τόν Κροατικό έθνικισμό μέ 4 δισεκατομμύρια δολάρια μέσω της Τράπεζας της Μάλτας.

Από το Μοναστήρι (Βιτώλια), πρωτεύουσα της ελληνικότατης Πελαγονίας, καθήγετο και ό εικονιζόμενος Μακεδονομάχος καπετάν Στέφος Γρηγορίου. Τι απέγιναν άραγε οι άπόγονοί αυτού του τόσο μαχητικού ελληνικού στοιχείου της Νοτίου Γιουγκοσλαβίας;

Η Σερβική Όρθόδοξη Έκκλησία

Μέσα σ' αυτόν τόν κυκεώνα προβλημάτων είναι φυσικό γιά τούς έκφραστές του άναγεννημένου Σερβικού έθνικισμού νά αναζητοϋν άγωνιωδώς έρείσματα και συνεργασίες. Καί εύλόγως ό Έλληνισμός άναδεικνύεται στά μάτια τους ως ή καλύτερη δυνατή λύση. Άλλωστε οι σχέσεις τών δύο λαών έχουν γράψει πολλές σελίδες κοινών άγώνων και κοινών προσπάθειών. Καί φυσικά ιδιαίτερο βάρος στό φιλικό αυτό παρελθόν έρχεται νά ρίξει ή Σερβική Όρθόδοξη Έκκλησία, πού άκολουθεϊ κατά τις τελευταίες δεκαετίες μία σαφώς φιλελληνική θέση.

Τό Σερβικό Πατριαρχείο έχει άκόμη ένα λόγο γιά νά είναι αντίθετο πρós τις ιστορικές διαστρεβλώσεις τών Σκοπίων. Διότι από τό 1968 οι Σκοπιανοί, μέ την άνοχή του Κροάτη Τίτο, απέκοψαν όρισμένες Μητροπόλεις της Νοτίου Σερβίας και δημιούργησαν την «Αύτο-

κέφαλη Έκκλησία της Μακεδονίας», πού δέν άναγνωρίστηκε από κανένα Όρθόδοξο Πατριαρχείο. Στά τέλη δέ του Νοεμβρίου 1990 τό Σερβικό Όρθόδοξο Πατριαρχείο μέ άπόφαση της Συνόδου του διεκήρυξε ότι άπαιτεί νά άνακτήσει, όπως ιστορικώς δικαιούται, τή μονή του Προχώρ, ξηλώνοντας τό μνημείο πού είχαν στήσει εκεί οι Σκοπιανοί, εις άνάμνησιν της «Άντιφασιστικής Συνέλευσης Λαϊκής Άπελευθέρωσης της Μακεδονίας». Του Τιτοϊκού, δηλαδή, όργάνου, πού άνεκάλυψε τό 1944 την ύπαρξη «Μακεδονικής εθνότητας».

Οι Έλληνες της Βορείου Μακεδονίας

Άλήθεια, πώς κατεσκευάσθη αυτή ή εθνότης; Την άπάντηση δίνουν σαφώς οι στατιστικές του πληθυσμού της Νοτίου Γιουγκοσλαβίας πρós του 1944. Υπήρχαν, λοιπόν, πληθυσμοί μέ συνεί-

δηση Βουλγαρική, Σερβική, Έλληνική, Τουρκική, Άλβανική και μερικές όλιγάριθμες όμάδες όπως Άθίγγανοι κ.ά. Καί τό έρώτημα πού πρέπει νά θέσουμε όχι μόνο φιλολογικώς, αλλά και διεθνώς πρós άντιμετώπιση τών Σκοπιανών ψευδολογιών, είναι: «Τι απέγιναν, κύριοι τών Σκοπίων, οι Έλληνες τών περιοχών Μοναστηρίου, Γευγελής, Κρουσόβου, Άχρίδος, Μοριχόβου, Στρωμνίτης; Τι απέγιναν οι ελληνόφωνοι και βλαχόφωνοι Έλληνες πού έγραψαν σελίδες δόξης μέ τούς άγώνες τους υπέρ του Έλληνισμού και της Όρθόδοξης Ρωμhosύνης; Τι δικαιώματα έχουν σήμερα; Η μήπως από τό 1944 και μετά έβιάσθη ή συνείδησή τους και άναγκάστηκαν «έν όρρωδία και φόβω» νά περάσουν από τό χωνευτήρι της πολιτικής σκοπιμότητος και νά δηλώσουν πλέον «Μακεδόνες»;

Οι Γερμανοί κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου κατέγραψαν 100.000 ψυχές μέ δεδηλωμένη ελληνική συνείδηση στό Γιουγκοσλαβικό έδαφος. Ούδεμία επίσημη πηγή μπορεί νά μäs διαβεβαιώσει πόσοι είναι σήμερα. Όμως τό άμείλικτο έρώτημα είναι: Δικαιούμεθα νά άδιαφορούμε γι' αυτούς τούς άδελφούς μας; Έπιτρέπεται νά άγνοούμε την τύχη τους; Καί μάλιστα σέ μία εποχή πού έμφανίζονται κάποιες δειλές κινήσεις έκ μέρους τών ταιπαύρων αυτών Έλλήνων γιά διεκδίκηση δικαιωμάτων; Κάτι τέτοιο φαίνεται ότι κρύβεται πίσω από τό δημοσίευμα της έφημερίδας Βέτσερ τών Σκοπίων, στις 19-5-1990, όπου γίνεται λόγος για έγγραφη αίτηματος Βλαχοφώνων στην ήμερησία διάταξη της τοπικής Βουλής της ψευδεπίγραφης «Μακεδονίας».

***

Η Σερβική Όρθόδοξη Έκκλησία και ό άναβιών Σερβικός έθνικισμός μäs παρέχουν θαυμάσια στηρίγματα γιά ένίσχυση του πολιτικού, διπλωματικού και εκκλησιαστικού άγώνος μας κατά τών Σκοπιανών ψευδολογιών. Καί ή ύπαρξη χιλιάδων, δεκάδων χιλιάδων μπορούμε νά ποϋμε, φοβισμένων Έλλήνων στό έδαφος της περιοχής τών Σκοπίων μäs δίνει ένα σημαντικότατο όπλο πού χρήζει κατάλληλης χρησιμοποίησεως ως μέθοδος όχι άπλώς άντιπερισπασμού αλλά άποστομώσεως. Πρέπει μέ κάθε μέσο νά ενισχύσουμε τις άντι-σκοπιανές φωνές τών Σέρβων φιλελλήνων αλλά και νά διακηρύξουμε ότι τό πραγματικό Μακεδονικό πρόβλημα είναι ή καταπίεση τών ελληνικών πληθυσμών από την Κυβέρνηση τών Σκοπίων!

ΤΟ Α΄ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΕΣΣΔ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗ ΜΑΥΡΗ ΘΑΛΑΣΣΑ!

του Βλάση Αγτζίδη

Η ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Στις 13 Οκτωβρίου του 1990, ο Μπορίς Γιέλτσιν κάλεσε τους ηγέτες του ελληνικού κινήματος της ΕΣΣΔ για να συζητήσουν το αίτημα που διατύπωσε ο «Πανενωσιακός Σύνδεσμος Σοβιετικών Ελλήνων» για δημιουργία «**Ελληνικής Αυτόνομης Δημοκρατίας**» στα μαυροθαλασσίτικα παράλια της Νότιας Ρωσίας. Το επόμενο βήμα του προέδρου της Ρωσίας ήταν η δημιουργία μιας «**επιτροπής για τα προβλήματα των Ελλήνων της ΕΣΣΔ**» στη Ρωσική Βουλή, καθήκον της οποίας είναι η επεξεργασία του τρόπου υλοποίησης του ελληνικού αιτήματος. Πρόεδρος της επιτροπής εκλέχτηκε ο βουλευτής **Μεντεσαμπίλι**, πρώην γραμματέας του προεδρείου του Ανώτατου Σοβιέτ. Αναπληρωτές ορίστηκαν ο δήμαρχος της Μόσχας και πρόεδρος του Πανενωσιακού Συνδέσμου Ελλήνων **Γαβριήλ Ποπόφ** και ο πρώτος γραμματέας της Ένωσης Αρχιτεκτόνων **Γιούρι Πλατόνοφ Μαρασλής**.

Ακολούθησε, στις 22 Δεκεμβρίου 1990, η συνδιάσκεψη των Ελληνικών οργανώσεων στο Σότσι. Συμμετείχαν όλες οι οργανώσεις, είτε ήταν παραρτήματα του Πανενωσιακού Συνδέσμου, είτε ανεξάρτητες οργανώσεις περιοχών. Εκεί εξελέγη μια 10μελής Συντακτική Επιτροπή με επικεφαλής τον **Ματσουκάτοφ Ιάκωβο**. Στην Επιτροπή αυτή ανατέθηκε το καθήκον να επεξεργαστεί το καταστατικό του δευτεροβάθμιου οργάνου το οποίο θα έπρεπε να προταθεί στο μελλοντικό Συνέδριο.

Η Επιτροπή δούλεψε σκληρά τόσο για την οργάνωση του Συνεδρίου όσο και για την επεξεργασία της «**πρότασης καταστατικού**». Οι διαφορετικές πολιτικές τάσεις που υπάρχουν στην ελληνική κοινωνία της ΕΣΣΔ, αντανακλάστηκαν και στη σύνθεση της Επιτροπής. Το κύριο ζήτημα ήταν αυτό της Αυτονομίας. Τελικά υιοθετήθηκε ως πρόταση η ηπιότερη άποψη, η οποία

όριζε μεν ως κύριο στόχο των Ελλήνων τη «**δημιουργία ελληνικού αυτόνομου εθνικο-εδαφικού σχηματισμού στο χώρο της ΕΣΣΔ**», δεν προσδιόριζε όμως τη συγκεκριμένη διεκδικούμενη περιοχή. Οι απόψεις που ακούστηκαν στην Επιτροπή φαίνονται από την επιχειρηματολογία μερικών επιφανών μελών του Ελληνικού Κινήματος της ΕΣΣΔ.

Την ημέρα έναρξης του Συνεδρίου, δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «**Πριμπόι**» της πόλης **Γελεντζίκ**, άρθρο με την υπογραφή «**Μ. Σαββίδης - Ν. Αραιόπουλος**» στο οποίο υπήρχαν τα παρακάτω:

«**Πιστεύουμε ότι στο κοντινό μέλλον, με τη βοήθεια και των άλλων λαών, οι Έλληνες θα έχουν τις Παιδαγωγικές τους Ακαδημίες... τα παιδιά μας θα αποκτήσουν ξανά την ελληνική γλώσσα και ότι στα παράλια της Μαύρης Θάλασσας θα ξαναακουστούν τα ελληνικά τραγούδια. Γύρω από τις αναγεννημένες ελληνικές εκκλησίες όλοι οι χριστιανοί, οι**

Ρώσοι, οι Γεωργιανοί, οι Αρμένιοι, με τους οποίους οι Έλληνες ενώνονται με δεσμούς χιλιετηρίδων, θα παρακολουθήσουν μαζί τις λειτουργίες».

Ο 1ος αντιπρόεδρος του Πανενωσιακού Συνδέσμου Σοβιετικών Ελλήνων **Αχιλλέας Τσεπίδης**, δάσκαλος ελληνικής γλώσσας στο Ρουστάβι της Γεωργίας, κοντά στη Τιφλίδα, λέει:

«**Στόχος μας είναι η διεκδίκηση εδαφικού χώρου για να ιδρύσουμε την ελληνική δημοκρατία στη Μαύρη Θάλασσα. Θέλουμε τα μέρη όπου υπήρχε από την αρχαιότητα εγκατάσταση Ελλήνων και μέχρι το 1937 υπήρχαν αυτόνομες ελληνικές περιοχές. Τέτοιες είναι οι περιοχές που περιλαμβάνουν τις πόλεις Ανάπα, Γελεντζίκ και Τουαμπέ και η περιοχή του Κερτς στη Κριμαία**».

Με την αναγκαιότητα της ίδρυσης της «**Ελληνικής Αυτόνομης Δημοκρατίας**» στη Νότια Ρωσία συμφωνεί και ο **Σπυρίδων Κοσμερίδης**, κορυφαίος αρχιτέκτονας του Καζαχστάν και πρόεδρος του **Ελληνικού Συλλόγου της**

Άλμα Ατα, πρωτεύουσας του Καζαχστάν. Ο σύλλογος αυτός έχει την αρθροελληνική ονομασία «**Εώς**» που θα πει «γλυκοχάραμα». Λέει ο Σ. Κοσμερίδης:

«*Η αυτονομία των Ελλήνων στην Σοβιετική Ένωση είναι απαραίτητη γιατί ένα μεγάλο μέρος του ελληνικού πληθυσμού δεν θα πάει στην Ελλάδα. Άλλοι από αυτούς θα μείνουν γιατί θεωρούν ως πατρίδα τους τις από παράδοση ελληνικές περιοχές της ΕΣΣΔ και άλλοι γιατί δεν μπορούν να αντέξουν τη κοινωνική υποβάθμιση και τα οικονομικά προβλήματα που απορρέουν από την προσπάθεια να ξαναρχίσουν τη ζωή τους στην Ελλάδα...*».

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Στο Συνέδριο συμμετείχαν **236 εκπρόσωποι** ελληνικών οργανώσεων. Εκπροσωπούσαν τις ελληνικές κοινότητες της Ρωσίας, της Ουκρανίας, της Γεωργίας, της Αρμενίας, του Καζαχστάν, του Ουζμπεκιστάν και της Σιβηρίας. Ακόμα και από τα **Ουράλια** υπήρχε Έλληνας εκπρόσωπος. Ο κάθε σύνοδος εκπροσωπούσε τουλάχιστον 1.500 Έλληνες της περιοχής του. Οι συγκροτημένες οργανώσεις ήταν 45 (Χντσιένκο, εφ. Πριβόι, 30-3-91) ή 50 (Αρ. Παρασκευόπουλος, περ. Σογιούζ, 9-4-91).

Τις εργασίες του Συνεδρίου παρακολούθησε ο **Γ. Μεντεσαμπίλι**, πρόεδρος της επιτροπής του Ανωτάτου Σοβιέτ για το ελληνικό ζήτημα, και ο **Β. Γορέλοβ** από το Υπουργείο Παιδείας της ΕΣΣΔ. Διαβάστηκε χαιρετισμός του προέδρου **Μ. Γκορμαπατόφ** και του **Μ. Γιέλτσιν**. Το Συνέδριο παρακολούθησαν επίσης τοπικοί **βουλευτές του Κρασνοντάρ** (από τους 100 βουλευτές, οι 10 είναι Έλληνες), ο **υφυπουργός πολιτισμού** της Σ.Δ. Ρωσίας, εκπρόσωποι του **Πατριάρχη Μόσχας**, ο εκπρόσωπος της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που ασχολείται με την αποκατάσταση των θυμάτων του σταλινισμού, εκπρόσωπος των **Γερμανών της ΕΣΣΔ**, ο πρόεδρος της Ένωσης **Κορεατών της ΕΣΣΔ** κ.ά.

Ο **Τ. Μεντεσαμπίλι** στο χαιρετισμό του είπε:

«... Έγιναν μεγάλες ιστορικές αδικίες κατά των Ελλήνων. Τώρα έχουν ωριμάσει οι συνθήκες για αποκατάσταση».

Ο εκπρόσωπος του **Πατριάρχη Αλεξίου του Α΄**, ο οποίος μετέφερε το μήνυμα του Πατριάρχη, είπε μεταξύ άλλων:

«**Χρέος και καθήκον μας είναι να κάνουμε όλα τα δυνατά για να διατηρηθούμε ως Έλληνες. Να διατηρήσουμε τον πολιτισμό μας, τη γλώσσα μας, την ορθόδοξη πίστη μας και όλα τα υπόλοιπα, χωρίς τα οποία ο Έλληνας δεν μπορεί να είναι Έλληνας**»

«... Θα έχετε την υποστήριξη της Εκκλησίας. Από εσάς γνωρίσαμε την Ορθόδοξη θρησκεία και μας ένωσε μαζί σας από το 988 μ.Χ. Είστε οι διδάσκαλοί μας. Και εμείς έχουμε τώρα ένα μεγάλο χρέος. Πρέπει να σας βοηθήσουμε στη δύσκολη στιγμή της ιστορίας σας... Η μοίρα των Ελλήνων είναι σκληρή, γεμάτη θυσίες. Η αναγέννηση που αρχίσατε είναι μεγάλο γεγονός...».

Ανοιχτά υπέρ της αυτονομίας των Ελλήνων τάχθηκε η εκπρόσωπος των Γερμανών της ΕΣΣΔ.

Το Συνέδριο χαρακτηρίστηκε από το υψηλό επίπεδο των εισηγήσεων και το βαθύ προβληματισμό των συμμετεχόντων. Ήταν έκδηλη η αγωνία για το μέλλον των 500.000 Ελλήνων σε μια χώρα που μαστιγίζεται από βαθύτατη κοινωνική, πολιτική και οικονομική κρίση.

Τη **βασική εισήγηση** έκανε ο **Γαβριήλ Ποπόφ**. Στην εισήγησή του ο Γαβριήλ Ποπόφ αναφέρθηκε εκτεταμένα στην πολιτική συγκυρία και στο δικαίωμα των Ελλήνων για ιστορική δικαίωση και εθνική αποκατάσταση. Σχολίασε επίσης αρκετά την «εθνική ροπή» των Ελλήνων, τη στάση δηλαδή προς τη συνεχή διαφωνία και τη διχόνοια:

«... **Χρέος και καθήκον μας είναι να κάνουμε όλα τα δυνατά για να διατηρηθούμε ως Έλληνες. Να διατηρήσουμε τον πολιτισμό μας, τη γλώσσα μας, την ορθόδοξη πίστη μας και όλα τα υπόλοιπα, χωρίς τα οποία ο Έλληνας δεν μπορεί να είναι Έλληνας...** Σήμερα υπάρχουν πολλές δυσκολίες. Ένα μέρος των δυσκολιών προέρχονται από την ιστορία δεκαετιών. Άλλο μέρος προκύπτει από το ότι τώρα αισθανόμαστε ελεύθεροι και έχουμε το δικαίωμα να έχουμε διαφορετικές απόψεις. Γι' αυτό πολύ θα ήθελα να βρούμε μέσα μας δυνάμεις ώστε πάντα να θυμούνται οι κάτοικοι της ΕΣΣΔ ότι είμαστε ενιαίος λαός σε όλη τη χώρα, ότι έχουμε κοινούς στόχους, ότι έχουμε μέσα μας δυνάμεις και δυνατότητες να ξεπερνάμε πραγματικές προσβολές και προσβολές του παρελθόντος. Πρέπει να βρούμε την αποφασιστικότητα να είμαστε ενωμένοι, γιατί μόνο ενωμένοι μπορού-

με να ελπίσουμε σε κάποια αποτελέσματα. Θα έλεγα ότι δεν είναι άσχημο όταν οι Έλληνες διαφωνούν μεταξύ τους γιατί αυτό είναι μια ένδειξη φυσιολογικής ζωής. Από την άλλη μεριά όμως πρέπει να προσπαθήσουμε να πετύχουμε ώστε τα συλλογικά μας συμφέροντα να βρίσκονται στην πρώτη θέση...».

Ο Γαβριήλ Ποπόφ έκλεισε την εισήγησή του τονίζοντας τη σπουδαιότητα της οργάνωσης των Ελλήνων:

«**Νομίζω ότι η πραγματική επιρροή των Ελλήνων είναι πολύ μεγαλύτερη από το αριθμητικό της μέγεθος. Η «Ένωσή» μας που σήμερα οργανώνουμε μπορεί να κάνει πολλά πράγματα προς την αξιοποίηση αυτής της αλήθειας...** Η «Ένωση» πρέπει συνεχώς να αυξάνει την αποτελεσματικότητά της για να μπορέσει να εξασφαλίσει ένα μέλλον για τα παιδιά μας. Η «Ένωση» πρέπει να γίνει το σπίτι μας και ο προστάτης μας. Πρέπει να γίνει ένας χώρος που όλοι θα ήθελαν να πάνε!».

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Ο **Β. Κοτανίδης**, εκπρόσωπος τη **Τσάλκας** που βρίσκεται στην ορεινή Γεωργία, ζήτησε να αναγνωρισθεί το καθεστώς των αυτόνομων ελληνικών περιοχών που υπήρξε μέχρι το 1937. Για το αίτημα της αυτονομίας είπε τα εξής: «**Γιατί να φοβόμαστε τη λέξη Αυτονομία; Εμείς διεκδικούμε περιοχές της Μαύρης Θάλασσας που ανήκαν από πάντα στους Έλληνες και σήμερα δεν κατοικούνται...**»

Στο συνέδριο ακούσθηκαν φωνές που ζητούσαν την αποκατάσταση των θυμάτων των σταλινικών διώξεων. Ο **Γ. Φωτιάδης**, που γεννήθηκε στη Κριμαία και σήμερα ζει στον τόπο της εξορίας στο **Κοκκάνι του Ουζμπεκιστάν**, 2.500 χλμ. μακριά από τον τόπο γέννησής του, είπε:

«**Κανείς Έλληνας της Κριμαίας δεν συνεργάστηκε με τους Γερμανούς κατακτητές. Αντίθετα, κάθε δεύτερη ελληνική οικογένεια είχε έναν αντάρτη. Σε ανταπόδοση της προσφοράς μας, το**

Σοβιετικό κράτος μας εξόρισε στα βάθη της Κεντρικής Ασίας. Σήμερα ζητούμε από το Συνέδριο και από όλους τους Έλληνες να μας βοηθήσουν να γυρίσουμε στη Κριμαία...».

Ο **Μασμανίδης**, σύνεδρος από το **Βατούμι**, από τους σημαντικούς περιβαλλοντολόγους της ΕΣΣΔ, υποστήριξε ότι πρέπει και οι Έλληνες επιστήμονες από Ελλάδα και Κύπρο να συμμετέχουν σε συνδιασκειές για τη Μαύρη Θάλασσα, γιατί «... το Αιγαίο και η Μαύρη Θάλασσα είναι ένα κοινό οικοσύστημα θαλασσών». Ο Μασμανίδης συμμετείχε ως εκπρόσωπος της Σοβιετικής πλευράς στα δύο Διεθνή Συνέδρια που έγιναν στην Τραπεζούντα και στο Κερτς της Κριμαίας για τα κοινωνικο-πολιτικά θέματα που σχετίζονται με τη Μαύρη Θάλασσα, η οποία «... βρίσκεται σε κατάσταση καταστροφής».

Ο **Ξανθόπουλος**, σύνεδρος από το **Σότσι**, είπε ότι το 70% των Ελλήνων ανδρών συνελήφθη στις διώξεις του 1937 και χάθηκε. Ζήτησε από το Συνέδριο να κάνει την καταγραφή όλων των θυμάτων και υποστήριξε ότι, αν οι Έλληνες δεν έχουν μια περιοχή δική τους, δε θα μπορέσουν ποτέ να λύσουν τα ιδιαίτερα τους προβλήματα. Για να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για Αυτονομία, ζήτησε τη δημιουργία **μικτών επιχειρήσεων με την Ελλάδα** και δημιουργία συνθηκών τέτοιων στις διεκδικούμενες περιοχές ώστε να προσελκυσθούν οι Έλληνες για μετεγκατάσταση.

Ο **Ηρακλής Μπαγλάρωφ** από την **Τιφλίδα**, περιέγραψε τα προβλήματα που δημιουργούνται από την ανεξαρτητοποίηση της Γεωργίας:

«Ο ελληνικός πληθυσμός της Γεωρ-

γίας μιλάει στην πλειοψηφία του ρωσικά. Τώρα με την έξοδο της Γεωργίας από την ΕΣΣΔ, θα δημιουργηθεί μεγάλο πρόβλημα για αυτούς τους Έλληνες... Πολλοί Έλληνες από τη Γεωργία μεταναστεύουν προς την ιστορική τους πατρίδα. Το κάνουν αυτό, όχι γιατί εδώ αισθάνονται άσχημα ή έχουν προβλήματα με τον ντόπιο πληθυσμό, αλλά γιατί θέλουν να επιστρέψουν στην ιστορική τους πατρίδα. Πάντως έχουν προβλήματα που πρέπει να επιλυθούν. Σε ένα βαθμό τα σπίτια τους και οι περιουσίες τους μένουν εδώ. Οι αποταμιεύσεις τους μένουν στην τράπεζα. Πρέπει να λυθεί το ζήτημα, τι θα γίνει με την περιουσία τους».

Ο **Χαρατσιδής** από την **Αρμενία** είπε ότι τα μέτρα που έχουν παρθεί μετά το μεγάλο σεισμό έχουν επιλύσει σχετικώς τα προβλήματα του ελληνικού πληθυσμού.

Ο **Γ. Λεβαντιδής**, εκπρόσωπος των Ελλήνων του **Βλαδικαυκάς** (πρώην Ορτζονικίτζε), περιέγραψε την άσχημη κατάσταση που επικρατεί στην περιοχή του από τις συγκρούσεις ένοπλων ομάδων Γεωργιανών και Οσετινών. Ανέφερε συγκεκριμένα ότι περίπου **15.000 πρόσφυγες Οσετινοί** βρίσκονται αυτή τη στιγμή στο Βλαδικαυκάς.

Ο **Σ. Κουτσουράδης** από το **Εσεντουκί** ανέφερε ότι οι Έλληνες στην ΕΣΣΔ απειλούνται με αφομοίωση:

«... Αυτό είναι πολύ ανησυχητικό φαινόμενο. Γι' αυτό πρέπει να παρθούν μέτρα για να γίνει η αναγέννηση του ελληνικού χώρου εδώ. Αν δεν υπάρξει εδώ μια κρατική μορφή διακυβέρνησης, τα προβλήματα αυτά δεν μπορούν να λυθούν. Δυστυχώς μετά το 1937 συνεχίζουμε να φοβόμαστε και θεωρούμε ότι είναι επικίνδυνο να θέσουμε το ζή-

τημα της λύσης του εθνικού μας προβλήματος με τη δημιουργία εθνικής μορφής διακυβέρνησης... Από την ελληνική κυβέρνηση ζητώ να βοηθήσει στην επίλυση των προβλημάτων των Ελλήνων της ΕΣΣΔ, ιδίως στο ζήτημα της προετοιμασίας δασκάλων. Επίσης υποστηρίζω την πρόταση για μικτές επιχειρήσεις εδώ, ώστε να αναπτυχθεί η οικονομική δύναμη των Ελλήνων».

Ο **Γ. Χαραλαμπίδης**, σύνεδρος από το **Σότσι**, είπε μεταξύ άλλων:

«... Γιατί ιδρύουμε τους Συλλόγους μας; Γιατί ήρθαμε εδώ στο Συνέδριο από εκατοντάδες και χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά; Ο λόγος είναι η διαφύλαξη του έθνους μας. Και όταν κρίνεται η μοίρα του έθνους πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί. Να συγκεντρώσουμε όλη την πείρα μας και να πάρουμε σοφή απόφαση... Το έθνος μας στην ΕΣΣΔ βρίσκεται στο κρίσιμο σημείο. Απειλείται με εξαφάνιση! Πώς μπορούμε, σε μια τόσο κρίσιμη στιγμή για το έθνος μας, να αμφιβάλλουμε για το αν είναι αναγκαία η εδαφική αυτονομία των Ελλήνων στην ΕΣΣΔ; Πώς μπορούμε να περιμένουμε άλλα 20 χρόνια; Όχι φίλοι μου! Είναι η τελευταία μας ελπίδα που μπορεί να σώσει το έθνος μας, να του δώσει τη δυνατότητα να αναγεννηθεί και να αρχίσει μια νέα ιστορία...»

Αρκετοί σύνεδροι τόνισαν ότι οι Έλληνες της ΕΣΣΔ είναι **μόνοι τους στον αγώνα** για την ιστορική τους δικαίωση και πολλοί μέμφθηκαν την Ελλάδα για την επί δεκαετίες εγκατάλειψή τους. Με έμφαση τονίστηκε ότι μόνο η ενεργοποίηση του Ελληνισμού σε όλο τον κόσμο μπορεί να βοηθήσει τον δύσκολο αγώνα που άρχισαν οι Έλληνες στην ΕΣΣΔ.

Η ΥΠΕΡΨΗΦΙΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ

Όταν έφτασε η ώρα για την ψηφίση του καταστατικού του δευτεροβάθμιου οργάνου των Ελληνικών οργανώσεων της ΕΣΣΔ, άρχισε μεγάλη και έντονη συζήτηση. Η συζήτηση επικεντρώθηκε κυρίως στο σημείο που έπρεπε να αποφασιστεί η επιλογή του στόχου της «Αυτονομίας» ως κύριου στόχου της Ελληνικής Ένωσης.

Οι διαφωνούντες με την υιοθέτηση του αιτήματος της Αυτονομίας χρησιμοποίησαν ως επιχειρήματα το γεγονός ότι, μετά τις μαζικές εκτοπίσεις των Ελλήνων κατά τη σταλινική περίοδο, στις διεκδικούμενες περιοχές σήμερα οι Έλληνες είναι μειοψηφία. Κατά συνέπεια υπάρχει πιθανότητα δημιουρ-

«Οι Έλληνες δεν έχουν δικαίωμα να χάσουν τις ελληνικές περιοχές της Μαύρης Θάλασσας».

γίας «αντι-ελληνικού ρεύματος» στους σημερινούς κατοίκους.

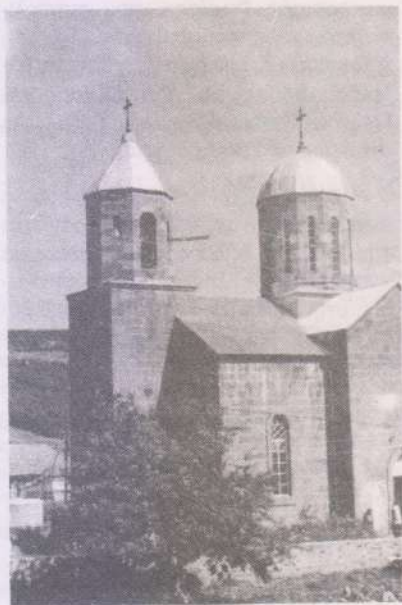
Υπέρ της Αυτονομίας τάχθηκαν κυρίως οι εκπρόσωποι των περιοχών που απειλούνται από τους εθνικισμούς, όπως στη **Κεντρική Ασία** και στην **Υπερκαυκασία**. Ο εκπρόσωπος της πόλης Τοϊμκέντ του Καζαχστάν δήλωσε:

«Όλοι θα καταφύγουμε πρόσφυγες στην Ελλάδα αν δε δημιουργηθεί αυτόνομη δική μας περιοχή...»

Συγκλονιστική ήταν η τοποθέτηση μιας γυναίκας, εκπροσώπου από την Τιφλίδα. Αφού διεκτραγάδησε τη ζωή των Ελλήνων στην ΕΣΣΔ και ανέφερε ότι για δεκαετίες καταπιέζονταν από το σοβιετικό κράτος, τόνισε ότι και σήμερα οι Έλληνες λοιδωρούνται και απειλούνται από τους εθνικισμούς που έχουν κατακλύσει ολόκληρη την ΕΣΣΔ. Κλείνοντας την τοποθέτησή της είπε:

«Η μόνη λύση για να αισθάνεται ασφαλής ο ελληνισμός είναι να έχει μια περιοχή δικιά του. Γι' αυτό, ψηφίζω Αυτονομία ακόμα και αν χάσω και τη ζωή μου...»

Στην ψηφοφορία που έγινε, από ένα σύνολο 236 συνέδρων, υπέρ της Αυτονομίας ψήφισαν οι 139 και κατά οι 79. 18 ψήφισαν λευκό. Η παράγραφος του καταστατικού η οποία υπερψηφίστηκε περιείχε τα εξής:

Η μητρόπολη της Τσάλκας αποδόθηκε ξανά στους Έλληνες το 1982

«Σκοποί της ίδρυσης και των δραστηριοτήτων της Ένωσης είναι: Η αναγέννηση και η ανάπτυξη της μητρικής γλώσσας και της εθνικής κουλτούρας των Ελλήνων της ΕΣΣΔ, η υποστήριξη του κινήματος για την ίδρυση ελληνικού εθνικού σχηματισμού στην ιστορική περιοχή διαμονής των Ελλήνων στη βόρεια παραλία της Μαύρης Θάλασσας...»

Οι πανηγυρισμοί των οπαδών της Αυτονομίας επισφράγισαν το αποτέλεσμα. Ο **Χαράλαμπος Πολιτίδης** της οργάνωσης του **Σόχουμ**, από τους πρώτους Έλληνες αυτονομιστές, δήλωσε:

«Επιτέλους δικαιώθηκε ο αγώνας που κάνουμε τόσα χρόνια. Η απόφαση μας λύνει τα χέρια να παλέψουμε για την Ελληνική Αυτονομία. Οι Έλληνες δεν έχουν δικαίωμα να χάσουν τις ελληνικές περιοχές της Μαύρης Θάλασσας».

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος της Ένωσης εξελέγη παμπηφειο **Γαβριήλ Ποπόφ**. Το «**Εθνικό Συμβούλιο**» αποτελείται από 53 άτομα που εκπροσωπούν όλες τις περιοχές που είναι εγκατεστημένος ελληνισμός. Υπεύθυνος του Συμβουλίου ορίστηκε ο **Μιχαήλ Σαββίδης**, εκπρόσωπος της οργάνωσης του Γελεντζίκ. Εξελέγη επίσης επταμελές «**Κυβερνητικό Συμβούλιο**», το οποίο από δω και πέρα θα εργάζεται αποκλειστικά στην κατεύθυνση υλοποίησης του κύριου στόχου. Υπεύθυνος του «Κυβερνητικού Συμβουλίου» εξελέγει ο **Ιάκωβος Μασουκάτοφ**, εκπρόσωπος της Σταυρούπολης. Στους ώμους του Μασουκάτοφ πέφτει πια το κύριο βάρος.

Το «Κυβερνητικό Συμβούλιο» θα προσπαθήσει να εκμεταλλευτεί προς όφελος της ελληνικής υπόθεσης την παρούσα συγκυρία. Να δημιουργήσει γέφυρες οικονομικής και πολιτιστικής συνεργασίας των Ελλήνων από όλα τα μέρη του κόσμου με τους Έλληνες της ΕΣΣΔ, χρησιμοποιώντας τα εδάφη που διεκδικούνται. Θα προσπαθήσει να υλοποιήσει την ιδέα για «**ελεύθερη οικονομική ζώνη**», που πιθανόν να βρίσκεται σύμφωνη τη σοβιετική ηγεσία. Σημαντικός τομέας παρέμβασης θα είναι η **διεκδίκηση γης**, η οποία ανήκει ακόμα στο κράτος. Ο τελευταίος τομέας ίσως να αποτελέσει και το κλειδί του εγχει-

ρήματος. Αν γίνει κατορθωτό να αποκτηθούν μεγάλες εκτάσεις κρατικής γης από τους Έλληνες, είτε με παραχώρηση είτε με αγορά, θα έχει γίνει ένα ουσιαστικό βήμα.

Η θεμελίωση του Ελληνικού Κινήματος στην ΕΣΣΔ και ο προσδιορισμός σαφών πολιτικών στόχων δίνει ξανά στον ελληνισμό τη **μαυροθαλασσίτικη διάσταση** και επιτρέπει στην Ελλάδα να «**παρεμβαίνει**» στα πράγματα του χώρου αυτού.

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Το Συνέδριο και οι αποφάσεις που πάρθηκαν, έχουν **διπλή σημασία** για τον ελληνισμό. Κατ' αρχάς έχουν μια **ηθική και ιδεολογική** σημασία. Οι Έλληνες είναι ο ιστορικότερος λαός της Μαύρης Θάλασσας. Η τελευταία του μεγάλης εμβέλειας πολιτική κίνηση ήταν η προσπάθεια να δημιουργήσει κρατική υπόσταση στο χώρο του **ιστορικού Πόντου**, στο πρώτο τέταρτο του αιώνα μας. Η αποτυχία του κινήματος για έναν **ελεύθερο Πόντο** ακολουθήθηκε από τις προσπάθειες των ελληνικών κοινοτήτων της ΕΣΣΔ κατά το μεσοπόλεμο, για αυτονομία στα πλαίσια της ΕΣΣΔ.

Για πρώτη φορά από τότε, ο ελληνισμός ξανακάνει την πολιτική του εμφάνιση στο χώρο της Μαύρης Θάλασσας σήμερα, με το Α' Συνέδριο. Η εμφάνιση αυτή επιτρέπει στους Έλληνες να διεκδικούν μερίδιο και να διαμορφώνουν τις συμμαχίες τους με τα υπό διαμόρφωση **χριστιανικά ορθόδοξα κράτη** της περιοχής, τη Ρωσία και τη Γεωργία, όπως επίσης και με την Αρμενία.

Συνεχίζεται στο 8^ο μισό της επόμενης σελίδας

ΕΦΙΚΤΟΣ Ο ΣΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

του Δημήτρη Καλουδιώτη

Με τη συμμετοχή μας στο συνέδριο των Ελλήνων της Σοβιετικής Ένωσης, εκπροσωπώντας την *Ελλοπία*, είχαμε την ευκαιρία να γνωρίσουμε μια πραγματικότητα που δεν έχει γίνει ακόμα συνείδηση στη χώρα μας. Πρόκειται για την ύπαρξη ενός σφριγηλού τμήματος του Ελληνισμού που μέλλεται να έχει ιστορική σημασία στον Εθνικό μας βίο. 'Αθελά μας αναρωτιώμαστε εκείνες τις μέρες στο Γελεντζίκ γι' αυτό το πρωτοφανές Ελληνικό φαινόμενο, τις λευκές σελίδες στην ιστορία μας. Αναρωτιώμαστε δηλαδή για το πώς έγινε και μόλις στις αρχές τις δεκαετίας του '80 διέρρευσαν κάποιες πληροφορίες γι' αυτό το μυθικό Ελληνισμό των 300.000, των 500.000, του 1.000.000 ανθρώπων, στη Σοβιετική Ένωση. Ενώ σ' όλη την μετεμφυλιακή περίοδο έζησαν, στον ίδιο χώρο, όχι μόνο οι απλοί πολιτικοί πρόσφυγες, αλλά σχεδόν όλη η ηγεσία της Αριστεράς. Η οποία ηγεσία, ο Χ. Φλωράκης για παράδειγμα, δεν έμαθε ποτέ ή δεν ενδιαφέρθηκε φαίνεται ποτέ για τους τόσους Έλληνες. Πάντως κατάφεραν να κρατήσουν εφτασφράγιστο το μυστικό. Τίποτα δεν διέρρευσε ώστε να το μάθουμε, να γίνει δηλαδή κοινό κτήμα, συνείδηση, στη ζωή του τόπου.

Στη νεώτερη Ελληνική ιστορία φαίνεται πως η Αριστερά αγνοεί τα εθνικά θέματα, δεν υπάρχουν στην κουλτούρα της. Το Κέντρο τα αφήνει στη Δεξιά και εκείνη στην άκρα Δεξιά, οπότε επακολουθούν φυσικά οι εθνικές τραγωδίες...

ΜΠΟΡΟΥΝ ΚΑΙ ΜΟΝΟΙ ΤΟΥΣ

Η εμπειρία μας λοιπόν, η ενημέρωση που είχαμε για την σκληροτράχηλη αυτή ομάδα του Ελληνισμού, μας επιτρέπει να υποστηρίξουμε ότι η απόφασή τους να διεκδικήσουν την δημιουργία, **επί εδαφικής βάσεως**, αυτόνομης Ελληνικής Δημοκρατίας στη Νότια Ρωσία, στηρίζεται σε στέρεα δεδομένα και έχει πολλές πιθανότητες να γίνει πράξη.

Το πρώτο στοιχείο μιας τέτοιας δυνατότητας στηρίζεται στο γεγονός ότι ο ποντιακός Ελληνισμός έχει εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του περισσότερο από τη βοήθεια που μπορεί να περιμένει από το Εθνικό κέντρο. Αυτό σε αντίθεση με την ψυχολογία των άλλων δύο μεγάλων εθνικών ομάδων του Ελληνισμού που βρίσκονται σε κρίσιμα σταυροδρόμια, δηλαδή των Ελλήνων της Κύπρου και των Βορειοηπειρωτών. (Η διαπίστωση αυτή δεν απαλλάσσει την Ελλαδική κοινωνία, το Ελλαδικό κράτος απ' τις ιστορικές του ευθύνες, που αποτελούν τον κύριο παράγοντα της τροπής που έχει πάρει το κεντρικό εθνικό μας θέμα, το Κυπριακό.) Οι Έλληνες της Σοβιετικής Ένωσης λοιπόν ζώντας μακριά από το εθνικό κέντρο έχουν ήδη οργανώσει τις δυνάμεις τους σ' ένα πρωτοφανές δίκτυο, το οποίο μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα μπόρεσε να είναι σε θέση να χρησιμοποιεί όλες τις δυνατότητες που δημιουργούνται

Η δεύτερη διάσταση είναι η **οικονομική**. Το αίτημα των Ελλήνων για Αυτονομία, οδηγεί τουλάχιστον στη δημιουργία μιας ζώνης με **αυξημένη την ελληνική επιρροή**. Οι Έλληνες της ΕΣΣΔ είναι ένας έξυπνος λαός που ξέρει πολύ καλά το χώρο, όπως και τις αδυναμίες του υπάρχοντος συστήματος. Μπορεί να εφευρίσκει λύσεις και να αντιμετωπίζει τις όποιες δυσκολίες. Είναι ένα δυναμικό που θα μπορούσε ευκολώτατα να «χρησιμοποιηθεί» ως η **αιχμή του δόρατος** για μια ελληνική οικονομική διείσδυση στο σοβιετικό χώρο.

Η ύπαρξη ελληνικών συλλόγων σε τόσα μέρη της ΕΣΣΔ -μέχρι στο μακρινό Κρασνογιάρσκ της Σιβηρίας έχει πια δημιουργηθεί ελληνικός σύλλογος- δημιουργεί μια βάση που γρήγορα μπορεί να μετατραπεί σε **εμπορική βάση**, ώστε οι σύλλογοι να λειτουργήσουν ως προκεχωρημένοι εμπορικοί σταθμοί.

Είναι πολύ πιθανόν, η σοβιετική ηγεσία να βλέπει θετικά την πρόταση των Ελλήνων της ΕΣΣΔ για δημιουργία ελεύθερης οικονομικής ζώνης στη διεκδικούμενη περιοχή. Το άνοιγμα της ΕΣΣΔ προς την Ευρώπη μέσω των Γερμανών του Βόλγα είναι ήδη ορατό.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο ελληνισμός της ΕΣΣΔ βρίσκεται σε μια **εξαιρετικά κρίσιμη στιγμή** της ιστορίας του. Αποτολμά τη διατύπωση μιας πολιτικής πρότασης για την Αυτονομία, η οποία μπορεί να φαίνεται με την πρώτη ματιά ουτοπική.

Για τους Έλληνες της ΕΣΣΔ όμως βασίζεται στις εξής παραδοχές:

α) Ο μόνος όρος για την **συνέχιση της ύπαρξης** των Ελλήνων στο χώρο της ΕΣΣΔ είναι η συγκέντρωσή τους σε ένα σημείο. Κάθε άλλη λύση οδηγεί, με μαθηματική ακρίβεια, είτε στη μαζική τους έξοδο προς την Ελλάδα, είτε στην αφομοίωσή τους από τις κυρίαρχες εθνότητες της κάθε περιοχής.

β) Η γη στην ΕΣΣΔ, και ειδικότερα στις διεκδικούμενες περιοχές, δεν έχει διανεμηθεί ακόμα. Η πολιτική ισχυροποίηση των Ελλήνων μπορεί να δημιουργήσει συνθήκες τέτοιες, ώστε ένα **μεγάλο μέρος του εδάφους** να περάσει σε ελληνικά χέρια.

γ) Η ιδέα της δημιουργίας **ελεύθερης ζώνης στη Ν. Ρωσία**, με έλεγχο από τους Έλληνες της ΕΣΣΔ, ως μέσο

για την ανάπτυξη οικονομικών σχέσεων με την Ευρώπη και την ΕΟΚ, δεν είναι απορριπτέα από τη σοβιετική ηγεσία.

δ) Η ταύτιση του μέλλοντος των Ελλήνων της ΕΣΣΔ με το κόμμα της «**Δημοκρατικής Ρωσίας**», που αντιπολιτεύεται τους κομμουνιστές, θα λειτουργήσει μάλλον ενισχυτικά για τις Ελληνικές θέσεις, εφ' όσον ο ρόλος των Γιέλτσιν-Ποπόφ φαίνεται να μεγαλώνει στην περίοδο που έρχεται.

Η Ελλάδα έχει για πρώτη φορά τη δυνατότητα να παρέμβει στα πράγματα της Μαύρης Θάλασσας. Η δημιουργία ενός ισχυρού ελληνικού λόμπυ στη Ρωσία, στην Ουκρανία και στη Γεωργία μόνο όφελος μπορεί να φέρει στην Ελλάδα.

Ο Έλληνας δήμαρχος της Μόσχας, Γαβριήλ Ποπόφ, στο βήμα του συνεδρίου

στη Σοβιετική Ένωση με την περεστρόικα. Το δίκτυο αυτό, που εκτείνεται από τη Σιβηρία ως τη Μαύρη Θάλασσα, παντού όπου εκτοπισμένοι, διωγμένοι ή όχι επέζησαν Έλληνες, έχει όλες τις ζωτικές λειτουργίες. Πολιτικές και πνευματικές ηγετικές ομάδες. Επιστήμονες, επιχειρηματίες και εμπόρους. Οργανώσεις με μεγάλη συμμετοχή και με παιδευτικές λειτουργίες. Ταυτόχρονα το δίκτυο αυτό μέσα σε δύσκολες συνθήκες αναπτύσσει λειτουργίες και οργανώνει διασυνδέσεις προς τις πιο ζωτικές κατευθύνσεις. Προς την Ρωσική Δημοκρατία αλλά και τις άλλες μικρότερες Δημοκρατίες της Σοβιετικής Ένωσης. Προς την Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας και της Ρωσίας. Προς την ίδια την Ελλάδα, πριν καν προλάβουμε να το καταλάβουμε, οι Πόντιοι λειτουργούν ένα συνεχές εμπορικό δίκτυο με τη Μαύρη Θάλασσα. Ήδη υπάρχει τακτική συγκοινωνία από Θεσσαλονίκη στην Τιφλίδα, μια μακρινή απίστευτη Αργοναυτική εκστρατεία είναι γεγονός. Μάλιστα δεν θα υπερβάλαμε αν ισχυριζόμαστε ότι οι Έλληνες είναι ήδη σε θέση να καλύψουν ένα σημαντικό μέρος της απαιτούμενης «εμπορικής τάξης» για να λειτουργήσει η οικονομία της απέραντης αυτής χώρας και που οι ίδιοι οι Ρώσοι αδυνατούν να καλύψουν.

ΚΙΝΟΥΝ ΑΙΤΙΟ: Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Για να πραγματοποιηθεί όμως μια τέτοια επιδίωξη πρέπει να γίνουν μετακινήσεις πληθυσμών. Να επανέλθουν δηλαδή στη φυσική τους πατρίδα οι εκτοπισμένες σ' όλα τα μήκη και πλάτη Ελληνοποντιακές οικογένειες. Μια τέτοια επιδίωξη φυσικά προσκρούει σε εγκατεστημένα, από το πέρασμα τόσων χρόνων, εμπόδια. Άλλωστε πολλοί ισχυρίζονται πως αν μετακινηθούν οι Έλληνες από τη σημερινή διαμόρφωσή τους θα έρθουν, μια και καλή, στην Ελλάδα. Στις δυσκολίες αυτές οι Έλληνες της Σοβιετικής Ένωσης έχουν τρόπους να αντιδράσουν.

Ζουν σε πολυεθνική κοινωνία που το κεντρικό της χαρακτηριστικό, για τούτη τη μακρά περίοδο που εγκαινιάστηκε με την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, είναι η αναζήτηση, απ' τον κάθε πολίτη, της εθνότητας απ' την οποία προέρχεται. Αυτό σημαίνει πως στη Σοβιετική Ένωση θα γίνουν, γίνονται ήδη,

μετακινήσεις πληθυσμών. Δηλαδή αυτός ο άπιθανος παραλογισμός της πιο μεγάλης μετακίνησης πληθυσμών, μετακίνησης που δεν γινόταν μόνο για λόγους εξουσίας αλλά και για να υπηρετηθεί μια ιδεολογία που θεωρούσε, και σήμερα θεωρεί, το έθνος ως παθολογία της ιστορίας, τείνει να ανατραπεί στη Σοβιετική Ένωση. **Η επανασυγκρότηση των μικρών και μεγάλων εθνών είναι το κινούν αίτιον των ανακατατάξεων που εκεί συμβαίνουν.**

Όσον αφορά στη μετακίνηση μεγάλων ομάδων Ελλήνων προς το εθνικό κέντρο, αυτό μπορεί κανείς να το δει από μια σκοπιά λιγώτερο κλασική από το να τους συνιστούμε να παραμείνουν εκεί για λόγους εθνικούς. Θυμάμαι τα λόγια της νεαρής καθηγήτριας μουσικής που μας τόνιζε: «Ο δρόμος του να επικοινωνούμε με την πατρίδα μας, του να ταξιδεύουμε, του να σπουδάζουμε, να παραμένουμε μόνιμα αν θέλουμε, άνοιξε και καμιά δύναμη δεν μπορεί να τον κλείσει ξανά». Δηλαδή η επικοινωνία των πιο δραστήριων στοιχείων του Ελληνισμού της Σοβιετικής Ένωσης είναι το κύριο χαρακτηριστικό, και όχι το πλήθος που θα εγκατασταθεί στην Ελλάδα μόνιμα, αν και αυτό θα αποτελεί ένα υπολογίσιμο ποσοστό.

Ο ΠΟΠΟΦ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ

Ένας σοβαρός επίσης παράγοντας, που μπορεί να αποδεχθεί ιστορικά αποφασιστικός, είναι η παρουσία του Γαβριήλ Ποπόφ στην κορυφή της ιεραρχίας της μεγάλης αυτής χώρας. Πρόκειται για πολιτικό που συγκαταλέγεται στους 10 πρώτους σήμερα στη Σοβιετική Ένωση. Ο Ποπόφ ανάλαβε μέσα στο συνέδριο την υποστήριξη της θέσης για αυτονομία, πράγμα που σημαίνει πως το θέτει σαν ένα απ' τους προσωπικούς πολιτικούς του στόχους. Η τέτοια, συνεχής άλλωστε, δημόσια υποστήριξη από το Γαβριήλ Ποπόφ, είναι ασφαλής απόδειξη για την εφικτότητα του στόχου. Γύρω απ' τον Ποπόφ διαμορφώνεται επίσης μια ομάδα νέων ανθρώπων, σ' όλους τους τομείς, που μπορεί να αγωνιστεί και να διαμορφώσει κατάλληλες συνθήκες προαγωγής του σπουδαίου αυτού στόχου.

ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΘΝΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ

Σ' αυτή την προσπάθεια για ένα μεγάλο ιστορικό κατόρθωμα, που βρίσκεται η Ελλάδα; Η επίσημη πολιτεία, η πνευματική ηγεσία αλλά και οι κοινωνία μας με τους τόσους μηχανισμούς έκφρασης ή ποδηγέτησης;

Στη μονομερή προσήλωση της χώρας μας προς τις Βρυξέλλες, που παρά την ομοφωνία όλων των πολιτικών μας δυνάμεων δεν παράγει δυναμισμό αλλά αδράνεια, διαφαίνονται σήμερα και άλλες πραγματικότητες. Οι Έλληνες της Σοβιετικής Ένωσης είναι σήμερα φορείς και ενός άλλου, εξ' ίσου σημαντικού δρόμου κίνησης του Ελληνισμού. Όπως και οι Κύπριοι ενός άλλου που δεν καταφέρνουμε να αξιοποιήσουμε. Όμως αυτοί οι τρεις δρόμοι (Δυτική Ευρώπη - Βαλκάνια και Σοβιετική Ένωση - Ανατολική Μεσόγειος), που ταυτόχρονα αποτελούν δίκτυα ολοκληρωμένης επικοινωνίας, είναι κατά τη γνώμη μας το ιστορικός χώρος μέσα στον οποίο μπορούμε και πρέπει να κινούμαστε, όχι σαν Ελληνικό κράτος μόνο αλλά σαν Ελληνισμός. Το ένα από αυτά τα δίκτυα οι Έλληνες της Σοβιετικής Ένωσης ανέλαβαν, χωρίς ηθικές και πολιτικές δουλείες, να το ενεργοποιήσουν. Μπορούν έτσι να είναι και κομιστές μιας αισιοδοξίας και μια ηθικής ανασύνταξης και του μητροπολιτικού αλλά και των άλλων τμημάτων του Ελληνισμού.

19η Μαΐου: ΟΙ ΠΟΝΤΙΟΙ ΑΠΑΙΤΟΥΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑΣ

του Φωκίωνα Φουντουκίδη

Και να που ο Ποντιακός κόσμος είναι σε θέση πλέον να λέει: «για πρώτη φορά...».

Σημείο εκκίνησης η πλατεία Αγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης και το Τουρκικό προξενείο, όπου πραγματοποιήθηκε στις **19 Μαΐου** η κεντρική και πλέον μαζική εκδήλωση για την διεκδίκηση της αναγνώρισης της γενοκτονίας του Ποντιακού Ελληνισμού.

Τέσσερα είναι τα σημεία που σηματοδοτούν νέες κατευθύνσεις για τον ποντιακό χώρο και που εμφανίστηκαν στην εκδήλωση της Θεσσαλονίκης.

Πρωταρχικά, η εκδήλωση έδειξε ότι περιέχει **δυναμική**. Σε μια εποχή όπου οι εθνικές επέτειοι, αλλά και οι πολιτικές (π.χ. Πολυτεχνείο), ακολουθούν μια φθίνουσα πορεία, φέτος, δεύτερη χρονιά δυναμικής διεκδίκησης του δικαιώματος μνήμης, η μαζικότητα ήταν πολλαπλασιώς μεγαλύτερη από την περυσινή πρώτη.

Ο αριθμός 1.500-2.000 διαδηλωτών φέτος (έναντι 100 περίπου πέρυσι) δεν αφήνει βέβαια περιθώρια για υπερβολικές εκτιμήσεις, αλλά σαφώς προαναγγέλλει ακόμη μαζικότερη διαδήλωση για την επόμενη χρονιά.

Ενα δεύτερο στοιχείο, πολύ σημαντικό, είναι το γεγονός ότι, ίσως για πρώτη φορά, ο ποντιακός χώρος οργάνωσε μια καθαρά **πολιτική** εκδήλωση, με ξεκάθαρο πολιτικό αίτημα και χωρίς τη συνδρομή φολκλορικής υποστήριξης.

Εξ άλλου για πρώτη φορά σε ποντιακή εκδήλωση ακούστηκαν συνθήματα από τους διαδηλωτές με εθνικό-πολιτικό περιεχόμενο. Έτσι η εκδήλωση ήταν και **μαχητική**, σε απόλυτη συμφωνία με τον διεκδικητικό χαρακτήρα της.

Το τέταρτο στοιχείο, εξ ίσου σημαντικό, είναι ότι η εκδήλωση υπήρξε και **αποτελεσματική**.

Ο πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Μητσόσάκης, που συμπτωματικά βρισκόταν τη μέρα εκείνη στη Θεσσαλονίκη, υποχρεώθηκε σε μια «εκτός κειμένου» αναφορά στο αίτημα του ποντιακού ελληνισμού στη συνέντευξη της Ρέμβης. Από την πλευρά του ο γραμματέας του ΠΑΣΟΚ Άκης Τσοχατζόπουλος, που ήταν παρών στην εκδήλωση, από την «ανετότερη» οπωσδήποτε θέση της αντιπολίτευσης, δεσμεύτηκε ότι η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματός του θα φέρει το αίτημα, για αναγνώριση της Γενοκτονίας και καθιέρωση της 19ης Μαΐου ως μέρας μνήμης, στη Βουλή.

Από μια άλλη οπτική γωνία, την αποτελεσματικότητα της εκδήλωσης κατέδειξαν και οι ανιστόρητες αντιδράσεις του εκπροσώπου του Τουρκικού υπουργείου εξωτερικών Μουράτ Σουγκάρ (που βέβαια πήρε τις δέουσες απαντήσεις τόσο από τον Έλληνα κυβερνητικό εκπρόσωπο όσο και από την Πανελλήνια Ομοσπονδία Ποντιακών Σωματείων).

ΝΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΘΕΙ Η ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ! ΝΑ ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΤΕΙ Ο ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ

Αγαπητοί συμπατριώτες,

Στις 19 Μαΐου 1919 ο Κεμάλ Ατατούρκ αποβιβάζεται στην Σαμψούντα του Ελληνικού Πόντου. Από την ημερομηνία αυτή και μετά συνεχίζεται σε δεύτερο στάδιο η Γενοκτονία του Ελληνισμού στον Πόντο. Συνολικά από το 1916 έως το 1923 οι Τούρκοι εφόνευσαν με τους πιο απάνθρωπους τρόπους πάνω από 350.000 Έλληνες μόνο στον Πόντο.

Σήμερα οι πληγές και οι μνήμες είναι ακόμα νωπές και ο νους δεν ησυχάζει εάν δεν αποδοθεί η δικαίωση στους εκατοντάδες χιλιάδες νεκρούς μας.

Η 19η Μαΐου είναι η Μέρα Μνήμης για την Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου, είναι η μέρα που οι νεκροί μας περιμένουν να τους τιμήσουμε.

ΑΘΗΝΑ, 10-5-91

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΝΟΤΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ
ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ
ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ
ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ Η.Π.Α. & ΚΑΝΑΔΑ
ΠΑΝΕΝΩΣΙΑΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι, σε μια εποχή που η Ελλάδα δεν φαίνεται διατεθειμένη να διεκδικήσει τίποτε από τα εκτός Ελλαδικού χώρου εθνικά θέματα, ένα δυναμικό κομμάτι του Ελληνισμού, που μας είχε συνηθίσει ως τώρα μόνο σε μια έντονη **πολιτιστική** παρουσία και συνέχεια, αποκτά **πολιτικά** κριτήρια και προχωρεί στην, πρώτη ίσως, διεκδικητική ενέργεια απέναντι στον κλιμακούμενο Τουρκικό επεκτατισμό.

Προσπαθεί να μεταφέρει παράλληλα τις μάχες οπισθοφυλακής, που δίνει ο Ελληνισμός στην Κύπρο, Αιγαίο και Θράκη, και πάλι στους **παραδοσιακούς προμαχώνες** του ελληνισμού, στην Μικρά Ασία, στον Πόντο, δηλαδή στην καρδιά του σημερινού νεοτουρκικού καθεστώτος.

Ο Ποντιακός κόσμος έχει τώρα βάσιμους λόγους να περιμένει απάντηση του αιτήματός του από την ελληνική Βουλή ως το φθινόπωρο.

Μια απάντηση στον κ. Μουράτ Σουνγκάρ,
εκπρόσωπο του τουρκικού υπουργείου
εξωτερικών

Η ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ ΚΑΙ Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ

του Βλάση Αγτζίδη

Στις **19 Μαΐου του 1991**, οι απόγονοι των Ελλήνων του Πόντου που επέζησαν της γενοκτονίας, τίμησαν με επιμνημόσυνες δεήσεις και διαδηλώσεις τη συμπλήρωση των 72 χρόνων από τη στιγμή που ο Οθωμανός αξιωματικός **Μουσταφά Κεμάλ** αποβιβάστηκε στη Σαμφούντα για να καταστείλει την ένοπλη αντίσταση των Ορθόδοξων Ελλήνων του Πόντου. Από όλες τις περιοχές που έγιναν οι εκδηλώσεις διατυπώθηκε μια απαίτηση: **Νά αναγνωρισθεί η γενοκτονία των Ποντίων και να καταδικασθεί το τουρκικό κράτος ως ηθικός και φυσικός αυτουργός αυτού του εγκλήματος.**

Η αντίδραση του τουρκικού υπουργείου εξωτερικών ήταν έντονη και άμεση:

«Για ποιά γενοκτονία μιλάτε. Όλα αυτά είναι ψεύδη και κρατική προπαγάνδα. Σε καμιά περίοδο της ιστορίας δεν έγινε οποιαδήποτε στρατιωτική επιχείρηση, ούτε κάποιο επεισόδιο ή δολοφονία πολιτών, όπως ισχυρίζονται. Στην περιοχή ζούσαν 100.000 Ρωμιοί που μετανάστευσαν ειρηνικά στην Ελλάδα».

Τα παραπάνω σχόλια του τουρκικού ΥΠ.ΕΞ. που προκαλούν τα ειρωνικά γέλια και του πιο πρωτόπειρου ερευνητή, κρύβουν κατά βάθος όλη την πολιτική φιλοσοφία του τουρκικού κράτους. Δηλαδή: *αν δεν μπορείς να αντιμετωπίσεις μια κατηγορία ή ακόμα και την ίδια την πραγματικότητα, άρχισε να φωνάζεις ότι όλα είναι ψέματα, ότι όλοι θέλουν το κακό σου!*

Και είναι πιθανόν, αν σε βοηθούν οι συγκυρίες, οι μεγάλες δυνάμεις και οι ανεπάρκειες του αντιπάλου σου, να μπορέσεις να πείσεις ότι η πραγματικότητα δεν είναι αυτά που συνέβησαν αλλά αυτά που θέλεις να δείξεις.

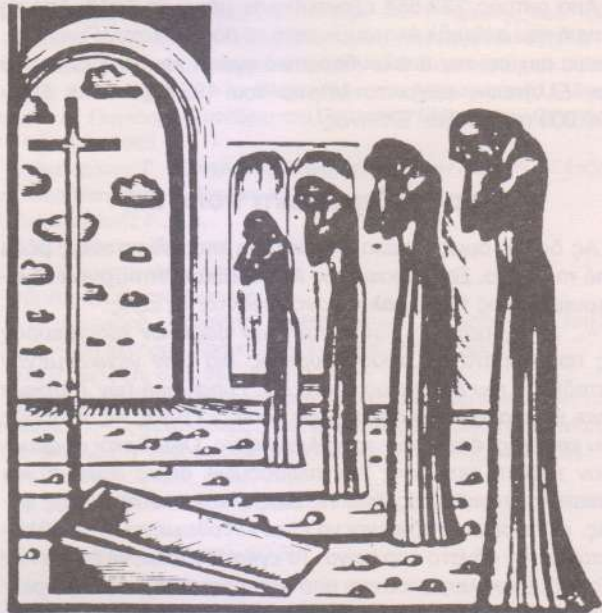
Και αυτό συμβαίνει 70 χρόνια τώρα με τον ελληνισμό της Ανατολής. Με τον Πόντο, την **Ανατολική Θράκη**, την **Ιωνία!**

Το τουρκικό ΥΠ.ΕΞ. κατάλαβε πολύ καλά, ότι οι Πόντιοι διατηρώντας την ιστορική τους μνήμη και ερμηνεύοντας πολιτικά τη μοίρα τους, ανοίγουν τους ασκούς του Αϊόλου. Γνωρίζει ότι στην Ελλάδα, το **ένα τρίτο του πληθυσμού** κατάγεται από περιοχές που σήμερα κατέχει η Τουρκία. Γνωρίζει ότι στη σημερινή συγκυρία η μνήμη μετασχηματίζεται σε δύναμη.

Η Γενοκτονία

Ας δούμε όμως κάποια αναμφισβήτητα γεγονότα που πηγάζουν από την έρευνα των αρχείων. Ειδικά τα αρχεία των Γερμανο-αυστριακών τότε συμμάχων της Τουρκίας δίνουν πολύτιμες πληροφορίες. Η έρευνα σε αυτά τα αρχεία έχει γίνει από τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Βιέννης κ. **Π. Ενεπεκίδη** και το λέκτορα του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. **Κ. Φωτιάδη**.

Ο ορθόδοξος ελληνικός πληθυσμός του Πόντου το 1914, ανέρχεται σε **700.000** άτομα. Εκπροσωπείται με 7 βουλευτές στην Τουρκική Βουλή. Είναι γνωστό ότι τα 100.000 άτομα ήταν το μέτρο εκπροσώπησης του κάθε βουλευτή. Εκτός από τους ορθόδοξους Έλληνες, στον Πόντο υπήρχαν **190.000 εξισλαμισμένοι** ρωμιοί και **43.000 κρυπτοχριστιανοί!**

Η απόφαση για εξόντωση των γηγενών λαών της Μικράς Ασίας είχε παρθεί από τους **Νεότουρκους το 1911**, κατά τη διάρκεια συνεδρίου τους. Στην απόφαση του Συνεδρίου αναγράφεται:

«*Η Τουρκία πρέπει να γίνει μωαμεθανική χώρα, όπου η μωαμεθανική δύναμη και οι μωαμεθανικές αντιλήψεις θα κυριαρχούν και κάθε άλλη θρησκευτική προπαγάνδα θα καταπνίγεται... Αργά ή γρήγορα θα πρέπει να πραγματοποιηθεί η πλήρης Οθωμανοποίηση όλων των υπηκόων της Τουρκίας. Και είναι ολοκάθαρο ότι αυτό δεν μπορεί να γίνει με την πειθώ. Άρα πρέπει να χρησιμοποιηθεί ένοπλη βία... Το δικαίωμα των άλλων εθνοτήτων να έχουν τις δικές τους οργανώσεις θα πρέπει να αποκλειστεί...»².*

Σε μυστική σύσκεψη υπό την προεδρία του **Ταλαάτ Πασά**, ο δρ. **Μπεχαεντίν Σακίρ** δηλώνει: «*Τα έθνη που απέμειναν από παλιά στη αυτοκρατορία μας μοιάζουν με ξένα και βλαβερά χόρτα που πρέπει να ξεριζωθούν. Να ξεκαθαρίσουμε τη γη μας...»³.*

Το «ξεκαθάρισμα της γης τους», γίνεται στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, με τις ευλογίες και την **υποκίνηση των Γερμανών**. Οι Γερμανοί, στα πλαίσια της οστ πολιτικής, εποφθαλιμούσαν την αγορά, τις πρώτες ύλες της Μικράς Ασίας και τον έλεγχο των εμπορικών δρόμων της Ανατολής. Οι πραγματικοί κυρίαρχοι όμως ήταν οι Έλληνες και οι Αρμένιοι⁴.

Έτσι αρχίζει το 1915 η **γενοκτονία των Αρμενίων** με 1.500.000 θύματα και ακολουθεί η γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου.

Ο Αυστριακός πρόξενος της Αμισσού (Σαμφούς) ενημερώνει το Νοέμβριο του 1916 την κυβέρνηση του:

«Είς τας 26 Νοεμβρίου τρέχοντος έτους 1916 μου είπε ο εδών μουτσαρίφης Ραφέτ Μπέη: Τελικά με τους Έλληνες πρέπει να ξεκαθαρίσωμε όπως και με τους Αρμενίους... Μετά δύο ημέρας μου είπεν ο Ραφέτ Μπέης: Πρέπει τώρα να τελειώνουμε με τους Έλληνες. Έστειλα σήμερα εις τα περίχωρα τάγματα δια να σκοτώσουν επάνω στο δρόμο κάθε Έλληνα»⁵.

Ο Γεώργιος Βαλαβάνης γράφει το 1927:

«Όλη η απώλεια των Ποντίων σε ανθρώπινο υλικό δύναται να υπολογισθεί από του Γενικού Πολέμου μέχρι Μαρτίου 1924 σε 353.000 φονευθέντες, απαχρονισθέντες και αποθανόντες από πείνα και κακουχίες»⁶.

Από αυτούς 232.556 εξοντώθηκαν μέχρι το 1918. Από τη στιγμή που ο Κεμάλ Ατατούρκ πατά το πόδι του στον Πόντο «... για να αρχίσει τον απελευθερωτικό αγώνα των Τούρκων κατά των Ελλήνων», μέχρι το Μάρτιο του 1924 χάνονται άλλοι 100.000 ορθόδοξοι Έλληνες⁷.

Προσχεδιασμένη πολιτική

Ας δούμε όμως κάποια στιγμιότυπα της γενοκτονίας μέσα από τα αρχεία. Σε έγγραφο του Αυστριακού Υπουργού Εξωτερικών προς το Βερολίνο αναφέρονται τα εξής:

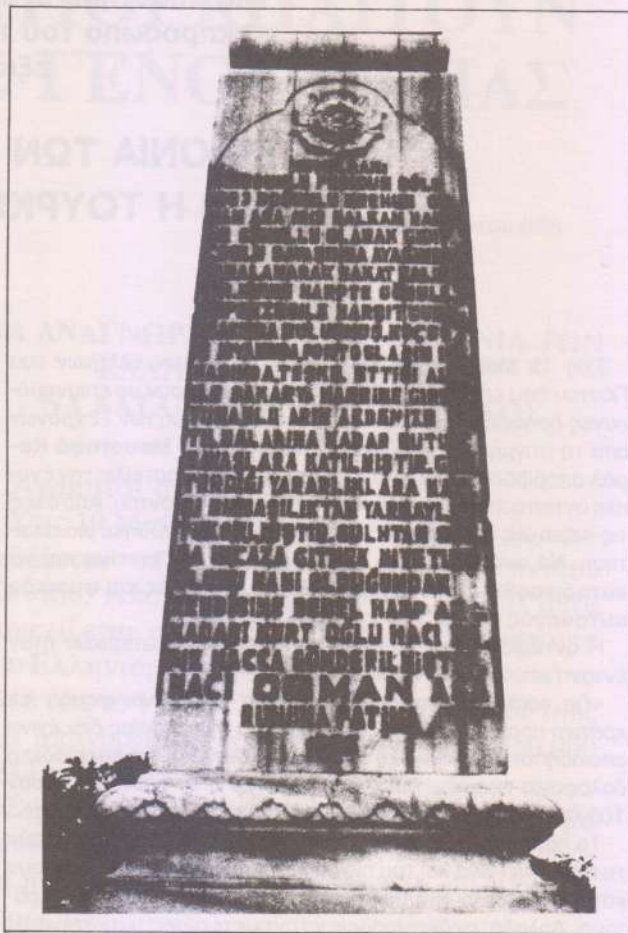
«... Οι σχηματισμοί των ανταρτικών σωμάτων χρησιμεύουν ως προσχήματα εις τους Τούρκους δια μίαν γενικευμένην καταδίωξιν του ελληνικού στοιχείου. Η πολιτική των Τούρκων είναι να εξοντώσουν ολοσχερώς τους Έλληνες ως εχθρούς του κράτους, όπως πριν τους Αρμένιους. Οι Τούρκοι εφαρμόζουν τακτική εκτόπισης των πληθυσμών, δίχως διάκριση και δυνατότητα επιβίωσης, από τις ακτές στο εσωτερικό της χώρας, ώστε οι εκτοπιζόμενοι να είναι εκτεθειμένοι στην αθλιότητα και τον θάνατο από πείνα. Τα εγκαταλειπόμενα σπίτια των εξοριζομένων λεηλατούνται από τα τουρκικά τάγματα τιμωρίας ή καίονται και καταστρέφονται. Και όλα τα άλλα μέτρα τα οποία εις τους διωγμούς των Αρμενίων ευρίσκοντο εις ημερησίαν διάταξιν, επαναλαμβάνονται τώρα εναντίον των Ελλήνων»⁸.

Ο Αυστριακός πρέσβυς στην Κωνσταντινούπολη, μαρκήσιος Παλαβιντσίνι, αναφέρει στις 17 Φεβρουαρίου 1917 σε έγγραφό του:

«Αι πληροφορίες εις το μνημόνιον του μητροπολίτου Αμασειάσ Γερμανού περί των διωγμών της περιοχής του ταυτίζονται απολύτως με τας ειδήσεις των ιδικών μας προξένων οι οποίοι επανειλημμένως ομιλούν εις τας εκθέσεις των περί αγριότητων, εκτοπισμών του ελληνικού στοιχείου και της δι' εμπρησμού εξαφανίσεως των ελληνικών χωριών...»⁹.

Όλα αυτά γράφονται από τους συμμάχους των Τούρκων. Η πραγματικότητα όμως είναι πολύ πιο τραγική. Χιλιάδες εκτελούνται κατά τη διάρκεια της εκτόπισης στο εσωτερικό της Ασίας. Οποιαδήποτε μέσο χρησιμοποίησαν οι Ναζί λίγα χρόνια αργότερα, το είχαν ήδη δοκιμάσει οι Τούρκοι πάνω στους Έλληνες. Σε ένα κείμενο της Κεντρικής Ένωσης Ποντίων Ελλήνων το 1919 αναφέρονται μερικοί από τους τρόπους εκτόπισης:

«Οι Τούρκοι εξόριζαν και εκτόπιζαν τους Έλληνες πάντοτε το χειμώνα και μέσα στη θαρύτερη κακοκαιρία, χωρίς να τους επιτρέψουν να παραλάβουν ούτε τρόφιμα ούτε στρώματα. Τα κυβερνητικά όργανα που συνόδευσαν τους εκτοπιζόμενους δεν επέτρεπαν στα θύματά τους να σταθμεύουν σε κατοικημένα μέρη, αλλά μόνο σε μέρη έρημα και εκτεθειμένα στις χειμερινές συνθήκες. Ο σκοπός ήταν διπλός: πρώτα να μην μπορούν να αγοράσουν τρόφιμα και έπειτα να μην μπορούν να στεγασθούν. Δεν επέτρεπαν για κανένα λόγο να δώσουν βοήθεια

Μνημείο για το σφαγείο των Ελλήνων Τονάτ Οσμάν έξω από την Κερασούντα. Γράφει: «Τιμή στο καλληκάρι τον Οσμάν που πέταξε τους Έλληνες από τη Μαύρη στην Ήθάλασσα (σ.τ.μ. Αιγάιο)».

στους γέρους γονείς ή τα ανήλικα παιδιά και τους αρρώστους, οι οποίοι εγκαταλείπονταν στα φαράγγια και στα δάση και πέθαιναν από την πείνα ή αποτειλιώνονταν από τη λόγχη των Τούρκων.

Σε διάφορα μέρη της χώρας ιδρύθηκαν λουτρώνες δήμεν για στρατιωτικούς λόγους. Τα κυβερνητικά και αστυνομικά όργανα που οδηγούσαν τους μετατοπιζόμενους εξανάγκαζαν τους δυστυχείς για λόγους δήμεν υγιεινής να λουσοθούν. Έβαζαν κατά εκατοντάδες άνδρες, γυναίκες και παιδιά στα λουτρά, γυμνούς με θερμοκρασίες +40 βαθμών. Τα ενδύματα των δυστυχών ελεηλατούνταν. Όταν έβγαιναν από το λουτρό, τους εξανάγκαζαν να παρατάσσονται στο χιόνι και με θερμοκρασία κάτω του μηδενός για να περιμένουν την επίσκεψη του αστυνόμου για καταμέτρηση, ο οποίος ποτέ δεν έρχονταν πριν από μία ώρα, και έπειτα άλλη μία ώρα τον γιατρό, για ιατρική επιθεώρηση. Κατά την επιθεώρηση χαρακτηρίζονταν σαν άρρωστοι οι νεώτεροι και υγιέστεροι, οι οποίοι θανατώνονταν κατά την αποστολή στο νοσοκομείο¹⁰.

Η άφιξη του Κεμάλ στον Πόντο σηματοδότησε την αρχή της δεύτερης φάσης της γενοκτονίας. Χρησιμοποίησε τις τουρκικές συμμορίες ατάκτων, όπως αυτή του Τονάτ Οσμάν. Για τους ηγέτες του Ποντιακού Κινήματος στήθηκαν κρεμάλες στην Αμάσεια. 450 Έλληνες έχασαν τη ζωή τους εκεί με την κατηγορία ότι πρωτοστάτησαν στην προσπάθεια για τη δημιουργία Ελληνικής Δημοκρατίας στον Πόντο¹¹.

Γιατί είναι γενοκτονία;

Μετά τη νίκη του τούρκικου σωβινισμού, στήθηκε μνημείο για τον Τοπάλ Οσμάν στην αρχαία ακρόπολη της **Κερασούντας**. Πάνω στο μνημείο γράφει ότι τιμούν τον σφαγέα των Ποντίων γιατί:

«... πέταξε τους Έλληνες από τη Μαύρη στην Άσπρη Θάλασσα».

Η εξόντωση των Ελλήνων του Πόντου συνιστά μια **τυπική πράξη γενοκτονίας**, όπως αυτή ορίστηκε μετά τον 2ο παγκόσμιο πόλεμο στη «**Σύμβαση για την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας**» των Ηνωμένων Εθνών. Το άρθρο 2 της Σύμβασης γράφει:

«Είς την παρούσαν Σύμβασιν, ως γενοκτονία νοείται οιαδήποτε εκ των κατωτέρω πράξεων, ενεργουμένη με την πρόθεσιν ολικής ή μερικής καταστροφής ομάδος εθνικής, εθνολογικής, φυλετικής ή θρησκευτικής, ως τοιαύτης: α) φόνος μελών της ομάδας, β) σοβαρή βλάβη της σωματικής ή διανοητικής ακεραιότητας των μελών της ομάδος, γ) εκ προθέσεως υποβολή της ομάδος εις συνθήκας δυναμένας να επιφέρωσι την πλήρη ή την μερικήν σωματικήν καταστροφήν αυτής, δ) μέτρα αποβλέποντα εις την παρεμπόδισιν των γεννήσεων, ε) αναγκαστική μεταφορά παιδών μιας ομάδος εις ετέραν ομάδα»¹³.

«Εσείς οι Τούρκοι δεν είσαστε από εδώ!»

Έτσι λοιπόν οι Έλληνες του Πόντου θυμούνται τη γενοκτονία στις **19 Μαΐου**. Την **ίδια ημέρα** που οι Τούρκοι γιορτάζουν και αυτοί τη δικιά τους εθνογένεση. Το Τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών ενοχλήθηκε ακριβώς γιατί οι Έλληνες άρχισαν να θυμούνται ότι η εθνογένεση των Τούρκων ταυτίζεται με την **εξόντωση** των Ελλήνων της Ανατολής και με την **εκδίωξη** από τις αρχαίες τους πατρίδες. Εξ άλλου δεν είναι και τόσο ευχάριστο για την τουρκική κυβέρνηση να μάθει ο «πολιτισμένος» κόσμος ότι η αρχική συσσώρευση κεφαλαίου της τουρκικής αστικής τάξης οφείλεται αποκλειστικά στο σφετερισμό και στην **καθαρή ληστεία** των Ελληνικών και Αρμενικών περιουσιών της Ανατολής¹⁴.

Το τούρκικο ΥΠ.ΕΞ. γνωρίζει επίσης ότι το **εθνικό ζήτημα** εμφανίζεται ξανά στην καθημερινότητα του μίζερου τούρκικου κράτους. Δεν έχει περάσει πολύς καιρός που ο ίδιος ο **Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ** ομολόγησε την ύπαρξη **26 εθνικών ομάδων** στη σημερινή Τουρκία. Εξ άλλου η αμφισβήτηση της εντοπιότητας των Τούρκων στο χώρο που κατέχουν έχει αρχίσει να γεννιέται και μέσα στην Τουρκία. Ο **Νουρεντίν Γιλμάζ**, βουλευτής του κυβερνώντος κόμματος υπερασπιζόμενος τα δίκαια των Κούρδων, είπε για τους Τούρκους:

«Εσείς δεν είσαστε από εδώ! Εσείς ήρθατε από την Κεντρική Ασία...»¹⁵.

Οι πρόσφυγες δεν υπέγραψαν τη συνθήκη της Λωζάννης!

Η διεκδίκηση λοιπόν από τους Έλληνες της Ανατολής της ιστορικής τους μνήμης οδηγεί αναπόφευκτα στην αμφισβήτηση της κατοχής των πατρίδων τους από τη Τουρκία. Γιατί ποίος μπορεί να πείσει τον **Ανατολικοθρακιώτη** και τον **Ίωνα**, ότι τα μέρη του αποτελούν «τουρκική πατρίδα»; Εξ άλλου οι πρόσφυγες δεν ρωτήθηκαν ούτε υπέγραψαν τη Συνθήκη της Λωζάννης!¹⁶.

Η ιστορία επιφυλάσσει εκπλήξεις. Ποίος θα πίστευε ότι οι Πόντιοι πρόσφυγες θα κρατούσαν άσβεστη τη μνήμη της ρω-

μείκης πατρίδας τους, κόντρα στο χρόνο, τη διπλωματία και τα κρατικά συμφέροντα.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Fotiadis, K. "Die islamisierung Kleinasiens und die Kryptochristen des Pontos", Tübingen, 1985.
2. La Asie Francaise 1916, αναφορά από Π. Ροδάκη, *Τι απέγιναν οι λαοί της Μικράς Ασίας*, περιοδ. Τότε, τεύχος 31, σελ. 21.
3. Μέλβαντ Ζαντέ Ριφάτ, «Οι σκοτεινές πτυχές της Τουρκικής επανάστασης», Χαλέπι, 1929, σελ. 159, αναφορά από Ο.Σ. Αγαμπτιάν, «Η Αρμενία και το Αρμενικό ζήτημα», εκδ. Στοχαστής, σελ. 100.
4. Βλάση Αγτζιδη, «Ποντιακός Ελληνισμός. Από τη γενοκτονία και το σταλινισμό στην περεστρόικα», Θεσ/νίκη, εκδ. Κυριακίδη, σελ. 18.
5. Π. Κ. Ενεπεκίδης, «Το Ολοκαύτωμα του Μικρασιατικού Ελληνισμού», Α' Παγκόσμιο Συνέδριο του Ποντιακού Ελληνισμού, Θεσ/νίκη 7-14 Ιουλίου 1985.
6. Βαλαβάνης Γ. «Σύγχρονος Γενική Ιστορία του Πόντου», β' έκδοση, Θεσ/νίκη, εκδ. Κυριακίδη, σελ. 22.
7. Βαλαβάνης Γ., ο.π.
8. Π.Κ. Ενεπεκίδης, ο.π.
9. Π.Κ. Ενεπεκίδης, ο.π.
10. Αρχείο Κώστα Φωτιάδη.
11. Λαμπιδής Γεώργιος, «Μικρασιατική Καταστροφή. Τοπάλ Οσμάν», 3η έκδοση, Αθήνα, εκδ. Γ. Λαδιά, 1976, σελ. 63.
12. Β. Αγτζιδη, ο.π., σελ. 72.
13. Άρθρο 2 της Σύμβασης για την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας. Από: *Συμβάσεις του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα δικαιώματα*, εκδ. Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης.
14. Β. Αγτζιδη, ο.π., σελ. 70-74.
15. Β. Αγτζιδη, «Το εθνικό ζήτημα στην Τουρκία», περιοδ. Ελλοπία, τεύχ. 5
16. Β. Αγτζιδη, ο.π., σελ. 92-96.

Η Τουρκία και το Κουρδικό ζήτημα μετά την κρίση του Κόλπου

του Γιώργου Καραμπελιά

Η Κρίση του Κόλπου επαναπροσδιόρισε πολλά από τα γεωπολιτικά δεδομένα της περιοχής και επηρέασε ουσιαστικά τη θέση και το ρόλο της Τουρκίας σ' αυτή. Συνοπτικά μπορούμε να πούμε πως ο πόλεμος, παράλληλα με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, αναβάθμισε τον γεωπολιτικό ρόλο της Τουρκίας, ενώ βέβαια ανέδειξε ως αντίρροπο δέος τον Τουρκο-ιρανικό ανταγωνισμό και το Κουρδικό ζήτημα. Αυτή η αναβάθμιση της Τουρκίας αποτελεί και το υπόβαθρο για την αυξημένη θρασύτητα του Οζάλ, ο οποίος απειλεί πλέον ανοικτά και την κυριαρχία της Ελλάδας στα Δωδεκάνησα, και υποχρέωσε ακόμα και την κυβέρνηση Μητσοτάκη να απορρίψει τους σαλτιμπαγκικούς γραικυλισμούς του Θεοδωράκη. Έκφραση αυτής της αναβάθμισης είναι η αυξημένη υποστήριξη στην Τουρκία που παρέχει η Αμερικανική πολιτική και η πλειοψηφία των Ευρωπαίων εταίρων μας.

Σε αυτό το κείμενο, που αποτελεί τμήμα μιας ευρύτερης εργασίας, θα προσπαθήσουμε να καταγράψουμε τις συνέπειες του πολέμου του Κόλπου σε σχέση με την Τουρκική πολιτική, το Κουρδικό και την Ελληνική πολιτική, σαν μια απόπειρα να κατανοήσουμε τον Τουρκικό επεκτατισμό στις ευρύτερες γεωπολιτικές διαστάσεις του.

Η «ανατολική πολιτική» του τουρκικού επεκτατισμού

Αν η κατάληψη της Κύπρου, οι συνακόλουθες απαιτήσεις στο Αιγαίο και τη Θράκη, η παρέμβαση στη Βουλγαρία, καθώς και η αίτηση εισόδου στην ΕΟΚ, σημάδεψαν την «δυτική πολιτική» του τουρκικού επεκτατισμού και την επιστροφή, με νέο τρόπο, στις παραδόσεις της Οθωμανικής πολιτικής, η κρίση της Σοβιετικής Ένωσης και ο Πόλεμος του Κόλπου μπορεί να σηματοδοτήσει κάτι αντίστοιχο σε σχέση με την «ανατολική» πολιτική της.

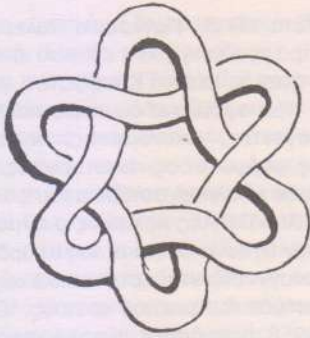

Η κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και ιδιαίτερα η κρίση στη Σοβιετική Ένωση υπήρξαν στοιχεία που αναβάθμισαν το ρόλο της Τουρκίας ως περιφερειακής δύναμης. Σε αντίθεση με τις εύκολες και θριαμβολογικές αναλύσεις των ελλήνων δημοσιογράφων και υπευθύνων, που έσπευσαν να διαπιστώσουν μετά την κρίση στην Ανατολική Ευρώπη, πως η στρατηγική σημασία της Τουρκίας για την ανάσχεση του «σοβιετικού» κινδύνου υποβαθμίζεται, η πραγματικότητα υπήρξε πολύ πιο περίπλοκη. Μπορεί ο ρόλος της Τουρκίας ως στρατιωτικής βάσης των Αμερικάνων να μειώθηκε, ανέβηκε όμως ο γεωπολιτικός ρόλος της ως πόλου ισχύος στην περιοχή, γεγονός που ενισχύει την σχετική αυτονομία της. Η κρίση της Σοβιετικής Ένωσης έδωσε μια νέα διάσταση στην Τουρκική πολιτική. Ο παντουρανισμός μπορεί πλέον να περάσει, από την ευφάνταστη ονειροπόληση μιας μακρυνής «μεγάλης ιδέας», στην πραγματικότητα μιας σειράς τουρκικών κρατών με κέντρο και σημείο αναφοράς το ίδιο το Τουρκικό κράτος. Αυτό το κράτος αποκτά μια δυνατότητα πολιτικής παρέμβασης που φτάνει μέχρι τις τουρκι-

κές μειονότητες της Κίνας, διάσταση που θα αναβαθμίζεται διαρκώς τα επόμενα χρόνια. Παράλληλα, μέσα από τον πόλεμο του Κόλπου η Τουρκία αναδειχτηκε σε σημαντικό παράγοντα της περιφερειακής ισορροπίας δυνάμεων.

Η Τουρκία παρενέβη ενεργά στην κρίση, βέβαιη πως δεν είχε να χάσει τίποτε, παρά μόνο να κερδίσει από την ενεργή ανάμιξη της. Να κερδίσει τόσο με τον πιθανό διαμελισμό ή έστω τον έλεγχο του Ιράκ, όσο και κυρίως με τον έλεγχο των εξελίξεων γύρω από την μοίρα των Κούρδων. Εν τέλει η Τουρκία γνώριζε πως, άσχετα με την έκβαση του πολέμου, το βέβαιο αδυνάτισμα του Ιράκ αναβαθμίζει αυτόματα το δικό της ρόλο στην περιοχή.

Βέβαια μια τέτοια στρατηγική αναβάθμιση της Τουρκίας δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς να οξύνει τις αντιθέσεις της με τους γείτονές της. Ξέρουμε ήδη τι συμβαίνει με την Ελλάδα και την Βουλγαρία. **Τώρα όμως μια νέα αντίθεση αναπτύσσεται και μάλιστα ανατολικά της σύνορα, με το Ιράν, δηλαδή με μια δύναμη με το ίδιο πληθυσμιακό δυναμικό και μάλλον ισχυ-**

ρότερη οικονομία, αν προσθέσουμε και το όπλο του πετρελαίου, απ' ό,τι η ίδια η Τουρκία. Και αυτή η αντίθεση εκφράστηκε ήδη σε πολλαπλά επίπεδα. Κατ' αρχήν σε ότι αφορά την κρίση στον Κόλπο, το Ιράν είχε δηλώσει ρητά στους Αμερικάνους, ότι μια πιθανή εισόδος της Τουρκίας στον πόλεμο θα οδηγούσε και στην αναθεώρηση της δικής του θέσης. Το Ιράν δεν είναι διατεθειμένο να αφήσει την Τουρκία να βάλει χέρι στα πετρέλαια και υπολογίζει να είναι αυτό κερδισμένο από την συντριβή του Σαντάμ. Παρά την πρόσκαιρη ήττα των σιιτών (οι σιίτες αποτελούν το 60% του πληθυσμού του Ιράκ), αργά ή γρήγορα θα επιβληθεί ένα καθεστώς πλησιέστερο προς την Ιρανική πολιτική.

Ο Τουρκο-ιρανικός ανταγωνισμός, μετά την εξαφάνιση του Ιράκ ως μεγάλης δύναμης από την περιοχή, θα αναβαθμιστεί γενικότερα – και αυτός είναι ο νέος ρόλος που θέλει να «πουλήσει» η Τουρκία στη Δύση για τον εαυτό της, ο ρόλος του κυματοθραύστη της Ιρανικής ισχύος, στη θέση του Ιράκ. Επιπλέον το Ιράν και η Τουρκία έχουν και άλλους λόγους για ανταγωνισμό. Οι ισλαμικοί πληθυσμοί της Σοβιετικής Ένωσης είναι μεν στην πλειοψηφία τους τουρκόφωνοι, αλλά σίτες κατά ένα ποσοστό, ιδιαίτερα οι Αζερμπαϊτζάνοι, οι οποίοι αποτελούν και μια ισχυρότατη μειονότητα στο Ιράν, σε αντίθεση με τους σουνίτες Τούρκους. **Επομένως ο ανταγωνισμός Ιράν και Τουρκίας έχει μια βαθύτερη διάσταση και δεν αποτελεί συγκυριακό φαινόμενο.** Ο πόλεμος στον Κόλπο δεν έκανε τίποτε άλλο παρά να τον αναδείξει σε όλες τις διαστάσεις του.

Η ανάδειξη λοιπόν της Τουρκίας σε περιφερειακή μεγάλη δύναμη, παρόλο που έχει τροχοθετηθεί, σκοντάφτει σε δύο παράγοντες: το Κουρδικό ζήτημα, μια και στην Τουρκία ζουν τουλάχιστον δεκατέσσερα εκατομμύρια Κούρδοι, και τον βαθύτατο ανταγωνισμό με το Ιράν, καθώς και σε μια εσωτερική και ενδογενή αντίθεση της Τουρκικής κοινωνίας.

Η κρίση του Κόλπου αποκάλυψε ένα βαθύτατο ρήγμα: Εκείνο που υπάρχει ανάμεσα στη συντριπτική πλειοψηφία της κοινής γνώμης και στην πολιτική του Οζάλ. Πράγματι όπως έχει καταδειχτεί από όλες τις σφυγμομετρήσεις, καθώς και από τη στάση όλων σχεδόν των κομμάτων, η πολιτική της εμπλοκής στον πόλεμο αποδοκιμάζονταν μαζικά, από το 85% της κοινής γνώμης. Πρόκειται για κάτι το εξαιρετικά ενδεικτικό, που αποκαλύπτει το βαθύτερο ρήγμα που υπάρχει στην Τουρκική πολιτική, **το ρήγμα ανάμεσα στους «πάνω» και στους «κάτω».** Το γεγονός δηλαδή ότι τόσο τα ισλαμικά αισθήματα του πληθυσμού, όσο και η άρνηση εισόδου σε μια λογική νεοοθωμανισμού χαρακτηρίζουν, τουλάχιστον ακόμα, την πλειοψηφία του πληθυσμού της Τουρκίας, σημαίνει ότι η πολιτική του ενεργού εκπροσώπου των συμφερόντων της Δύσης στην περιοχή δεν διαθέτει εκείνη τη λαϊκή συναίνεση και την πολιτιστική ταύτιση με τη Δύση που θα ήταν απαραίτητη. Δηλαδή η πολιτική της Τουρκικής άρχουσας τάξης στηρίζεται σε ένα βαθμό πάνω σε πηλίνα πόδια, και όσο περισσότερο εμπλέκεται η Τουρκία σε αντιπαραθέσεις με όλους τους γείτονές της, τόσο περισσότερο θα γίνεται αισθητή αυτή η διάσταση ανάμεσα στο κράτος και την κοινωνία, συστατική εξάλλου τόσο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας όσο και του Κεμαλισμού.

Το Κουρδικό Ζήτημα

Εκείνο το ζήτημα που αναπόφευκτα αναβαθμίζεται –έστω και με τραγικό τρόπο αυτή τη στιγμή– στη σκακιέρα της Μέσης Ανατολής, και δεν θα πάψει να αναβαθμίζεται τα χρόνια που θα έρθουν, είναι το Κουρδικό. Εξ άλλου αποτέλεσε ήδη ένα σημαντικό παράγοντα για την διάταξη των δυνάμεων στην κρίση του Κόλπου, και παρεμβαίνει αποφασιστικά στους προβληματισμούς και τους βαθύτερους στόχους τριών τουλάχιστον δυνάμεων, του Ιράκ, της Τουρκίας και του Ιράν.

Οι Κούρδοι, χωρισμένοι στο μεγαλύτερο μέρος ανάμεσα στα τρία ισχυρότερα και επεκτατικότερα κράτη της περιοχής, την Τουρκία, το Ιράν και το Ιράκ, για να μην αναφέρουμε αυτούς που ζουν στη Συρία και τη Σοβιετική Ένωση, δεν μπορούν να βρουν κανένα στήριγμα στον απελευθερωτικό τους αγώνα, ο οποίος είναι υποχρεωτικά τριχοτομημένος. Πράγματι οι Κούρδοι του κάθε κράτους διεξήγαγαν μέχρι σήμερα μόνοι τους τον αγώνα στο δικό τους κράτος, ακριβώς γιατί αν προχωρούσαν σε ένα ενοποιημένο εθνικό κίνημα θα αντιμετώπιζαν ταυτόχρονα και τους τρεις κυριάρχους τους. Επί πλέον η διατήρηση των περιοχών τους σε μια βαθύτατη οικονομική και πολιτιστική καθυστέρηση στόχευε στην παρεμπόδιση της διαμόρφωσης μιας κοινής εθνικής συνείδησης.

Οι Κούρδοι μιλούν μια γλώσσα ινδοευρωπαϊκής προέλευσης της ιρανικής ομάδας, όπως τα περσικά και τα αφγανικά. Τα πρώτα γραπτά κείμενα στα κουρδικά χρονολογούνται από τον 7ο αιώνα. Στην αρχαιότητα το Κουρδιστάν υπήρξε η κοιτίδα των Χιτιτών, ενώ οι Καρδούχοι (Κούρδοι) αναφέρονται ήδη από τον Ξενοφώντα. Οι Κούρδοι, ενώ γλωσσολογικά και εθνικά πλησιάζουν με τους Πέρσες, είναι σουνίτες όπως οι Τούρκοι. Από τον 11ο έως τα τέλη του 18ου αιώνα υπήρξαν πολλά κουρδικά πριγκιπάτα με υψηλό βαθμό αυτονομίας, που εκμεταλλεύτηκαν αρχικά την μείωση της δύναμης των Αράβων και στην συνέχεια τον ανταγωνισμό μεταξύ Περσών και Τούρκων. Έτσι, διαμορφώθηκε μια συγκεκριμένη και ξεχωρή ταυτότητα, πρόπλασμα του Κουρδικού έθνους που γεννιόταν. Όμως η ανάπτυξη του εθνικισμού και της κρατικής συγκεντροποίησης, αρχικά στην Οθωμανική αυτοκρατορία και στη συνέχεια στα κράτη που την κληρονόμησαν, οδήγησε στον περιορισμό των δικαιωμάτων

των Κούρδων. Οι παραδοσιακοί αρχηγοί εξεγείρονται πολλές φορές (1826, 1834, 1853-55, 1880) διεκδικώντας την διατήρηση των πατροπαράδοτων προνομίων τους. Παρόλες τις ελπίδες που γεννήθηκαν με τον πρώτο πόλεμο και την αναγνώριση της αυτονομίας τους από την Συνθήκη των Σεβρών, οι Κούρδοι, που τάσσονται με τον Κεμάλ Ατατούρκ στη βάση της μουσουλμανικής ταυτότητας, χάνουν κάθε ελπίδα μετά την εδραίωση του κεμαλικού κράτους. Οι πρώτες εθνικές εξεγέρσεις (1925, 1930, 1937) καταστέλλονται στην Τουρκία, καθώς και στο Ιράκ (1922, 1943), ενώ στο Ιράν με την ευκαιρία της Σοβιετικής κατοχής δημιουργείται στις 22 Ιανουαρίου 1946 η πρώτη -εφήμερη- κούρδικη δημοκρατία, που έζησε μέχρι τον Απρίλιο του 1947.

Όμως το Κουρδικό κίνημα περνάει στη σύγχρονη φάση του και αναβαθμίζεται μετά τον πόλεμο και ιδιαίτερα τα τελευταία τριάντα χρόνια.

Το μεγαλύτερο μέρος των Κούρδων ζει στην Τουρκία. Το τουρκικό Κουρδιστάν καλύπτει μια επιφάνεια 230.000 τετρ. χιλ. (30%) της Τουρκίας και ο πληθυσμός, συγκεντρωμένος κατά 80% στο Κουρδιστάν, πέρασε από 8,5 εκατομμύρια το 1970 στα 14-15 εκατομμύρια σήμερα (δεδομένης της υψηλότερης πληθυσμιακής αύξησης του πληθυσμού, που στην περίοδο 1965-70 έφτασε το 3,27% το χρόνο) και ξεπερνούν το

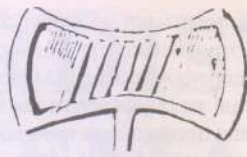
25% του πληθυσμού της Τουρκίας. Στο Ιράν ζουν περίπου 7 εκατομμύρια Κούρδοι και η έκταση του Ιρανικού Κουρδιστάν φτάνει τα 125.000 τετρ. χιλ. δηλαδή το 7,6% της έκτασης του Ιράν, και το 15% του πληθυσμού. Το Ιρακινό Κουρδιστάν έχει έκταση περίπου 74.000 τετρ. χιλ. (17% του Ιράκ) και πληθυσμό 4,5-5 εκατομμύρια, δηλαδή 28% του ιρακινού πληθυσμού. Τέλος στη Συρία ζουν περίπου 1.300.000 Κούρδοι, πάνω από 10% του Συριακού πληθυσμού, καθώς και 500.000 στη Σοβιετική Ένωση. Συνολικά λοιπόν το Κουρδιστάν έχει μια έκταση περίπου 450.000 τετρ. χιλιομέτρων, ενώ ο Κουρδικός πληθυσμός είναι περίπου 28-30 εκατομμύρια και ζει κατά 80% στο Κουρδιστάν*.

Μετά την καταστολή του κούρδικου κινήματος στην Τουρκία του Κεμάλ, στο μεσοπόλεμο, οι δύο αιχμές του Κουρδικού κινήματος ήταν οι Κούρδοι του Ιράκ αρχικά και του Ιράν στη συνέχεια. Όμως ένα ακόμα βήμα έγινε με την εμφάνιση του ένοπλου αντάρτικου στο Τουρκικό Κουρδιστάν, όπου ζει πάνω από το μισό του κούρδικου λαού. **Σήμερα λοιπόν, για πρώτη φορά στην πρόσφατη ιστορία, υπάρχουν κούρδικα κινήματα και στις τρεις πλευρές των συνόρων. Πρόκειται για ένα στοιχείο τεράστιας σημασίας, που εν σπέρματι εμπεριέχει την δυνατότητα ενοποίησης του κούρδικου εθνικού κινήματος.**

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το κέντρο του Κουρδικού εθνικού κινήματος ήταν το Ιρακινό Κουρδιστάν, γεγονός που οφείλεται σε πάρα πολλούς παράγοντες, οικονομικούς, πολιτιστικούς, μορφωτικούς και ιστορικούς. Κυρίως δε η πολιτική αστάθεια του Ιράκ και οι αλληπάλληλες πολιτικές ανατροπές έδιναν τη δυνατότητα στους Κούρδους να αναγνωρίζονται έστω τυπικά ως μια συνιστώσα του ιρακινού κράτους. Όταν το 1958 ανατράπηκε το παλιό μοναρχικό καθεστώς από το στρατηγό Κασέμ, οι Κούρδοι αναγνωρίζονται ως ιδιαίτερη οντότητα μέσα στο ίδιο το Σύνταγμα. Το Δημοκρατικό Κόμμα του Κουρδιστάν, του Μουσταφά Μπαρζανί, νομιμοποιείται και εκδίδονται δεκατέσσερις Κουρδικές εφημερίδες. Το Κ.Κ. του Ιράκ, το ισχυρότερο κομμουνιστικό κόμμα των Αραβικών χωρών, όχι μόνο περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό Κούρδων, αλλά και είναι το μόνο κόμμα που το 1956 και μετά αναγνωρίζει το δικαίωμα των Κούρδων να δημιουργήσουν δικό τους κράτος και εκδίδει και εφημερίδα στα Κουρδικά. Αλλά σύντομα ο Κασέμ εξελίσσεται σε δικτάτορα. Το Κ.Κ.Ι. τίθεται εκτός νόμου το 1959 και το 1960 ακολουθεί και το Δ.Κ.Κ. Η Κουρδική αυτονομία καταργείται και βομβαρδίζονται Κουρδικές πόλεις τον Σεπτέμβριο του 1961. Αρχίζει έτσι η πρώτη μεγάλη εθνική επανάσταση των Κούρδων στη σύγχρονη εποχή, που διήρκεσε από το 1961 έως το 1975. Ο Επανάστατικός Στρατός του Κουρδιστάν (Ε.Σ.Κ.) ξεκίνησε με 1.000 *πεσμεργκά* (μαχητές) το 1961, πέρασε στους 20.000 μετά την πτώση του Κασέμ το 1963 και την άνοδο του Μπάαθ στην εξουσία, και έφτασε τους 50.000 το 1975. Παρά την συμφωνία του 1970, που αναγνώριζε την αυτονομία του Κουρδιστάν, έστω και σε 34.000 τετρ. χιλ. και μόνο, οι συγκρούσεις δεν θα πάψουν εντελώς και το 1975 η πρώτη ανεξάρτητη Κουρδική δημοκρατία θα καταρρεύσει. Ο Σαντάμ Χουσεϊν θα εξασφαλίσει αρχικά τη σοβιετική υποστήριξη και την μεταστροφή του ΚΚΙ και στη συνέχεια, με την «Συμφωνία του Αλγερίου» που έκλεισε με το Σάχη, θα αποκόψει το Κουρδιστάν από το Ιράν. Ο Μπαρζανί θα εγκαταλείψει τον αγώνα και θα καταφύγει στο Ιράν, ενώ πάνω από 300.000 Κούρδοι θα φύγουν πρόσφυγες στο Ιράν. Όμως αυτή η Κουρδική δημοκρατία, όσο και να υπήρξε εφήμερη, απετέλεσε το μεγάλο βήμα για την διεθνοποίηση του Κουρδικού ζητήματος και μια σημαντική πολιτικο-στρατιωτική εμπειρία. Και από το 1976 η αντίσταση ξαναρχίζει. Τώρα ένα δεύτε-

ρο κόμμα έχει δημιουργηθεί, η Πατριωτική Ένωση του Κουρδιστάν (Π.Ε.Κ.) με ηγέτη τον Τζαλάλ Ταλαμπανί, που κριτίκαρα τον Μπαρζανί και το Δ.Κ.Κ. για τους συμβιβασμούς τους και την συμμαχία τους με τους Αμερικάνους και το Σάχη. Το αντάρτικο θα συνεχιστεί και θα ενταθεί στην διάρκεια του Ιρακινο-ιρανικού πολέμου. Οι απελευθερωμένες περιοχές διευρύνονται και πάλι, αλλά πια ο συσχετισμός δυνάμεων είναι εξαιρετικά άνισος. Δεκάδες χιλιάδες Κούρδοι εξοντώνονται με την χρήση αερίων από το στρατό του Σαντάμ μετά το τέλος του πολέμου. Παρόλα αυτά όμως, μετά την ήττα του Σαντάμ στον πόλεμο του Κόλπου οι Κούρδοι εξεγείρονται και πάλι.

Το Κουρδικό αποτελεί και το μεγάλο πρόβλημα της Τουρκίας και καθορίζει τον τρόπο εμπλοκής της στον πόλεμο. Ενώ είναι γνωστό πως εφοφθαλμιά τα πετρέλαια του Κιρκούκ και της Μοσούλης, από την άλλη πλευρά φοβάται πάρα πολύ μια πιθανή ενσωμάτωση και των Κούρδων του Ιράκ στο Τουρκικό κράτος. **Πρόκειται για ένα άλυτο δίλημμα για τις άρχουσες τάξεις της Τουρκίας: Πώς να πάρουν τα πετρέλαια, σε μια περίπτωση διαμελισμού του Ιράκ, χωρίς ταυτόχρονα να ισχυροποιήσουν τους Κούρδους.** Η πρώτη συνέπεια αυτού του προβληματισμού είναι η... άρση της απαγόρευσης της χρήσης της κουρδικής γλώσσας, έτσι ώστε, αν χρειαστεί, η Τουρκία να μπορεί να εμφανιστεί παράλληλα με την καταστολή και ως «προστάτης» των Κούρδων. Στην ίδια κατεύθυνση εμφανίζονται ήδη άρθρα στον Τουρκικό τύπο που μιλάνε για «ομοσπονδία Τούρκων και Κούρδων». Γι' αυτό και στην πρόσφατη σφαγή των Κούρδων από το Ιράκ, ενώ η Τουρκία αρχικά και μαζί της τόσο το Ιράν όσο και η Δύση τηρούσαν σιγή ιχθύος και άφησαν το Σαντάμ με λιμένα χέρια να «λύσει» με τον τρόπο του το Κουρδικό, στη συνέχεια άλλαξαν συμπεριφορά. Η εγκατάσταση εκατομμυρίων Κούρδων προσφύγων στο Τουρκικό και Ιρανικό Κουρδιστάν θα αποτελούσε μια μόνιμη εστία συσπείρωσης των Κούρδων και ενίσχυσης του εθνικού τους φρονήματος. Γι' αυτό και πίεσαν τους Δυτικούς να παρέμβουν για πρώτη φορά στην ιστορία υπέρ των Κούρδων! Η «πανουργία της ιστορίας» ακολουθεί δύσβατους δρόμους: Η Τουρκία, μπροστά στον κίνδυνο ανάφλεξης στο Τουρκικό Κουρδιστάν, ενισχύει την δημιουργία ενός αυτόνομου Κουρδιστάν στο Ιράκ, έστω και αν αυτό αποδειχτεί μεσοπρόθεσμα καταστροφικό για την ίδια.

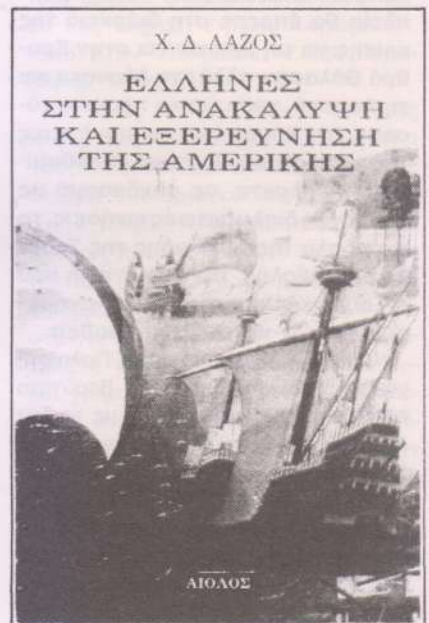
Είναι βέβαια προφανές, πως η βασική αιτία για την αναφανόμενη μεταστροφή της Τουρκικής πολιτικής για το Κουρδικό, είναι το γεγονός ότι ο εθνικο-απελευθερωτικός αγώνας των Κούρδων της Τουρκίας έχει ριζώσει και γίνεται όλο και πιο απειλητικός για τα Τούρκικα συμφέροντα. Το **ΡΚΚ (Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν)** ιδρύθηκε το 1978 -παράλληλα με άλλες κουρδικές οργανώσεις όπως το **Ριζγκάρι-** από τον Απουλάχ Οτσαλάν (**Από**) και άλλους Κούρδους αγωνιστές, που προερχόταν από την Άκρα Αριστερά της Τουρκίας. Το ΡΚΚ ξεπέρασε την παραδοσιακή διεκδίκηση του δικαιώματος της αυτονομίας του Κουρδικού λαού στα πλαίσια του Τουρκικού κράτους, που διεκδικούσαν οι επαναστατικές οργανώσεις της δεκαετίας του '70, και έφτασε μέχρι τη διεκδίκηση της **αυτοδιάθεσης-ανεξαρτησίας του Κουρδιστάν**. Στη συνέχεια δημιούργησε το ΕΑΜ του Κουρδιστάν και τον Λαϊκό Απελευθερωτικό Στρατό και τον Αύγουστο του 1984 εγκαινίασε τις οργανωμένες στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον του Τουρκικού στρατού. Έκτοτε το αντάρτικο ριζωσε στο Τουρκικό Κουρδιστάν και όχι μόνο έχει θέσει εκτός μάχης χιλιάδες Τούρκους στρατιωτικούς και αστυνομικούς, αλλά έχει σφρηλατήσει και μια νέα εθνική συνείδηση. Πλέον το Τουρκικό κράτος είναι υποχρεωμένο να αντιμετωπίζει όλο και περισσότερο τους Κούρδους σαν ένα κατεχόμενο λαό, που έχει φτάσει στα πρόθυρα της ανοικτής εξέγερσης, όπως έδειξαν οι μεγάλες κινητοποιήσεις εκατοντάδων χιλιάδων Κούρδων κατά την διάρκεια του πολέμου στον Κόλπο και το Ιρακινό Κουρδιστάν. Γι' αυτό και το Τουρκικό κράτος εγκαινιάζει μια νέα πολιτική, που παράλληλα με την καταστολή θα μεταχειρίζεται και πολιτικά όπλα για την αντιμετώπιση του Κουρδικού κινήματος.*

Κατά συνέπεια το Κουρδικό ζήτημα, αναβαθμίστηκε μέσα από την κρίση του Κόλπου και μαζί με το Παλαιστινιακό αποτελούν πλέον τα σημαντικότερα εθνικά προβλήματα της περιοχής. Οι Κούρδοι στη διεθνή συνείδηση αποτελούν ήδη ένα έθνος. Η διαμόρφωση ενός ανεξάρτητου κράτους δεν είναι πια τόσο απόμακρη υπόθεση, και αυτή είναι η κυριότερη απειλή για τον Τουρκικό επεκτατισμό.

Η ελληνική πολιτική στην Μέση Ανατολή

Η ελληνική πολιτική στην κρίση του Κόλπου υπήρξε πιστή στην παράδοση της ανικανότητας και της δειλίας που έχουν επιδείξει οι άρχουσες «ελίτ» όλα τα τελευταία χρόνια. Η πολιτική αυτή στηρίχθηκε στην ακόλουθη λογική: *Μια και η Τουρκία εμπλέκεται στον πόλεμο, ας εμπλακούμε και εμείς για να μη μείνουμε έξω από «τη νέα διεθνή τάξη πραγμάτων».*

Στην πραγματικότητα επρόκειτο για μια πολιτική κοντόφθαλμη, γιατί ήταν προφανές ότι η Ελλάδα στο επίπεδο της πολεμικής αντιπαράθεσης δεν είχε να προσφέρει τίποτε το ανάλογο με την Τουρκία, η οποία εξάλλου αναλαμβάνει και ένα μακροπρόθεσμο ρόλο στην περιοχή. Ένα καράβι στον Κόλπο και οι βάσεις της Κρήτης και της Ρόδου, ή ακόμα και ένα εκστρατευτικό σώμα του μεγέθους της Τσεχοσλοβακίας π.χ., όπως διεκδίκησε ο Βουλγαράκης και ο Έμπερτ, δεν θα άλλαζαν το επίπεδο της ελληνικής εμπλοκής σε σύγκριση με τουρκικά «ατού». Η ανεδαφικότητα αυτής της πολιτικής αποδείχθηκε από την τωπιλή που εξαπέλυσαν οι Αμερικανοί με την έκθεση του Στέιτ Νηπάρτμεντ για την «*τουρκική και ολαθομακεδονική μειονότητα*» στην Ελλάδα. **Το μήνυμα ήταν σαφές: η Ελλάδα θα πρέπει να αποδεχτεί τον δορυφορικό και δευτερεύοντα ρόλο της σε σχέση με την Τουρκία και να μη διεκδικεί πλέον κάποια ανέφικτη ισορροπία δυνάμεων με μια περιφερειακή ανερχόμενη δύναμη.** Και η ταυτόχρονη

αναφορά στην «ολαουμακεδονική» και στην «τουρκική» μειονότητα στόχευε στον τερπιλισμό των προσπαθειών προσέγγισης της Ελληνικής πολιτικής με τις βαλκανικές χώρες για να αντιμετωπίσει την Τουρκική απειλή. Η χρήση του περιβόητου «μακεδονικού» έχει σαν στόχο να εμποδίσει την ελληνοσερβική προσέγγιση και την διαγραφόμενη τάση ή δυνατότητα για το σχηματισμό μιας τριμερούς βαλκανικής ενότητας -Ελλάδας, Βουλγαρίας, Σερβίας- η οποία θα αποτελούσε φραγμό στην Τουρκική πολιτική στα Βαλκάνια και θα ενίσχυε την αυτονομία των Βαλκανίων απέναντι στην Αμερικανική και τη Γερμανική πολιτική. Για τους Αμερικάνους, τους Γερμανούς, τους Ολλανδούς κ.λπ., οι Έλληνες εξακολουθούν να είναι ακόμα «υπερφίαλοι» και να εμποδίζουν την πολιτική τους με τα προσκόμματα που βάζουν για την Τουρκία στην Ευρώπη και με την διεκδίκηση του περιβόητου «εφτά προς δέκα»!

Γι' αυτό και η ελληνική πολιτική στην κρίση του Κόλπου ήταν μια λαθεμένη πολιτική, γιατί ενώ δεν μπόρεσε να αποφύγει την αναβάθμιση της Τουρκίας, δεν επέτρεψε και την εφαρμογή μιας εναλλακτικής πολιτικής, που θα δημιουργούσε νέες συμμαχίες και συσχετισμούς δύναμης, πέρα από το ότι επρόκειτο για μια πολιτική χωρίς αρχές.

Η μόνη πολιτική που θα ήταν σύμφωνη τόσο με μια πολιτική αρχών, όσο και με τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα του ελληνικού λαού, θα ήταν μια πολιτική άρνησης εμπλοκής στον πόλεμο, με ανάληψη αντίστοιχων πρωτοβουλιών στα πλαίσια της ΕΟΚ, των αραβικών και των βαλκανικών χωρών. Τα ελληνικά πλοία θα έπρεπε στη διάρκεια της κρίσης να μη βρίσκονται στην Ερυθρά Θάλασσα, αλλά στη Λάρνακα και τη Λεμεσό, τόσο για να προστατεύσουν την Κύπρο από τις συνέπειες της κρίσης, όσο και για να υπενθυμίσουν έμπρακτα, σε συνδυασμό με ανάλογες διπλωματικές κινήσεις, το σκάνδαλο της συνέχισης της Τουρκικής εισβολής, την ίδια στιγμή που ο Τουρκικός επεκτατισμός «ανησυχεί» για την κατοχή του Κουβέιτ.

Κατά τον ίδιο τρόπο που η Παλαιστινιακή ηγεσία έπεφτε σε βαρύτατο σφάλμα με την ταύτιση της με το ένα στρατόπεδο, αντί να έχει μια ανεξάρτητη πολιτική και από τους δύο, η Ελληνική ηγεσία διέπραττε το ίδιο σφάλμα σε σχέση με το αντίπαλο στρατόπεδο. Τα συμφέροντα της αυτοδιάθεσης και της ανεξαρτησίας του ελληνικού λαού στην Ελλάδα και την Κύπρο δεν ταυτίζονται

σε καμία περίπτωση με εκείνα της χώρας που την απειλεί, της Τουρκίας, του Ισραήλ και της Αμερικής, αλλά συνταυτίζονται με τα συμφέροντα και τις επιθυμίες του αραβικού και του κουρδικού λαού. Η ενοποίηση των Αράβων της εύφορης ημισελήνου και η δημιουργία πατριδας για τους Κούρδους αποτελεί θετική εξέλιξη για την ισορροπία και την ειρήνη στην περιοχή, και αυτή την ενοποίηση δεν επιθυμούν τόσο οι Τούρκοι, όσο κυρίως οι Ισραηλινοί και οι Αμερικάνοι.

Αυτό δεν σημαίνει βέβαια μια ρεαλπολιτική από την ανάποδη και την ταύτιση με το Σαντάμ, όπως σε ένα βαθμό έκανε ένα κομμάτι της ελληνικής αριστεράς. Γιατί η λογική του Σαντάμ, τον οποίο η ίδια η Δύση εξέθρεψε, ήταν τέτοια που οδήγησε στην καταστροφή και την αποτυχία την ίδια την Αραβική υπόθεση και σε τελική ανάλυση αποτέλεσε παράγοντα έξαρσης των ανταγωνισμών, παράγοντα πολέμου. Δηλαδή για να είμαστε πιο σαφείς: **ο Σαντάμ λειτούργησε ως ο προβοκάτορας του αραβικού λαού, σε όφελος της Τουρκίας, του Ισραήλ και των Αγγλοαμερικάνων, στους οποίους επέτρεψε επιτέλους να ξαναβάλουν πόδι στην περιοχή.**

Η ελληνική πολιτική μπορούσε και έπρεπε να είναι μια πολιτική βαλκανικής συσπείρωσης και ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών, σε συνεργασία με αραβικές δυνάμεις, για επιμονή στην πολιτική του εμπάργκο και όχι της πολεμικής εμπλοκής, για συζήτηση όλων των προβλημά-

των της περιοχής -Παλαιστινιακό, Λίβανος, Κυπριακό, Κουρδικό- με προφανή επιμονή στο Κυπριακό από την δική μας πλευρά, για την μεταρρύθμιση των διεθνών σχέσεων και την απεμπλοκή από την κυριαρχία του πετρελαίου. Μια τέτοια πολιτική θα ενίσχυε τις διεθνείς της θέσεις και την δυνατότητα της αυτονομίας της.

Απέναντι στην ενίσχυση του τουρκικού επεκτατισμού η ελληνική πολιτική δεν μπορεί να απατήσει μόνο με την Καραμανλική πολιτική της «ΕΟΚικής ομπρέλλας». Χρειάζεται μια πολιτική ενίσχυσης του βαλκανικού πόλου κατ' αρχήν, μόνου ικανού να αντιπαρατεθεί στην Τουρκική πίεση, και ανάπτυξη των συμμαχιών μας με τις Αραβικές χώρες, το Ιράν και κυρίως το Κουρδικό απελευθερωτικό κίνημα, που θα αποτελούσε ισχυρό αντίβαρο στον Τουρκικό επεκτατισμό. Αντίθετα, η Ελληνική πολιτική στον Κόλπο ήταν αντίθετη με τα ελληνικά συμφέροντα, και εν τέλει σιγοντάριζε την ενίσχυση της Τουρκικής πολιτικής.

Μάιος 1991

* Για το Κουρδικό ζήτημα βλέπε: Gerard Chaliand (edit): *Les Kurdes et le Kurdistan*, Maspero, Παρίσι 1978, σελ. 354, Christiane More *Les Kurdes aujourd'hui, mouvement national et partis politiques* L'Harmattan, Παρίσι 1984, Ρ.Κ.Κ. Ο δρόμος της επανάστασης στο Κουρδιστάν, 1η έκδ. 1978, ελληνική έκδοση 1988, Κουρδιστάν Ρεπόρτ.

ομάδα 3639930
φανταρών

δευτερα 8-10
ΤΡΙΤΗ

**ΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕ
ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ**

**ΜΠΑΙΝΟΥΜΕ
ΙΣΑΜΠΑ**

ΣΤΑ ΛΕΩΦΟΡΕΙΑ ΤΗΣ

YAN KURDISTAN YAN NEMAN

('Η [ΕΛΕΥΘΕΡΟ] ΚΟΥΡΔΙΣΤΑΝ 'Η ΘΑΝΑΤΟΣ)

του Κ. Αλή

Στις 15 Μαρτίου 1991 οι Κούρδοι του ιρακοκρατούμενου Κουρδιστάν απελευθέρωσαν το 90% των εδαφών τους. Ο κυριότερος λόγος της επιτυχίας τους αυτής ήταν η αδυναμία της στρατιωτικής μηχανής του Σαντάμ να χρησιμοποιήσει αεροπορικές δυνάμεις και να ρίξει χημικά όπλα. Ο κουρδικός λαός στις ένοπλες διαδηλώσεις του φώναζε: « *Η Κουρδιστάν ή θάνατος* ».

Απέναντι από τα τουρκικά φυλάκια στα τουρκοϊρακινά σύνορα ύψωσαν την κουρδική σημαία.

Στις 15 Μαρτίου η Τουρκία τίναξε δύο γέφυρες του ποταμού Χαμπούρ, που χωρίζει τα δύο κράτη. Οι Τούρκοι δήλωσαν ψευδώς πως γκρεμίστηκαν από κεραυνό!!! Οι Κούρδοι, καθώς σημείωναν επιτυχία στο αγώνα τους στα κατεχόμενα από το Ιράκ εδάφη, δεν πίστεψαν ότι ο στόχος της τουρκικής ενέργειας ήταν αυτοί.

Στις 15 Μαρτίου επίσης, οι Τούρκοι δηλώνουν ότι θα δώσουν κάποια αμνηστία στους κρατούμενους και περιορισμένη ελευθερία στη χρήση της κουρδικής γλώσσας και ότι θα καταργηθούν ορισμένοι αντιδημοκρατικοί νόμοι. Σκοπός τους ήταν ν' αποπροσανατολίσουν τους Κούρδους του τουρκοκρατούμενου Κουρδιστάν, να τους δημιουργήσουν μια ψευδεπίγραφη εικόνα ελευθερίας, απομακρύνοντας την προοπτική μελλοντικών δυσάρεστων εξελίξεων για την Τουρκία στα κατεχόμενα από αυτήν εδάφη του Κουρδιστάν· συνάμα δεν ήθελαν να δείξουν οι Κούρδοι κάποιο ενδιαφέρον για τους συμπατριώτες τους στο ιρακοκρατούμενο Κουρδιστάν.

Στις 21 Μαρτίου, που είναι η εθνική εορτή των Κούρδων (*NEWROZ*), φοβούμενη μήπως ξεσπάσουν ομαδικές εξεγέρσεις η Τουρκία ανακοινώνει ότι είναι έτοιμη ν' αναγνωρίσει την ύπαρξη των Κούρδων, δηλώνοντας, όμως,

συνάμα ότι η εορτή *NEWROZ* (η καινούργια μέρα) είναι τουρκική.

Στις 19 Μαρτίου οι Κούρδοι ελευθερώνουν το Κιρκοúk και ιρακινά ελικόπτερα που απογειώνονται για να χτυπήσουν τους Κούρδους καταρρίπτονται από τους Αμερικανούς· παράλληλα με τις εξελίξεις αυτές, η Τουρκία επανειλημμένως και επιμόνως δηλώνει ότι είναι αντίθετη σε κάθε ιδέα που θα περιλάμβανε την ίδρυση ενός ανεξάρτητου Κουρδιστάν· ο τούρκος υπουργός εξωτερικών μάλιστα είχε, ήδη, δηλώσει από τις 22 Φεβρουαρίου: « *Αν μετά τον πόλεμο αλλάξουν τα σύνορα του Ιράκ (εννοώντας τη δημιουργία ανεξάρτητου Κουρδιστάν στο Β. Ιράκ) η Τουρκία θα αντιταχθεί* ». (Εφημερίδα Τζουμχουριέτ, 23/2/91).

Στις 21 Μαρτίου οι Κούρδοι διαδηλώνουν ομαδικά με την ευκαιρία της εθνικής τους εορτής, η οποία συμπίπτει με τον αγώνα των αδελφών τους στο Ιράκ· οι Τούρκοι αντιμετώπιζον με πυρά τους διαδηλωτές: « *Στο Silvan κατά*

την διάρκεια διαδήλωσης 1000 Κούρδων μαθητών οι αρχές άνοιξαν πυρ εναντίον τους· αρκετοί τραυματίστηκαν και ανάμεσά τους υπήρξαν 2 βαριά πληγωμένοι ». « *Στο Cizre διαδήλωσαν 7.000 άτομα* » (Εφημ. Τζουμχουριέτ).

Οι νίκες τους φοβίζουν και τους ίδιους τους Κούρδους· πιστεύουν ότι η Τουρκία δεν θα μείνει απαθής, αλλά θα επεμβεί διπλωματικά και στρατιωτικά στις εξελίξεις. Αυτός μάλιστα ήταν και ο λόγος που συγκλήθηκε το συνέδριο των 20 Κουρδικών οργανώσεων, από τα 4 κομμάτια του διαμελισμένου Κουρδιστάν, στην Στοκχόλμη στις 15 Μαρτίου. Μ' αυτήν την προοπτική οι Κούρδοι χρησιμοποιούν ήπια γλώσσα απέναντι στην Τουρκία, ενώ την ίδια περίοδο στο Ν.Ιράκ οι Σιίτες παίρνουν τον έλεγχο της περιοχής από τον Σαντάμ.

Αυτές τις εξελίξεις τις είχαν προβλέψει οι Αμερικανοί, καθώς έγραφε η Τζουμχουριέτ στις 5/2/91. Οι Η.Π.Α. προβλέπουν ότι το Ιράν και η Συρία θα

εντείνουν τις πολιτικές τους επιρροές στο Ιράκ μετά τον πόλεμο, γι' αυτό τον αντισταθμιστικό ρόλο πρέπει να τον παίξει η Τουρκία.

Ο Οζάλ πηγαίνει στην Αμερική και ο πρόεδρος των Η.Π.Α. δηλώνει ότι τα ιρακινά αεροπλάνα και ελικόπτερα μπορούν να απογειώνονται, αρκεί να μην προβαίνουν σ' ενέργειες κατά των αμερικανικών στρατευμάτων. Αυτή η δήλωση του Μπους ερμηνεύεται από τον Σαντάμ Χουσεΐν ως ελευθερία κινήσεων που του παρέχεται, για την καταστολή της Κουρδικής εξέγερσης στο Βορρά και της συιτικής στο Νότο. Οι Τούρκοι ενδιαφέρονται για την εξόντωση των Κούρδων, οι δε Αμερικανοί των Σιτών που υποστηρίζονται από το Ιράν.

Ο Σαντάμ λοιπόν επιτίθεται μ' όλες τις χερσαίες και αεροπορικές του δυνάμεις εναντίον των Κούρδων, οι οποίοι, φοβούμενοι ότι οι Ιρακινοί θα χρησιμοποιήσουν εναντίον τους χημικά όπλα, οπισθοχωρούν έντρομοι προς το Ιράν και την Τουρκία. Στην αρχή του δράματος οι Αμερικανοί, και οι Δυτικοί γενικότερα, δίνουν έμφαση μόνο στην ανθρωπιστική πλευρά του θέματος που δημιουργεί η εξόντωση και η προσφυγοποίηση των Κούρδων· χαρακτηριστικό είναι ότι μόνο τότε προβάλλουν για πρώτη φορά τις ταινίες από την σφαγή των Κούρδων τον Αύγουστο του 1988 από τα χημικά του Σαντάμ Χουσεΐν. Δεν αναφέρουν βέβαια ότι ο δικτάτορας του Ιράκ είχε προμηθευτεί τα χημικά από τους δυτικούς μέσω της Τουρκίας*. Στόχος τους ήταν να δημιουργηθεί στην διεθνή κοινή γνώμη η εντύπωση ότι είναι επιβαλλόμενη η επέμβαση των Αμερικανών για να σώσουν τους Κούρδους, στους οποίους υπαινίσσονται ότι θα τους βοηθήσουν μόνο στην περίπτωση που δεν επιμείνουν στο αίτημα για την ανεξαρτησία του Κουρδιστάν, αφού αυτό ενοχλεί σφόδρα τους πιστούς συμμάχους και φίλους τους, τους Τούρκους. Ο εκβιασμός αυτός αναγκάζει τους Κούρδους ηγέτες να δηλώσουν ότι δεν επιθυμούν την δημιουργία ανεξάρτητου Κουρδιστάν! Έτσι, αφού πραγματοποιήθηκε η επιθυμία των Τούρκων και εξουδετερώθηκε η στρατιωτική δύναμη των Κούρδων, οι Αμερικανοί επεμβαίνουν στο ιρακοκρατούμενο Κουρδιστάν.

Μ' απλά λόγια η πρότασή τους στους Κούρδους, που οδηγούνταν ως πρόβατα επί σφαγήν ήταν: *Θέλετε να γλυτώσετε από το μαχαίρι του Σαντάμ, ή θέλετε να σφάζεστε, μαχόμενοι μόνοι εναντίον όλων για ανεξαρτησία και λευτεριά;*

‘Άλλη επιλογή στις συγκεκριμένες περιστάσεις δεν υπήρχε· οι Κούρδοι δηλώνουν ότι θέλουν απλώς να γλυτώσουν τη σφαγή.

Όταν δε, κατά δεκάδες χιλιάδες έφευγαν προς το τουρκοκρατούμενο Κουρδιστάν και προσέγγιζαν στις γέφυρες του ποταμού Χαμπούρ, τότε κατάλαβαν γιατί οι Τούρκοι τις είχαν ανατινάξει στις 15/3/91.

Με την επέμβαση των Αμερικανών και των συμμάχων τους στο ιρακοκρατούμενο Κουρδιστάν, ο Σαντάμ κατάλαβε ότι η σφαγή των Κούρδων από τον ίδιο δεν ήταν τίποτε άλλο παρά η πρώτη φάση του σχεδίου των Αμερικανών, απαραίτητη για να δικαιολογηθεί η επέμβασή τους. Θέλοντας πια ν' ανατρέψει τα σχέδια των εχθρών του, δηλώνει ότι και το Ιράκ στέλνει ψωμί στους Κούρδους! Δήλωση-αντιπερισπασμός στις αποστολές ψωμιού και τροφίμων από τους Αμερικανούς στους λιμοκτονούντες Κούρδους.

Σ' όλη την περίοδο της οπισθοχώρησης των κουρδικών πληθυσμών, οι Τούρκοι δε δίσταζαν να βάλουν με πυρά εναντίον των προσφύγων που προσπαθούσαν να διαβούν την τουρκοϊρακινή μεθόριο. Υπάρχει μαρτυρία του έλληνα δημοσιογράφου Κώστα ... (το επίθετό του δεν το άκουσα καλά) στο ελληνικό τμήμα του Β.Β.С., ο οποίος δέχτη-

κε πυρά όταν προσπαθούσε να διαπλεύσει κολυμπώντας τον Χαμπούρ και διασώθηκε φωνάζοντας στα τουρκικά στους φρουρούς ότι είναι αμερικανός δημοσιογράφος.

Η εξέλιξη του κουρδικού ζητήματος οδηγεί την Τουρκία στην εξής πολιτική:

1) Να εμποδιστεί η εισροή προσφύγων προς την Τουρκία·

2) Όσοι πρόσφυγες είχαν μπει στην Τουρκία να γυρίσουν πίσω·

3) Οι πετρελαϊκές περιοχές του Ιρακινού Κουρδιστάν ν' αποσπασθούν από το Ιράκ και εγγυητής της αυτονομίας τους να γίνει η Τουρκία («Δίνεται από την Αμερική ο ρόλος του εγγυητή στην Τουρκία» Τζουμχουριέτ 25/2/91)· και

4) Σε περίπτωση αντίθετων με τις παραπάνω προβλέψεις, να υπάρχει μια ανοιχτή πόρτα για διάλογο με το Ιράκ. (Ο Ετσεβίτ πάει στο Ιράκ, και πριν και μετά τον πόλεμο, ως μεσολαβητής, μεταμφιεσμένος σε δημοσιογράφο· ακολουθεί η επίσκεψη του Ταρέκ Αζίζ στην Τουρκία (12/6/91), όπου ο εμπνευστής του Ατίλα στην Κύπρο δήλωσε: «Δέν θέλουμε ένα δορυφορικό κράτος στην περιοχή»).

Αξιοσημείωτο είναι ότι η Τουρκία ανακοινώνει ότι θα άρει τις απαγορεύσεις στη χρήση της κουρδικής γλώσσας, για να δημιουργήσει διεθνώς την

εικόνα πως οι Κούρδοι καταπιέζονται μόνο στο Ιράκ και συνάμα να προλάβει πιθανή αντίδραση του Σανταμικού καθεστώτος να θέσει κουρδικό πρόβλημα στην Τουρκία. Τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, καμμία απαγόρευση δεν έχει αρθεί από το Τουρκικό κράτος στη χρήση της Κουρδικής γλώσσας. Ο πρόσφατος νόμος επιτρέπει τη χρήση της γλώσσας μόνο στα οικογενειακά πλαίσια, πράγμα που έτσι κι αλλιώς γινόταν. Ο Οζάλ δηλώνει ακόμα πως στην Τουρκία υπάρχουν 12 εκατομμύρια Κούρδοι: εμείς λοιπόν τον ρωτάμε: Υπάρχει ένα κουρδικό δημοτικό σχολείο στο Τουρκοκρατούμενο Κουρδιστάν; **Μακάρι** να είχαμε οι Κούρδοι το ένα χιλιοστό των δικαιωμάτων που απολαμβάνει η μουσουλμανική μειονότητα της Δ. Θράκης.

Ακόμη, σημαντικό γεγονός για τις βλέψεις και την πάγια πολιτική της Τουρκίας, είναι η πρότασή της για αυτονόμηση της περιοχής (ιρακοκρατούμενο Κουρδιστάν) υπό τον έλεγχο του ΟΗΕ, που μας παραπέμπει αμέσως σε ανάλογες ενέργειές τους: Το 1922 στη Λωζάννη προτείνουν να τεθούν τα νησιά του Αιγαίου υπό ουδέτερη διοίκηση: ένα χρόνο πριν ο Κεμάλ προτείνει το ίδιο για τη Θράκη: το ιστορικό προηγούμενο, που ευοδώθηκαν οι βλέψεις

τους, ήταν η περιοχή της Αλεξανδρέτιδας (βλ. *Ελλοπία*, τεύχος 1): τώρα βρίσκεται σε εξέλιξη η Κύπρος. [Αυτή ήταν η πολιτική της Αικατερίνης Β' για την Κριμαία, την οποία, θεωρώντας τη ως φυσική προέκταση της Ρωσίας, τελικά ενσωμάτωσε: βλέπουμε πως η έμπνευση του Κεμαλοτουρκικού Ιμπεριαλισμού είναι ο Ρωσικός επεκτατισμός σε εκσυγχρονισμένη μορφή: σ' αυτό το θέμα θ' αναφερθούμε σε επόμενο τεύχος.]

Η επέμβαση τώρα των Αμερικανών αναγκάζει τον Σαντάμ Χουσεϊν να ζητήσει διάλογο με τους Κούρδους ηγέτες για αυτονομία του Ιρακινού Κουρδιστάν. Υποσχόμενος ότι θα σταματήσει την φυσική εξόντωση τους, και γνωρίζοντας αυτοί το αμερικανοτουρκικό σχέδιο, δίνουν αναγκαστικά το χέρι στο Σαντάμ**. Η δήλωση του Κούρδου ηγέτη Ταλαμπανί είναι χαρακτηριστική: «Οι αμερικανοί ήταν αυτοί που άναψαν το πράσινο φως για τη σφαγή των Κούρδων με σκοπό να εμποδίσουν τις λαϊκές εξεγέρσεις στο Ιράκ» (20/5/91, Τζουμχουριέτ).

Τουλάχιστον, το δράμα της σφαγής των Κούρδων του Ιράκ σταματά με την επέμβαση των Αμερικανών, που είναι χίλιες φορές προτιμότερη από μια πιθανή των Τούρκων ή των Ιρακινών.

Ειδικά για την Τουρκία, τον επιτήδειο ουδέτερο του Β' παγκοσμίου πολέμου, δεν ξεχνούμε τις προτάσεις της προς τους Εγγλέζους, σε συνεννόηση με τους Γερμανούς, να της δοθούν τα νησιά του Αν. Αιγαίου για να μην πέσουν στην Γερμανική κατοχή. Αυτό προτείνοντας οι Εγγλέζοι στην ελληνική κυβέρνηση στο Κάιρο εισέπραξαν την απάντηση: «Ο Γερμανός στο τέλος θα αναγκαστεί να εγκαταλείψει την πατρίδα μου, ενώ ο Τούρκος ποτέ».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

* Αυτή η προβολή των σφαγών και η αμερικανική βοήθεια ανησύχησε τους Τούρκους, για το ενδεχόμενο να μετατραπεί η εκστρατεία βοήθειας προς τους Κούρδους σε εκστρατεία ανεξαρτητοποίησης του ιρακοκρατούμενου Κουρδιστάν. Ο αναγνώστης μπορεί να καταλάβει την ιστορική ατυχία των Κούρδων, από τη μία να κατοικούν σε πετρελαικές περιοχές και από την άλλη το μεγαλύτερο μέρος της πατρίδας τους να κατέχεται από το αποικιοκρατικό - φασιστικό κράτος της Τουρκίας.

** Αυτή η χειραψία μοιάζει με την χειραψία Καραμανλή-Ετσεβίτ τον Μάρτιο του 1978: γι' αυτό δεν πρέπει να φανεί στους Έλληνες περιέργη η στάση των Κούρδων ηγετών.

ΚΩΣΤΑΣ ΘΡΑΚΙΩΤΗΣ

ΛΑΪΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΙΑ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

ΡΗΣΟΣ

Ο Πενταπόλεως ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΚΕΦΑΛΑΣ
(ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ)

ΠΕΡΙ ΜΕΣΑΙΩΝΟΣ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΡΗΣΟΣ

Πόντιοι «Πάρσι» στις Ινδίες

Μια ιστορία «έρωτος Ρωμανίας και Ορθοδοξίας»

του π. Κωνσταντίνου Χαλβατζάκη

Απίστευτο;
Κι όμως αληθινό.

Ένα πρωινό δέχτηκα στο πρεσβυτέριό μας, στην Καλκούττα των Ινδιών, τηλεφώνημα από τον Επίτιμο Πρόξενο της Ελλάδος στην πολιτεία, τον κύριο Γκόρα. Ινδός ο άνθρωπος, μεγάλος αρχιτέκτονας της Βεγγάλης, έχτισε πολλά σύγχρονα οικοδομήματα.

— Έχω στο γραφείο μου τρεις Έλληνες Ινδούς. Θέλουν να σε ιδούν.

Οι άνθρωποι ήρθαν στο πρεσβυτέριο. Ντυμένοι στη μακριά τους άσπρη «σουδρά» και το χοντρό χρωματιστό κορδόνι στη μέση, το «κούστι». Από το λευκό τους ιμάτιο ξεχώριζε το καθιερωμένο πουκάμισο με το πελώριο κουμπί στο λαιμό.

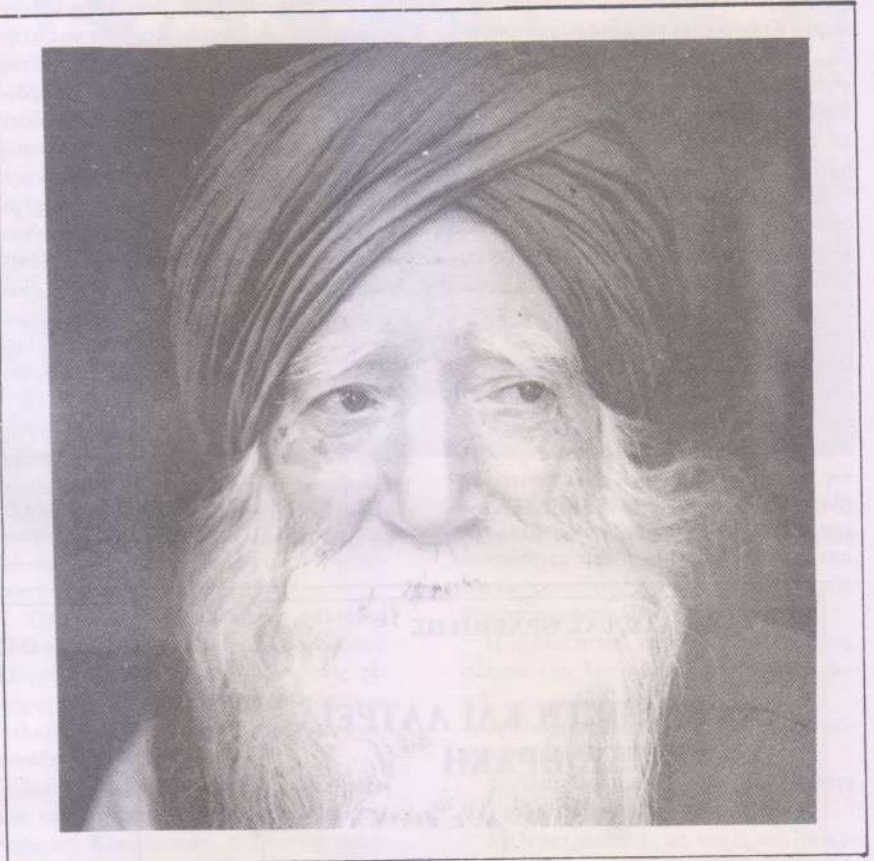
Τους είδα και έμεινα άφωνος.

— Όχι δα... Αδύνατο νάσαι αλήθεια αυτό που έβλεπα. Κάποιο λάθος θα γίνεται. Οι άνθρωποι τούτοι είναι Έλληνες. Μιλούν τα ελληνικά καλλίτερα κι από μας. Γιατί είναι ντυμένοι «Πάρσι»; Τι συμβαίνει; αναρωτήθηκα κατάπληκτος.

Τι είναι «Πάρσι»

Ο «Παρσισμός» είναι μια θρησκεία των Ινδιών, με έδρα τη Βομβάη. Οι πιστοί του παρσισμού ήρθαν στη Βομβάη γύρω στον ενδέκατο αιώνα. Τους βρήκαν οι Άγγλοι και τους περιέβαλαν με τιμές. Τους εμπιστεύθηκαν αμέσως, γιατί δεν έχουν καμιά σχέση με τους Ινδουϊστές. Άνθρωποι μορφωμένοι στο σύνολό τους, δεν αφήνονται στη «νιρβάνα», τη μακαριότητα της καταλυτικής πλειοψηφίας των Ινδών, κατέχουν επίλεκτες θέσεις στον εμπορικό κόσμο των Δυτικών Ινδιών, έξυπνοι στο έπακρον και ήρεμοι στις συναλλαγές τους με τους άλλους. Ποτέ δεν αντιδίκησαν με τους Άγγλους, καλοί διαπραγματευτές και μεσίτες της ειρήνης.

Ντύονται ευρωπαϊκά, μα στις επίσημες εμφανίσεις τους φορούν τα ενδύματα της πίστης των. Από μακριά τους

εντοπίζεις. Σε χιλιάδες Ινδουϊστές, με τις κελεμπίες και τα «λογκί» που φορούν στα οσφύα, οι Πάρσι ξεχωρίζονται.

Ο Παρσισμός δεν είναι γηγενής και αυτοφυής θρησκεία των Ινδιών. Πατρίδα της θρησκείας τούτης είναι η Περσία, το σημερινό Ιράν. Κηρύχτηκε ο παρσισμός στα χρόνια του Ζωροάστρη. Κατά τις πλέον ιστορικά βεβαιωμένες πληροφορίες, ο ιδρυτής του παρσισμού Ζαρα-τούστρα (Ζωροάστρης) γεννήθηκε το έτος 650 π.Χ. και πέθανε το έτος 533, σε ηλικία 117 ετών. (Άλλες θεωρίες του θέλουν να έζησε στα χρόνια 570-500 και να πέθανε σε ηλικία 70 ετών.)

Ο Ζωροάστρης όμως έγινε γνωστός στα χρόνια του Μεγαλέξανδρου. Οι δε

κατακτήσεις των Μακεδόνων στην Ανατολή, βοήθησαν με την επικοινωνία των λαών την εξάπλωση του Ζωροαστρισμού σε τεράστια και εκτεταμένα διαμερίσματα της Ανατολής. Τόσο πολύ επηρεάστηκαν κι οι Έλληνες από τον Ζωροαστρισμό, ώστε οι μεν Πέρσες να θεωρούν τον Ζωροάστρη μετεμφύχωση του Πλάτωνα, οι δε Μακεδόνες να θέλουν τον Πλάτωνα μετεμφύχωση του Ζωροάστρη. Έτσι φτιάσανε σε μια συγκρητική θεώρηση των πραγμάτων και μυθολόγησαν την ιστορία. Θέλανε την ύπαρξη του Ζωροάστρη έξι χιλιάδες χρόνια προ του Πλάτωνα.

Ο «Παρσισμός» είναι η θρησκεία και η βασική θεωρία του Ζαρα-τούστρα.

Στη βάση της η θεωρία είναι μονοθεϊστική. Στην περσική γλώσσα ο θεός ο

ένας και ο μόνος λέγεται *Ωριμάνοδης*. Στη θρησκεία του «παρσιισμού» γίνονται παραδεκτά όντα ουράνια, που δεν προέρχονται από τον κόσμο της γης. Τα ονομάζουν αγγέλους και αρχαγγέλους και τα κατατάσσουν σε δύο βασικές κατηγορίες: τα πνεύματα του κακού και τα πνεύματα του καλού. Ανάμεσά τους γίνεται αδυσώπητος αγώνας και στο τέλος νικητές είναι πάντα οι καλοί άγγελοι. Προστατεύουν τους καλούς ανθρώπους και τους ενισχύουν στον δύσκολο αγώνα της ανθρώπινης τελειότητας.

Οι θρησκευτικές τους εκδηλώσεις είναι οι εξής:

1) Σέβονται, αλλά δεν λατρεύουν τη φωτιά. Γι' αυτό και ονομάζονται «Πυρολάτρες». Το πυρ το θεωρούν σαν την λαμπρότερη εκδήλωση της θείας δύναμης. Προστάτης της φωτιάς είναι η έκφραση της θεότητας, του μικρού θεού *Άχουρα Μάζδα*. Πέντε φορές την ημέρα ανάβει φωτιά ο ειδικός Ιερέυς *Δαστούρ* ή *Ζωθ* στο βωμό του ναού.

2) Τρία είναι τα αγαθά της ζωής: Το πυρ, το νερό και το χώμα. Τα βασικά αγαθά της δημιουργίας. Γι' αυτό και με πολλή προσοχή δεν τα μολύνουν με τα πτώματα. Δεν τα θάπτουν στη γη, δεν τα καίνε στο πυρ και δεν τα εναποθέτουν στα νερά. Όταν άνθρωπος ή ζώον αποθάνει, τοποθετούν το πτώμα σε ειδικά κυκλικά χτίσματα, που τα ονομάζουν «πύργους σιωπής» ή σε άλλα έθιμα τοποθετούν τα πτώματα σε ειδικά καλάθια μακρόστενα και τα τοποθετούν πάνω στα δέντρα. Τα πτώματα να γίνουν βορά των ορνέων.

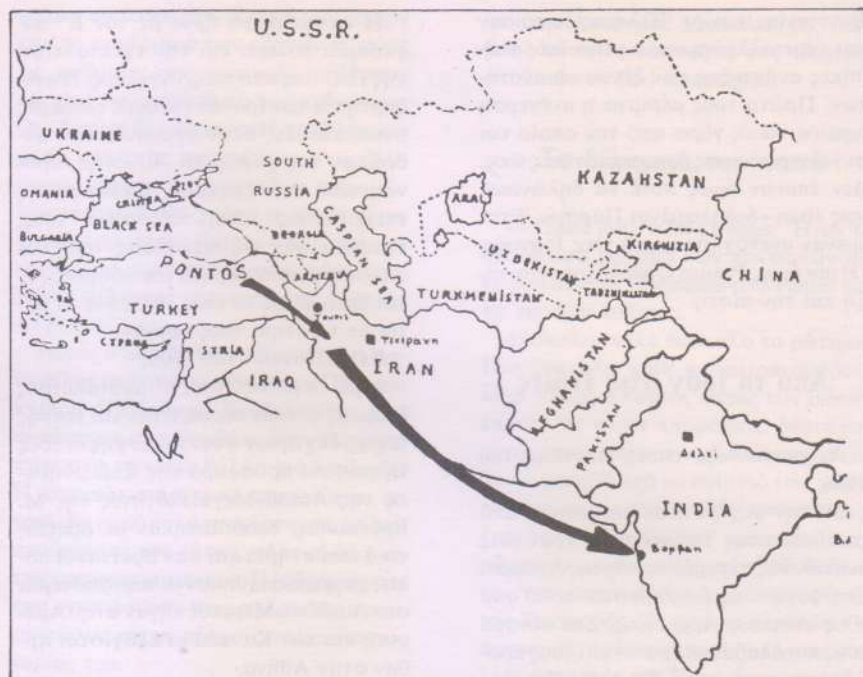
3) Πιστεύουν στη διαρχία των δυνάμεων του Κακού και του Καλού. Το Κακόν, που το ονομάζουν *Αριμάν*, στο τέλος θα νικηθεί από το Καλό και θα εξολοθρευτεί από ένα πύρινο ποτάμι, που θα εξαγνίσει και θα ανανεώσει τον κόσμο. Το πνεύμα του Καλού λέγεται *Φρασχοκετερί*.

Πώς οι Πόντιοι έγιναν Πάρσι

Έτος της γης 1908.

Σφαγές και διωγμοί στον Καύκασο. Οι Πόντιοι τρέχανε να γλυτώσουν. Μερικές ομάδες πέρασαν στην Περσία. Καταδιωχμένοι, με την ψυχή στο στόμα ζήτησαν από τους Πέρσες σωτηρία. Οι Πέρσες τους απάντησαν:

— Βεβαίως. Με έναν όρο. Δε μας ενδιαφέρει τι πιστεύετε, σε ποια θρησκεία ανήκετε. Αν θέλετε να ζήσετε με ασφάλεια στον τόπο μας και ν' απολαύσετε φιλοξενία και ισοτιμία με τους πολίτες

Η πορεία των Πάρσι προς τις Ινδίες

της χώρας μας, με ίσα δικαιώματα και εργασία και ιδιοκτησία, πρέπει να ξεχάσετε τη θρησκεία σας. Στην Περσία έχουμε δύο θρησκείες. Τον Ισλαμισμό και τον Παρσιισμό. Διαλέξτε και κάνετε.

Οι Πόντιοι ξέρανε πολύ καλά για τον ισλαμισμό. Δεν ξέρανε τίποτα για τον παρσιισμό. Καμμιά σκέψη να γίνουν μουσουλμάνοι. Η ιδέα μονάχα τους έτρεπε σε φυγή. Γι' αγαθά του μουσουλμανισμού τα ένοιωσαν ως το κόκκαλό τους αιώνες και αιώνες. Μουσουλμανισμός γι' αυτούς ήταν ταυτόσημη έννοια με τον τουρκισμό και την βιαία εξισλαμισμό τους.

Ρώτησαν αν ήταν δυνατόν να μάθουν τι είναι παρσιισμός. Οι αρχές της Τεχεράνης τους διέθεσαν δασκάλους της πίστης αυτής, γνωστούς με τα ονόματα *Καραπάγ* και *Ουσίγ*, δηλαδή κάτι σαν «Διδάσκαλοι-Ιερείς».

Στην Τεχεράνη, πρωτεύουσα του Ιράν, υπήρχε οργανωμένη ελληνική κοινότητα, με κέντρο των δραστηριοτήτων της τον ελληνικό ναό. Η κοινότητα, ιδρυμένη με τα πρότυπα των «απανταχού Ελλήνων της διασποράς», υπαγόταν πνευματικώς στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, που φρόντιζε μέσω του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος (Διεύθυνση Εκκλησιών της Ελλάδος), την επάνδρωσή της με Ιερείς.

Η κοινότητα της Τεχεράνης πρωτοϊδρύθηκε γύρω στα 1840, τα μέλη της προέρχονταν από τη Μ. Ασία, τα νησιά Άνδρο, Χίο, Σάμο, Ικαρία και ελάχι-

στα από την ηπειρωτική Ελλάδα. Οι πρώτοι Έλληνες έποικοι αντιμετώπισαν το ίδιο πρόβλημα με τους Ποντίους του 1908. Οι Πέρσες τους δέχτηκαν με τους ίδιους όρους: «Διαλέξτε τη θρησκευτική σας τοποθέτηση στην κοινωνία του Ιράν. Μουσουλμάνοι ή Πάρσι».

Όλοι δήλωσαν «Πάρσι» και δεν αναφέρεται καμμιά περίπτωση Έλληνα, να διάλεξε τον μουσουλμανισμό. Οι Ιρανοί ήταν πάντα πολύ ευχαριστημένοι με τη συμπεριφορά των Ελλήνων. Τους έφτανε η δήλωση τούτη και η πολιτογράφησή τους σαν Ιρανόων πολιτών, Ελληνικής καταγωγής. Οι Έλληνες καταπιάστηκαν με το εμπόριο του τόπου, το περσικό χαλί και τα υφάσματα, το μεταξύ και τη ναυσιπλοΐα. Τα πρώτα ελληνικά σπίτια, που στη συνέχεια εξελίχτηκαν σε πολυάνθρωπες «βίλλες», χτίστηκαν στις παράλιες περιοχές της Κασπίας θαλάσσης, στο βορρά του Ιράν, στις περιοχές του Ταμπρίζ και Ρεστ. Στις παραθαλάσσιες δε πόλεις Αμπαντάν, Μπουσίρ και Μπαντάρ Αμπάς οι Έλληνες εγκατέστησαν επιχειρήσεις, αλλά δεν διοργάνωσαν κοινότητες.

Στις πρώτες δεκαετίες της παρουσίας των Ελλήνων στο Ιράν σημειώνεται διασταγμός και επιφύλαξη σε κάθε ομαδική-εθνική εκδήλωσή τους. Η καχυποψία των Ιρανόων προς κάθε ξένο ήταν και είναι διάχυτη. Ο Έλληνας δεν ήθελε να προκαλέσει τους ντόπιους. Ήρθαν όμως οι Άγγλοι, έκαναν την Περσία προτεκτοράτο του Στέμματος της Μ.

Βρετανίας και οι Έλληνες έσπευσαν και εκμεταλλεύτηκαν τις ευνοϊκές συνθήκες ανάπτυξης των ξένων μειονοτήτων. Πρώτη τούς μέριμνα η ανέγερση ωραίου ναού, γύρω από τον οποίο και συγκέντρωσαν τις δραστηριότητές τους. Δεν έπαυαν όμως ποτέ να δηλώνουν, πως είναι «δεδηλωμένοι Πάρσι». Έτσι έμεναν ανενόχλητοι από τους Ιρανοούς. Ήταν όμως Ρωμιοί Ορθόδοξοι στην τάξη και την πίστη.

Από το Ιράν στις Ινδίες

Ας επανέλθωμε στους Πόντιους του 1908.

Με την ψυχή στο στόμα μπήκαν από τα σύνορα της Τουρκίας και Ιράν στις ανατολικές πλευρές του όρους Αραράτ. Στη φυγή τους βοηθήθηκαν πολύ από τους ντόπιους Αρμενίους. Στα σύνορα τους παρέλαβαν οι Ιρανοί και τους προώθησαν στην πόλη Ταμπρίζ. Και στο Ταμπρίζ έμειναν πέντε ολόκληρα χρόνια. Ός τότε οι Πόντιοι του Ταμπρίζ δεν ήξεραν τίποτα για την ύπαρξη άλλων Ελλήνων στην Περσία. Όσπου μια μέρα έφτασε στην πολιτεία ο Έλληνας Ιερέας της κοινότητας Τεχεράνης, πατήρ Αθανάσιος Μερίνος. Στα υπήπεδα του Ταμπρίζ ένα βρετανικό σύνταγμα είχε δώσει σκληρές μάχες με αντάρτες του τόπου. Ανάμεσα στους νεκρούς του βρετανικού συντάγματος ήταν και δύο Έλληνες Υπαξιωματικοί. Κι ο Έλληνας παπάς πήγε στο Ταμπρίζ ν' αποδώσει τις Ορθόδοξες θρησκευτικές τιμές στους δύο Έλληνες νεκρούς, στο τοπικό βρετανικό νεκροταφείο. Αυτή ήταν και η πρώτη επαφή των Ποντίων με την ελληνική κοινότητα της Τεχεράνης, το έτος 1913.

Οι Ποντιακές οικογένειες του Ταμπρίζ σιγά σιγά μετακινήθηκαν προς την Τεχεράνη, αύξησαν τα μέλη της ελληνικής κοινότητας, κι απερροφήθηκαν στις επιχειρήσεις των άλλων Ελλήνων.

Η ρευστότητα όμως των πολιτικών και στρατιωτικών καταστάσεων της Περσίας, δεν έδωσε στους Έλληνες του τόπου τη δυνατότητα πλήρους ανάπτυξεως των δραστηριοτήτων τους. Πάντα υπήρχε το αβέβαιο συναίσθημα μιας μελλούμενης καταστροφής, σε μη υπολογιζόμενο χρόνο. Οι εξεγέρσεις των Ιρανών εναντίον των Άγγλων συνεχείς. Οι Σάχηδες της Περσίας στήριζαν το θρόνο τους στα όπλα των Άγγλων. Κι οι Έλληνες έτοιμοι πάντα να λάβουν το δρόμο γι' άλλους τόπους, πιο ήρεμους.

Η καταστροφή ήρθε με τον Β' παγκόσμιο πόλεμο και την εγκατάλειψη της Περσίας από τους Άγγλους. Η ανεξαρτησία των Ιρανών επέφερε τρομερές αναστατώσεις στην κοινωνία των ανθρώπων της χώρας. Οι Έλληνες, προνοητικοί στο έπακρον, διέλυσαν τις επιχειρήσεις τους, τα σπίτια τους, εγκατέλειψαν τις περιουσίες τους και σκόρπισαν στα πέρατα του κόσμου. Λίγοι έμειναν ως το έτος 1975, που κι αυτοί με τη σειρά τους έφυγαν.

Κι οι Πόντιοι του 1908;

Δεμένοι μεταξύ τους μ' ακατάλυτους δεσμούς κοινών περιπετειών και κοινής τύχης, δέχτηκαν στην πλειοψηφία τους τη γενναία προσφορά της Κυβερνήσεως της Αυτού Μεγαλειότητος της Μ. Βρετανίας, εφοδιάστηκαν με βρετανικά διαβατήρια και σαν Βρεταννοί πολίτες εγκαταστάθηκαν οι περισσότεροι στο Λονδίνο. Μερικοί πήγαν στην Αμερική και τον Καναδά κι ελάχιστοι ήρθαν στην Αθήνα.

Μια ομάδα όμως απ' αυτές τις ποντιακές οικογένειες εγκαταστάθηκε στα έτη 1915-1918 στη Βομβάη των Ινδιών, όπου κι εργάστηκαν στις απέραντες επιχειρήσεις της Εταιρείας «Rally's Company». Η παλαιά αυτή ελληνική εταιρεία, με έδρα την Καλκούττα και υποκαταστήματα σ' όλες τις μεγάλες πόλεις των Ινδιών, είναι μέχρι και σήμερα ο κύριος χορηγός της ελληνικής μας παρουσίας στις Ινδίες.

Οι «Πάρσι» ήσαν Ορθόδοξοι!

Στις απέραντες Ινδίες τα νέα για τους Έλληνες των Ινδιών δεν έρχονται εύκολα στο ελληνικό πρεσβυτέριο. Η χώρα τούτη με τις εκπλήξεις της καθημέρας φέρνει τον Έλληνα παπά σε προβληματισμούς. Νάτην ολοζώντανη η έκπληξη! Πόντιοι της Βομβάης, Έλληνες βέροι, πιστοί της Ορθοδοξίας, αλλά ντυμένοι... Πάρσι.

— Πώς είστε ντυμένοι έτσι, βρε παιδιά; Ήταν το φυσικό ερώτημα του Έλληνα παπά.

— Έλληνες είμαστε, παπά, μη ταράζεσαι. Όμως Ινδοί στο παρουσιαστικό. Ήρθαμε στην Καλκούττα για δουλειές της Εταιρείας Rally's. Έχομε να μεταλάβωμε χρόνια πολλά. Θα μείνωμε στην Καλκούττα μέρες μερικές. Ξεμολόγα μας, παπά, λειτούργα μας, κοινώνα μας. Να και τα εισιτήριά σου. Ανέβα στη Βομβάη, φέρε μαζί σου τα λειτουργικά. Έχομε γυναίκες και αβάπτιστα παιδιά. Έχομε φαμέλιες ρωμέικες και προπαντός Πόντιες φαμέλιες. Μη μας

αφήνεις. Νάρχεσαι το ελάχιστο μια φορά το χρόνο, να μας λειτουργάς.

— Και πόσοι είστε το όλον;

— Σκόρπιοι είμαστε και στη Μπομπάη και στο Παντζάμπ και στο Ούλτρα Πραντές. Είμαστε γύρω στις είκοσι φαμέλιες.

— Κι είστε όλοι Πάρσι;

— Είμαστε όλοι Πάρσι. Κι έχομε την εχτίμηση του κόσμου και τις δουλειές μας να πηγαίνουν ρολόι.

— Τι άλλο θέλετε από μένα;

— Όταν θάρτεις στα λημέρια μας, μη βιαστείς να γυρίσεις πίσω. Θα σε πάμε στα «πυργιά της σιωπής», εκεί που αφήνομε τα κουφάρια των νεκρών μας, να τα φάνε τα όρνια. Έχω τάμα της γριάς μάννας μου. «Παιδί μου», μου είπε πριχού ν' αποθάνει, «όταν βολευτείς και βρεις παπά, φέρτον σ' αυτό το πυργί. Να μου διαβάσει τα λόγια για τους πεθαμένους. Έτσι θα πάω στον ουρανό. Όσο δε θ' ακούσω τα λόγια της ταφής, θα τριγυρνά η ψυχή μου στα μέρια τούτα κι ανάπαψη δε θάχω. Κι εσείς θα με βλέπετε στον ύπνο σας και τον ξύπνιο σας. Κακό δε θα σας κάνω. Να, μονάχα θα σας θυμίζω την πεθυμιά μου και το χρέος σας».

— Βρε παιδιά, αυτά τα δύο πραντές—οι επαρχίες δηλαδή— το Παντζάμπ και το Ούλτρα είναι απέραντα. Η Βομβάη μακρυνά. Πού στο καλό σκορπίσατε;

— Η ανάγκη να φτιάξωμε φίλους, παπά. Το ξέρεις δα, πως οι άνθρωποι εκεί λίγο μοιάζουν με τους Ινδοούς.

— Το ξέρω.

— Το ξέρεις ασφαλώς, πως ονομάζουν τους εαυτούς τους Ελληνο-ινδοούς. Κι είναι περήφανοι για τούτο.

— Το ξέρω. Έχω κι εγώ έναν δούλο, τον Σουάμι, από το Παντζάμπ Πραντές. Θα σας τον φέρω να τον ιδείτε. Να μιλήσετε τη γλώσσα του. Εμείς εδώ δεν κάνομε προσηλυτισμό. Δεν δεχόμαστε Ινδοούς στην Ορθοδοξία μας. Έγινε μια εξαίρεση. Αυτός ο Σουάμι με το στανιό μας υποχρέωσε να τον βαφτίσωμε. «Ρωμιός είμαι κι εγώ», φώναζε, «Ρωμιό θα βαφτίσετε, όχι Ινδό». Να σας ρωτήσω όμως θέλω. Τι κάνετε με τον παρσιισμό; Ποιές οι σχέσεις σας με τους Καραπάγ και τους Ουσίγ, αυτούς τους Ιερείς του παρσιισμού;

— Είμαστε Πάρσι μονάχα στα ρούχα. Έχομε κι έναν Καραπάγ στη συντροφιά μας. Άνθρωπος σοφός και διαβασμένος. Για τους Έλληνες ξέρει πιο πολλά από μας. Κάνομε παρέα. Κι όλο ζητάει από μας να μάθει για την Ελλάδα και τη θρησκεία μας. Όσα ξέρουμε του τα λέμε. Τον τελευταίο καιρό ήρθε στην

πολιτεία μας μια ομάδα Θωμαίτες από την Κεράλλα της Γκόα. Σιγά σιγά θα ιεραποστολέψουν, να φτιάξουν χριστιανική θρησκεία. Ο πρώτος που τους πλησίασε είναι ο Καραπάγ, ο φίλος μας. Κι όλο ρωτάει κι όλο μαθαίνει για την ορθοδοξία. Εμείς τι πρέπει να κάνουμε μ' αυτούς τους Θωμαίτες; Να πηγαίνουμε στην εκκλησία τους ή όχι; Δεν μπορούμε στο άπειρο να μην έχουμε εκκλησία. Θα χαθούμε μια μέρα. Η εκκλησιά μονάχα θα μας ενώσει. Και θα μας σώσει. Και τα παιδιά μας; Τι θα παντρευτούν; Πάρσι γυναίκες κι αγόρια; Θάρτει καιρός, που θα πιγούμε στο λαό και θα χάσουμε και την ορθοδοξία μας και τη ρωμοσύνη μας.

Ο Πρόδρομος

Ο Shri Natayan Karasaghri, (πάει να πει: ο αξιότιμος κύριος Καρασαγρί), ήταν στη μεγάλη πολιτεία Shirnasma, χτισμένη ολάκαιρη στις κατωφέρειες του βουνού Isamabagh, έχει και σήμερα ακόμα όλα τα χαρακτηριστικά παλιάς καστροπεργεμένης πόλης, ν' αμύνεται σ' επιθέσεις βαρβαρικών ορδών. Η οικογένεια του Shri Natayan Karasaghri ήταν στα χρόνια τα παλιά οικογένεια βασιλιάδων, με ιδιωτικούς στρατούς και χιλιάδες δούλους και υπηρέτες στη δούλεψη των κυρίων τους. Όμως ήταν και είναι Πάρσι.

Η πολιτεία Shirnasma, πνιγμένη στα δάση της φλαμουριάς, του πεύκου, του έλατου και της φιλυροειδούς χλωρίδας του τόπου, με την ηρεμία της καταπράσινης φύσης, των αμέτρητων αχτύ-

πητων πουλιών στα δέντρα των δασών και το κελάρισμα των υδάτων σ' όλες τις καθάρεις της γειτονιές, επέδρασε και στην ψυχοσύνθεση των ανθρώπων. Οι Άγγλοι δεν είχαν ποτέ προβλήματα με τις κοινωνίες των ανθρώπων της Shirnasma και των εκατοντάδων οικισμών του τόπου. Κάθε χρόνο ο τόπος έδινε διακόσιους νέους άντρες στο βρετανικό στρατό, τιμητική φρουρά μέσα στις Ινδίες αλλά και στο νησί της γηραιάς Αλβιώνος.

Αυτός ο Shri Natayan Karasaghri έγινε φίλος με την οικογένεια του Πόντιου κυρίου Προδρόμου Νταβελντίδη, που συνάντησε στη Βομβάη, όταν μια μέρα πήγε στη εταιρεία Ράλλη για δουλειές. Η εταιρεία παίρνει κι εμπορεύεται το τσάι. Κι αφού καλά γνωρίστηκαν, ο Shri, προύχοντας του τόπου, πήρε ολάκαιρη την οικογένεια του κυρ-Προδρόμου και την εγκατέστησε στις απέραντες εγκαταστάσεις στους πύργους της αυτοκρατορίας του.

Ο κυρ-Πρόδρομος πρόκοψε στη δούλεψη του τσαγιού. Οργάνωσε την καλλιέργεια και την απόδοση και με τη σύμφωνη γνώμη της εταιρείας Ράλλη, εγκατέστησε στη Shirnasma τα πιο σύγχρονα μηχανήματα για την εκμετάλλευση του τσαγιού, από το φύτεμα, το θερισμό, την αποξήρανση, το αμπαλάρισμα και την έτοιμη προώθηση του προϊόντος στη Βομβάη και τη διανομή του στην εξωτερική αγορά.

Με τα χρόνια ο κυρ-Πρόδρομος έφερε στη Shirnasma κι άλλες τρεις ποντιακές φαμέλιες από τη Βομβάη κι αυτές στη δούλεψη του τσαγιού. Ένας από τους γιούς του κυρ-Πρόδρομου σπούδα-

σε στην Ακαδημία Δασκάλων της Βομβάης κι έγινε δάσκαλος στο ιδιωτικό σχολείο του Shri Karasaghri.

Το δίλημμα του παπά

— Παπά μου, τι θα κάνω; Ήταν το δραματικό ρώτημα των ποντιακών οικογενειών της Shirnasma στο Ρωμιοπάπα της Καλκούττας.

Δύσκολο, πολύ δύσκολο το ρώτημα. Πιο δύσκολη κάθε απόπειρα συμβουλής. Όμως ο Ρωμιός παπάς των Ινδιών έπρεπε να πάρει αποφάσεις. Μονάχος αυτός, στις απέραντες Ινδίες, ευρισκόμενος μακριά από το ποίμνιό του, χωρισμένος από τρομακτικές αποστάσεις, έπρεπε ν' αναλάβει πρωτοβουλίες, σύμφωνα με την τάξη της Ορθοδοξίας και των πεπρωμένων της Ρωμοσύνης της διασποράς. Τα χρόνια περνούν. Οι ποντιακές τούτες οικογένειες, σπόρος λεβεντογενιάς της Ρωμανίας, χάνονται κι αφομοιώνονται στις καταλυτικές βιολογικές ανάγκες της ανθρώπινης νομοτέλειας. Καιρό για χάσιμο δεν είχε.

— Θα βρούμε λύση, παιδιά. Λύση της Εκκλησίας του Χριστού μας. Προτού φύγετε από την Καλκούττα για τη μακρυνή σας Shirnasma, στα βουνά του παραδείσου που λέγεται Παντζάμπ Πραντές, θα βρούμε τη λύση. Ακούστε με. Το βράδυ θάρθετε πάλι στο πρεσβυτέριο. Θα σας φιλοξενήσω δίχως φειδώ στο χρόνο. Εγώ πηγαίνω στον Mar Thomas. Αυτός ο νέος άνθρωπος είναι ένας θαυμάσιος Κληρικός της ιστορικής Ορθοδόξου Εκκλησίας των Ινδιών, από την Κεράλλα της Γκόα.

Οι Θωμαίτες

Τύχαινε φορές, που η ελληνική Εκκλησία της Καλκούττας τις Κυριακάδες να μην είχε πιστούς για εκκλησιασμό. Κι από την τάξη της εκκλησιάς του ο Ρωμιός παπάς δεν μπορεί να λειτουργήσει, αν δεν έχει τουλάχιστον έναν πιστό της Ορθοδοξίας. Πρωί διάβαζε τον Όρθρο μοναχός του, έβαζε το «Δι' ευχών» κι ύστερα έπαιρνε το δρόμο για την εκκλησία του Mar Thomas. Ένα χτίσμα στη Sirculer Road, στ' ανατολικά της Καλκούττας, που παλιά ήταν εγγλέζικη αποθήκη του στρατού. Οι Θωμαίτες την αγόρασαν και την μετέτρεψαν σε τυπική εκκλησία των Ορθοδόξων της Γκόα. Καρπέττο πανάκριβο στο πάτωμα, λειτουργικής έννοιας και σκοπιμότητας. Το πατούνι οι πιστοί

γυμνόποδες. Αφήνουν τα παπούτσια τους στον πρόναο. Πάγκοι κατοντάδες, ομοιόμορφοι, να κΰθονται οι πιστοί σχεδόν σ' ολάκαιρη τη Θεία Λειτουργία. Και στο βάθος υπερυψωμένο το Ιερό Βήμα, με θωράκιο χαμηλό, αντί για εικονοστάσι. Να βλέπουν οι πιστοί τους Ιερείς στην τέλεση της θείας Ευχαριστίας.

Όταν οι σφικτιάσιοι Προσμονάριοι της εκκλησίας, που υποδέχονταν τον κόσμο κι έναν έναν τους οδηγούσαν στα έδρανά τους, έβλεπαν τον Έλληνα παπά νάρχεται να λειτουργηθεί στην εκκλησιά τους, «οικείους της ίδιας πίστεως», τρέχανε να τον προσυποδεχτούν. Του ασπάζονταν το χέρι, γονάτιζαν μπροστά του, να δεχτούν στην κεφαλή την ευλογία του. Κι ύστερα του περνούσαν στους ώμους πολύχρωμο μανδύα και με τάξη τον συνόδευαν στο ξέχωρο έδρανο των «φιλοξενουμένων Κληρικών». Στην είσοδο του ναού ήταν στημένη μεγαλόπρεπη επιγραφή: Greek Orthodox Kerallian Church.

Οι Χριστιανοί της ιστορικής Ορθόδοξου Εκκλησίας του Μαλαμπάρ, στην επαρχία Γκόα των Δυτικών Ινδιών, είναι αιώνια ευνώμονες προς τους Έλληνες, τους θεωρούν διπλά ευεργέτες της ανθρωπότητας. Πρώτα, γιατί ανέδειξαν το κοσμαγάπητο παλληκάρι της Μακεδονίας, το Μεγαλέξανδρο (τον Ιστραχάν των Ινδιών) κι ύστερα γιατί αυτοί εδραϊώσαν τον χριστιανισμό στη γη. Και την Ορθοδοξία της Ρωμοσύνης τη δέχονται σα μάννα Εκκλησία τους. Γι' αυτό και ονομάζουν πάντα την Εκκλησία τους «Ελληνική Ορθόδοξος Εκκλησία της Κεράλλα». Το ίδιο κάνουν στη διασπορά και οι άλλες Ορθόδοξες Εκκλησίες. Προθέτουν πάντα τη λέξη «ελληνική» κι ύστερα την εθνική τους ιδιότητα: «Ελληνική Σερβική», «Ελληνική Ρουμανική».

Στις Ινδίες οι αδελφοί μας τελούν τη Θεία Λειτουργία του Αγίου Ιακώβου του Αδελφοθέου, δύο χιλιάδες χρόνια συζέχεια. Αποκόπηκαν από την εξέλιξη του δόγματος από την 4η Οικουμενική Σύνοδο. Δεν παρακολούθησαν την εξέλιξη στον πλούτο της υμνολογίας, της εκκλησιαστικής ποιήσεως και της αρχιτεκτονικής, της αγιολογίας, της λειτουργικής. Έμειναν γαντζωμένοι ως τις αποφάσεις της 4ης Οικουμενικής Συνόδου. Δεν ξέρουν τίποτα για τους λειτουργικούς τύπους του Ιωάννου του Χρυσοστόμου, του Αγίου Βασιλείου του Μεγάλου, του Γρηγορίου του Ναζιανζηνού. Δεν έζησαν την αγιότητα του 11ου βυζαντινού αιώνα, και την πληρότητα της έκφρασης και της

εδραϊώσης των κεκτημένων της καθολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας. Είναι όμως πάν' απ' όλα κι απ' αυτήν τους ακόμα τη θολότητα του μονοφυσιτισμού των, ιστορικοί Ορθόδοξοι Χριστιανοί.

Εκκλησιάζεται ο Ορθόδοξος παπάς της Καλκούττας άνετα στο ναό τους, ανάμεσα σε «οικείους της πίστεως». Φωνάζει ο παπάς της Κεράλλα την προσταγή της λειτουργίας του Ιακώβου του Αδελφοθέου: «Αγαπήσωμεν αλλήλους εν φιλήματι αγίω». Και βλέπει γύρω του ο Ρωμιός τους ιστορικούς αδελφούς του ν' ανταλλάσσουν ασπασμούς συγγνώμης και σφιχτοχεριάσματα ειρήνης και αγάπης. Αλυσίδα ενωμένα τα χέρια μικρών και μεγάλων, ως «κλίμαξ επίγειος», ν' ανεβαίνει από τη γη στα ουράνια.

Κι η καρδιά του Ρωμιού παπά πονάει. Δεν μπορεί να κοινωνήσει μαζί τους «κοινόν ποτήριον». Ώς τότε όμως; Γρήγορα θάρτει ο καιρός ν' αρχινήσει ο ποθητός θεολογικός διάλογος ανάμεσα στη μάννα Ορθοδοξία και την θυγατέρα εκκλησιά της Γκόα. Και θα δεχτεί μ' αγάπη περίσσια η μάννα τη θυγατέρα στην απλάδα της αγάλης της.

Τον Mar Thomas βρήκε ο Ρωμιός παπάς στην εκκλησιά των Κεραλλιστών. Και τον έφερε στο πρεσβυτέριό του το βράδυ εκείνης της Κυριακής. Τον γνώρισε στους Πόντιους του Παντζάμπ Πραντές και του είπε:

— Αδελφέ μου, πάτερ Τόμας, να λίγα προβατάκια της ποιμνης της ελληνικής εκκλησίας μας. Ζούνε ανάμεσα στους περήφανους Παντζαμπήδες. Σου τους παραδίδω μ' εμπιστοσύνη. Έχουν τη δύναμη να συντηρήσουν κατάδικό τους Ιερέα στα παλάτια της Shirmasna, που ζούνε κι εργάζονται. Σπόρος έτοιμος είναι καλής ορθόδοξης παράδοσης και βίωσης. Στηρίζου πάνω στην πλάτη τους. Όργανα ευήκοα της κοινής μας πίστεως και της ίδιας εκκλησίας. Πάρτους ήρεμο ρυάκι της χάρης του καλού μας Θεού και κάνε τους μελλούμενο ποταμό, να ρέουν στους χρόνους πόρχονται μέλι και γάλα. Θάρθει γοργά ο καιρός, που η αποξεκομμένη από το χρόνο θυγατέρα εκκλησιά του Μαλαμπάρ, θα τελέψει το θεολογικό διάλογο της ειρήνης και της αγάπης και το «κοινόν ποτήριον» θα μας ενώσει για πάντα, σ' ατέλειωτα γυρίσματα των καιρών. Κι ως ότου υπογραφεί ο «τόμος» της παλιννόστησης με χρυσόβουλα ακατάλυτης αγάπης εν Κυρίω, δέξου τους τίμια Μέλη της Εκκλησίας του Μαλαμπάρ. Ο Άγιος Απόστολος Θωμάς, που ίδρυσε την εκκλησία σας στις Ινδίες, θα

χαίρεται στο θρόνο του Κυρίου και θα σας ευλογεί.

Έτσι ο Ρωμιός παπάς μπουκωμένος στη συγκίνηση. Για ν' αφήσει λεύτερο δάκρυ ειρήνης να κυλάει στα μάγουλά του, σαν είδε τον άδισι Τόμας ν' αγκαλιάζει τους τρεις Πόντιους Έλληνες, ντυμένους Πάρσι και να τους ασπάζεται σταυρωτά.

Η δικαίωση του Ιερέα

Από την ιστορία που σας διηγήθηκα περάσαν είκοσι ολάκαιρα χρόνια. Ο Ρωμιός παπάς της Καλκούττας παραστάθηκε στους Πόντιους αδελφούς του όσο μπορούσε. Φύγαν οι άνθρωποι, πήγανε στο καλό και στην αγάπη του Θεού. Κι όσο ήτανε στις Ινδίες μάβαινε χαμπέρια τους. Η Γκόα έστειλε στη Shirmasna έναν Ιερέα, τον Mar Jeronymo, άνδρα πολλά μορφωμένο και νέον στην ηλικία. Κι αυτός με τη βοήθεια των Ποντίων στο Παντζάμπ και την εκτίμηση του Πάρσι αφέντη Shri Natayan Karasaghri, διασκεύασαν μια πτέρυγα του απέραντου κάστρου σε ορθόδοξη εκκλησιά. Ο Mar Jeronymo πριν εγκατασταθεί στη Shirmasna εφοδιάστηκε με λειτουργικές φυλλάδες της θείας λειτουργίας του Ιωάννου του Χρυσοστόμου. Να τελεί για τους Ποντίους του Παντζάμπ οικείον λειτουργικό τύπο.

Παρακαλώ σας, αναλογισθείτε σήμερα τη συγκίνηση του ίδιου Ιερέα της Καλκούττας.

Η απόφασή του να παραδώσει τους αδελφούς του Ποντίους στην Εκκλησία της Κεράλλα, ήταν απόφαση πολλής προσευχής στον Θεό. Τότε δεν είχε άλλη επιλογή.

Στις μέρες μας ανακοινώθηκε επίσημα ο τερματισμός του θεολογικού διαλόγου ανάμεσα στη μητέρα εκκλησία της Ορθοδοξίας και της θυγατρός Εκκλησίας της Γκόα. Επήλθε πλέον πληρότης συμφωνίας εν πνεύματι αγίω. Η Εκκλησία της Γκόα καθίσταται ισότιμος Εκκλησία της Ορθοδοξίας. Εναπομένει τώρα η έκδοση του «Πατριαρχικού Τόμου» για την ολοκλήρωση της ιστορικής αυτής πράξεως.

Και οι Πόντιοι της Shirmasna;

Εναποθέτω την απάντηση του ερωτήματος σε σας.

Επιστρατεύσετε τη φαντασία σας για τη χαρά τους. Μια μικρή κι ασήμαντη παρουσία Ρωμιών της Ρωμανίας στις απέραντες Ινδίες, άνθρωποι ντυμένοι Πάρσι, μα στην ψυχή Έλληνες Πόντιοι και Ορθόδοξοι.

Ν' αντισταθούμε

του Νίκου Τελιγάδα

Βιολί στραντιβάριους κατείχε αλβανίδα πρόσφυγας! 'Η είδηση όμως δεν βρισκόταν σ' αυτό καθ' αυτό τό γεγονός, αλλά στο τί επρόκειτο νά τής συμβεί μόλις περνούσε τά ελληνοαλβανικά σύνορα μέ τήν προσδοκία νά γευθεί κάποιες χαρές τής Δύσης (ή έστω όσες άπ' αυτές μπορεί νά προσφέρει ή 'Ελλάς), εξαργυρώνοντας τήν φορητή αλλά πολυτίμητη περιουσία της. Δέν λογάρισε όμως τό έμπορικό δαιμόνιο κάποιων νεοελλήνων πού τή μυρίστηκαν, τής βούτηξαν τό βιολί και εκβιαστικά τήν έστειλαν πάλι πίσω από τά σύνορα... Νάταν τίποτα φτωχοδιάβολοι θά τό καταλαβαίναμε: οί κύριοι όμως αυτοί ήταν (καθώς έγραψαν οί έφημερίδες) γιατροί και έμποροι, δηλαδή κατεξοχήν εύημεροϋντες νεοέλληνες!

'Ηταν και αυτό ένα δείγμα ότι στην άεριτζιδική και καθημαγμένη και ήθικά χώρα μας ή έκμετάλλευση τών «κολασμένων τής γής», ελλήνων προσφύγων και ξένων μεταναστών, έχει πάρει τίς ανάλογες διαστάσεις πού επιβάλλουν οί νόμοι και ή ήθική τής παραοικονομίας και τού παρασιτισμού. 'Όλοι αυτοί όμως οί πρόσφυγες, πέρα από τήν διάψευση τών ελπίδων τους έχουν ν' αντιμετώπισουν και τόν συμπαρομαρτοϋντα άναφύμενο ρατσισμό και τήν ξενοφοβία, σύμφυτα τής νεοελληνικής «μαγκιάς» κρατικής ή ιδιωτικής, πού τρέφουν τήν έκμετάλλευση και τρέφονται από αυτήν.

Μέσα στη δίνη μιās φοβερής οικονομικής κρίσης, εύτέλειας τού πολιτικού και κοινωνικού λόγου, μέ τό φάσμα τής άνεργίας νά ύψώνεται όλο και περισσότερο, τί αντιστάσεις νά προβάλλουν οί αντιφατικοί νεοέλληνες πού από τή μία πιθηκίζουν ξένα πρότυπα και από τήν άλλη όμφαλοσκοποϋν, χωρίς νά μπορούν να κατανοήσουν τί ακριβώς γίνεται γύρω και πέρα από τό κρατίδιό τους και τούς άφορά άμεσα; Τί αντιστάσεις νά προβάλλουν οί άνελληνιστοι πολίτες αυτής τής χώρας, καθώς ή άνάπηρη εκπαίδευσή μας δέν τούς επιτρέπει νά γνωρίσουν τό βάθος τής οικουμενικής άξίας τού πολιτισμού και τής γλώσσας μας, αλλά τούς τυποποιεί σέ μετέωρους και άνεργάτιστους δημοσιούπαλληλοθεσιθήρες εν μέσω μιās άποχαρβαλωμένης κοινωνίας, διευθυνόμενης (;) από ένα κράτος πού «θριαμβεύει μέ μιάν άτέλειωτη στριγγλιά»;

'Έτσι, ενώ ή διάψευση τών ελπίδων τών απόκληρων πού ήρθαν στην 'Ελλάδα, ή άνέχεια, ή άνεργία, ή άδυναμία νά βροϋν στέγη, μπορεί νά γίνουν κακοί σύμβουλοι τους, ή ύποκρισία και ή άμορφωσιά πού μας δέρνει άφήνει χάρω για τήν εκδήλωση τών ρατσιστικών και ξενοφοβών άνακλαστικών μας: και έδω είναι πού πρέπει νά ύπάρξει ή συνεισφορά, ύλική και όχι μόνο ήθική, τών εύαισθητοποιημένων ελλήνων: έδω είναι πού πρέπει ν' αντιδράσουμε σ' αυτά πού άκούγονται σέ ιδιωτικές συζητήσεις, αυτά πού γράφονται σέ μερικά πρωτοσέλιδα και στούς τοίχους πού, χάριν τής υπεράσπισης μιās δήθεν εύημερίας τών πολλών, συκοφαντούν, περιχαρακώνουν και επιτείνουν τή μιζέρια όλων αυτών τών προσφύγων και μεταναστών: και μάλιστα σέ μιά χώρα πού ένα μεγάλο τμήμα τού πληθυσμού της άποτελείται από πρόσφυγες και τούς άπογόνους τους, μια χώρα που έχει πληρώσει βαρύ άνθρώπινο φόρο στη μετανάστευση: σέ μιά χώρα πού άν, εν τέλει, λειτουργούσε ή ιστορική μνήμη, δέν θά επέτρεπε τήν άνάπτυξη τέτοιων φαινομένων.

'Όπως όφείλουμε, λοιπόν ν' αντισταθούμε στον κοσμοπολιτισμό και τόν άκριτο διεθνισμό, για νά υπερασπίσουμε τήν πατρίδα μας, τό ίδιο όφείλουμε, ν' αντισταθούμε στο ρατσισμό, τήν ξενοφοβία και τόν έπαρχιώτικο έλλαδοκεντρισμό.

'Όπως όφείλουμε ν' αντισταθούμε στην τρομοκρατία και τήν εκμετάλλευση τής φιλοξενίας μας για ξένες κατατάξεις τής ανθρώπινης ζωής, άλλο τόσο όφείλουμε ν' αντισταθούμε στη γενίκευση, τίς μαζικές άπελάσεις και τή συκοφάντηση άτόμων και έθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων.

'Όπως όφείλουμε ν' αντισταθούμε στην εύτέλεια τής πολιτικής μας ζωής και τής μίζερης δημοκρατίας μας, άλλο τόσο όφείλουμε ν' αντισταθούμε στον έθνικάπηλο φασισμό και τίς χυδαίες πολιτικές και πολιτιστικές του εκφράσεις.

Πρέπει νά γίνει συνειδητό, ότι ό άγώνας μας νά υπερασπίσουμε τήν Κύπρο μας, τό Αίγαίο μας, τή Θράκη μας από τόν Τουρκικό ίμπεριαλισμό, περνά μέσα από τήν υπεράσπιση τών αυθεντικών και οικουμενικών άξιών τής παράδοσής μας.

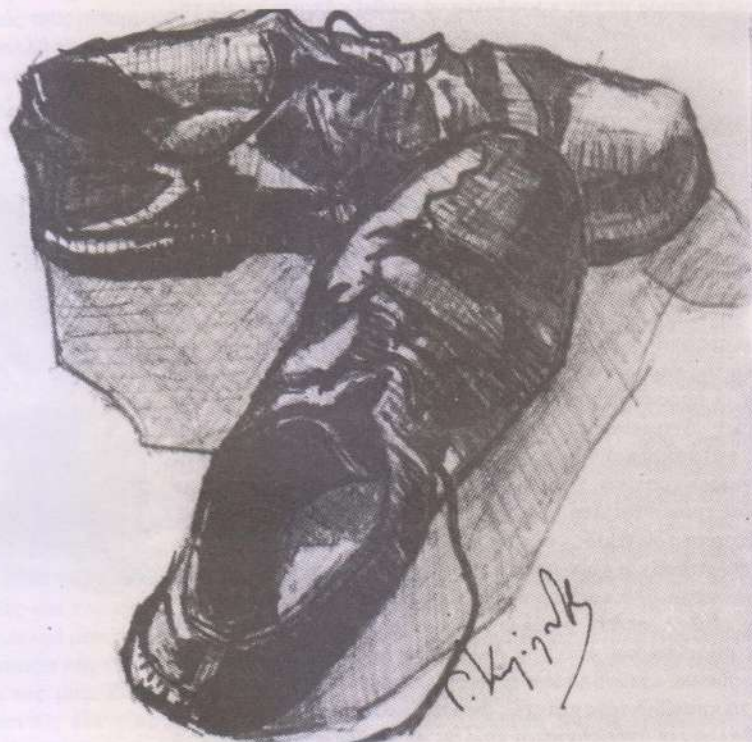
Ἀπόλογος γιὰ τὴν προσφυγιά, λόγος περὶ ἑβτίας

τοῦ Σταμάτη Ν. Παπασταματέλου

Η Ἑλλάδα ὡς ἡπειρωτικός τόπος ἀποτελεῖ παρελθόν. Ἡ θάλασσα μπήκε στή στεριά καί τήν ἐκάλυψε – τό φαινόμενο τῆς Ἀτλαντίδας ἐπαναλαμβάνεται. Ἡ Ἑλλάδα ὡς στρατόπεδο προσφύγων, ἄξενος πόντος, ὅπου τὰ ὄνειρα τῆς προσφυγιάς ποντίζονται γιὰ τό καθημερινό προσφαί τοῦ καταναλωτικού παραδείσου: λάντζα καί χάρμπουκερ, τό συναμψότερον. Ἦτοι στά καθ' ἡμᾶς: μάζεμα ἐσπεριδοειδῶν στήν Ἀργολίδα καί Coca-Cola. Ἡ πατρίς πού κάνει τ' ἀδύνατα δυνατά γιὰ νά πείσει τὰ παιδιά της ὅτι εἶναι ἀπάτορες· οἱ ἀνιπτόποδες καί ἀχίτωνες Σελλοὶ δίκην φελῶν ἐπιπλέοντες στή θαλασσόνηχτη γῆ τοῦ Νότου, ἐντός τοῦ πρωτοστατοῦντος στά ἔθνικα θαλασσώματα ἀθηναϊκοῦ κράτους. Καθαρώτερα, ἡ Ψωροκώσταινα ἢ μέχρι Σπερχειοῦ ὑπήρξε περισσότερο Ἑλλάδα, ὡς πνευματική αὐταξία, ἀπ' ὅ,τι ἡ συγκαιρινή μας ἀσυνάρτητη ἐπαρχία τῆς εὐρωπαϊκῆς κεφαλαιοκρατίας καί τῆς ἀκρατοῦς Οὐασιγκτῶνος ἀπάτορας.

Ποιά ρότα ἔχει τό πλοῖο καί τί πυξίδες χρησιμοποιεῖ, εἶναι θέμα πολὺ καί παρά φιλολογημένο. Ἡ καταχρηστική λογοκοπία στό ἐζνάφιον τῶν δημοσιογράφων καί ἡ παραπλανητική ἀναγόρευσὶς του σε ζήτημα κορυφῆς μᾶς χαρίζουν πλήξη καί βεβαρημένα βλέφαρα. Πλὴν κάτι καλὸ μένει, ἡ πνευματικὴ βάση τῆς συνολῆς ἀκρίσιας μᾶς.

Η Ἑλληνίδα γῆ ταρασσεται ἀπὸ τό νέο '22. Ἡ προσφυγιά λυμαίνεται τόν πολὺπαθὸ Ἑλληνισμό τῆς Βορείου Ἠπείρου καί τὰ προσφυγάκια τῆς Βόρειας Κύπρου μεγάλωσαν – ἴσως γρηγορότερα ἀπ' ὅσο θά ἔπρεπε – καί ἀρχίζουν νά λησμονοῦν τό κεκαυμένο νησί. (Ποιὸς ξέρει γιὰ ποιὸ παράρτημα του London School of Economics!) Ἕνας γονιμώτατος ρωμέικος πληθυσμὸς ἐκρίζωνεται ἀπὸ τὰ πατρώα ἐδάφη καί ρίχνεται ἀπρόσωπος προλετᾶριος στή

χέρσα ἐμπορευματοκρατία τῆς Δύσεως· κι ὁμως ἐνιοὶ Ἑλλαδίτες ἀκόμη θριαμβολογοῦν. Πλάι του τό κορμί τῆς Κυπρίδος, τό κατάστικτο ἀπὸ λαβωματιές, χαμοσέρνεται στά παζάρια τοῦ «πολιτισμένου» κόσμου γιὰ τό ζωτικὸν ψεῦδος τῆς «δίκαιης καί βιώσιμης λύσης». Καί ἡ mama Hellas συνωστίζεται στοὺς λογιστικούς σχεδιασμούς τοῦ κ. Παλαιοκρασᾶ καί στήν ἐλαφρότητα τῆς δίκης Κοσκωτᾶ.

Κὶ ὁμως τό ὑλικὸ πλοῦσιο. Γιὰ κοινωνιολόγους, ψυχαναλυτές, ἐθνολόγους, θεολόγους. Τὰ δὲ πειραματόζωα ἄφθονα. Πόσοι ἀπὸ τοὺς... εἰδικούς προσέτρεξαν νά συζητήσουν, ὄχι νά ἐρμηνεύσουν μὲ τὰ προκάτ κριτήριά τους, τό γεγονός; Κανείς, πάρεξ δημοσιογράφοι γιὰ τὰ πρωτοσέλιδα καί ἡ ἀξιωματικὴ ἀντιπολίτευση γιὰ τό γεροντοκορίστικο παραλήρημά της. Θά ἔπρεπε βέβαια. Διότι προσφυγιά θά πεί, πρωτίτως, ἀκρωτηριασμό. Ἐλλειματικότητα

τα. Ἀναπηρία. Μὲ ὅλα τὰ ψυχολογικὰ παρεπόμενα: σύνδρομο παροπλισμοῦ, κλονισμὸς αὐτοπεποίθησης, αἴσθησις ἀχρηστίας, καχυποψία, ἀπελπισία. Τό τελευταῖο εἶναι γενεσιουργὸ ἀγριανθρωπίας, ἐνεργοποιὸ ἀντικοινωνικότητας. Οἱ ξερακιανοὶ βορειοηπειρώτες πού γιὰ ἓνα πακέτο Marlboro κάνουν ἐγκλημα, ἢ βιάζονται, συντηρώντας τό ἀμερικανικὸ ὄνειρο. νά πλουτίσουν, ἢ ἐκτονῶνονται σεξουαλικὰ βιάζοντας ἀνυπεράσπιστες γυναῖκες πού τοὺς εὐεργετοῦν, εἶναι ἀπελπισμένοι. Δὲν ἀποκλείει καί τὴν ὑπαρξὴ ποινικῶν ἀνάμεσα τους, μὰ τώρα ἀναφέρομαι στό ξεριζωμένο πλῆθος πού περὶ ἓνα μεριμνᾷ. Καί τό ἓνα αὐτὸ εἶναι ὁ κόρος τῆς ζωῆς. Θέλουν νά ζήσουν σὲ μιά μέρα ὅ,τι τοὺς στέρησαν ἐπὶ χρόνια κακές συγκυρίες καί ἓνα ἀσφυκτικὸ σύστημα. Μοιραῖα, λοιπόν, πέφτουν στὸν καταναλωτισμὸ καί τὴν κοινωνία τοῦ θεάματος. Τοὺς γυαλίζουν οἱ βιτρίνες καί θεωροῦν φυσικὸ νά τίς σπάσουν, ν' ἀρπά-

ξουν τά έκθέματα. Αυτό πού κάνουν δηλαδή οι γηγενείς Έλλαδίτες καί δή μέ τό δημόσιο χρήμα, γιατί νά μήν τό κάνουν οι Έλληνες πρόσφυγες τής Άλβανίας, άφου κανείς δέν τούς έπαίδευσε – πέρα από ψυχωμένους παπάδες καί άγνούς πατριώτες άληθινά άθλοφόρους; Είναι άρκετό αυτό νά δικαιολογήσει έπιχειρήσεις άρετής;

Στέκομαι καί θωρώ ένα άποφασισμένο ρωμείο στοιχείο νά στοιχειώνει στην άδεια από όράματα πατρίδα. Ένα έμφορτο ιστορικής μνήμης κομμάτι τής Ρωμηοσύνης νά έκβράζεται στις βραχονησίδες μιάς πελαγωμένης χώρας. Ένα άστέρι στό σκοτεινό στερέωμα. Αναλογίζομαι τις εύθύνες όλων μας. Κι όσο κι αν προσπαθώ νά στοιχειοθετήσω έναν όρισμό τής προσφυγιάς – «πρόσφυξ έστί ό βία καταλείψας τήν έαυτου έστίαν καί εις τήν άλλοδαπήν καταφυγών»– δέν βρίσκω τίποτα τόσο περιεκτικό. Γιατί έγώ τήν προσφυγολογία μου έκ του άσφαλους τήν κάνω, από διαβάσματα, φωτογραφίες ή... ένοχές κατά τις, όλο καί πιό σπάνιες, ώρες τής ευαισθητοποίησης. Η προσφυγιά, καθ' έαυτή, ξεπερνά όποιονδήποτε όρισμό της καί ως παρατεινόμενη άνεσιότητα χαρακτηρίζει ένα τμήμα του λαού μας, ό όποιος γνωρίζεται –μαζί μέ τούς όμόδοξους Ρώσους– γιά τόν ισχυρό δεσμό μέ τή γή καί τόν πολιτισμό του. Μερικοί μπερδεύουμε βέβαια τούς πρόσφυγες μέ τούς νομάδες –αν καί οι βαλκάνιοι στό χώρο μας είμαστε

καί λίγο νομάδες, μέ πνευματική έννοια– ενώ ή έλληνική προσφυγιά είναι άλλης τάξεως. Διότι οι Ρωμηοί πρόσφυγες γονιμοποίησαν τήν ιστορία, δέν τήν εύνούχισαν. Υπήρξαν καί υπάρχουν άνέστιοι, γιά τούτο άγαπησιάρηδες τής έστίας, άνήμποροι νά ήγηθούν όποιουδήποτε συλλογικού ξεσπιτώματος.

Εδω θα μπορούσαν νά συμβάλλουν οι Βορειοηπειρώτες. Καί οι Πόντιοι. Καί οι Κύπριοι. Αν δέν τούς ρουφήξει ή χράνη του νεοελληνικού ευημερισμού. Κι αν τούς δεχθούμε όχι ως ξένη άπειλή, άλλ' ως δημιουργική δύναμη, παραγωγικώτερη πολλών άλλων του τόπου μας. Τό άτιθασο, όρεσιβιο πνεύμα τους καί ή εργατικότητα τους μάς χρειάζονται στους καιρούς χαλα-

ρώσεως πού ζούμε. Η παρθενική θέση των πραγμάτων πού διασώζουν θά ναι μιά άλλη έμπειρία γιά μας, άρκεϊ νά μήν διασταυρωθεί μέ τήν μικρομεσαία έλλαδική κουτοπονηριά, μά μέ τόν καλύτερο έαυτό μας. Μή φοβόμαστε τήν τραχύτητα των ίλλυρικων όρέων καί τή γυμνότητα του έδάφους τής βορείου γείτονος όπως άποτυπώνεται στόν ψυχισμό των φυγάδων. Έγώ πιό πολύ φοβάμαι τις προσφυγοκεντρικές ιδεοληψίες τής Άριστερας των σαλονιών καί τούς ιδεολογισμούς του συρμού, πού μόνο ως άλλοθι άπραξίας λειτουργούν. Μέ τή μνήμη των έγκωμίων στό «Πάρδεισο του Χότζα» άκόμη ζέουσα.

Ομως ή περίσσεια έγγράφου ύποστηρίξεως δέν άναιρεί τήν πραγματικότητα. Τό πρόβλημα είναι πνευματικό καί δέν έξαντλείται στό φαινομενολογία τής Όμονοίας. Τίθεται μόνον επί τής βάσει του κριτηρίου τής κοινωνίας ως γεγονόςτος σχέσεως. Έτσι κρινόμαστε αν συντηρούμε μιά ιδρυματική φιλανθρωπία ή τή γνήσια άνθρωπιά. Στην ξηρότητα τής κομπαζούσης γιά έλευθερία έποχή μας, ή νοηματοδότηση του κοινού μας βίου από τήν Όρθοδοξία δίνει στις λέξεις τήν άληθινή σημαντική τους. Τις καθαρίζει από τήν ήθικιστική παρασημαντική τους. Τις άκεραιώνει.

Είναι παράξενο, αλλά τόν τελευταίο καιρό νοιώθω μιάν άλλιώτικη αισιοδοξία. Μου φαίνεται πώς έχουν καταρριφθεί όλες οι αύταπάτες. Δέν γνωρίζω αν θα χει άποτελεσματικότητα αύτή ή κατάρριψη. Στην Έλλάδα, τόπο ρευστότητας καί άπεριφρακτης έλευθερίας, ή άποτελεσματικότητα είναι κι αύτή ρευστή. Άρα ή στερεότητα του προσωπικού ρίσκου είναι ή πραγματικά άνταρπηκτική δύναμη. Εις τό διηνεκές.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

του Χρίστου Δάλκου

Οι παρακάτω εκτιθέμενες απόψεις διατυπώνονται υπό τύπον προτάσεων για συζήτηση μάλλον, παρά πλήρως διασαφηνισμένων και εξαντλητικά επεξεργασμένων θέσεων.

1. Στο σχολείο η προτεραιότητα δεν ανήκει στον προφορικό, αλλά στο **γραπτό λόγο** (ήδη από την α' δημοτικού με τη διδασκαλία της γραφής και της ανάγνωσης).

Γι' αυτό και κάθε προσπάθεια πρέπει να τείνει στην εξοικείωση του μαθητή με τη δομή και τις ποικίλες ιδιαιτερότητες (ορθογραφία, καλλιγραφία, γραμματική, στοιχειώδης οργάνωση) του γραπτού λόγου.

Γι' αυτό, διαδικασίες όπως: διατύπωση «σκέψης» και «απάντησης» στην περίπτωση των μαθηματικών προβλημάτων, ή περίληψης, νοήματος, στην περίπτωση των λογοτεχνικών κειμένων, πρέπει να επιστρέψουν στο δημοτικό.

Η γλωσσική θεωρία, της οποίας το δόγμα περί «προτεραιότητας του προφορικού λόγου» εφαρμόστηκε στις ειδικές συνθήκες του σχολείου —και έκανε τεράστια ζημιά στην εκπαίδευση— πρέπει να εγκαταλειφθεί.

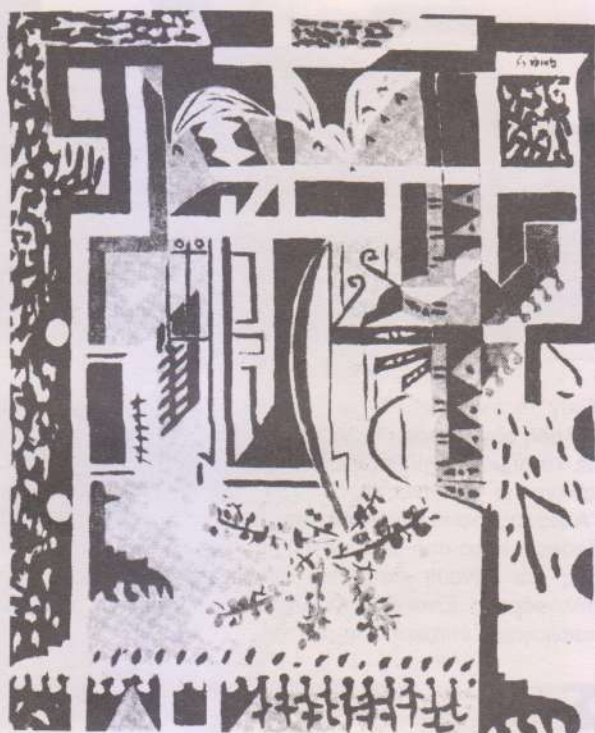
2. Η **αποστήθιση** έχει αρνητικές επιπτώσεις στη διαμόρφωση της πνευματικής προσωπικότητας του μαθητή, όταν είναι **μηχανική** (όταν ο μαθητής δε γινώσκει τι ανάγιγνσκε).

Ειδ' άλλως, η αποστήθιση που συνοδεύεται από κατανόηση, όχι μόνο βοηθάει (ειδικά στις πρώτες τάξεις του δημοτικού) στη βελτίωση της ικανότητας για συνθετότερη γλωσσική έκφραση και αφήγηση σε συνεχή λόγο, αλλά προσφέρει (ειδικά στην περίπτωση γνωμικών, στίχων κ.λπ.) γνώσεις «αποθησαυρισμένες» και έτοιμες προς χρήση. Ας μην ξεχνάμε πως η μίμηση, η συνοδευόμενη από κατανόηση, μπορεί σε πολλές περιπτώσεις να αποτελεί το πρώτο στάδιο της διαδικασίας που οδηγεί μέσα από αφανείς δρόμους στην ανεξάρτητη, προσωπική δημιουργία.

3. Το σύστημα «**επιλογής απαντήσεων**», «**συμπλήρωσης κενών**» και «**αντιστοίχισης ομοίων**»:

- δεν δίνει στο μαθητή τη δυνατότητα της έκφρασης σε συνεχή, γραπτό λόγο
- εθίζει τους μαθητές στην αντιδιαλεκτική σκέψη
- μετατρέπει τα παιδιά σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές, κάνοντάς τα να λειτουργούν με βάση το μηχανοριστικό σχήμα «ερέθισμα-αντίδραση» και αφαιρώντας τους το δικαίωμα και τη δυνατότητα να δημιουργήσουν
- μεγιστοποιεί το ρόλο του παράγοντα «τύχη» (αλλά και της αντιγραφής σε περίπτωση διαγωνισμού).

4. Από τη στιγμή που αποδεχόμαστε ότι στο σχολείο ισχύει η προτεραιότητα του γραπτού λόγου, είναι φανερό ότι η **ορθογραφία** παίζει πολύ σημαντικότερο ρόλο απ' αυτόν που της αποδίδεται.

Και τούτο γιατί σχετίζεται άμεσα με την **κατανόηση λέξεων** και προτάσεων. Εδώ, στην ουσία, η **έσχατη απλούστευση οδηγεί στην έσχατη περιπλοκή**. Ανεξάρτητα απ' τις επί μέρους αλλαγές που μπορούν να γίνουν στο ορθογραφικό σύστημα, για να ξανακερδίσει η νέα ελληνική διαστάσεις που τείνει να χάσει (π.χ. υποτακτική, δοτική), είναι ανάγκη να στηριχθεί το μονοτονικό έναντι του «τηλεοπτικού» (και «διαφημιστικού») ατονικού. Ας αναλογισθεί ο κ. υπουργός της παιδείας σε ποιου είδους χονδροειδείς παρανοήσεις θα μπορούσε να οδηγήσει η σε ατονικό γραμμένη φράση «ο κ. υπουργός της παιδείας είναι πολύ καλός».

5. Αυτοί που θεωρούν τις **εξετάσεις** ως σύστημα ταξικής επιλογής που προωθεί τον αποκλεισμό των κοινωνικά κατωτέρων, παραγνωρίζουν δύο βασικά πράγματα:

α) Τα ηγετικά στρώματα στις σημερινές κοινωνίες χρειάζονται, λόγω της τεχνολογικής ανάπτυξης, ανθρώπους στοιχειωδώς εκπαιδευμένους, για να μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της νέας οικονομικής οργάνωσης. Επειδή όμως η ολόπλευρη μόρφωση αποτελεί απειλή, το μέλημά τους είναι όχι κυρίως να αποκλείσουν τους κατώτερους κοινωνικά, αλλά να τους παράσχουν «εξειδικευμένη» γνώση, που θα τους εμποδίζει να «δουν» τι συμβαίνει έξω και πέρα από τον ειδικό τομέα

γνώσης και δραστηριότητάς τους. Γι' αυτό και στο χώρο της παιδείας ήδη συγκρούονται και θα συγκρούονται με ακόμη μεγαλύτερη ένταση στο μέλλον το πνεύμα της τεχνοκρατίας και το εκ διαμέτρου αντίθετο της **ανθρωπιστικό πνεύμα**. Επειδή δε, όπως έχει ήδη παρατηρηθεί, μια ολόπλευρη, ανθρωπιστική μόρφωση επιτρέπει στον κάτοχό της να προσαρμόζεται, πιο γρήγορα και πιο αποτελεσματικά, στις απαιτήσεις ενός ταχύτατα μεταβαλλόμενου κόσμου, είναι σίγουρο ότι η νίκη και το μέλλον ανήκει στην ολόπλευρη, ανθρωπιστική εκπαίδευση.

β) Οι εξετάσεις παίζουν ήδη, και μπορούν να παίξουν ακόμα περισσότερο στο μέλλον, έναν ρόλο που δεν είναι στην ουσία αυτός του αποκλεισμού από τη γνώση, αλλά ίσα-ίσα, αυτός της παρώθησης στην κατάκτηση της γνώσης. Με αυτή την έννοια, οι κραυγάζοντες γενικώς εναντίον των εξετάσεων προπαγανδίζουν την αγραμματοσύνη και επομένως τον αποκλεισμό από τις κοινωνικές εξελίξεις, των στρωμάτων υπέρ των οποίων κόπτονται.

6. Η ανάπτυξη (και μάλιστα θεαματική) των **κλασσικών σπουδών** είναι θεμελιακό ζήτημα, που αφορά όχι απλώς στην ανάπτυξη, αλλά στην ίδια την ύπαρξη του ελληνικού έθνους. Στα πλαίσια αν όχι του παγκόσμιου, τουλάχιστον του ευρωπαϊκού καταμερισμού εργασίας, η Ελλάδα καλείται να παίξει πρωτόπορο ρόλο στην ανάπτυξη και διάδοση των κλασσικών-ανθρωπιστικών σπουδών, ρόλο που θα έχει όχι μόνο πολιτιστικές αλλά και οικονομικές προεκτάσεις. Πολιτισμός δεν είναι μόνο οι μηχανές και τα καταναλωτικά αγαθά, αλλά επίσης —και πρωτίστως μάλιστα— οι καρποί της πνευματικής αναζήτησης. Σ' αυτή την κατεύθυνση θα βοηθήσει το σημαντικότερο πλεονέκτημα, το οποίο όμως μέχρι τώρα λειτούργησε παραδόξως ως ανασχετικός παράγοντας: η νεοελληνική γλώσσα και ευρύτερη πολιτιστική παράδοση. Οι ρίζες ενός τόσο παράδοξου φαινομένου (να είμαστε δηλ. Έλληνες, και παρ' όλα αυτά να μην είμαστε ικανοί παρά μόνο για να ψελλίσουμε δυο τρία πράγματα για τους αρχαίους Έλληνες, λαχανιάζοντας πάντα στο κατόπι των ξένων) βρίσκονται στη συμπλεγματική μας στάση τόσο απέναντι στους ξένους (ευρωπαϊούς κυρίως) όσο και απέναντι στους «αρχαίους ημών προγόνους». Θα μπορούσε μάλιστα να πει κανείς ότι η συμπλεγματική μας στάση απέναντι στους δεύτερους είναι ουσιαστικά μορφή της συμπλεγματικής μας στάσης απέναντι στους πρώτους (ήδη από την εποχή που επιβλήθηκε ο αττικισμός, κάτω από την επίδραση της ρωμαϊκής κυρίως αντίληψης για την Ελλάδα και τους Έλληνες). Συνηθίσαμε να ξεκινούμε πάντα απ' τους αρχαίους για να εξηγήσουμε το νεοελληνικό μας «είναι» και ουδέποτε —ή σε ελάχιστες περιπτώσεις— αντίστροφα. Κι όμως: η προσέγγιση της κλασσικής παράδοσης, όταν ξεκινά απ' την νεοελληνική εμπειρία, μας προσφέρει μια τελείως διαφορετική οπτική απ' αυτήν των ξένων. Ξανακερδίζουμε στην ουσία τους κλασσικούς και τους ξανακάνουμε αυτό που πάντα ήταν: δικό μας. Για να γίνουν όλ' αυτά χρειάζεται να εγκαταλείψουμε επίσης το «προοδευτικό» πνεύμα καχυποψίας απέναντι στους κλασσικούς, που μας κληροδότησε (σε ορισμένους τουλάχιστον από μας) μια λειπή γνωριμία μαζί τους, μια γνωριμία από δεύτερο (ευρω-μαρξιστικό) χέρι.

Η σταδιακή, χρονικά αντίστροφη, προσέγγιση της αρχαίας (από την καθαρεύουσα και τα μεσαιωνικά κείμενα, ως τον αττικό λόγο και τον Όμηρο) και η συνεχής συσχέτισή της με τα νεοελληνικά, είναι όρος εκ των ων ουκ άνευ, για τη δημιουργική ανάπλαση του πολιτισμού που αντιπροσωπεύει. Χωρίς όμως την πρωτοβουλία και τη δημιουργική συμμετοχή των εκπαιδευτικών, αυτό δεν είναι δυνατό.

7. Συχνά-πυκνά προτείνεται η εισαγωγή στο ελληνικό σχολείο και νέων **μαθημάτων** υπό το πρόσχημα του εκσυγχρονισμού, και κάτω από την επίδραση μιας εξειδικευτικής αντίληψης που αντί μιας γενικής παιδείας, της οποίας ο κάτοχος θα έχει μάθει να μαθαίνει, και να εξειδικεύει από μόνος του τη στάση του στα ειδικά ζητήματα, προκρίνει μια παιδεία διασπασμένη σ' ένα σωρό «μαθήματα»: περιβάλλοντος, κυκλοφοριακής αγωγής, σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, ναρκωτικών κ.ο.κ. Το παράδειγμα του μαθήματος του επαγγελματικού προσανατολισμού είναι διδακτικό. (Το ίδιο συμβαίνει και με την άσχετη και πρόωρη εισαγωγή των υπολογιστών: ο μαθητής που δεν έχει μάθει ακόμα να χρησιμοποιεί το μυαλό του και να κάνει μόνος του π.χ. πολλαπλασιασμό, μάλλον βλέπεται παρά ωφελείται από τη χρήση του υπολογιστή.)

Αντίθετα, στον τομέα της διδασκαλίας ξένων γλωσσών, είναι απαραίτητο (και λόγω της εισδοχής της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ.) να υπάρξει —έστω και μονόωρη— διδασκαλία της Λατινικής γλώσσας — τουλάχιστον από την Γ' Γυμνασίου. Κι αυτό προτείνεται, όχι από σχολαστικιστική διάθεση επιστροφής στα «παλαιά πρότυπα», αλλά με την πεποίθηση ότι η έστω και στοιχειώδης επαφή με τη Λατινική οδηγεί σε εξοικείωση —αφανή πολλές φορές— με τις ονομαζόμενες λατινογενείς γλώσσες (ουσιαστικά τις ευρωπαϊκές). Μάλιστα η επισήμανση των σχέσεων της νέας ελληνικής —όχι μόνο λεξιλογικών— με τις «ρωμανικές» γλώσσες μπορούσε να οδηγήσει σε μια αποδοτικότερη (συγκριτική - συσχετιστική) διδασκαλία, όχι μόνο της Λατινικής, αλλά και άλλων ευρωπαϊκών (Αγγλικής, Ιταλικής, Ισπανικής, Γαλλικής, Γερμανικής) ή και βαλκανικών γλωσσών (Αλβανικής, Ρουμανικής).

8. Οι μέθοδοι διδασκαλίας, και οι τρόποι με τους οποίους προσκτάται η γνώση στο σχολείο, εξαρτώνται πάρα πολύ απ' το σύστημα των εξετάσεων και ειδικότερα από το είδος και την ποιότητα των ερωτήσεων. Η εξέταση (π.χ. στις πανελλαδικές) πάνω σ' ένα «άγνωστο» αρχαιοελληνικό ή λατινικό κείμενο, ή πάνω σε μια άσκηση που δεν ακολουθεί την πεπατημένη, αναγκάζει το μαθητή εκ των πραγμάτων, να υιοθετήσει μια διαφορετική στάση απέναντι στο βιβλίο και τη γνώση, καθ' όλο το στάδιο της προετοιμασίας του. Με αυτή την έννοια, θα πρέπει να αναμένει κανείς μια σημαντική αναβάθμιση των νεοελληνικών σπουδών, αν στις πανελλαδικές εξετάζεται «άγνωστο» νεοελληνικό κείμενο (με ερωτήσεις κατανόησης, αισθητικές, πραγματικές, ετυμολογικές).

9. Η μουσική παιδεία, ειδικά στο δημοτικό (κι εκεί δυστυχώς εμφανίζεται υποβαθμισμένη) είναι ο ουσιαστικότερος παράγοντας για την ανάπτυξη και καλλιέργεια:

α) της ευαισθησίας του παιδιού (που η «λογοκρατική» κοινωνία μας τείνει να ξεχάσει)

β) της εθνικής του συνείδησης και μνήμης, αφού, όπως μπορεί πολύ καλά να δει κανείς, μέσα από την εισβολή (και επιβολή) των ισοπεδωτικών μουσικών υποπροϊόντων των πολυεθνικών, επιχειρείται η άλωση των παιδικών και νεανικών συνειδήσεων.

Πρέπει εδώ να τονισθεί ότι τα πολιτιστικά αυτά πρότυπα καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό και τα καταναλωτικά πρότυπα της νέας γενιάς, όπως επίσης και τα γλωσσικά.

γ) Αν δεν καλλιεργηθεί ένας επαρχιακού τύπου σωβινισμός, αν δηλ. μαζί με τα δημοτικά-λαϊκά τραγούδια της Ελλάδας, διδάσκονται κατά διαστήματα και λαϊκά τραγούδια άλλων χωρών (Ευρώπη, Βαλκάνια, Ανατολή), τότε η μουσική παιδεία θα αποφέρει καρπούς. Και θα υποβοηθήσει παράλληλα όχι μόνο τη γλωσσική διδασκαλία (εξοικείωση με τις ελληνικές διαλέκτους), αλλά και την ανάπτυξη μας γνήσιας ανθρωπιστικής, διεθνιστικής συνείδησης.

10. Ο προβληματισμός σχετικά με την ποιότητα, το περιεχόμενο και το ρόλο των βιβλίων στο ελληνικό σχολείο, τείνει να επικεντρωθεί στο ζήτημα του μέσα από ποιες διαδικασίες συγγράφονται και εγκρίνονται και συνακόλουθα στο ζήτημα του κατά πόσο θα είναι ένα ή πολλά για το κάθε μάθημα. Το δεύτερο ζήτημα μάλιστα, επειδή άπτεται άμεσα και οικονομικών συμφερόντων και προθέσεων (συγγραφέων και εκδοτικών οίκων), μάλλον θα μονοπωλήσει τη συζήτηση τους επόμενους μήνες. Αρκούμαστε εδώ να υποστημειώσουμε ότι «ούκ εν τοίς πολλοίς τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὐ τὰ πολλά». Όπως και σε άλλες περιπτώσεις τονίστηκε, το ουσιαστικό και το «εὖ» δεν βρίσκεται στην «παροχή» γνώσεων αλλά στην «κατάκτησή» τους, στη σχέση του μαθητή με τη γνώση, και με το βιβλίο επομένως. Αν αυτή είναι χυδαία (σχίσσιμο βιβλίων, διαγραφή της μη εξεταζόμενης ύλης, μηχανική απομνημόνευση, πεισματική άρνηση του μαθητή να αναζητήσει την ουσιαστική γνώση και πέραν του βιβλίου) τότε θα παραμείνει τέτοια, ακόμα κι αν το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο συνιστά και εκατό «διαφορετικά» βιβλία για το ίδιο μάθημα. Το ζήτημα δεν είναι τα πολλά βιβλία να αντιμετωπίζουν το γνωστικό αντικείμενο με έναν τρόπο, αλλά το ένα βιβλίο να αντιμετωπίζει το γνωστικό αντικείμενο (και το γινώσκον υποκείμενο) με πολλούς τρόπους. Και δεν εννοούμε τόσο ότι για κάθε θέμα θα παραθέτει όλες τις θεωρίες και προσεγγίσεις που έχουν υπάρξει από καταβολής κόσμου, όσο ότι θα φροντίζει —υπηρετώντας έμπρακτα το ανθρωπιστικό πνεύμα της κατ' ουσίαν και όχι τύποις γενικής παιδείας— να απευθύνεται όχι μόνο στο «λογιστικόν» του μαθητή, αλλά και στο «ὄμμοειδές» και στο «βουλητικόν» επίσης. Απονεκρωμένες πλευρές της ανθρώπινης προσωπικότητας, που μια εξ' ίσου νοησιαρχική «αντινοησιαρχική» και «μοντέρνα» εκπαίδευση καταδίκασε σε μαρασμό, διεκδικούν μια θέση στο μικρόκοσμο της εκπαίδευσης. Αν καλοεξετάσουμε το ζήτημα, όλες οι τερατογενέσεις στο χώρο της ανθρώπινης κοινωνίας ήσαν συσχετισμένες άμεσα με μονομερείς, προσανατολισμούς στο χώρο της παιδείας (φροντιστηριακός, νοησιαρχικός προσανατολισμός παλαιότερα, θετικιστικός τεχνοκρατικός σήμερα).

11. Στα πλαίσια μιας μάλλον σχηματικής αντίληψης για την αποκέντρωση, λήφθηκε πριν μερικά χρόνια η απόφαση για θεσμοθέτηση του παρεμβατικού ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης στα σχολικά πράγματα. Το αποτέλεσμα ήταν, αντί να

ενισχυθεί η αυτονομία του σχολείου, να περιορισθεί ακόμα περισσότερο. Η πράξη απέδειξε ότι η, συνηθέστατα κομματικοποιημένη, τοπική αυτοδιοίκηση αντιμετώπισε το σχολείο ως πεδίο κομματικών παρεμβάσεων που γίνονταν υπό το πρόσχημα της «συνπαράστασης» σε αγώνες μαθητικούς, καθηγητικούς κ.λπ. Αλλά και στο επίπεδο των οικονομικών σχέσεων τοπικής αυτοδιοίκησης και κατά τόπους σχολείων, η καθυστέρηση μεταβίβασης των αναλογούντων σε κάθε σχολείο πόρων και η θεσμοθέτηση ποικιλώνυμων μη λειτουργουσών επιτροπών, απέδειξε ότι η περίφημη «αποκέντρωση» αντί να απλουστεύσει, γραφειοκρατικοποίησε και κατέστησε περισσότερο πολύπλοκες τις σχέσεις πολιτείας - σχολείων, σχολείων - κοινωνίας, με το να θεσπίζει την παρεμβολή ενός επιπλέον «μεσάζοντος» στην όλη διαδικασία.

Η λύση βέβαια του προβλήματος δεν έγκειται στην επιστροφή σε έναν ασφυκτικό έλεγχο των σχολείων από το κράτος, αλλά στην εκχώρηση των αρμοδιοτήτων της τοπικής αυτοδιοίκησης στο σχολείο και στην ενίσχυση (ή αποδοχή) της σχετικής αυτονομίας του.

Η αυτονομία αυτή μπορεί να κατοχυρωθεί (και να προσδιορίσει τα όριά της ίσως) μέσα από τη θεσμοθέτηση μιας συνέλευσης της «τρισυπόστατης» σχολικής κοινότητας (καθηγητών, μαθητών, γονέων) η οποία μπορεί να συγκαλείται στην αρχή και το τέλος της σχολικής χρονιάς. Αναγκαστικά, στην περίπτωση ψηφοφορίας, θα υπάρχει διαφορετική αντιστοιχία προσώπων - ψήφων (ο μαθητής μια ψήφο, ο γονιός μισή —από τη στιγμή που αντιστοιχούν δυο γονείς για κάθε μαθητή— κι ο κάθε καθηγητής τόσες ψήφους, όσες προκύπτουν απ' τη διαίρεση του συνόλου των μαθητών διά του συνόλου των καθηγητών).

Μόνο μέσα από τέτοιου είδους διαδικασίες διαλόγου, συναπόφασης, συνάντησης των ενδιαφερομένων μερών, μπορεί η εκπαίδευση να λύσει το ψευδοδίλημμα «ιδιωτική εκπαίδευση» — «κρατική εκπαίδευση», ανασυνιστώντας σε επίπεδο σχολείου το «κοινόν» και θέτοντας τα θεμέλια για την άνθηση μιας κοινοτικής εκπαίδευσης που λαμβάνει υπ' όψη της αλλά και δραστηριοποιεί τις υπνώττουσες δυνάμεις και δυνατότητες μαθητών, καθηγητών, γονέων, ακόμη και αποφοίτων.

Η «Οικολογία» της γλώσσας

του Γιάννη Σχιζα

«... Δεν είμαι ονομπ, δεν είμαι κονφορμιστας. Είμαι ένας ζαντίλ... με εμπριμέ κουρτίνες στη τζάγκουάρ μου. Σπιρτουόζος ζιγκολό του χάι σοσάιτι. Γουστάρω ντόλτσε βίτα και σέξυ τρικς... Είμαι νορμάλ τζέντλεμαν, χωρίς ταμπού και χούγια. Κάνω και μπέιμπυ σίτινγκ, κάνω και το σόουμαν, κάνω και διάφορες μπίζνες για να κοντρολάρω το προτσές της ζωής...». Τεύχος 5 της «Ελλοπίας»¹, και ο **Ανδρέας Μακρίδης** καταθέτει το σενάριο ενός πιθανού γλωσσικού μέλλοντος, μέσα από το (κατά βάση σοβαρό) ευθυμογράφημά του. Δημιουργώντας μια ιδιόζουσα, «προβοκατόρική» σύνθεση, που αναφέρεται στην «Φρανκεσταϊνική» σύζευξη Νεοελληνικής σύνταξης και ξένου λεξιλογίου. Αυτή η «βόμβα γέλοιου» που αποτίθεται μέσα στις γραμμές της «Ελλοπίας», δίνει ένα σήμα κινδύνου πολύ πιο αποτελεσματικό σε σχέση με το κινδυνολογικό «λιανοντούφεκο» κάποιων ημετέρων, εντός και εκτός των σπηλών του περιοδικού. Και για να αποφυγώ την απρέπεια του υπαινικτικού λόγου, θα μεταχειριστώ σαν παράδειγμα ένα κατά τα άλλα θαυμάσιο άρθρο του **Γιάγκου Ανδρεάδη** («Γιά τήν έλευθερία πάλι (pali) καί τή γλώσσα» τεύχ. 2 σελ. 51) όπου ο κίνδυνος αυτή τη φορά είναι το **μονοτονικό** σύστημα, που κατά τον αρθρογράφο βρίσκεται σε μια τροχιά μετεξέλιξης σε **ατονικό** και παραπέρα σε σύστημα υιοθεσίας του **λατινικού αλφαβήτου**... Σίγουρα η γραφή είναι φορέας ιστορικής πληροφορίας και μνήμης, και σαν τέτοια συνιστά στοιχείο της εθνικής ταυτότητας. Περί αυτού καμιά αμφιβολία. Όμως επίσης αναμφίβολη είναι και η διαλεκτική υφή του Λόγου, η ιδιότητά του να μετεξελίσσεται και να μετασχηματίζεται, να προκρίνει πιο λειτουργικές και οικονομικές μορφές. Η γλώσσα δεν είναι «διατηρητέο» για κάποιους πολιτιστικούς τουρίστες, αλλά μια ζωντανή πραγματικότητα, που απαιτεί όχι μόνο συνέχεια αλλά και πλαστικότητα, που όχι μόνο υποτυπώνει το παρελθόν αλλά σχετίζεται και με τις ανάγκες του παρόντος. Η γλώσσα είναι «χρυσή τομή», «τιμή ισορροπίας» μεταξύ διαφόρων επιταγών, όπως αυτή της ιστορικής συνέχειας, της ευκολίας

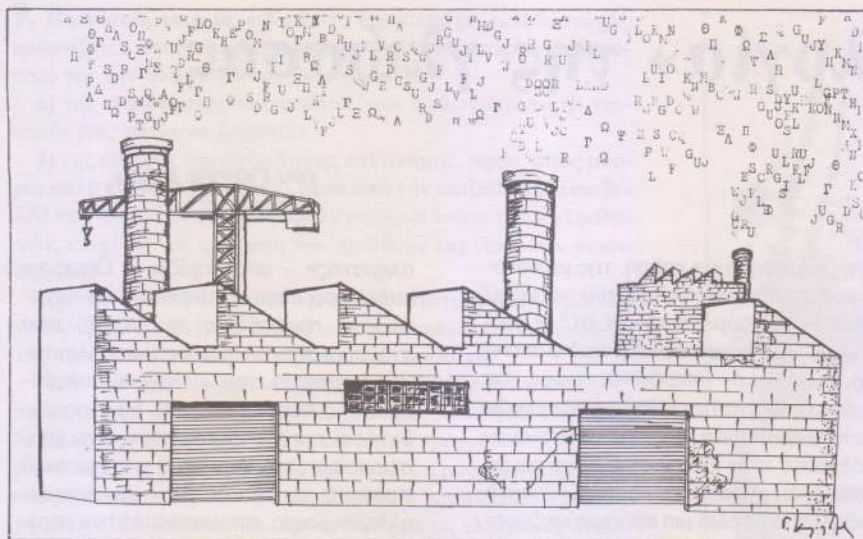
στην εκμάθηση και χρήση, της μικρότερης δυνατής απόκλισης του γραπτού από τον φωνούμενο λόγο κ.λπ.² Η ακλουθία «**μονοτονικό-ατονικό-λατινικό αλφάβητο**» υπερβαίνει σαφώς τον ορατό ορίζοντα των πιθανών γλωσσικών μετασχηματισμών, που επέρχονται αναπόδραστα στην Ελληνική γλώσσα και σε κάθε άλλη γλώσσα του κόσμου. Γι' αυτό ακριβώς αποτελεί μια αβάσιμη κινδυνολογία, ένα είδος «σκιαμαχίας» που αποπροσανατολίζει από τον μέγιστο και υπαρκτό κίνδυνο του χυδαίου **εξαγγελισμού** μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής πραγματικότητας. Που απαιτεί την Ελληνική Παιδεία από το να παραχωρήσει απόλυτη προτεραιότητα σε εκείνες τις «στοχαστικές προσαρμογές»³, που είναι απαραίτητες για την δημιουργική επιβίωσή της μέσα στο διεθνές πολιτιστικό περιβάλλον.

Θα λέγαμε λοιπόν ότι το «προσωπογράφημα» του Ανδρέα Μακρίδη προβάλλει τον υπαρκτό κίνδυνο ενός Λόγου-αχταρμά, συμπλεγματοειδούς και αρπακωλατζίδικου, που δεν εκφράζει οποιαδήποτε δημιουργική όσμωση του ελληνικού με το ξένο στοιχείο. Κι ακόμη θα λέγαμε ότι κάτω από το «προσωπογράφημα» διαβλέπει κανείς το υπόβαθρο μιας κοσμοπολίτικης, ιστορικά ανεργμίστης, τουριστικοκεντρικής και καταναλωτικής κοινωνίας, που άγεται προς την διαρκή μείωση του «**ειδικού βάρους**» του πλέον άρτιου επικοινωνιακού οργάνου –της γλώσσας– καθώς ελάχιστη ενέργεια επενδύεται στην παραγωγή νοημάτων υψηλής ακριβείας.

Λιγότερο διασκεδαστικός αλλά περισσότερο σαφής και αναλυτικός, ο **Σάββας Παύλου** θα αναφερθεί στην «καταπίεση της Ελληνικής γλώσσας στην Κύπρο»⁴. Καταδυόμενος υπό την γλωσσική επιφάνεια, ο Σ.Π. «αποκρυπτογραφεί» τους γλωσσικούς προσανατολισμούς μερίδας της Κυπριακής Κοινωνίας, παραπέμποντας στις συνειδητές επιλογές του «**Κυπριακού Συγκροτήματος Εξουσίας**» (ΚΣΕ). Κατά την άποψή του η εισαγωγή των Άγγλικών οφείλεται σε κάτι περισσότερο από ραγιαδισμό, σύμπλεγμα κατωτερότητας, επιδειξιμανία κ.λπ. «Όλα αυτά μπορεί να ενυπάρχουν στους όρους του προ-

βλήματος» – υποστηρίζει. «Όμως το κυριότερο είναι η συνειδητή και οργανωμένη προσπάθεια του Κ.Σ.Ε. που στοχεύει στην αλλοτρίωση και πολιτιστική καταπίεση του Ελληνικού πληθυσμού της Κύπρου». Ο Σ.Π. θα στοιχειοθετήσει την άποψή του πάνω στην χρησιμοποίηση των Αγγλικών στην μεταξύ Κράτους και ημικρατικών οργανισμών αλληλογραφία, στην πρακτική των ταχυδρομείων, των τελωνείων, των υπηρεσιών τροχαίας, των δικαστηρίων, των νοσοκομείων. Κι ακόμη θα δώσει κάποια δείγματα από τα «κορακίστικα», ημι-Ελληνικά ημι-Αγγλικά διαφόρων κρατικών παραγόντων (Θέλω να έχω *advice* και από ανθρώπους που είναι πιο *reliable*... κύριε δικαστά, αν κάμεις ένα *λουκ* στο *ππέιτζ* *σαράντα-ττου* θα *δεις*... *Εν πάσει περιπτώσει, now is not the time for me* να *κάνω δηλώσεις* κ.λπ.) με κορυφαίο δείγμα –από τον λογοτεχνικό αυτή τη φορά χώρο– κάποια ποιήτρια που στα πλαίσια του έργου της αναζητεί συνεχώς και εναγωνίως τις *roots* (= τις ρίζες της!!!).

Ο Σάββας Παύλου συμβάλλει στην ερμηνεία της Νεοκυπριακής γλωσσικής συμπεριφοράς, παραπέμποντας στο ψυχο-πολιτικό υπόβαθρό της. Σαν σύνολο η Ελληνική γλώσσα γίνεται η γλώσσα των πληβείων, ενώ τα Αγγλικά ανάγονται σε έκφραση των ανερχόμενων κοινωνικών δυνάμεων της Κύπρου. Στην επιστήμη όροι όπως «*ανάδραση*» αδυνατούν να εγκλιματιστούν στα όρια της Κυπριακής επικράτειας, με μοιραία συνέπεια την κυριαρχία αυτούσιων Αγγλικών τύπων (*feedback*) που ενισχύουν τις κεντρόφυγες τάσεις από τον κορμό της ελληνικής. Στην Λογοτεχνία η ανάγκη της επικοινωνίας με ένα ευρύτερο κοινό υποδαυλίζει την προσφυγή στο σύστημα της Αγγλικής γλώσσας. Κι ως μην απουσιάζουν οι υπερήφανοι «ακρονότιοι» του Ελληνισμού, του είδους του **Κώστα Μόντη**, που θα παρατηρούν με εγκαρτέρηση: «Ελάχιστοι μας διαβάζουν –ελάχιστοι ξέρουν τη γλώσσα μας– μένουμε αδικάιωτοι κι αχειροκρότητοι –σ' αυτή τη μακρινή γωνιά– όμως αντισταθμίζει που γράφουμε ελληνικά...»

Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ «ΑΓΓΛΟΣΤΡΕΦΕΙΑ»

Δεν θα πούμε βέβαια ότι πεισθήκαμε για την «εν ψυχρώ δολοφονία» των Ελληνικών από το ΚΣΕ. Αρκετές σελίδες του βιβλίου του ΣΠ βάζουν «σε πρώτο πλάνο» μια γενικότερη ερμηνεία της Κυπριακής Αγγλοστρέφειας. Μέσα στο σημερινό διεθνικό περιβάλλον, όπου νέοι οικονομικοί ή πολιτιστικοί σχηματισμοί «εγκαλούν» τους παλαιότερους για τις ανασφάλειές τους και ζητούν παράδοση άνευ όρων στον «εκουγχρονισμό», μια σχετικά μικρή πληθυσμιακή κοινότητα όπως η ελληνοκυπριακή είναι επόμενο να επηρεάζεται έντονα. Οι δεσμοί της αποικιακής περιόδου, οι τρέχοντες δεσμοί της Κυπριακής και Αγγλικής κοινωνίας, ο σύγχρονος διεθνής ρόλος των Αγγλικών, η εξασθένιση του Ελλαδικού «κέντρου», η απουσία μιας σφριγηλής Ελληνικής διανοήσεως με διεθνή απήχηση, συνεργούν στην ανερχόμενη επιρροή της Αγγλικής γλώσσας. Με την ενίσχυση του ΚΣΕ οπωσδήποτε, αλλά όχι μόνο ή κύρια με αυτήν.

Η Κυπριακή «Αγγλοστρέφεια» δεν είναι οπωσδήποτε μια μεμονωμένη κρατική επιλογή ή παρόρμηση. Σαν φαινόμενο εντάσσεται σε ένα άλλοτε υπόγειο και άλλοτε ρητά εκφραζόμενο ρεύμα, που πίσω από την γλωσσική ποικιλία διαβλέπει εμπόδια στην προσέγγιση των λαών. Οι γλώσσες θεωρούνται περισσότερο «τείχη» και παράγοντες ανάσχεσης της επικοινωνίας, και λιγότερο μορφές έκφρασης που αντιστοιχούν στην ποικιλία των ανθρωπίνων ομαδοποιήσεων. Εξ άλλου η αυξανόμενη επιρροή των Αγγλικών εμπεδώνει την εντύπωση ενός διεθνούς κεντρομόλου μηχανι-

σμού, μιας παγκόσμιας πολιτιστικής έλξης «Νευτώνειου χαρακτήρα», που σαν απώτατη κατάληξη θα έχει την γλωσσική μονοκρατορία των Αγγλικών. Οι ειδικοί υπολογίζουν πως γύρω στα 400 εκατ. άνθρωποι μιλούν αγγλικά σαν μητρική τους γλώσσα, ενώ μέχρι το 2000 αναμένεται ότι τα άτομα που θα μιλούν τα Αγγλικά σαν δεύτερη γλώσσα θα είναι περίπου 1,5 δισεκατομμύριο.

Δεν υπάρχει αμφιβολία για τα φαινόμενα σύγκλισης και ομογενοποίησης του παγκόσμιου Λόγου, ιδιαίτερα μέσα από την λειτουργία των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Όμως παράλληλα με αυτά τα φαινόμενα λειτουργούν δυνάμεις που αναπαράγουν με άλλους τρόπους την γλωσσική διαφορετικότητα. Ο διεθνίζων «φουτουρισμός» περί της μιας και μοναδικής παγκόσμιας γλώσσας - που θα μπορούσε να είναι η εσπεράντο, η αγγλική κ.λπ. - παραγνωρίζει τις ενδογενείς κοινωνικές τάσεις, που δια μέσου της γλωσσικής έκφρασης συνθέτουν ή ενισχύουν διάφορες ανθρωπίνες ομαδοποιήσεις. Όπως ακριβώς ο γλωσσικός συντηρητισμός αδυνατεί να συμφιλιωθεί με την διαλεκτική της γλώσσας - διαλεκτική που διαψεύδει οποιαδήποτε γλωσσική αγκύλωση και αναδεικνύει το διαρκές της γλωσσολογίας⁶ - έτσι και ο διεθνίζων φουτουρισμός αρνείται την διαλεκτική ιδιότητα της πολυμορφίας, την ιδιότητα του λόγου να αντιστέκεται σε κάθε γλωσσική «εντροπία» και ισοπέδωση.

Ακόμη και στο ευρύτατο σύστημα των Αγγλικών λειτουργούν δυνάμεις «κεντρόφυγες» που ενισχύουν την γλωσσική διαφορετικότητα. Τα παραδείγματα της αποστασιοποίησης των Αγγλικών-Αγγλικών από τα Αμερικάνικα-Αγγλικά, καθώς επίσης και των Νέγρικων Αγγλι-

κών από την Αμερικάνικη διάλεκτο, είναι αρκετά χαρακτηριστικά. Στην πρώτη περίπτωση, η έκδοση ενός Βρετανο-Αμερικανικού Λεξιλογίου από τον **Norman Moss**⁷ φαίνεται να επιβεβαιώνει την απόκλιση των πρωταρχικών Αγγλικών από τα Αμερικανικά, που υποστήριζε με μια μεγάλη δόση υπερβολής ο εκδότης του πρώτου Αμερικανικού λεξιλογίου: «Τα Αμερικανικά θα γίνουν διαφορετικά από τη μέλλουσα γλώσσα της Αγγλίας όπως τα σύγχρονα Ολλανδικά, Δανικά και Γουαϊδικά είναι διαφορετικά από τα Γερμανικά και μεταξέ τους», έλεγε ο **Noah Webster** το 1789.

Το Βρετανο-Αμερικανικό λεξικό του Moss καταγράφει ένα ευρύτατο φάσμα διαφορών, που υποδηλώνουν την διαφορετικότητα των γλωσσικών τύπων με την οποία περιβλήθηκε η διαφορετική κοινωνική πορεία στις δύο χώρες. Όσον αφορά την περίπτωση των Νέγρικων Αγγλικών, μια ομάδα γλωσσολόγων του Πανεπιστημίου της Πενσυλβανίας⁸ υποστηρίζει ότι αυτά διαρκώς αποκλίνουν από τα Αγγλικά που ομιλούνται από τη λευκή πλειοψηφία. Η νομοθετική άμβλυση των φυλετικών διακρίσεων από τη δεκαετία του '60 και η λειτουργία των μέσων μαζικής ενημέρωσης, δεν μπόρεσαν να μειώσουν την γλωσσική απόσταση των δύο κοινοτήτων. Ο **Richard Wright**, μαύρος λογοτέχνης της ρατσιστικής περιόδου στις ΗΠΑ, έδινε ακόμη και δείγματα «μαύρης» ιδιαιτερότητας στο τρόπο γραφής της Αμερικανικής γλώσσας⁹.

ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η εθνική ταυτότητα - συμπεριλαμβανομένου του γλωσσικού στοιχείου - είναι ένα διαρκές γίνεσθαι. Κι ακόμη ότι μέσα στις δύσκολες σημερινές συνθήκες, ο εθνικός αυτισμός και η εσωστρέφεια - ιδιαίτερα όπως εκφράζονται με την νοσηρή υπερευαισθησία ως προς την κυριαρχία του α' ή β' ελληνικού γλωσσικού τύπου - είναι κάθε άλλο παρά δημιουργικές στάσεις. Ο εθνισμός σαν ρεύμα δεν είναι απλός ιστορισμός και ακόμη περισσότερο δεν είναι νεκροφιλική ιδεολογία. Χρησιμοποιώντας μια προσέγγιση του **Δ. Καλουδιώτη**¹⁰ θα έλεγα ότι σε αντίθεση με τον εθνικισμό ο εθνισμός εμπειρικήσει την οικουμενικότητα, με την έννοια ότι αναγνωρίζει τις «ριζικές ανάγκες» της παγκόσμιας κοινωνίας και ότι προσβλέπει σε μια συμβιωτική σχέση των διαφόρων εθνικών σχηματισμών.

Στην περίπτωση του γλωσσικού ζητήματος, οι ελληνικές «στοχαστικές προσαρμογές» θα ήταν δυνατό να έχουν μια διπλή διάσταση, αφ' ενός μέσα στα όρια της Ελληνικής γλωσσικής παιδείας και αφ' ετέρου στη σχέση της με τη ξενόγλωσσα παιδεία. Για την πρώτη διάσταση, θα λέγαμε ότι η απουσία κάθε βίαιης, «κανονιστικής» και εκ των άνω επέμβασης στα γλωσσικά ζητήματα, έχει πρωτεύουσα σημασία¹¹.

Η Ελληνική γλώσσα πρέπει να αφεθεί να βρει το δρόμο της, να «προβάρει», να αποδεχθεί ή να απορρίψει νεολογισμούς και ξένα στοιχεία. Στη προκειμένη περίπτωση μια εθνική διάνοηση δεν είναι δυνατό να λειτουργήσει με απειλές, με ουρλιαχτά απελπισίας και επιθετικότητα: Το μόνο της όπλο είναι ο κοινωνικός **παραδειγματισμός**, διαμέσου της καλλιέργειας αλλά κυρίως και προπάντων διαμέσου της άρτιας οργάνωσης των νοημάτων. Πέρα όμως και από αυτή, την «τεχνική» εκ πρώτης όψεως προσέγγιση, μια εθνική διάνοηση – η οποία «εξ ορισμού» υποστηρίζει το θεμελιακό δικαίωμα των λαών στην αυτοδιάθεση και συνακόλουθα το δικαίωμα των Κυπρίων στην ένωση με την Ελλάδα – οφείλει να γνωρίζει ότι γλώσσα σημαίνει ένταξη σε μια οικογένεια, και ότι η ένταξη αυτή είναι τόσο περισσότερο επιθυμητή όσο καλύτερο είναι το επίπεδο της οικογένειας. Στην προκειμένη περίπτωση, οι κεντρόφυγες τάσεις από τον κορμό της Ελληνικής Παιδείας –όπως αυτές που αναπτύσσονται στην Κύπρο– είναι δυνατό να αναστραφούν από την πολιτιστική αναγέννηση και την αναβάθμιση της ποιότητας της ελληνικής ζωής.

Όσον αφορά την «οικολογία» της Ελληνικής γλώσσας μέσα στο διεθνές περιβάλλον, πρέπει πριν απ' όλα να επισημάνουμε –σαν αντίδοτο σε κάθε μέλλουσα αποπροσανατολιστική κινδυνολογία– ότι μέσα σε συνθήκες αυξανόμενης επικοινωνίας των λαών η όσωση του ελληνικού με το ξένο στοιχείο θα είναι όλο και πιο έντονη. Σ' αυτές τις περιστάσεις κάθε απόπειρα «εντειχισμού» της Ελληνικής γλώσσας θα ισοδυναμούσε απλώς με ενταφιασμό της. Οι στοχαστικές προσαρμογές στη προκειμένη περίπτωση θα μπορούσαν να βοηθούν σε τρία επίπεδα:

α) Στο χώρο κάποιων βασικών επικοινωνιακών κωδικών (αεροπλοΐα), η αποδοχή μιας ξένης φυσικής ή τεχνητής γλώσσας θα έπρεπε να γίνεται άνευ όρων και ενδοιασμών.

β) Στο χώρο της επιστημονικής παιδείας, η ανάπτυξη της πληροφορικής και των ηλεκτρονικών υπολογιστών με μεταφραστικές λειτουργίες μπορεί να κάνει περιττή την «γλωσσική μετακόμιση» του λληνόφωνου επιστημονικού δυναμικού, επομένως να αποτρέψει την αντίθεση μεταξύ του εγκεφαλικού επιστημονικού ιδιώματος και του βιωμένου «μητρικού» Λόγου.

γ) Στο χώρο του έντεχνου και βιωμένου Λόγου, η ανάπτυξη της Μεταφραστικής Επιστήμης στα γενικότερα πλαίσια της Γλωσσολογίας και των Συγκριτικών Σπουδών (*Contrastive Studies*) –σε αντίθεση με τη σημερινή κυριαρχία του εμπειρισμού των μεταφράσεων προς και από τα Ελληνικά– μπορεί να δώσει αξιολογικά αποτελέσματα¹². Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει ότι οι μεταφραστικές διαδικασίες θα παύσουν να συνεπάγονται απώλειες νοημάτων – καθώς αυτά θα διακινούνται από το ένα στο άλλο επικοινωνιακό σύστημα. Τέτοιες απώλειες νοημάτων, που επισυμβαίνουν σε κάθε «διακίνηση λόγου» ακόμη και από ένα και μοναδικό ομιλητή σε ένα και μοναδικό ακροατή! – είναι επόμενο να είναι περισσότερες προκειμένης της μετάφρασης πολύπλοκων και πολυσήμαντων κειμένων. Όμως ο μεταφραστής μπορεί να παύσει να «είναι προδότης», όταν ακριβώς αναγνωρισθεί το έργο του στην στήριξη και δημιουργική ανάπτυξη της Ελληνικότητας, κι όταν παύσει να είναι το μεμωνομένο άτομο και γίνει ένα πρόσωπο συλλογικό, οργανωμένο, μεθοδικό.

Η δημιουργική παρουσία μέσα στο διεθνές πολιτιστικό περιβάλλον, μπορεί να γίνει χωρίς επαρχιωτισμό ή κοσμοπολιτισμό, χωρίς εθνικά συμπλέγματα ανωτερότητας ή κατωτερότητας. Η ελληνική γλώσσα, παιδεία, ταυτότητα, ύπαρξη, δεν έχει να φοβηθεί τίποτε – εφ' όσον αφεθεί «με αρετήν και τόλμην» μέσα στο διεθνές γίνεσθαι. Εφ' όσον αναδειχθεί σε δημιουργικό μέτοχο της επερχόμενης οικουμενικότητας.

Σημειώσεις

1. Ανδρέα Μακρίδη «Το Φλατ μου», σελ. 11.
2. Για την απόκλιση του Ελληνικού φωνούμενου λόγου από τον γραπτό έχει αναφερθεί ο συγγραφέας **Δημοσθένης Κούτροβικ** στο περιοδικό «Σχολιαστής».
3. Κ. Καβάφη («Με τές εκτεταμένες επικράτειες – με την ποικίλη δράσι των στοχαστικών προσαρμογών») «Στα 200 π.Χ.».
4. Εκδόσεις «Πενταδάκτυλος», Αθήνα 1990.
5. Καίτη Κάφνερ «Αγγλικά: Η κοινή γλώσσα των Ευρωπαίων», ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ 14-7-1988.
6. Γιάννη Σχίζα «Γλωσσαμύνητες και γλωσσώσστες» από το βιβλίο «Γόλη, φύση και κοινωνία», εκδόσεις «Κομμούνα» 1990.
7. Mary Blume «Tools for Tackling Tangles in Language and Literature», International Herald Tribune 17-8-84.
8. Michael White «American blacks constructing their own version of English» Guardian 9-4-85.
9. Richard Wright, «Long Black Song», The Norton anthology of American Literature, Τόμος 2ος, σελ. 1723 κ.ε. π.χ. διάλογος:
— Well, howre yuh today, Aunty?
— Ahm well. How yuh?
— Oh, so-so. Its sure hot today, hunh?
.....
— Yeah; It is kinda warm
— You busy?
— Now, Ah ain doin nothin
10. Μερικές σκέψεις για την «Νέα τάξη πραγμάτων» τευχ. 5 της Ελλοπίας.
11. Ανδρέα Μπελεζίνη «προτάσεις για τη σύγχρονη νεοελληνική γλώσσα», Δεκαπενθήμερος Πολίτης 8-2-1985.
«Οι συλλέκτες και καταγραφείς που πρέπει να υπηρετούν την γνώση αλλά και την ποίηση, τη χρεία, αλλά και την ελευθερία, θα αποκλείσουν ή θα παρακάμψουν:
• Το αβυσσαλέο μίσος που έχει εξαπολυθεί εναντίον κάθε λαϊκού, παραδομένου ή νέου γλωσσικού στοιχείου.
• Την απέχθεια προς την εκφραστικότητα και ευρηματικότητα των νέων ανθρώπων.
• Την ιερή, δήθεν, αγανάκτηση κατά παρατονισμών, εκφραστικών λαθών, που η χρήση μαρτυρεί, προωθεί ή δοκιμάζει.
• Τον εκφοβισμό που ασκείται από εκείνους ακριβώς που εμφανίζονται σαν ελευθερωτές και σωτήρες της γλώσσας.
12. Προκειμένου για μια γλώσσα μικρότερης επιφάνειας από την Ελληνική όπως είναι η Τσεχική, ο **Μίλαν Κούντερα** («Λόγοι Νέων Συγγραφέων», Έκδοση Νέοι Στόχοι 1970) τόνιζε: «Η Τσεχική γλώσσα αναπτύχθηκε και μορφοποιήθηκε σε μια πλήρη ευρωπαϊκή γλώσσα με ευρωπαϊκό πλούτο όρων ακριβώς μέσα από τις μεταφράσεις».

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΥΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΜΕΡΟΣ Β'

του Βαγγέλη Κοροβίνη

Έπανάσταση ή Μεταρρύθμιση;

Ποιό πρότυπο ακολούθησε ή μακρόχρονη μεταρρυθμιστική διαδικασία στά πλαίσια της αρχαίας Αθήνας και πώς μπορούν να συμπυκνωθούν σε μία σχηματική διατύπωση οι θεσμικοί μετασχηματισμοί; Η όλη πορεία των αλλαγών **υπερβαίνει την διαβόητη διάκριση μεταξύ επανάστασης και μεταρρύθμισης**, ως συνολική βέβαια διαδικασία αφού στις επί μέρους της φάσεις κάθε άλλο παρά καταργεί αυτήν την διάκριση. Πρόκειται για μία ακολουθία διαδοχικών ρήξεων προς τό θεσμικό και άλλο παρελθόν, **χωρίς ποτέ ό Δήμος**, ό λαός, **νά άποσύρεται από την ενεργό πολιτική δράση και χωρίς νά καταλύεται** στόν βασικό της πυρήνα ή **φυσιογνωμία της Αθήνας** ως ίωνικής πόλης. Οι μετασχηματισμοί προωθούνται σύμφωνα μέ τό πρότυπο της **θετικής ανατροφοδότησης**, για νά δανεισθούμε έναν όρο της βιολογίας. Τά «κέρδη» κάθε ρήξης «κεφαλαιοποιούνται» σε θεσμικές κατακτήσεις, πράγμα πού επιτρέπει στήν επόμενη ρήξη νά «έκδηλωθεί» σε «εύνοϊκότερο» θεσμικό περιβάλλον κ.ο.κ. Η πόλωση ανάμεσα σε μεταρρύθμιση και επανάσταση, όπως και άλλες όψεις της πρόσφατης ιστορίας, σχετίζονται και μέ τό γεγονός, μεταξύ των άλλων, ότι τά κινήματα κοινωνικού μετασχηματισμού του αιώνα μας δέν διέθεταν τελικά μιάν **εναλλακτική προς την κυρίαρχη ανθρωπολογία**. Ακόμη και ή πιό ριζοσπαστική κριτική στήν άλλοτρίωση της Όκτωβριανής επανάστασης, ή Μασοϊκή, δέν φαίνεται νά συνειδητοποίησε σε βάθος τις ανθρωπολογικές διαστάσεις του θεσμικού προβλήματος, του προβλήματος της βαθμιαίας συγκέντρωσης της εξουσίας στά χέρια «της πρωτοπορίας της πρωτοπορίας», του ήγετικού πυρήνα του «κόμματος της έργατικής τάξης».

Η πτυχή αυτή προσεγγίσθηκε μόνον έμπειρικά και σε άναφορά πάντα πρός τόν κίνδυνο επανεμφάνισης των άστικων κοινωνικών σχέσεων, αρχής γενομένης από τό ίδιο τό κομμουνιστικό κόμμα σάν πεδίο της ταξικής πάλης. (Οί λόγοι ούσίας, πέραν αυτών πού έχουν σχέση μέ τήν ανθρωπολογική πλευρά του θεσμικού προβλήματος, στούς όποιους καταφεύγει ή Μασοϊκή προσέγγιση για νά έρμηνεύσει τήν γραφειοκρατική στρέβλωση των σοβιετ και του κόμματος, τήν αδυναμία δηλαδή νά λυθεί ή αντίθεση πόλης-ύπαιθρου, νά διατηρηθεί και νά έμπλουτισθεί ή συμμαχία άγροτών και έργατών, καθώς και τόν βάνουσο χειρισμό των αντιθέσεων μεταξύ των διαφόρων έθνοτήτων της πολυεθνικής ΕΣΣΔ, διατηρούν κατά τά άλλα πλήρως τήν αξία τους.)

Από τήν άποψη πού μας άπασχολεί έδω, τήν στενά θεσμική, μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και μία δεύτερη μορφή έρμηνείας της πολιτικής και κοινωνικής άλλοτρίωσης της Όκτωβριανής Έπανάστασης. Τήν έπεξεργάσθηκαν οι σοσιαλδημοκράτες και οι εύρωκομμουνιστές. Κατ' αυτήν, ή έσωκομματική δημοκρατία και κυρίως οι θεσμοί της πολυκομματικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, όχι μόνον δέν είναι κατ' ανάγκην άσυμβίβαστοι μέ τόν σοσιαλισμό, αλλά αν πρόκειται νά ύπάρξει σοσιαλισμός θά είναι δημοκρατικός στήν μορφή του. Η **άφαιρετική έκδοχή** του ύποκειμένου, σύμφωνα μέ τήν όποία ό άνθρωπος είναι άπλώς **φορέας δικαιωμάτων και ύποχρεώσεων**, άποτελεί τό βασικό αξίωμα της κυρίαρχης ανθρωπολογίας. Παρά τό ότι ή δεύτερη αυτή έρμηνευτική προσέγγιση υίοθετεί πλήρως αυτό τό αξίωμα και άκριβώς έπειδή διαθέτει τελικά συνειδητή και ρητή ανθρωπολογική άναφορά, έστω και συζητήσιμη, τό θεμελιώδες συμπε-

ρασμά της, ότι δηλαδή η **δημοκρατία δέν είναι μόνον μέσο αλλά είναι και αυτοσκοπός**, είναι καιρίο και εύστοχο. Γιατί ακόμη κι αν ο κοινοβουλευτισμός δέν είναι ή μόνη μορφή έμμεσης δημοκρατίας πού γνώρισε ή ιστορία, ακόμη κι αν έκκρεμεί ή επεξεργασία άλλων μορφών δημοκρατικής αντιπροσώπευσης πιά συμβατών μέ τό όραμα τής αυτοκυβέρνησης, ή βαθμιαία κατάργηση του αίρετου τών όργάνων και ή αντικατάστασή της από τήν άρχή του διορισμού στά σοβιέτ και στό κόμμα, καθώς και ή κήρυξη σέ παρανομία όλων τών άλλων κομμάτων, συμπεριλαμβάνονται όπωςόποτε και χωρίς καμμία άμφιβολία στους βασικούς λόγους τής άλλοτρίωσης τής 'Οκτωβριανής 'Επανάστασης. ('Εχουν ένδιαφέρον και οι άλλοι λόγοι πού προβάλλονται, στά πλαίσια αυτής τής προέγγισης, γιά νά έρμηνευθεί ή τραγική κατάληξη τής πρώτης επανάστασης του αιώνα, όπως τό χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης τών παραγωγικών δυνάμεων στην Τσαρική Ρωσία και ή ιδιόμορφη **πολιτική της κουλτούρα**, ό «**άσιατικός δεσποτισμός**». Παρά τις ρατσιστικές τους άποχρώσεις, φέρνουν στην έπιφάνεια και τήν **πολιτισμική** διάσταση του ζήτηματος.)

Συμπυκνώνοντας έπιγραμματικά παρακάτω τήν θεσμική πραγματικότητα τής κλασικής 'Αθήνας, θά μάς δοθεί ή εύκαιρία νά έντοπίσουμε τις διαφορές τής άρχαιοελληνικής δημοκρατίας μέ τήν σύγχρονη, διαφορές πού θά διαυγασθούν ακόμη περισσότερο μέ τήν εύκαιρία τής συζήτησης τών όμοσπονδιακών θεσμών τής άρχαίας 'Ελλάδος. Σχηματικά λοιπόν ή θεσμική πραγματικότητα τής 'Αθήνας τών κλασικών χρόνων εισάγει:

1) Τή διάκριση σέ νομοθετική, δικαστική και έκτελεστική έξουσία και ταυτόχρονα **τήν υπέρβαση αυτής τής διάκρισης**. 'Η έκκλησία του Δήμου, γιά παράδειγμα, πέραν τών νομοθετικών άρμοδιοτήτων της λειτουργούσε και σάν δικαστήριο γιά πολιτικά έγκλήματα και σάν έκτελεστική άρχή, ψηφίζοντας συγκεκριμένα μέτρα αντιμετώπισης τρεχόντων σοβαρών προβλημάτων. 'Ο **πολιτικός έλεγχος τών διοικητικών υπηρεσιών** διασφαλιζόταν, όχι μόνο «**άπό έξω**» μέσω τής έποπτείας τών δέκα άρχόντων, αλλά και «**άπό μέσα**». Οι «**δημόσιοι υπάλληλοι**» ήταν όλιγάριθμοι, μέτοικοι ή δούλοι, χωρίς πολιτικά δικαιώματα και συνεχώς έναλλασσόμενοι στις διάφορες υπηρεσίες.

2) Τή **συνεχή αναβάθμιση του βάρους τής άμεσης σέ σχέση μέ τήν έμμεση δημοκρατία** και ταυτόχρονα τήν έπιλογή ενός **τύπου αντιπροσώπευσης ριζικά διαφορετικού από τόν σύγχρονο**. Στοιχειακή μονάδα του συστήματος αντιπροσώπευσης είναι ό **δήμος** και κυρίαρχος τρόπος ανάδειξης αντιπροσώπων είναι ή **κλήρωση**. Ποιά πραγματικό αντίκρουσμα μπορεί νά έχει ή ύποδιαίρεση σέ δήμους μιάς σύγχρονης μεγαλούπολης, πέραν τής διοικητικής διεκόλυνσης; Ποιές θά ήταν οι συνέπειες τής αναγόρευσης τής κλήρωσης σέ κυρίαρχο τρόπο ανάδειξης αντιπροσώπων στή θέση τών έκλογών; Και πώς τέλος στά πλαίσια μιάς σύγχρονης μεγαλούπολης θά μπορούσε νά λειτουργήσει ό θεσμός τής «**δοκιμασίας**»; 'Αναφερόμαστε στην προκριματική έπιλογή ύποψηφίων γιά τήν ανάδειξη βουλευτών στην κλασική 'Αθήνα. 'Η έπιλογή γινόταν μέ κλήρωση. Οι πολίτες κάθε δήμου συμμετείχαν στην κλήρωση μόνον έφόσον τό έπιθυμούσαν. 'Αν έξεδήλωναν τέτοια πρόθεση, έπρεπε πρίν λάβουν μέρος στην προκριματική διαδικασία νά ύποβληθούν σέ σχετική «**δοκιμασία**». Στους κόλπους κάθε δήμου οι πολίτες είχαν γνώση του «**βίου και τής πολιτείας**» κάθε ύποψηφίου, τής προσωπικής του διαδρομής, γεγονός πού έλαχιστοποιούσε τους κινδύνους τής κλήρωσης και διασφάλιζε τά συντριπτικά της πλεονεκτήματα σέ σχέση μέ τήν έπιλογή δι' άρχαιρεσιών (παρεμπόδια δημιουργίας πελατειακών δικτύων κ.λπ.).

Είναι δυνατό κατά συνέπεια νά έντοπισθούν δύο τύποι αντιπροσώπευσης, δύο τύποι έμμεσης δημοκρατίας. 'Ο

πρώτος, πού θά μπορούσε νά αποκληθεϊ άπρόσωπος, θεωρεί τό άτομικό ύποκείμενο ως φορέα άπλά δικαιωμάτων και ύποχρεώσεων. 'Ο δεύτερος **δέν κάνει άφαίρεση τών σχέσεων του άτομικού ύποκειμένου** (δημότης του τάδε δήμου κ.λπ.), αλλά και δέν τό ανάγει, **δέν τό περιστέλλει σ' αυτές τις σχέσεις**. Οι αναβαθμοί του πρώτου είναι **φορμαλιστικοί-διοικητικοί**, ένω οι αναβαθμοί του δεύτερου είναι «**προϊόντα**» τής **δημιουργικής ένέργειας τών άτομικών και συλλογικών ύποκειμένων**. 'Η σύγκριση μεταξύ τών δύο αυτών μορφών αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας θά απέβαινε συντριπτικά υπέρ τής δεύτερης, άν ξεχνούσαμε ότι η **άρχαιοελληνική έννοια τής «έλευθερίας» δέν ξεπερνούσε τά όρια μιάς συγκεκριμένης κοινότητας**, μιάς **συγκεκριμένης πόλης**. 'Η έλευθερία γιά τους πολίτες μιάς κοινότητας δέν σήμαινε έλευθερία γιά όλους τους κατοίκους αυτής τής κοινότητας, ούτε κατ' άρχήν παροχή ίσων πολιτικών δικαιωμάτων γιά τά μέλη άλλων κοινοτήτων, οι όποιες ήταν ένταγμένες στον ίδιο συνασπισμό μέ μιά σημαντική πόλη, όπως γιά παράδειγμα τήν 'Αθήνα. 'Ενα σύστημα στό όποιο ύπάρχει θέση γιά τή δουλοκτησία δέν ύπονομεύεται από τήν ύποτέλεια άλλων πόλεων στην ήγεμονία τής 'Αθήνας, τής Σπάρτης ή τής Θήβας γιά παράδειγμα.

Μορφές συσσωμάτωσης τών άρχαιοελληνικών πόλεων

Παραμένοντας πάντα στη θεσμική διάσταση του άρχαιοελληνικού κοινοτισμού, πρόκειται τώρα νά εξετάσουμε

τις σχέσεις μεταξύ των πόλεων της αρχαίας Ελλάδας. Πριν εμφανιστούν διαδοχικά οι τρεις γνωστοί από την ιστορία ιμπεριαλιστικοί συνασπισμοί, η Αθηναϊκή, η Θηβαϊκή και η Σπαρτιατική ηγεμονία, η αρχαία Ελλάδα είχε γνωρίσει δύο κατά βάσει τύπους συσσωμάτωσης πόλεων: αυτόν της χαλαρής συνομοσπονδίας (Σπαρτιατική και Αθηναϊκή συμμαχία, πριν εξελιχθούν σε ηγεμονίες) και αυτόν της όμοσπονδίας (π.χ. Βοιωτική όμοσπονδία).

Η Σπαρτιατική συμμαχία ιδρύθηκε τον 6ο αιώνα. Δεν επρόκειτο για άπλη και εύκαιριακή συμμαχία πόλεων, ούτε όμως και για όμοσπονδη επικράτεια. Δεν υπήρχαν όμοσπονδιακά πολιτικά δικαιώματα και όμοσπονδιακή υπηκοότητα. Η συμμαχία δεν μεταβιβάζει «έντολές» σε πολίτες των συμμάχων πόλεων, αλλά μόνον, και σε καθορισμένες πάντα περιπτώσεις, στις αρχές των πόλεων του συνασπισμού. Οι πόλεις διατηρούν όλες το «σύνταγμα» τους, τις αρχές τους και το ιδιαίτερό τους σύστημα άπονομής της δικαιοσύνης. Ο κύριος σκοπός της συμμαχίας είναι η κοινή άμυνα. Κάθε πόλη, όποια κι αν είναι ή σημασία της, διαθέτει μόνον έναν αντιπρόσωπο στο βασικό όργανο της συμμαχίας, το συμβούλιο. Παρά ταύτα η Σπάρτη κατά την διάρκεια του πολέμου ηγεμονεύει, ασκώντας ήθικη πίεση ή και βία ακόμη. Κατά την μηδική εισβολή ή Σπαρτιατική συμμαχία μετατράπηκε σε πανελλήνια.

Η ναυτική συνομοσπονδία της Αθήνας μορφοποιήθηκε μέσα στους κόλπους της πανελληνίας. Ο ίδιος ο Λακεδαιμόνιος ανέθεσαν στους Αθηναίους την προστασία των ιωνικών πόλεων της μικρασιατικής άκτης. Πριν άποσπασθεί από την Πελοποννησιακή συμμαχία και μετατραπεί σε ηγεμονία, ήταν σχεδόν όμοια ως προς τους θεσμούς της με την ήπειρωτική συμμαχία.

Η Βοιωτική όμοσπονδία διαμορφώθηκε σταδιακά πριν τα μηδικά, διαλύθηκε κατά την διάρκειά τους και ανασυγκροτήθηκε αργότερα με τη σύμφωνη γνώμη της Σπάρτης, ως αντίπαλο δέος προς την Αθηναϊκή ηγεμονία. Τα δικαιώματα σ' αυτόν τον συνασπισμό πόλεων κατανέμονται αναλογικά, ανάλογα δηλαδή με τον πληθυσμό και τους πόρους των πόλεων. Η έπιρροή που εξασφαλίζει η Θήβα δεν είναι άμιγώς εξωθεσμική της παρέχεται και από την αναλογική φύση των θεσμών της όμοσπονδίας. Και στην όμοσπονδιακή βουλή και στην δικαστική εξουσία και στην εκτελεστική, που άσκειται από τους

βοιωτάρχες, οι πόλεις αντιπροσωπεύονται ανάλογα με τό ιδιαίτερο βάρος τους. Δεν υπάρχει όμοσπονδιακή υπηκοότητα έξω και πάνω από εκείνη που παρέχουν οι έπιμέρους υπηκοότητες.

Σε όξεια αντίδιαστολή προς τις χαλαρές συνομοσπονδίες και τις όμοσπονδίες, επεκράτησαν βαθμιαία άλλες μορφές συσσωμάτωσης πόλεων, οι **ιμπεριαλιστικές**. Η πιο τυπική και καλά μελετημένη περίπτωση αυτού του τύπου συσσωμάτωσης είναι η «Αθηναίων άρχη», ή Αθηναϊκή ηγεμονία. Μετά την έξαφάνιση των Περσών από τό Αιγαίο (έξαφάνιση που κάθε άλλο, βέβαια, παρά σηματοδοτούσε την όριστική τους ήττα) και ενώ στη διπλωματική γλώσσα συνεχίζει νά γίνεται λόγος για συμμάχους, στην τρέχουσα πρακτική οι συνομόσπονδες πόλεις αντιμετωπίζονται πιά σαν ύποτελείς. Η έκκλησία του Δήμου της Αθήνας, που παλαιότερα περιοριζόταν νά επικυρώνει τις άποφάσεις του συμβουλίου της συμμαχίας, άρχισε σιγά-σιγά νά τό ύποκαθιστά, νά έκδιει γενικές διατάξεις για την εσωτερική διοίκηση των πόλεων, νά επιβάλλει την νομισματική ενότητα κλπ. Οι άρχες των Αθηνών βρήκαν, από μία χρονική περίοδο και έπειτα, πιο βολικό νά κατατάξουν τις «συμμαχικές» πόλεις σε διοικητικές περιφέρειες (Νησιά, Καρία, Ίωνια, Έλλησποντος, Θράκη) και νά λαμβάνουν μέτρα που νά εφαρμόζονται στην κλίμακα μιάς όλόκληρης περιφέρειας. Τό ταμείο της συμμαχίας μεταφέρθηκε από την Δήλο στην Αθήνα, ενώ τό ποσό που άποστέλλονταν στην Αθήνα έπαυσαν νά θεωρούνται σαν συνεισφορά στο κοινό ταμείο. Έφόσον τό ύψος του ποσού που καταβάλλει κάθε πόλη καθορίζεται σύμφωνα με εκτιμήσεις Αθηναίων άρχόντων (των τακτών), ή άναβολή πληρωμής έπιούρει ποινές και ή διάθεση των πόρων του ταμείου έπαφίεται άποκλειστικά στην κρίση των άρχών της Αθήνας, δεν πρόκειται πιά για συνεισφορά άλλα για καταβολή φόρου.

Μετά από προσπάθειες άποσκιρτήσεων, έγκαινιάσθηκε βαθμιαία τό μέτρο της έγκατάστασης μόνιμης φρουράς υπό Αθηναίο φρούραρχο και ή άλλαγή πολιτεύματος. Στο τέλος έπικεφαλής των άρχών σε όρισμένες πόλεις τίθενται άπροκάλυπτα Αθηναίοι άξιωματούχοι. Τό πιο άτιμωτικό όμως, άλλα και έπιζήμιο για τό συμφέροντα των πόλεων, σημάδι ύποτέλειας ήταν ό έξαναγκασμός παραχώρησης εκτάσεων σε κληρούχους που έστελνε ή Αθήνα. Ο θεσμός της κληρουχίας ίσοδυναμούσε με κατάλυ-

ση της ύπόστασης των «συμμάχων» πόλεων. Κατά τό αρχαιοελληνικό δικαιο, ή έγγειος ιδιοκτησία ήταν άποκλειστικά προνόμιο των πολιτών. Ούτε καν οι μέτοικοι δεν μπορούσαν νά αγοράσουν γή.

Θά πρέπει νά σημειωθεί πάντως ότι ό Αθηναϊκός ιμπεριαλισμός ήταν άποκλειστικά «δοσιματικός», θά λέγαμε, και καθόλου «μερκαντιλιστικός». Έτόι ή έπιβολή του Αθηναϊκού μετρικού συστήματος και του Αθηναϊκού νομισματικού συστήματος ως κοινού για όλη την συμμαχία δεν συνεπάγονταν την κυριαρχία των Αθηναίων έμπόρων. (Στό πεδίο αυτό ή Αθήνα διατηρούσε άπλώς τό δικαίωμα νά έμποδίσει, για παράδειγμα, τόν άνεφοδιασμό με σίτο μιάς έπαναστατημένης πόλης, όποιοι κι αν ήταν οι έμποροι που προσπαθούσαν νά σπάσουν τόν άποκλεισμό της.)

Επίλογος

Στό παρόν άρθρο δεν θά άσχοληθούμε με με ζητήματα που έχουν σχέση με άλλες πλευρές, πέραν της θεσμικής, του αρχαιοελληνικού κοινοτισμού όπως: τις μορφές συνάρθρωσης του κοινοτικού και δουλοκτητικού τρόπου παραγωγής στα πλαίσια του αρχαιοελληνικού έθνικού-κοινωνικού σχηματισμού, τό ιδιαίτερο βάρος της αγροτικής παραγωγής στις οικονομικές δραστηριότητες της αρχαιοελληνικής πόλης (τό γεγονός ότι διαθέτει πάντα αγροτική ένδοχώρα, σε αντίδιαστολή με την μικρή ή άνύπαρκτη σημασία της για τις Φοινικικές πόλεις ή τά έμπορικά άστρα της Δυτικής Αναγέννησης), την φύση των σχέσεων «ήγεσις» και «βάσις» και την σημασία θεσμών όπως ό θεσμός του έξοστρακισμού, τό ρόλο των φιλοσοφικών σχολών, τόν πολιτιστικό πλουραλισμό του αρχαιοελληνικού έθνισμού και τά όρια του κ.λπ.

Κλείνοντας, θά μπορούσαμε νά έπισημάνουμε πάντως ότι, από τόν 6ο αιώνα π.Χ. και με πρωτοπόρα πόλη την Αθήνα, έγκαταλείπονται βαθμιαία οι παραδοσιακές λύσεις του δημογραφικού προβλήματος και της όξυνσης των κοινωνικών αντίθετων: ό άποικισμός και ή καθυπόταξη και μετατροπή όμορων Έλληνικών πληθυσμών σε ειλωτες (όχι όμως και ή δουλοκτησία). Με την εξειδίκευση της γεωργίας στην παραγωγή του κλασικού μεσογειακού πακέτου προϊόντων (έλαιόλαδο, κρασί κ.λπ.) και την ανάπτυξη του έμπορίου, της ναυτικής και της βιοτεχνίας, βαθαίνουν όλοένα και περισσότερο οι δεσμοί των πό-

λεων μεταξύ τους και προς τόν μεσογειακό κόσμο. **Ο άνοιχτός χαρακτήρας του αρχαιοελληνικού κοινοτισμού** επιβεβαιώνεται όριστικά. Η όμοσπονδιακής μορφής πολιτική ένοποιηση τής αρχαίας Ελλάδας όμως, πού θά έλεγε κανείς ότι θά ήταν ή φυσιολογική κατάληξη όλων αύτων των διαδικασιών (ένοποιηση πού τήν ύπαγόρευε και ή Περσική άπειλή) προσκρούει πάνω στον ήγεμονισμό τής Αθήνας και άλλων πόλεων. Η διασφάλιση τής κοινωνικής ειρήνης στην έκάστοτε ήγέτιδα πόλη, οι οικονομικές και πολιτικές παραχωρήσεις στά λαϊκά στρώματα των ύποτελών πόλεων σέ βάρος των ντόπιων όλιγαρχιών και ή κατάλυση του κοινοτικού περιεχομένου του αρχαιοελληνικού έθνισμου άποτελούν τά χαρακτηριστικά του ιμπεριαλιστικού τύπου συσσωμάτωσης. Η ύπέρβαση του τοπικιστικού κατακερματισμου χωρίς τήν καταφυγή στην ισοπεδωτική όμοιομορφία των άπολυταρχικών λύσεων δέν κατέστη δυνατή. Ο Έλληνιστικός κόσμος πού προέκυψε τελικά ήταν μέν στην ουσία του ένα έκτεταμένο δίκτυο σχετικά αυτόνομων

πόλεων μέ πολυεθνικό χαρακτήρα, αλλά ή πραγματική πολιτική έξουσία ήταν συγκεντρωμένη στά χέρια των «δυναστειών» των έπιγόνων του Μ. Αλεξάνδρου.

Έχει έπισημανθεί ήδη τό περιεχόμενο τής έννοιας τής έλευθερίας στην αρχαία Ελλάδα, ό άνολοκλήρωτος περσοναλισμός τής άνθρωπολογίας των αρχαίων, σέ αντίδιαστολή μέ τόν άπρόσωπο και άφηρημένο χαρακτήρα τής κυρίαρχης σήμερα άνθρωπολογίας, στά πλαίσια τής όποιας «όλοι είναι ίσοι ένώπιον του νόμου» αλλά ως αύθυπόστατες και άποκομμένες μεταξύ τους μονάδες, χωρίς συγκεκριμένη πολιτισμική άναφορά και ταξική ένταξη. Ο κοινοβουλευτισμός, τό κυρίαρχο πολιτικό σύστημα του καιρού μας, ύπήρξε διάδοχος των άπολυταρχικών καθεστώτων τής «πεφωτισμένης δεσποτείας». Καθεστώτων πού έπαιξαν ιστορικά τό ρόλο του μοχλού μορφοποίησης του μωσαϊκού των βαρβαρικών φύλων σέ σύγχρονα έθνη-κράτη. Η διαδικασία αύτη συνοδεύτηκε, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, όχι μόνον από την εξάρθρω-

ση των φεουδαρχικών προνομίων, αλλά και από την κατάλυση των έλευθεριών των μεσαιωνικών πόλεων. Ο κοινοβουλευτισμός δέν μπορεί νά ταυτιστεί κατά κανένα τρόπο μέ τήν αύταρχική φύση των καθεστώτων τής «πεφωτισμένης δεσποτείας». Επιπλέον είναι άπλά και μόνον **μία** μορφή αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Δέν είναι ένας τρόπος παραγωγής, όπως ο καπιταλισμός. Ιστορικά όμως δέν ύπήρξε άσυμβίβαστος μέ έγγενείς τάσεις του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής: τήν έτεροβαρή σχέση πόλης-ύπαιθρου, τόν συγκεντρωτισμό τής πρωτεύουσας, τήν άτροφία του κοινοτισμου κ.λπ.

Η **αυτοκυβέρνηση**, ή άρνηση μονοπώλησης τής πολιτικής έξουσίας από «ειδικούς» περιβεβλημένους μέ έπιστημονικό, ιερατικό ή άλλου τύπου κύρος και ένας **περσοναλιστικός και άνοιχτού χαρακτήρα κοινοτισμός** παραμένει και σήμερα τό ζητούμενο.

Εναλλακτικές Εκδόσεις
 ΚΟΜΜΟΥΝΑ
 Θεμιστοκλέους 37, Αθήνα, τηλ.: 360.26.44

ΠΟΔΗΛΑΤΟ: ΟΧΗΜΑ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΜΙΚΡΟ ΠΛΑΝΗΤΗ
 ΜΑΡΣΙΑ ΛΟΥΥ

Καποτε, όχι πολύ μακριά στο μέλλον, ο δείκτης της ανάπτυξης μιας χώρας θα μετρείται με τον αριθμό των ποδηλάτων που διαθέτει και το βαθμό χρήσης τους. Η σημερινή ιεραρχία της «ανάπτυξης», που στηρίζεται στον αριθμό των αυτοκινήτων, θα ανατραπεί. Το ποδήλατο και τα μέσα μαζικής μεταφοράς θα κυριαρχήσουν σε πόλεις μικροτερων διαστάσεων, σε πόλεις πλησιέστερες στην ανθρώπινη κλίμακα.

Η Μάρσια Λούου, στέλεχος του Worldwatch Institute των Η.Π.Α., αποδεικνύει πως ήδη το ποδήλατο, σε παγκόσμιο κλίμακα, εκτελεί μεγαλύτερο μεταφορικό έργο από το ιδιωτικό αυτοκίνητο και πως το μέλλον βρίσκεται μάλλον στη μείωση της αυτοκίνησης και στην επέκταση της ποδήλασης, παρά το αντιπροσφο.

HAPPY END

ΜΑΝΟΥΕΛ ΒΑΣΚΕΖ ΜΟΝΤΑΛΜΠΑΝ

Ο Χάμφρεϋ Μπόγκαρτ ερωτεύεται τη Λόλα στη ναζιστική και παρακμαϊκή Γερμανία του μεσοπολέμου. Και η περιπέτεια αρχίζει. Ο ισπανικός εμφύλιος, η Καζαμπλάνκα, η Κούβα του Μπατίστα και ο Τσε, ο Έρολ Φλυν και ο Έρνεστ Χεμινγκουεϊ και βέβαια πάντα η Λόλα, με τη γοητεία της Μαρλέν. Μια ιστορία έρωτα, επανάστασης και... κινηματογράφου. Μια ιστορία για τη ζωή και την περιπέτεια που δεν μπορούμε πια να ζήσουμε: Μια γοητευτική και πικρή περιπέτεια. «Συνέχισε το δρόμο σου ξένη. Κανένας οίκτος γι' αυτόν που χάνει το τράινο του ανέμου».

Ο Μανουέλ Βάσκεζ Μονταλμπάν γεννήθηκε στη Μπαρτσελόνα το 1939 και έχει γίνει γνωστός σε όλη την Ευρώπη με τις κοινωνικοπολιτικές και «αστυνομικές» ιστορίες του, όπως «Ο φόβος στην Κεντρική Επιτροπή», που έχει μεταφραστεί και στα ελληνικά. Όμως ο Μονταλμπάν είναι ταυτόχρονα ποιητής, πολιτικός και γαστρονομικός δημοσιογράφος, μυθιστοριογράφος και δοκιμιογράφος. Σ' αυτό το κείμενό του, που δεν είναι αστυνομική ιστορία, αποκαλύπτει το πολύπλευρο και πληθωρικό ταλέντο του.

Η ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΣΜΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΟΨΕΙΣ

του Θόδωρου Ζιάκα

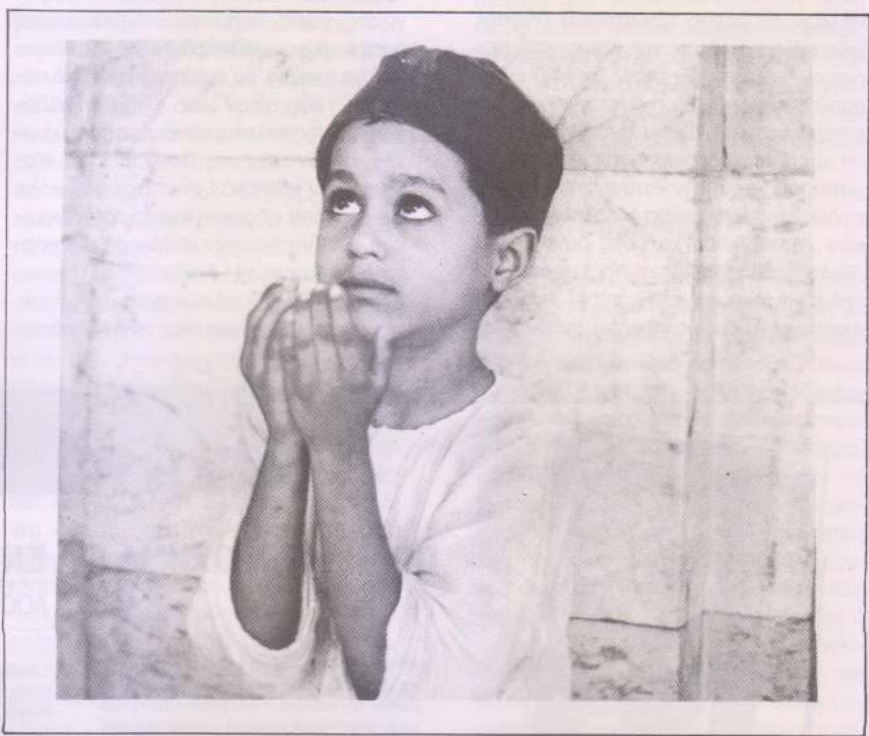
Στο κείμενο που ακολουθεί επιχειρούμε να παρουσιάσουμε, όσο γίνεται πιο συνοπτικά, την προβληματική σχετικά με το εθνικό φαινόμενο.

Αναφέρουμε ευθύς εξ αρχής ότι υπάρχουν δύο βασικές απόψεις. Σύμφωνα με την πρώτη και κυρίαρχη, το έθνος είναι ιστορικό φαινόμενο **παροδικό** και **παθολογικό**. Σύμφωνα με τη δεύτερη και σχεδόν περιθωριακή, το έθνος είναι συνυφασμένο με την ίδια την **κοινωνικότητα**. Εδώ ως παθολογικό σύμπτωμα δεν θεωρείται ο εθνισμός αλλά η «απόρριψή» του. Όμως τόσο η μια όσο και η άλλη άποψη δεν έχουν μια ικανοποιητική απάντηση στο ερώτημα «**τι είναι το έθνος;**».

Η προβληματική του εθνισμού κινείται ουσιαστικά από την αντίθεση ανάμεσα στις δυο αυτές θέσεις. Έχει μακρά ιστορία που αρχίζει από τον περασμένο αιώνα, τα δε βασικά της θέματα έχουν εντοπισθεί. Η ανάπτυξη της όμως περιορίζεται από τα εκάστοτε πολιτικά και κοινωνικά πλαίσια, επειδή η εθνική συνείδηση βρίσκεται στις προϋποθέσεις της πολιτικής δραστηριότητας. Η θεραπεία όμως εμπειρία, από την παγκοσμιότητα που πήρε στην εποχή μας το εθνικό φαινόμενο, απαιτεί μια νέα σύνθεση.

Η φαινομενολογία του εθνικού ζητήματος

Το εθνικό φαινόμενο πήρε στην Ευρώπη τη μορφή του **έθνους-κράτους**. Με τη μορφή του έθνους-κράτους επεκτάθηκε σ' ολόκληρο τον κόσμο ακολουθώντας σχεδόν ένα «πρότυπο» τριών φάσεων: Σε πρώτη φάση υπάρχουν κράτη μετατράπηκαν σε έθνη¹. Έπειτα μερικά μικρότερα κράτη συγχωνεύθηκαν σε ένα κράτος-έθνος². Τέλος, νέα έθνη-κράτη προέκυψαν από την αποσύνθεση πολυεθνικών κρατών (αυτοκρατοριών)³. Σήμερα κυριαρχεί ο τρίτος τύπος: της απόσχισης-αυτοδιάθεσης.

Το έθνος-κράτος προβάλλει, στα πλαίσια της παγκόσμιας εξάπλωσης του σύγχρονου πολιτισμού, ως η «φυσική μονάδα» προσδιορισμού των ανθρώπων συνόλων. Σ' αυτή δε την αρχή βασίζεται η σημερινή διεθνής δικαιοσύνη τάξη (θεωρητικά τουλάχιστον) κι αυτήν αντιπροσωπεύει η ύπαρξη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

Τα προβλήματα που υποδηλώνει ο όρος «**εθνικό ζήτημα**» συνδέονται, πριν απ' όλα, με τη δυσκολία να υπάρξει αμφιμονοσήμαντη αντιστοιχία μεταξύ εθνικού εδάφους, όπου κατοικούν οι εθνότητες, και έθνους-κράτους. Η βίαιη μετακίνηση των πληθυσμών και οι γενοκτονίες, υπήρξαν στην εποχή μας συνήθεις τρόποι «επίλυσης» του προβλήματος⁴. Σ' αυτή τη βάση η **εθνική ολοκλήρωση** αποβαίνει συχνά

ημιτελής, καθώς τμήματα του έθνους μένουν έξω από τα εθνικά-κρατικά σύνορα, κατά την ενοποίηση ή την απόσχιση. Η ημιτελής δε εθνική ολοκλήρωση εξελίσσεται σε πάγια αιτία αντιθέσεων μεταξύ εθνών-κρατών, ή εθνών-κρατών και αυτοκρατοριών.

Με την εμφάνιση του καπιταλιστικού ιμπεριαλισμού και το μοίρασμα του κόσμου μεταξύ ορισμένων προνομιούχων εθνών, από τα τέλη του 19ου αιώνα και εντεύθεν, το εθνικό ζήτημα αποκτά ως κύριο περιεχόμενο την πάλη των εξαρτημένων εθνών για πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ανεξαρτησία.

Κινητήριες δυνάμεις της εθνοδιαμορφωτικής διαδικασίας είναι στη μακρά αυτή περίοδο: α) **τα εθνικά κινήματα** και β) **η πολιτική των μεγάλων δυνάμεων**⁵.

Η ευρωκεντρική άποψη

Η αρχική προσέγγιση στο εθνικό φαινόμενο, κυρίαρχη μέχρι τα τέλη του περασμένου αιώνα, ήταν εξιδανικευτική. Το έθνος, φορτισμένο από τον Διαφωτισμό με την πίστη στην Πρόοδο και συνδεδεμένο με τις αρχές της λαϊκής κυριαρχίας και της αυτοδιάθεσης, αντιπροσώπευε την ιδεώδη κοινωνική ενότητα.

Η εμφάνιση όμως των ταξικών συγκρούσεων στα πλαίσια του έθνους-κράτους και των αντίστοιχων επαναστατικών ιδεολογιών υπέσκαψαν την αρχική ρομαντική αντίληψη για το έθνος. Η φρίκη μάλιστα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (στην έκρηξη του οποίου έπαιξαν βασικό ρόλο οι αντιθέσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών εθνών-κρατών, ενόματι πάντα του πατριωτισμού και της εθνικής αυτοδιάθεσης) και οι ολοφάνερες δυσκολίες να εφαρμοσθεί η αρχή του έθνους-κράτους στην εθνολογικά πολύπλοκη κατάσταση της Ανατολικής Ευρώπης, συντέλεσαν στην επικράτηση μιας πιο κριτικής στάσης απέναντι στην πραγματικότητα του έθνους. Συγχρόνως το ενδιαφέρον μετατοπίστηκε από το εθνικό ζήτημα ως πρόβλημα εθνοτήτων στα πλαίσια πολυεθνικών κρατών, στο εθνικό ζήτημα ως πρόβλημα μειονοτήτων μέσα στα έθνη-κράτη και ως πρόβλημα αντιθέσεων μεταξύ αποικιακών δυνάμεων και αποικιοκρατούμενων λαών.

Μαζί με τον σκεπτικισμό για τη λειτουργία του εθνισμού ως θετικής και πραγματικά ενεργού πολιτικής δύναμης, γνώρισε μιαν αξιολογική ανάπτυξη η έρευνα και ο θεωρητικός προβληματισμός. Αποκρυστάλλωσή τους είναι οι δυο κλασικές θεωρητικές γραμμές: η «υποκειμενική» («γαλλική») και η «αντικειμενική» («γερμανική»)⁶. Παράλληλα η μαρξιστική εισαγωγή κοινωνικοοικονομικών κριτηρίων στη μελέτη του εθνισμού⁷, επεκτάθηκε από τον Β.Ι. Λένιν στα αποικιακά εθνικά κινήματα και τα συμπεριέλαβε σε μια αξιολογική σύνθεση⁸.

Με την άνοδο του φασισμού και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, την οικειοποίηση και μονοπόληση του εθνισμού από τον φασισμό και τον ναζισμό και την ταύτισή του με τον ρατσισμό⁹, η κριτική στάση διαφοροποιείται σε απέχθεια. Το έθνος θεωρείται έκτοτε ως αναμφισβήτητα παθολογικό ιστορικό φαινόμενο και «απορρίπτεται» για ηθικούς λόγους, οπότε και η προβληματική γύρω απ' αυτό υποχωρεί και εξαφανίζεται¹⁰.

Η άποψη για τον παθολογικό και σύμφωνα ιστορικά παροδικό χαρακτήρα της

διαίρεσης της ανθρωπότητας σε έθνη, συνέπλεε με τις (μεταξύ τους αντίθετες αλλά το ίδιο «α-εθνικές») αυτοκρατορικές ιδεολογίες των δύο βασικών νικητών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου: των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ. Η αμερικανική κοσμοπολίτικη ιδεολογία βασίζεται στην κλασική αγγλοσαξωνική παράδοση της «ανοιχτής κοινωνίας»¹¹, σύμφωνα με την οποία δεν υπάρχουν παραδόσεις, αλλά μόνον άτομα κι αυτό που έχει σημασία είναι μόνο τα «δικαιώματα του ατόμου» (ως αφηρημένης μονάδας, έξω από παραδόσεις)¹². Για τον μπολσεβίκικο διεθνισμό, από την άλλη, υπάρχουν μόνο τάξεις, ούτε άτομα, ούτε παραδόσεις, κι αυτό που έχει σημασία είναι τα δικαιώματα των λαϊκών τάξεων (ως αφηρημένων δομών, έξω από παραδόσεις). Η ατομικιστική αγγλοσαξωνική παράδοση και η ρωσική κολλεκτιβιστική παράδοση, εξίσου ολοκληρωτικές απέναντι στις άλλες παραδόσεις, δεν αναγνώριζαν σ' αυτές δικαιώματα στην εξουσία και την παιδεία και ήταν, κατά συνέπεια, εχθρικές στην προβληματική του εθνισμού¹³.

Η τριτοκοσμική άποψη

Η προβληματική του εθνισμού μετατοπίστηκε τελικά στον Τρίτο Κόσμο. Ο Μάο Τσε-Τουγκ πήρε τη «μεταϊμπεριαλιστική» θεωρία του Λένιν για το εθνικό ζήτημα¹⁴ και την ολοκλήρωσε σε περιφερειακή εθνικοαπελευθερωτική στρατηγική¹⁵.

Το έθνος φορτίστηκε εδώ με θετικό ιδεολογικό περιεχόμενο. Για τους τριτοκοσμικούς μαρξιστές (μαοϊκούς και λενινιστές), τα τριτοκοσμικά εθνικά κινήματα είναι φορείς σοσιαλιστικών εθνών, αντιπροσωπεύουν δηλ. έναν ιδανικό εθνισμό – σε αντίθεση με τον ιμπεριαλιστικό, σβωνιστικό και ρατσιστικό εθνισμό των μητροπολιτικών καπιταλιστικών χωρών. Κάπως πιο συγκερατωμένη και σχετικιστική ήταν η νοηματοδότηση του περιφερειακού εθνισμού από τους οπαδούς της «αστικοδημο-

κρατικής» θεώρησής του, ως όψιμης επανάληψης του ευρωπαϊκού εθνικού φαινομένου: «σχετικά προοδευτικό», όπως και εκείνο στην εποχή του¹⁶.

Η πραγματικότητα των τριτοκοσμικών εθνικοαπελευθερωτικών κινήματων και η ιδεολογική ζύμωση που αυτά τροφοδοτούσαν, υπέσκαψαν τελικά το δόγμα της παροδικότητας και της παθολογικότητας του εθνικού φαινομένου και οδήγησαν στην επικράτηση πιο ρεαλιστικών, ενδιάμεσων, απόψεων: ότι υπάρχει καλός και κακός εθνισμός, ότι ο εθνισμός των κυριαρχών εθνών είναι αρνητικός ενώ ο εθνισμός των κυριαρχούμενων θετικός¹⁷. Παράλληλα άρχισε να αμφισβητείται το αξίωμα της «παροδικότητας» του εθνικού φαινομένου. Ενώ αρχικά θεωρούνταν φαινόμενο σύμφυτο με τον καπιταλισμό, τώρα ανακάλυπταν ότι υπήρχε και πριν τον καπιταλισμό, χωρίς βέβαια τη μορφή έθνος-κράτος, και ότι θα εξακολουθούσε να υπάρχει και «μετά» απ' αυτόν, στον σοσιαλισμό. Αμφιβολίες διατυπώνονταν μόνο σε ό,τι αφορά το εοχολογικό ζήτημα, αν θα διατηρηθεί ή όχι η εθνική ετερότητα στα πλαίσια της μελλούμενης αταξικής κοινωνίας.

Πρωτοπόροι στην ανανέωση της προβληματικής του εθνισμού, με αφετηρία την εθνιστική εμπειρία του Τρίτου Κόσμου, στάθηκαν οι νεομαρξιστές κοινωνιολόγοι της ανάπτυξης¹⁸. Ορισμένοι απ' αυτούς έφτασαν στο εντυπωσιακό σημείο να πιστεύουν ότι δεν υπάρχει μόνο «πολιτική οικονομία του καπιταλισμού», αλλά και «πολιτική οικονομία του εθνισμού». Συνέδεσαν τη σοσιαλιστική πρόταση με μια στρατηγική αυτοδύναμης και αυτόκεντρης συσώρευσης-ανάπτυξης. Είχαμε μάλιστα και περιπτώσεις όπου βγήκαν οι νάρθηκες της αναγωγιστικής φιλοσοφίας¹⁹, με βάση την οποία ο εθνισμός θεωρούνταν «εποικοδόμημα» και «απορροή» των οικονομικών ή των ταξικών σχέσεων, και προτάθηκε η εισαγωγή του εθνισμού ως δεύτερης, σχετικά αυτόνομης, διάστασης, πλάι σε εκείνη της κοινωνικής ανισότητας (της διαίρεσης της κοινωνίας σε τάξεις)²⁰.

Αναδεικνύοντας τον **Λαό** ως «υποκειμενο της ιστορίας», ορισμένοι ανέπτυξαν μιαν αξιολογική διεθνή δραστηριότητα για να αναγνωρισθεί το «**δικαίωμα των λαών**» πλάι σε κείνο των κρατών²¹. Τι είναι όμως το έθνος πέρα από το κράτος και τον λαό, πέρα από το δίκαιο, την οικονομία και την πολιτική; Υπήρξε μια αδυναμία να τεθεί ευθέως και να διερευνηθεί αυτό το ερώτημα.

Η σημερινή καμπή

Η εξάντληση του σοσιαλίζοντος εθνικοβιομηχανισμού, η κατάρρευση του Τρίτου Κόσμου ως ρεαλιστικής διεκδίκησης μιας Νέας Διεθνούς Οικονομικής Τάξης, η εξάντληση της στρατηγικής της αυτοδυναμίας και της περιφερειακής συνεργασίας και η εμφάνιση φουνταμενταλιστικών-λαϊκιστικών απαντήσεων στη σύγχρονη κρίση (ισλαμισμός κ.λ.π.)²², θα απωθούσε στην αφάνεια την αναγεννημένη προβληματική του εθνισμού, αν δεν ερχόταν η καινούργια ανάπτυξη των εθνικών κινημάτων, φαινομενικά ως υποπροϊόν της κατάρρευσης του υπαρκτού σοσιαλισμού, στην πραγματικότητα όμως ως θρίαμβός τους στη μακρόχρονη υπόγεια αναμέτρησή τους μ' αυτόν.

Το ζήτημα της **αυτοδιάθεσης των εθνών** επανέρχεται στο προσκήνιο και απασχολεί σε μεγαλύτερο βάθος την κοινή γνώμη. Η κυρίαρχη στη Δύση απέχθεια προς τον εθνισμό σιγά σιγά μεταβάλλεται και η εμπεδωμένη πίστη στο δόγμα της παθολογικότητας του εθνικού φαινομένου δέχεται αλλεπάλληλα πλήγματα. Γίνεται πλέον αντιληπτό ότι αποτελεί μέγιστη και πολύ επικίνδυνη αφέλεια να πιστεύει κανείς ότι θα εξαφανισθούν τα έθνη μέσα σε ευρύτερες

-«υπερεθνικές»- συσσωματώσεις. Το παλιό ακαταμάχητο επιχείρημα του μαρξισμού ότι οι ταξικές αντιθέσεις παροξύνονται και τινάζουν στον αέρα εκ των έσω το έθνος ως διαταξική ενωτική μορφή, ενώ η διεθνοποίηση των οικονομικών σχέσεων και των πολιτιστικών προτύπων (αξιών-αναγκών) το διαβρώνουν απ' έξω, αποδείχθηκε ότι δεν αντιπροσωπεύει παρά μια γενική τάση και μάλιστα αισθητά πιο αδύνατη (στην πλειονότητα των περιπτώσεων) από την αντίστροφη τάση, που οδηγεί στη δημιουργία εθνών-κρατών και στην ανάδειξη της εθνικής ετερότητας των λαών.

Μπορούμε ίσως να προβλέψουμε την άνοδο της συνειδησης ότι ο εθνισμός είναι φαινόμενο **οντολογικό**, σύμφυτο με την κοινωνικότητα της ανθρώπινης φύσης, σύμφυτο με την ιδιαιτερότητα που αποκτάει μέσα στην ιστορία η συσσωμάτωση των ανθρώπων σε πολιτισμικά συλλογικά υποκείμενα. Η συσσωρευμένη εμπειρία και η αλλαγή του πολιτικού κλίματος, που συμβαδίζει με την κατάρρευση του διπολικού κόσμου, είναι δυνατόν να ασκήσουν εκείνη την ευνοϊκή επίδραση στη σκέψη για τον εθνισμό, η οποία θα προκαλέσει «αλλαγή παραδείγματος» και μετάβαση σε μια νέα σύνθεση²³.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Το έθνος-κράτος γεννιέται στη Δυτική Ευρώπη τον 17ο και τον 19ο αιώνα.

2. Στον τύπο αυτό ανήκει η Ιταλία, όπου πολλά μικρότερα κρατίδια ενώθηκαν γύρω από το κρατίδιο του Πεδεμοντιού. Ανήκει επίσης η Γερμανία που ήταν χωρισμένη σε πολλά κρατίδια. (Δεύτερο μισό του 19ου αιώνα). Βλ. και Π. Ροδάκη: «*Σχετικά με την έννοια του έθνους*», *Ελλοπία* τ. 1.

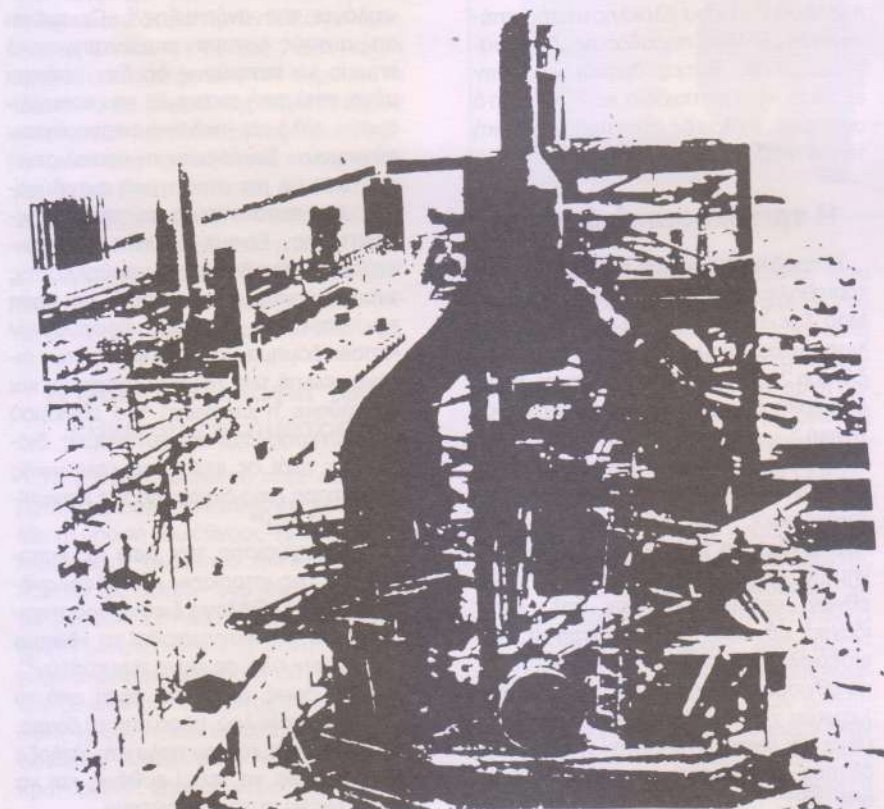
3. Στον τύπο αυτό περιλαμβάνονται τα κράτη-έθνη που προέκυψαν από τη διάλυση της Οθωμανικής και της Αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας, από τη διάλυση των αποικιακών αυτοκρατοριών και σήμερα από την αποσύνθεση της ΕΣΣΔ.

4. Η μέθοδος της γενοκτονίας εγκαινιάστηκε από τον τουρκικό ρατσιστικό εθνισμό σε βάρος των Αρμενίων, των Ελλήνων και των Κούρδων. Η γενοκτονία και η ανταλλαγή των πληθυσμών, ξεριζώσαν τον μικρασιατικό Ελληνισμό. (Βλ. Π. Ροδάκη: «*Ο Γόρδιος Δεσμός των εθνοτήτων. Η Μικρά Ασία στο χώρο και το χρόνο*», Ρήσος, Αθήνα 1990). Από την ανταλλαγή εξαιρέθηκαν οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης και οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης και των νήσων Ίμβρου και Τενέδου, σύμφωνα με τις προβλέψεις της Συνθήκης της Λωζάνης (την οποία η Τουρκία έχει πλήρως καταπατήσει. Βλ. Νεοκλή Σαρρή: «*Η μουσουλμανική μειονότητα στη Δυτική Θράκη και η πολιτική της Τουρκίας*», *Ελλοπία* τ. 1, 2, 3).

5. Κατά κανόνα χωρίς εθνικό κίνημα δεν προκύπτει έθνος-κράτος, αλλά υπάρχουν και περιπτώσεις δημιουργίας κρατών-εθνών «από τα πάνω». Η Τσεχοσλοβακία και η Ουγγαρία έγιναν κράτη-έθνη «παρά τη θέλησή» τους. Το Πακιστάν οφείλει τη γέννησή του στη βρετανική διπλωματία. Στις περιπτώσεις μιας εκ των άνω «εθνογένεσης» δημιουργούνται και οι απαραίτητες «εθνικές» γλώσσες με βάση τοπικές διαλέκτους και ξεχασμένες ή νεκρές γλώσσες, όπως η Λάντομολ στη Νορβηγία και η κελτική στην Ιρλανδία. Έχουμε ακόμα και εντελώς τεχνητές «εθνικές» γλώσσες όπως η τσεχοσλοβακική το 1919-38, η σερβοκροατική το 1921-41.

6. Σύμφωνα με την «υποκειμενική» αντίληψη το έθνος εκφράζει κυρίως μια κοινότητα πολιτικής βούλησης και η διαπίστωση της εθνικότητας είναι, επομένως, ζήτημα υποκειμενικής πεποίθησης που μπορεί να επαληθευτεί με δημοψήφισμα. Σύμφωνα με την «αντικειμενική» άποψη το έθνος εκφράζει κάτι το «φυσικό» και «αντικειμενικό» που συνδέεται με τη γλώσσα και το «πνεύμα» ενός λαού ή με τη φυλετική του καταγωγή (εδώ εντάσσεται και η ρατσιστική θεωρία για το έθνος). (Βλ. Β. Κοροβίνη-Θ. Ζιάκα: «*Αναζητώντας μια θεωρία για το έθνος*», Εκάτη, Αθήνα 1988. Επίσης, Θ. Ζιάκα: «*Εθνισμός και ρατσισμός*», *Ελλοπία* τ. 1).

7. Κατά την κλασική μαρξιστική προσέγγιση, το έθνος είναι ιδεολογικό φαινόμενο συνδεδεμένο με την εμφάνιση καπιταλιστικής αγοράς -παρεπόμενο των διαδικασιών

της καπιταλιστικής ολοκλήρωσης. (Βλ. Λένιν: «Σχετικά με το δικαίωμα των εθνών για αυτοδιάθεση», Διαλεχτά Έργα, Αθήνα 1973, και Θ. Ζιάκα: «Εθνισμός και Αριστερά» σ. 38 κ.ε., Πελεκάνος, Αθήνα 1989).

8. Στη βάση της θέσης του για τον μετασχηματισμό του καπιταλισμού σε ιμπεριαλισμό, ο Λένιν πρότεινε μια νέα θεωρία για το εθνικό ζήτημα, η οποία πέραν της ευρωπαϊκής εμπειρίας ενσωμάτωσε και τα αποικιακά εθνικά κινήματα. Ενώ κατ' αυτήν τα εθνικά κινήματα στην Ευρώπη υπήρξαν κινήματα μετώπωσης από τον φεουδαλισμό στον καπιταλισμό, τα αποικιακά εθνικά κινήματα είναι κινήματα μετάβασης από τον καπιταλισμό στον σοσιαλισμό. Ιμπεριαλισμός και καταπίεση εθνών από έθνος είναι ένα και το αυτό. (Βλ. Θ. Ζιάκα: στο ίδιο, σ. 57 κ.ε.).

9. Θ. Ζιάκα: στο ίδιο, σ. 51.

10. Χαρακτηριστικά της εγκατάλειψης κάθε εθνικής προβληματικής είναι τα περιεχόμενα της «Ιστορίας της Ανθρωπότητας» της UNESCO (1962). Στον Α' τόμο και στην έρευνα για τις απαρχές των πολιτισμών, η έννοια έθνους υποκαθίσταται από την έννοια λαός. Η χρήση της έννοιας έθνους αποφεύγεται επίσης και στα θέματα του Β' τόμου που πιάνουν το ζήτημα της μετάβασης από το γένος στο κράτος.

11. Είναι το θέμα του Κ. Πόππερ στο έργο του «Η ανοιχτή κοινωνία και οι εχθροί της» (Δωδώνη, Αθήνα). Για τον Πόππερ το έθνος είναι παθολογικό κατάλοιπο της «κλειστής» («φυλετικής») κοινωνίας του απώτερου παρελθόντος (ενώ αποτελεί, αντιθέτως, υπέρβαση της). Ο κοσμοπολιτισμός είναι το αντίθετο του εθνισμού και παρά τη συνύφανσή του με τον ιμπεριαλισμό, αποτελεί, κατά τον Πόππερ, ύψιστη κατάκτηση του πολιτισμού. (Για τη σχέση εθνισμού και σύγχρονου κοσμοπολιτισμού βλ. Θ. Ζιάκα: «Εθνισμός και Αριστερά», σ. 224).

12. Για τον αγγλοσαξωνικό εθνισμό βλ. Β. Κοροβίνη-Θ. Ζιάκα: «Αναζητώντας μια θεωρία για το έθνος».

13. Για την ισοτιμία των παραδόσεων, ως προϋπόθεση της δημοκρατίας, βλ. Feyerabend: «Γνώση για ελεύθερους ανθρώπους» (Σύγχρονα θέματα, Θεσσαλονίκη). Καθηγήτης της επιστημολογίας στην Καλιφόρνια ο Feyerabend, υποστηρίζει τη ρηξικέλευθη άποψη ότι τα δικαιώματα των ατόμων (και των λαών) δεν μπορούν να διασφαλιστούν, αν δεν υφίσταται ελευθερία και ισοτιμία των παραδόσεων, αν οι παραδόσεις δεν έχουν ίση πρόσβαση στα κέντρα παιδείας και εξουσίας. Για να καταστήσει δε σαφές τι εννοεί, λέει: όποια είναι η σχέση μεταξύ κράτους και επιστήμης (της κυρίαρχης σήμερα παράδοσης), ίδια πρέπει να είναι και η σχέση κράτους και εκκλησίας. Όποια είναι η ελευθερία της επιστημονικής ιατρικής, όμοια πρέπει να είναι και η ελευθερία της ιατρικής των ιδιάνων Χόπι. Καμιά παράδοση δεν πρέπει να έχει προνόμια.

14. Θ. Ζιάκα: «Εθνισμός και Αριστερά», σ. 61 κ.ε.

15. Θ. Ζιάκα: στο ίδιο, σ. 106.

16. Αυτή ήταν η άποψη του ευρωπαϊκού μαρξισμού απέναντι στα τριτοκοσμικά εθνικά κινήματα.

17. Πρβλ. Κώστα Λιολιούση: «Εθνισμός, Εθνικισμός, Διεθνισμός» Ελλοπία τ. 1.

18. Θ. Ζιάκα: στο ίδιο, σ. 147, 208, 213.

19. Για μια κριτική της αναγωγιστικής φιλοσοφίας βλ. Άρθουρ Κάιλερ: «Πέρα από την αναγωγική θεωρία». Χατζηνικολή, Αθήνα.

20. Αναφερόμαστε ιδιαίτερα στο έργο του Ντάντλεϋ Σήρς «The Political Economy of Nationalism», Oxford University Press, 1983. Τη διδιάστατη ερμηνευτική του πρόταση την αναπτύσσουμε στον επίλογο του «Εθνισμός και Αριστερά» σ. 241.

21. Αναφερόμαστε στη «Διεθνή Ένωση για τα δικαιώματα και την απελευθέρωση των Λαών» και στο «Διεθνές Δικαστήριο των Λαών», που βασίζονται στο «Δίκαιο των Λαών» (κατ' αντιδιαστολή με το δίκαιο των κρατών). Παρά την αντικατάσταση της μαρξιστικής έννοιας του προλεταριάτου με την έννοια του λαού ως «κοινότητας στερήσεων» και ως απροϋπόθετη «ελευθερία αυτοπροσδιορισμού», η προσέγγιση παραμένει αναγωγιστική και μονιστική, δηλ. ανεπαρκής: Ο λαός, το σύνολο των εκάστοτε καταπιεζόμενων τάξεων, είναι το υποκείμενο της ιστορίας. Το έθνος αντιπροσωπεύει το παρελθόν, την επανάληψη, ενώ ο λαός την αλλαγή, το μέλλον. Το έθνος συνδέεται με το δικαίωμα, ο λαός με το αίτημα. Το έθνος είναι συντηρητικό, ο λαός επαναστατικός. (José Echeverría: «Ο λαός ως κοινότητα στερήσεων», Φυλλάδιο της Ε.Δ.Α.Λ.). Ενώ έχει ξεπεραστεί σ' αυτή την αντίληψη το δόγμα της ιστορικής παραδοκότητας και παθολογικότητας του εθνικού φαινομένου, διατηρείται ωστόσο μια αρνητική νοσηματοδότηση, καθώς το έθνος συνδέεται αποκλειστικά με το παρελθόν και τη συντήρηση και το καθόλου με το μέλλον και την ιστορική δημιουργία.

22. Για τον χαρακτήρα της γενικότερης κρίσης μέσα στην οποία τίθεται το πρόβλημα, βλ. «Εθνισμός και Αριστερά», σ. 230 κ.ε.

23. Χαρακτηριστικό δείγμα των νέων τάσεων που οδηγούν σε «αλλαγή παραδείγματος» είναι το άρθρο του σοβιετικού ακαδημαϊκού Θεοχάρη Κεσοϊδή «Σχετικά με το πρόβλημα του ορισμού του έθνους», Ελλοπία, τ. 3. Επιστημαίνουμε την αντιδιαστολή που κάνει στο άρθρο μεταξύ κοσμικού-αστρονομικού χρόνου από τη μια πλευρά, και ιστορικού-πολιτιστικού και υπαρξιακού-υποκειμενικού χρόνου από την άλλη. Ενώ στο πρώτο είδος χρόνου το «παρελθόν» δεν υπάρχει πια και το «μέλλον» δεν ήλθε ακόμη, στο δεύτερο είδος χρόνου υπάρχουν πραγματικά μέσα στο ιστορικό παρόν, έχουν μίαν αδιάστατη ενεργό παρουσία και το διαμορφώνουν.

«ΡΗΣΟΣ» ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑΣ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΡΟΔΑΚΗΣ
«Ο γόρδιος δεσμός των εθνοτήτων - Η Μικρά Ασία μέσα στο χώρο και στο χρόνο»
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Η Β' ΕΚΔΟΣΗ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΓΚΡΙΩΤΗΣ
«Πομάκοι ή Ροδολοί - Οι Έλληνες μουσουλμάνοι»
Πρόλογος: Γιάκος Πετραλόγλου
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Η Β' ΕΚΔΟΣΗ
ΝΕΟΚΛΗΣ ΣΑΡΡΗΣ
«Η οικογένεια στην Τουρκία - Κοινωνική πλασισίωση και θεσμική προσέγγιση»
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ ΣΚΑΛΙΕΡΗΣ
«Λαοί και φυλές της Μικράς Ασίας»
ΠΟΥΛΑΔΡΟΣ ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΔΟΥΛΟΥ
«Αληθινοί πατριόες - Χριστογέννητα, Πρωτοχρονιά και Πασχαλιά στην Ανατολική Θράκη»
Πρόλογος: Μητροπολίτης Μαρωνίας - Κομοτηνής ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ
ΝΙΚΟΣ ΑΤΖΕΜΟΓΛΟΥ
«Τ' Αγάσματα της Πόλης»
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
«Θρακική προσωπογραφία»
Θρακική Επετηρίς 1897
ΣΑΡΑΝΤΑ ΕΝΑ ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
«Ο ελεγκτισμός στην τουρκική ποίηση»
Πρόλογος - Μετάφραση - Σχόλια: Γιάννης Μαγκριώτης
Πενταπόλιως **ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΚΕΦΑΛΑΣ (ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ)**
«Περί Μεσαιώνων και Βυζαντινού ελληνισμού»
ΚΩΣΤΑΣ ΘΡΑΚΙΩΤΗΣ
«Λαϊκή πίστη και λατρεία στη Θράκη»
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΟΥΛΥΖΜΙΔΗΣ
«ΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ - ΗΤΟΙ ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ» Α' ΕΚΔΟΣΗ 1874

ΥΠΟ ΕΚΔΟΣΗ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΡΟΔΑΚΗΣ
«Η τουρκική κατάκτηση της Θράκης - Οι Θράκες μουσουλμάνοι»
ΖΑΡΕΒΑΝΤ
«Παντουραμισμός»
Μετάφραση: Σήσος Κασσιάν
ΔΗΜΗΤΡΑ ΠΑΥΛΑΚΟΥ
«Το αίθιο του καθάρτη της - Προέγγιση της κοινωνικής θέσης της γυναίκας στην Ελλάδα»
ΦΟΓΙΕΡΣΤΑΪΝ - ΦΩΤΙΑΔΗΣ - ΧΟΦΜΑΝ ΤΟΥΚΟΥ - ΜΙΡΑΧΙΜ - ΣΙΝΤΟ - ΚΟΤΣΑΡΙΑΝ
«Η πολιτική εθνοτήτων της Τουρκίας»
Μετάφραση: Σταύρος Γ. Παπαθανάκης
ΝΕΟΚΛΗΣ ΣΑΡΡΗΣ
«Οι Τούρκοι» - Μελέτημα εθνοψυχολογίας
Κ. Π. ΚΥΡΡΗΣ
Α! «Μουσουλμανικά και ελληνικά σχολεία στην Κύπρο την περίοδο 1850 - 1905»
Β! «Τα κύρια χαρακτηριστικά της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής»
Κ. ΑΛΗ
«Περί Νεοσσοβμανικής γλώσσας λεγομένης τουρκικής»
ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ
«Ρήσος» - Τραγωδία
Εισαγωγή - Μετάφραση - Σχόλια: Κώστας Θρακιώτης
ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΟΛΕΒΑΣ
«Οι Έλληνες σλαβόφωνοι της Μακεδονίας»
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΠΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΗΣ, Σόλωνος 116, ΑΘΗΝΑ, Τηλ.: 3608348 - 3619724
ΗΡΩΔΟΤΟΣ, Μαυρομυχάλη 7, ΑΘΗΝΑ, Τηλ.: 3630903
ΗΡΩΔΟΤΟΣ, Ιωάννου Μιχαήλ 2, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Τηλ.: 031-264748

Λάβαμε την ακόλουθη ανακοίνωση, υπογραφόμενη από αρκετούς καθηγητές Πανεπιστημίου, εκπαιδευτικούς κ.ά.

**ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΕΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ
Η ΑΣΥΝΕΙΔΗΤΟΙ ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΕΣ;**

Τις τελευταίες μέρες έχουν κάνει την εμφάνισή τους διάφορα δημοσιεύματα που μας «πληροφορούν» ευθέως ή πλαγίως, ότι έχει ήδη ξεκινήσει η διαδικασία για τη θεσμοθέτηση της «εναλλακτικής θητείας» για τους «αντιρρησίες συνείδησης».

Όπως και σε πολλές άλλες περιπτώσεις, η ρύθμιση προβάλλεται ως καρπός «αφόρητων» πιέσεων από την πλευρά κοινωνικών ομάδων, οργανώσεων, της κοινής γνώμης, της ΕΟΚ κ.λπ., ενώ αντίθετα καθόλου δεν φαίνεται να «μετράει» η αγωνία του ελληνικού λαού ο οποίος εν μέσω ποικίλων απειλών, υποχωρήσεων και ενδοτικών πρωτοβουλιών, βλέπει τη χώρα του και την πολιτική του ηγεσία, χωρίς ανακλαστικά, ίδια ανοχύρωτη πόλη, να παραδίδεται αμαχητί στην ηλιθιότητα των παντός είδους ιδεολογημάτων.

Γιατί είναι υποκρισία ή ηλιθιότητα όταν κάποιος επισημαίνει πως η Ελλάδα είναι η μοναδική ευρωπαϊκή χώρα που δεν έχει θεσπίσει την εναλλακτική θητεία, τη στιγμή που η Ελλάδα είναι ακριβώς και η μοναδική χώρα που βλέπει τα σύνορά της να αμφισβητούνται με τον πιο προκλητικό τρόπο.

Γιατί είναι υποκρισία ή ηλιθιότητα όταν προτείνεται οι περίφημοι «αντιρρησίες» να υπηρετούν σε υπηρεσίες «κοινωνικής προσφοράς», μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται μέχρι και «επιτροπές ειρήνης» (!), «μονάδες προστασίας δασικού πλούτου ή της πολιτιστικής μας κληρονομιάς», «οργανισμοί παροχής υπηρεσιών σε άτομα με ειδικές ανάγκες» κ.λπ., λες και δεν είναι φανερό ότι όλες αυτές οι «εύηχες» λύσεις αποσκοπούν στο να χρυσώσουν για τον ελληνικό λαό το χάπι της αποδοχής τετελεσμένων, που θα οδηγήσουν με μαθηματική ακρίβεια στην κα-

ταβαράθρωση της ειρήνης, στην αρπαγή του όποιου πλούτου και της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, και στη δημιουργία πολύ περισσότερων ατόμων με «ειδικές» ανάγκες.

Γιατί είναι υποκρισία ή ηλιθιότητα να προβάλλονται ως παράδειγμα προς μίμηση οι «αντιρρησίες συνείδησης», που είναι στην ουσία αντιρρησίες ασυνείδησίας, αφού δηλώνουν καθαρά και ξάστερα ότι σε περίπτωση απειλής για την πατρίδα τους (δηλαδή για το κοινωνικό σύνολο, τους συνανθρώπους τους) δεν πρόκειται να την υπερασπίσουν.

Αυτοί που καταναλώνουν όλη την ευαισθησία τους στο ενδιαφέρον για τα ζώα και τα φυτά που απειλούνται με εξαφάνιση, ας ενδιαφερθούν λιγάκι και για τους ανθρώπους, για ένα ολόκληρο έθνος που απειλείται με εξαφάνιση, λόγω και των δικών τους, μονόπλευρα προσανατολισμένων ευαισθησιών.

Γιατί είναι υποκρισία, ηλιθιότητα κι έγκλημα κατά του ελληνικού λαού να εκμεταλλεύεται κανείς τις μειωμένες — για την ώρα — αντιστάσεις, τις αδυναμίες και τα ελαττώματα αυτού του λαού — που θα οδηγήσουν ένα τμήμα του στην εύκολη και «απυρόβλητη» λύση της «λούφας και εναλλαγής» — για να χαντακώσει ακριβώς τα συμφέροντά του και να διαδώσει ακόμα περισσότερο την ατομιστική ιδεολογία του «αμύνεσθαι περί πάρτης» και όχι «περί πάτρης».

Γιατί είναι υποκρισία, ηλιθιότητα και έγκλημα κατά της δημοκρατίας, να υποκαθίσταται ο στρατός της παλαιϊκής συμμετοχής και στράτευσης από ένα μηχανισμό «ειδικών επαγγελματιών-μισθοφόρων», που, αν αποτελούν την μοναδική οργανωμένη στρατιωτική δύναμη, αργά ή γρήγορα, ή θα διεκδικήσουν το δικαίωμά τους στην εξουσία, ή θα ξεπουλήσουν τα πάντα στο μόνο θεό που θα πιστεύουν: στο χρήμα.

Αντί λοιπόν να προτείνεται η περιορισμένη, επαγγελματική εξειδίκευση ενός ελάχιστου τμήματος του στρατού, καλό είναι να αρχίσει να μας προβληματίζει η ανάγκη για πολύπλευρη και ουσιαστική εκπαίδευση όλου του στρατού. Αν πρέπει να υπάρξει οπωσδήποτε εναλλακτική θητεία, αυτή δεν μπορεί να υπάρξει παρά μόνο μέσα στα πλαίσια της διευρυμένης στρατιωτικής εκπαίδευσης.

Αυτή η «εναλλακτική θητεία» θα ισοδυναμούσε με ουσιαστική προσφορά στο σύνολο για το οποίο τόσο πολύ μοιάζουν να κόπτονται οι λουφαδόροι-εναλλακτικοί όλων των ειδών και αποχρώσεων.

(Ακολουθούν υπογραφές)

22-5-91

Γιάννη Μαγκριώτη
«Ο ΕΠΕΚΤΑΤΙΣΜΟΣ
ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ
ΠΟΙΗΣΗ»
(Εκδ. Ρήσος)

Υπό την αιγίδα του Κέντρου Ερεύνης και Μελέτης Ελληνισμού, ΚΕΜΕ, κυκλοφόρησε το βιβλίο με τίτλο: «Ο επεκτατισμός στην Τουρκική ποίηση». Το βιβλίο έγραψε, επεμελήθη των μεταφράσεων και διεμόρφωσε σε έμμετρα κείμενα ο Γιάννης Μαγκριώτης. Σ' αυτό περιλαμβάνονται 41 ποιήματα Τούρκων ποιητών και 7 τετράστιχα δημώδη.

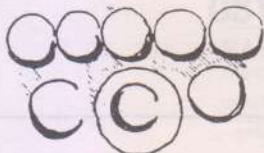
Στον αναγνώστη προκαλεί οδυνηρή έκπληξη το μίσος κατά των Ελλήνων και ο επεκτατισμός κατά της Ελλάδος που διατρανώνουν τα ποιήματα αυτά. Απροκάλυπτα εκδηλώνουν την επιθυμία των Τούρκων να κατακτήσουν Ελληνικά εδάφη στην Θράκη, τα Ελληνικά νησιά του Αιγαίου και την Κύπρο.

Τα ποιήματα αυτά, που αποδεικνύουν ότι ο Παντουρκισμός έχει κατακτήσει όχι μόνο τους στρατιωτικούς κύκλους και τους πολιτικούς, αλλά και το μεγαλύτερο μέρος του πνευματικού κόσμου της γείτονος, είναι ανατριχιαστικά και δηλητηριώδη. Και το χειρότερο είναι ότι έχουν δημοσιευθεί σε βιβλία και έντυπα τα οποία όχι μόνο χρηματοδοτούνται από την Τουρκική Κυβέρνηση, αλλά συνιστάται η ανάγνωσή τους στα σχολεία και στο στρατό.

Τα περισσότερα ποιήματα συνοδεύονται από επεξηγήσεις και σχόλια του συγγραφέως αλλά και απαντήσεις στις θέσεις που εκφράζουν οι Τούρκοι ποιητές. Στο βιβλίο περιέχονται δεκάδες δηλώσεις Τούρκων επιστημόνων, πολιτικών, δημοσιογράφων, στρατιωτικών, που εκφράζουν τις Τουρκικές διεκδικήσεις εις βάρος της Ελλάδος στη Θράκη, στα νησιά του Αιγαίου και στα Δωδεκάνησα.

Στο τέλος του βιβλίου περιλαμβάνεται παράρτημα όπου αναγράφονται οι 50 κυριώτερες παραβιάσεις της Συνθήκης της Λωζάννης από την Τουρκία.

Με δύο λέξεις, «Ο Επεκτατισμός στην Τουρκική Ποίηση» είναι ένα βιβλίο που κάθε Έλληνας πρέπει να μελετήσει για να μην έχει ψευδαισθήσεις.

Δ Ι Σ Κ Ο Σ
ΤΟ ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟ

Ακούγοντας στον τελευταίο δίσκο του Μάκη Χριστοδουλόπουλου το τραγούδι που έδωσε το όνομά του στη συλλογή, ένοιωσα την ίδια ανατριχίλα όσο λίγα χρόνια πριν με τα «Στέφανα» από το δίσκο «Όλα αρχίζουν τώρα». Το «Προσκλητήριο» αποτελεί το λογικό

MICHEL HELLER
«Ο ΣΟΒΙΕΤΙΚΟΣ
ΑΝΘΡΩΠΟΣ»
Έρευνα στη Διάπλαση
του HOMO SOVIETICUS
(εκδ. «Θετίλη»)

Στο βιβλίο του αυτό που εκδόθηκε στη Γαλλία το 1985, ο Ρώσος ιστορικός MICHEL HELLER, καθηγητής στη Σορβόνη, ερευνά σε βάθος τον πρώτο στόχο που έθεσε η Ρωσική επανάσταση το 1917: την διάπλαση ενός νέου είδους ανθρώπου, απολύτως αφοσιωμένου στο κόμμα, χωρίς δικές του σκέψεις και προβληματισμούς.

Όλοι οι τομείς της ζωής του σοβιετικού πολίτη αποτελούν μέρος της διαδικασίας διάπλασης του HOMO SOVIETICUS: σχολείο, οικογένεια, σεξουαλικότητα, πολιτιστική ζωή, γλώσσα. Υφιστάμενο μία συνεχή εκπαίδευση, το άτομο χάνει κάθε επαφή με την πραγματικότητα, βρίσκεται αιχμάλωτο ενός κόσμου παράλογου, ενός μαγικού κύκλου.

Ο Σοβιετικός άνθρωπος είναι ένας άνθρωπος για τον οποίο η ελευθερία αποτελεί ένα βαρύ φορτίο.

Η βαθειά γνώση των μηχανισμών του σοβιετικού καθεστώτος επιτρέπει την καλύτερη κατανόηση για τα όρια των μεταρρυθμίσεων και τις δυνατότητες πραγματικής αλλαγής στη σημερινή ΕΣΣΔ.

Φανερώνει επίσης τους πιθανούς κινδύνους ανατροπής των καλών προθέσεων για την υπέρβαση του ολοκληρωτισμού.

Το βιβλίο αυτό είναι σημαντικό για τον Έλληνα αναγνώστη για δύο ακόμα λόγους. Η Ελληνική εθνότητα της ΕΣΣΔ κατακρουργήθηκε βιολογικά και πολιτιστικά στην κατεύθυνση δημιουργίας του Homo Sovieticus. Επίσης ο ελλαδικός χώρος υπέστη, με οδυνηρές συνέπειες, την αλλοτριωτική πολιτική της λεγόμενης παραδοσιακής αριστεράς, η οποία προσπάθησε να δημιουργήσει έναν ιδιότυπο ελληνόφωνο σοβιετικό άνθρωπο.

B.A.

επακόλουθο των «Στεφάνων». Στα στέφανα ένας γάμος έχει διαλυθεί. Κι ο ένας από τους δύο πρώην αγαπημένους τραγουδά «βλέπω μπροστά στα εικονίσματα τα στέφανα σαν ορφανά στου χωρισμού μας τη βραδιά». Στο προσκλητήριο, το κεντρικό πρόσωπο δέχεται το προσκλητήριο γάμου της πρώην αγαπημένης του: «Το προσκλητήριο μου έπεσε απ' τα χέρια, όχι δε γίνεται, δεν είναι δυνατόν, εσύ που μου 'τάξεις τον ουρανό, τα αστέρια, τώρα στο γάμο σου με θες νάμαι παρόν.» Δε μιλάμε απαραίτητα για νόμιμες ή επισημοποιημένες σχέσεις. Αλλά ο Μάκης επιλέγει τους συμβολισμούς και τη βαρύτητα, που έχουν το έθιμο της τοποθέτησης των στεφάνων του γάμου στο εικονοστάσι και η αποστολή του προσκλητηρίου, για να χτίσει πάνω τους την ένταση των συναισθημάτων. Και το καταφέρνει, δείχνοντας σ' όλο του το σκοτάδι, το βάσανο του έρωτα, τόσο με την συγκλονιστική φωνή του, όσο και με το στίχο, που δημιουργεί την πιο ζοφερή εικόνα, στο ένα τραγούδι υποβάλλοντάς μας σε μια σκηνή ημίφωτος, όπου τα στέφανα μοιάζουν με φαντάσματα κάτω από το φως του καντηλιού που αχνοφέγγει, στο άλλο με την εικόνα του προσκλητηρίου που τα δάχτυλα αδυνατούν να κρατήσουν μόλις τα μάτια διαβάζουν το περιεχόμενο και πέφτει στο πάτωμα.

Τι να πει όμως ένα σχόλιο και τι μια παρουσίαση στο χαρτί δύο τραγουδιών του Μάκη. Ακούστε τα. Αλλά προσοχή. Αν τυχόν είστε αριστερός ή δεξιός διανοούμενος, αν το λαϊκό τραγούδι είναι για σας παράδοση, μην τα ακούσετε, ο Χριστοδουλόπουλος δεν έχει τίποτα να σας πει. Αν είστε αντιρρησίας συνείδησης, αν την Ινδία τη γνωρίσατε μέσω των χίπις και όχι από το Μπάμπη Μπακάλη και τη Βούλα Πάλλα; αν με τον όρο σκυλάδικο εννοείτε το σύγχρονο λαϊκό τραγούδι, μην μπείτε στον κόπο. Αν είστε ανέραστοι, αν το Μάγκα τον μάθατε από τις σελίδες κάποιου ξενόγλωσσου περιοδικού που τον κατέταξε στους μεγαλύτερους κλαριτζήδες στον κόσμο, αν ακούτε Μάκη με το άλλοθι της βυζαντινής φωνής του και των ερμηνειών του σε ψαλμούς, μη χάσετε το χρόνο σας.

Μ. Δεληγιαννάκης-Χυτήρογλου

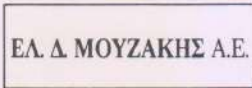
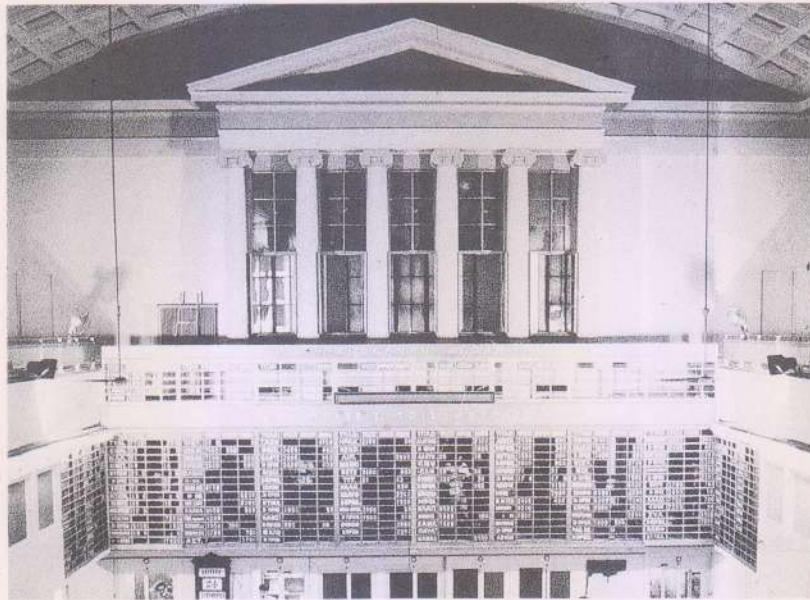
ΤΟΥΜΑΣΗΣ

ΝΑΥΤΙΚΑ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ Ε.Π.Ε.

Αυτομέδοντος 3, 116 35 Αθήνα
Τηλ.: 7015.656 Fax.: 7015.086 ΤΙχ.: 210780

ΝΕΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΤΒΑ

Χρηματοοικονομικός Σύμβουλος
Ανάδοχος νέων εκδόσεων (μετοχικών και ομολογιακών)

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΕΤΒΑ

- Χρηματοδότηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη και την παροχή βοήθειας για την πραγματοποίηση των επενδύσεων αυτών.
- Παροχή υπηρεσιών χρηματοοικονομικού συμβούλου προς επιχειρήσεις του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα σε σχέση με την χρηματοοικονομική τους στρατηγική, τις πηγές χρηματοδότησης και τους τρόπους για την αποτελεσματικότερη και φθηνότερη άντληση κεφαλαίων.
- Ανάλυση της διαθέσεως νέων εκδόσεων χρεογράφων (μετοχών ή ομολογιών) και με την υποχρέωση αγοράς οποιουδήποτε αδιάθετου μέρους τους (UNDERWRITING).
- Ανάλυση προγραμμάτων εξυγιάνσεως και ανασυγκροτήσεως επιχειρήσεων μέσω συγχωνεύσεων, εξα-

γορών ή άλλων μεθόδων (MERGERS AND ACQUISITIONS).

- Αναζήτηση πηγών χρηματοδότησεως των επενδύσεων και των έργων.
- Χρηματοδότηση επενδύσεων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας.
- Παροχή υπηρεσιών χρηματοδοτικής μισθώσεως μέσω της ETBA LEASING.

ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΒΑ

Σήμερα η ΕΤΒΑ μετέχει σε 115 επιχειρήσεις, από τις οποίες 20 είναι εταιρείες κυριότητας ή συμμετοχής σε πλειοψηφία. Μεγάλο μέρος των εταιρειών αυτών η ΕΤΒΑ πρόκειται να το μεταβιβάσει στον ιδιωτικό τομέα, με γρήγορες και διαφανείς διαδικασίες.

ΕΤΒΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ Α.Ε.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 18 - 106 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 32 37 981 - 32 37 381 - 32 30 771 • ΤΗΛΕΓΡ. Δ/ΝΣΗ ΕΤΒΑΒΑΝΚ • ΤΕΛΕΧ. 215203 ΕΤΒΑ GR • ΤΕΛΕΦΑΧ. 01/3621023

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 32 37 981 - 32 37 381 - 32 30 771 • ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΤΗΛ. (031) 266 126-29 • ΗΡΑΚΛΕΙΟ, ΤΗΛ. (081) 221 921
• ΒΟΛΟΣ, ΤΗΛ. (0421) 30 511 • ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΤΗΛ. (0651) 27 757 • ΚΑΒΑΛΑ, ΤΗΛ. (051) 229 804 • ΚΟΖΑΝΗ, ΤΗΛ. (0461) 41 426 - 41 472
• ΚΟΜΟΤΗΝΗ, ΤΗΛ. (0531) 27 251 • ΠΑΤΡΑ, ΤΗΛ. (061) 271 867 • ΤΡΙΠΟΛΗ, ΤΗΛ. (071) 225 428 • ΧΑΝΙΑ, ΤΗΛ. (0821) 45 094 - 45 095

Περιεχόμενα

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

- 1 Όχι στην Ομοσπονδία. Αγώνας για Απελευθέρωση - Αυτοδιάθεση
4 Καφενείο «Η ωραία Ελλοπία» (Σχόλια) Γιώργος Ζερβίδης ✓

ΚΥΠΡΙΑΚΟ

- 8 Μνήμη των μαχητών που έπεσαν αντιστεκόμενοι στον Αττίλα.
10 1994 Πανελλήνιος Σύνδεσμος
Αγωνιστών Κύπρου 1974
14 Οι Νέοι στην Κύπρο δεν το βάζουν κάτω. Συζήτηση με το «Υφάδι» που εκδίδεται στην
ημικατεχόμενη Λευκωσία Βάσος Φτωχόπουλος
Τάσος Φιλανιώτης

ΑΙΓΑΙΟ

- 16 Οι Τουρκικές διεκδικήσεις στο Αιγαίο. Β' Μέρος (τελευταίο)

ΔΥΤΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

- 18 Ανοικτή επιστολή ενός πολίτη της Κομοτηνής στον Έλληνα πρωθυπουργό Άγγελος Συρίγος
20 Η Μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης και η πολιτική της Τουρκίας. Αναστάσιος Πολυμέρης
Δ' Μέρος (τελευταίο) Νεοκλής Σαρρής

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ - ΙΜΒΡΟΣ - ΤΕΝΕΔΟΣ

- 25 Πρόταση νόμου περί χορηγήσεως πολιτικών δικαιωμάτων στους Έλληνες το γένος που
κατέφυγαν από την Τουρκία στην Ελλάδα (Ντοκουμέντο, 1979)

ΒΟΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΣ

- 27 Ο Ιταλικός παράγων στο Βορειοηπειρωτικό το 1912-13 Κώστας Λιολιούσης

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

- 28 Σέρβοι φιλέλληνες και Νοτιοσλάβοι κρυπτοέλληνες Κωνσταντίνος Χολέβας

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΣΣΔ

- 30 Το Α' Συνέδριο των Ελλήνων της ΕΣΣΔ. Ελληνική Δημοκρατία στη Μαύρη Θάλασσα! Βλάσης Αγτζίδης
34 Εφικτός ο στόχος των Ελλήνων της Σοβιετικής Ένωσης Δημήτρης Καλουδιώτης

ΠΟΝΤΙΑΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

- 36 19η Μαΐου: Οι Πόντιοι απαιτούν αναγνώριση της Γενοκτονίας Φωκίων Φουντουκίδης
37 Η Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου και η Τουρκική αντίδραση Βλάσης Αγτζίδης

ΤΟΥΡΚΙΑ

- 40 Η Τουρκία και το Κουρδικό ζήτημα μετά την κρίση του Κόλπου Γιώργος Καραμπελιάς

ΚΟΥΡΔΙΚΟ

- 45 Yan Kurdistan yan neman ('Η [Ελεύθερο] Κουρδιστάν ή θάνατος) Κ. Αλή

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

- 48 Πόντιοι «Πάροι» στις Ινδίες. Μια «ιστορία έρωτος Ρωμανίας και Ορθοδοξίας» π. Κωνσταντίνος Χαλβατζάκης

ΠΡΟΣΩΠΟ ΜΕ΄ ΠΡΟΣΩΠΟ

- 53 Ν' αντισταθούμε Νίκος Τελεγάδας
54 Απόλογος για την προσφυγιά, λόγος περί εστίας Σταμάτης Παπασταματέλος

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ

- 56 Προτάσεις για την εκπαίδευση Χρήστος Δάλλκος
59 Η «οικολογία» της γλώσσας Γιάννης Σχίζας

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

- 62 Αρχαία Ελληνική Δημοκρατία και πολυκομματική κοινοβουλευτική δημοκρατία. Β' Μέρος (τελευταίο) Βαγγέλης Κοροβίνης ✓

ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΘΝΟΣ

- 66 Η προβληματική του εθνισμού. Ιστορικές όψεις Θόδωρος Ζιάκας

70 ΑΠΟΨΕΙΣ

71 ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ